

VIII. ÖRGÜT KURAMI SEMPOZYUMU

2-3 Şubat 2017

Ankara

Bildiriler Kitapçığı

Derleyen:

Rabia Arzu KALEMCİ

Düzenleyen:

Çankaya Üniversitesi

İİBF İşletme Bölümü

VIII. Örgüt Kuramı Sempozyumu Çankaya Üniversitesi ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

VIII.

ÖRGÜT KURAMI

SEMPOZYUMU

2-3 Şubat 2017

Ankara

Danışma Kurulu:

Öznur Yüksel, Çankaya Üniversitesi (Sempozyum Dönem Başkanı)

Ali Danışman, Çukurova Üniversitesi

Hüseyin Leblebici, Illinois Üniversitesi

Şükrü Özen, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

A. Selami Sargut, Başkent Üniversitesi

Fulya Sarvan, Akdeniz Üniversitesi

Behlül Üsdiken, Sabancı Üniversitesi

Nazlı Wasti, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

VIII.

ÖRGÜT KURAMI

SEMPOZYUMU

2-3 Şubat 2017

Ankara

Düzenleme Kurulu:

Öznur Yüksel

Alâeddin Tileylioğlu

Rabia Arzu Kalemci

İrge Şener

Arif Orçun Sakarya

Zeynep Erünlü

Zehra Burçin Kanık

Zeynep Birce Ergör

İÇİNDEKİLER

Kurumsal Tözler ve Mantıklar: Türk Sağlık Alanının Evrilmesinde Sağlık Tözünün Rolü - Mustafa Özseven	1
Change in State-Organized Business Systems: The Turkish Case, 2002-2016 - Meltem Ö. Özcanlı	32
When Economic Actors Become Political Actors: Its Implications for Organizational Life-Cycle- Nazlı Berberoğlu	43
Entrepreneurship Effect on Emergence of New Institutional Logics:A Case Study of Steve Jobs' Interview - Bora Aksu	51
Kurumsal Mantıklar, Sosyal Beceriler ve Sosyal Öğrenme İlişkisi - Alperen Öztürk – A.Selami Sargut	61
Cumhuriyet Döneminden Günümüze Okul Öncesi Eğitimde Kurumsal Mantıklar - Yücel Türker	81
The Atlantic Divide in Organizational Research: The Comparisons of Co-Citation Networks - Serkan Dirlik	103

KURUMSAL TÖZLER VE MANTIKLAR: TÜRK SAĞLIK ALANININ EVRİLMESİNDE SAĞLIK TÖZÜNÜN ROLÜ

Mustafa Özseven

Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

mozseven@adanabtu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma, Türk sağlık alanının evrilmesinde sağlık tözünün nasıl bir rol oynadığını ortaya koyabilmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, özellikle, Türk sağlık alanındaki uygulamaların, sadece kurumsal mantıklara göre mi, yoksa sağlık tözüne göre mi şekillendiği anlaşılmak istenmektedir. Yapılan doküman incelemeleri, Türk sağlık alanında uygulamaların hayata geçirilmelerinde ve uygulamadan kaldırılmalarında sağlık tözünün de etkisi olduğuna, kurumsal mantıkların alandaki hakimiyetlerinin de bu töz etrafında şekillendiğine işaret etmektedir. Araştırma bulguları, uygulamada sağlık tözü etkili olursa, piyasa, devletçi veya meslek kurumsal mantıkların alandaki hakimiyetlerinin artabileceğini; olmaz ise, sadece piyasa kurumsal mantığının egemen konuma geleceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal tözler, kurumsal mantıklar, sağlık tözü, Türk sağlık alanı.

1. Giriş

İlk ortaya çıktığı yıllarda, belirli bir örgütsel alandaki hâkim işleyiş ve kuralların hangi dinamiklere bağlı olarak geliştiğini açıklayabilme amacı güden kurumsal mantık çalışmalarının (Örn. Thornton ve Ocasio, 1999; Thornton, 2001, 2002), ilerleyen yıllarda, mantıkların ne şekilde değiştiklerini, yeni kurumsal mantıkların nasıl oluştuğunu (Örn. Nigam ve Ocasio, 2009; Purdy ve Gray, 2009; Reay ve Hinings, 2005; Thornton, Ocasio ve Lounsbury, 2012), veya aktörlerin çoklu kurumsal mantıklardan kaynaklanan taleplere ne tür karşılık verdiklerini (Örn. Marquis ve Lounsbury, 2007; Lounsbury, 2007; Pache ve Santos, 2010), izah etmeye yönelik gerçekleştirildiği görülmektedir. Öte yandan, son yıllarda, kurumsal tözlerin, mantıkların oluşum ve değişiminde ne tür bir role sahip olduklarını açıklayabilme amacı güden çalışmaların da yapıldığı dikkat çekmektedir (Friedland, 2009a, 2009b; Friedland, Mohr, Roose ve Gardinali, 2014). Kurumsal tözler (institutional substances), belirli bir kuruma özgü, varlığı uygulamalarda hissedilen ve bu şekilde kurumların mantığına işaret eden esaslardır (Friedland, 2002: 382; Friedland, 2009a: 908, 2009b; Friedland vd., 2014: 334). Bu çalışmalardan anlaşılan o ki, kurumsal mantıklara bağlı gelişen uygulamalar belirli bir töz etrafında vuku bulmakta, bu uygulamaları hayata geçiren özneler de kurumsal töze bağlı şekilde davranış kalıpları geliştirmektedirler (Friedland vd., 2014: 338). Pierre Bourdieu da, belirli bir alanda gelişen uygulamaların, alana özgü mantıklara göre şekillendiğini (Bourdieu ve Wacquant, 2001/2014: 91), alanın, kendisine dâhil olan her nesne ve özne üzerinde bir kuvvet uyguladığını ifade etmiştir (Bourdieu, 1987: 806). Öyle ki, Bourdieu'ya göre uygulamalar, konumlara bağlı şekilde gelişen sermayeden güç edinen ve alan ile karşılıklı etkileşime geçen habitusların eseridir (Bourdieu, 1979/2015: 176; Swartz, 1997/ 2015: 197). Peki, kurumsal mantıklar gibi uygulamalara yön veren kurumsal tözler, mantıkların hakimiyetine ne şekilde etki etmektedir? Bir başka ifadeyle, belirli bir kurumsal mantığı yansıtan uygulamaların oluşumunda, kurumsal tözler nasıl bir rol oynamaktadır? Bu çalışmada da, kurumsal tözün uygulamaları ve dolayısıyla kurumsal mantıkları nasıl etkilediği, Türk sağlık alanında yapılacak bir araştırmayla ortaya konulmaktadır.

Kuruluşundan günümüze kadar çıkartılan önemli düzenlemelerle farklı biçimlere evrilen Türk sağlık alanında, zamanla farklı mantıkların gelişim gösterdiği çeşitli çalışmalarda ortaya konulmuştur (Aksoy, 2007; Kıray ve Koç, 2015; Koç, 2012; Özseven, Danışman ve Bingöl, 2014). Bu çalışmalar arasında özellikle belirli bir dönem itibarıyla alanda farklı mantıkların hakimiyetlerini arttırdıklarına yönelik bulgulara da yer verildiği görülmektedir (Bkz. Koç, 2012; Özseven vd., 2014). Bu doğrultuda, Friedland

ve Alford'un (1991) çalışmasına atıfla, Türk sağlık alanının evrilmesinde toplumsal seviyedeki devletçi, meslek ve piyasa kurumsal mantıklarının öne çıktıklarına vurgu yapılmaktadır (Aksoy, 2007; Koç, 2012; Özseven vd., 2014; Meydan ve Yasit, 2015). Ancak Türk sağlık alanının evrilmesinde hayata geçirilen uygulamalarda yaşanan değişimler, alanın sadece kurumsal mantıklara göre evrilmediğine işaret etmektedir. Bir başka ifadeyle, Bourdieu'nun ifade ettiği alanın tikel özellikleri uygulamaların şekillenmesinde etkili olmakta (Bourdieu ve Wacquant, 2001/2014: 91) ve bu haliyle de alanın yönlendirilmesinde etkisi hissedilen kurumsal mantıkların hakimiyeti de değişim göstermektedir. Bu çalışmada da, Türk sağlık alanının evrilmesinde alana has özellikleri yansıtan sağlık tözü ile kurumsal mantıklar arasında nasıl bir ilişkinin olduğu anlaşılmak istenmektedir.

Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmanın bir sonraki kısmında, kurumsal tözler ve mantıklara ilişkin kuramsal bilgilere yer verilmektedir. Bunun ardından, sağlık tözü ve Türk sağlık alanına dair açıklamalara yer verilirken, sonrasında, araştırmanın yöntemi, veri kaynakları ve analizine ilişkin açıklayıcı bilgiler sunulmaktadır. Son olarak, araştırmanın bulgu ve sonuçları raporlanmaktadır.

2. Kurumsal Tözler ve Mantıklar

Kurumsal mantıklar, toplumsal yapıda görülen, kuralların, uygulamaların, normların, değerlerin ve sembollerin belirli bir örgütsel alandaki aktörlerin, kimliklerine, davranışlarına, uygulamalarına ve düşünce yapılarına yansımalarıdır (Friedland ve Alford, 1991: 248; Thornton ve Ocasio, 1999: 804). Thornton vd.'ne göre (2012), toplumsal seviyede; devletçi, piyasa, yönetsel kapitalizm, aile, meslek, topluluk ve din olmak üzere yedi kurumsal mantık yer almaktadır. Devletçi kurumsal mantık, özünde kendisine vatandaşlık bağıyla bağlanan bireylerin refah seviyelerinin en üst seviyeye çıkartılabilmesi için, devlet kurumunun uygulamalarda egemenlik kurmasıdır (Bourdieu, 2012/2015: 269; Thomas ve Meyer, 1984: 471; Thornton, 2004: 44-45). Devletçi kurumsal mantıkta, vatandaşların sosyal refahını arttırabilmek amacıyla her bireye eşit bir şekilde sunulan kamu hizmetleri, Buğra'nın deyişiyle (2015: 264) 'yasal hak' olarak kabul edilir (Skocpol, 2008; Skocpol ve Amenta, 1986: 134-135). Bireysel çıkarların ön plana çıktığı piyasa kurumsal mantığında da, örgütsel alanlardaki uygulamalar, rekabetçilik, eşitlik, verimlilik ve etkinlik temelinde şekillenir (Thornton vd., 2012: 73). Piyasa kurumsal mantığında olgular Polanyi'nin ifadesiyle (1944/2014: 119) 'metalaşırken', örgütsel alandaki uygulamalar da ekonomik kapitalizmi yansıtacak şekilde gelişir (Quadagno, 1984; Thornton, 2004: 44-45). Yönetsel kapitalizm kurumsal mantığında ise, şirketler grubuna özgü norm ve değerler uygulamaların şekillenmesinde egemen olur (Thornton vd., 2012: 73). Aile kurumsal mantığında da, birbirlerine kan bağıyla bağlanan bireyler, eylemlerinde akrabalarının refah ve çıkarlarını gözetirirken (Bourdieu, 2012/2015: 346); aile bekası ve aileye ait norm ve değerler uygulamalarda bir hayli etkilidir (Friedland ve Alford, 1991: 249). Belirli bir iş koluna ait norm ve değerlerin taşıyıcısı olarak nitelendirilebilecek uzmanların, alandaki uygulamaların bu norm ve değerlere göre şekillenmesini sağlayacak konumda olmaları da meslek kurumsal mantığını yansıtır (Scott, Ruef, Mendel ve Caronna, 2000: 21; Thornton, 2004: 42). Belirli bir coğrafi bölgede veya bir kimlik etrafında toplanmış bireyler toplamına ait norm ve değerlerin uygulamaların şekillenmesinde etkili olduğu topluluk kurumsal mantığında (Klandermans, Sabucedo, Rodriguez ve De Weerd, 2002; Thornton, Ocasio ve Lounsbury, 2012: 68-69), bu topluluğa bağlı aktörler arasında gerçekleşen eylemlerde bireysel menfaatlardan ziyade topluluğun çıkarları gözetilir (Miller, 1987: 30). Son olarak din kurumsal mantığında, belirli bir uhrevi inancı temsil eden norm ve değerler uygulamaların biçimlenmesinde etkili olur (Edgell, 2012: 251; Friedland ve Alford, 1991: 248-249).

Ancak uygulamaların şekillenmesinde toplumsal seviyedeki kurumsal mantıkların dışında, alana özgü norm ve değerlerin de etkili olduğu Bourdieu tarafından ifade edilmektedir (Bourdieu ve Wacquant; 2001/2014: 79-101). Alana özgü bu içkinlik, üzerinde fikir yürütülmeyen nesnenin saf; Bourdieu'nun deyişiyle 'doxa' halindedir (Bourdieu, 1972/2013: 165-166). Husserl'a göre (2012: 10), "... Özneden bağımsız olan bu içkinlik, eylem ve uygulamalarda görüngü haline gelmektedir." Bu görüngülerin oluşumunda alana has özellikler yönlendirici olurken, öte yandan da alanda eylemde bulunan aktörler arasındaki güç dengeleri de alanın içkinliğinden etkilenir (Bourdieu, 1987: 806). Bu şekilde etki kuvvetine sahip olan alanlar, Bourdieu'nun ortaya atmış olduğu pratik (uygulama) mantığında, 'kendi niyetlerini uygulayabilme amacı güden, bunu yaparken yapıdan etkilenen ama aynı zamanda da uygulamalarıyla yapıyı yeniden inşa eden habitusları barındırırlar' (Bourdieu ve Wacquant; 2001/2014: 111; Swartz, 2002: 61-63). Swartz'ın da ifade ettiği gibi (1997/2015: 197-198), pratik mantığında

sadece habitus veya yapı etkileşimi değil, habitusun alandaki konumu ve alana ait tikel özelliklerin birleşimi de etkili olmaktadır. Bu çerçevede, uygulamaların şekillenmesinde, alana has özellikler etkin bir konuma gelmektedir (Bourdieu, 1987). Burada ifade etmek gerekir ki, Friedland vd.'ne göre (2014: 338), mezo seviyede kurumsal mantıklara işaret eden bu uygulamalar ile özne (kimlik) ve nesne (töz) arasında üçlü bir bağ vardır. Friedland (2009b), *"....kurumsal mantıkların belirli bir töz etrafında geliştiğini..."* ifade ederken, Friedland vd., (2014: 337-338), kurumsal mantıkların, varlık sebepleri tözlere bağlı olan öznelerin uygulamalarıyla görünür hale geldiğini savunmaktadırlar. Öyle ki, alanda esas değer olan bu tözler, uygulamaların belirlenmesinde adeta meşruiyet belirleyicisi konumuna gelirlerken (Mohr ve White, 2008: 493), meşru kabul edilen uygulamalar sayesinde de hissedilir ve görünür hale gelmektedirler (Friedland, 2002: 382). Bu şekilde, Friedland da (2009a: 906), Bourdieu'nun pratik (uygulama) mantığından ziyade, öznelerin, tözleri pratiğe yansıtmasıyla gelişen 'uygulamaların kurumsal mantığını' açıklamaktadır.

O vakit, bir inanış uygulamaların toplumsal seviyedeki kurumsal mantıklara göre şekillendiğini savunurken, diğer bir inanış da uygulamaların alan mantıklarına göre şekil aldığı iddia etmektedir (Bourdieu ve Wacquant; 2001/2014: 79-101; Thornton ve Ocasio, 2008; Thornton vd., 2012). Bu çalışmada ise, uygulamaların, kurumsal mantıklar ve alana içkin özellikleri yansıtan kurumsal tözlerin etkileşimiyle şekilleneceği (Bourdieu ve Wacquant; 2001/2014: 79-101; Friedland, 2009a, 2009b; Friedland vd., 2014) ve bu etkileşimle gelişen yeni uygulamaların da alanda etkili kurumsal mantıkların tahakkümünü değiştireceği iddia edilmektedir. Bu iddianın geçerliliği, kuruluşundan günümüze kadar farklı evrelerde çeşitli uygulamalara sahne olan Türk sağlık alanında yapılan bir araştırmayla sınanacaktır.

3. Sağlık Tözü ve Türk Sağlık Alanı

Bireylerin sağlıklı bir beden ve ruh haline sahip olabilmesi amacı etrafında şekillenen sağlık alanı, bu amacı gerçekleştirebilmek adına, alanda farklı kimliklere sahip aktörlerin çeşitli uygulamaları hayata geçirmesiyle gelişmekte ve dönüşmektedir (Reay ve Hinings, 2005, 2009; Scott vd., 2000). Vatandaşların ve toplum sağlığının tesis edilmesi amacı güden devlet aygıtı, sağlık hizmet sunumuna daha çok bir görev anlayışıyla yaklaşırken, sağlık bakım hizmetlerinin sunumundan kar etmeyi amaçlayan özel girişimciler ise, sağlıklı bir meta olarak kabul ederler (Aksoy, 2007; Danışman, 2013). İnsan sağlığının tesis edilebilmesinde tıbbi uygulamalara haiz olan hekimler de, sağlık alanının mesleki norm, değer, kural ve uygulamalar ışığında şekillenmesini isterler (Reay ve Hinings, 2005: 358; Reay ve Hinings, 2009: 643). Sağlık alanı bu kurumsal mantıklara göre şekillenirken, bir yandan da sağlık alanının içkinliğini yansıtan norm ve değerler de bu uygulamaların şekillenmesinde ve kimliklerin oluşumunda etkili olur (Arrow, 1963, 949, 954; Heubel, 2000: 245, 246).

Sağlık alanının içkinliğini şu özelliklerin yansıttığı söylenebilir (Arrow, 1963, 949, 954; Heubel, 2000: 245, 246, 251; Perrow, 1961: 859): insan olgusunun yaşamında sağlıklı olabilmenin mutlak önceliğe sahip olması, sağlık bakım talebi ihtiyacı oluştuğunda diğer her türlü insan taleplerinin arka plana itilmesi, sağlık bakım talebinin ne zaman gerçekleşeceğinin önceden kestirilememesi, sağlık bakım talebinin karşılanmasında tıp eğitimi almış bir hekime mutlak bağımlılıktır. Bu özellikler, 'sağlığın' başlı başına bir kurumsal olduğuna işaret ederken, Arrow (1963) ve Heubel 'de (2000), bu özellikler çerçevesinde piyasa kurumunun sağlık kurumsalı üzerinde hükümler olamayacağını savunmuşlardır. Bir başka ifadeyle, sağlık, Friedland vd.'nde (2014: 338) kurumsal mantık bileşenleri olarak işaret edilen özne, nesne (töz) ve uygulamalar arasında töze karşılık gelmektedir.

Sağlık kurumsalının içkinliğini yansıtan bu özelliklerin evrensel bağlamda da dikkate alındığı görülmektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25. Maddesinin 1. Fıkrasında *"...herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için tıbbi bakım hakkı vardır..."* ifadelerine yer verilmiştir (danistay.gov.tr, 2016). İlk olarak, 1981'de Lizbon'da düzenlenen 34. Dünya Tıp Kongresinde kabul edilen, 2015 yılı Dünya Tıp Derneğinin (World Medical Association) 200. Meclis Toplantısında yeniden onaylanan Hasta hakları bildirgesinin, 1. Maddesinde de *"...her hastanın dışarıdan hiçbir engellemeye maruz kalmadan bir hekim tarafından bakım alma hakkı bulunur ve ...hastanın her zaman çıkarlarına en uygun şekilde tedavi edilmesi gerekir..."* denilmiştir (Dünya Tıp Derneği, 2016).

Hasta çıkarlarının her zaman her şeyden üstün olduğunu ve sağlık bakım hizmeti alınmasının bir hak olduğunu niteleyen bu ifadeler, Türkiye Cumhuriyeti devleti 1961 ve 1982 anayasalarında da rastlayabilmek mümkündür. Örneğin, 1961 Anayasasının 49. Maddesine göre *"...Devlet, herkesin*

beden ve ruh sağlığı içinde yaşıyabilmesinin ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla...” görevlidir. 1982 Anayasasının 56. Maddesinde de, “... herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşıma hakkına sahip olduğu...”, devletin, “... herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak ... amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenmekle...” görevli olduğu, ve devletin, “... bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlardan yararlanarak...” ve “... onları denetleyerek yerine...” getirebileceği ifade edilmiştir. Kurumsal yapısı bu şekilde belirlenen Türk sağlık alanında da, kuruluşundan günümüze kadar sağlık bakım hizmetlerinin sunumunun örgütlenmesinde ve insan kaynaklarının yönetilmesinde çeşitli uygulamalara yer verilmiştir (Akdur, 1998, 1999).

3.1. Türk Sağlık Alanında Örgütlenme

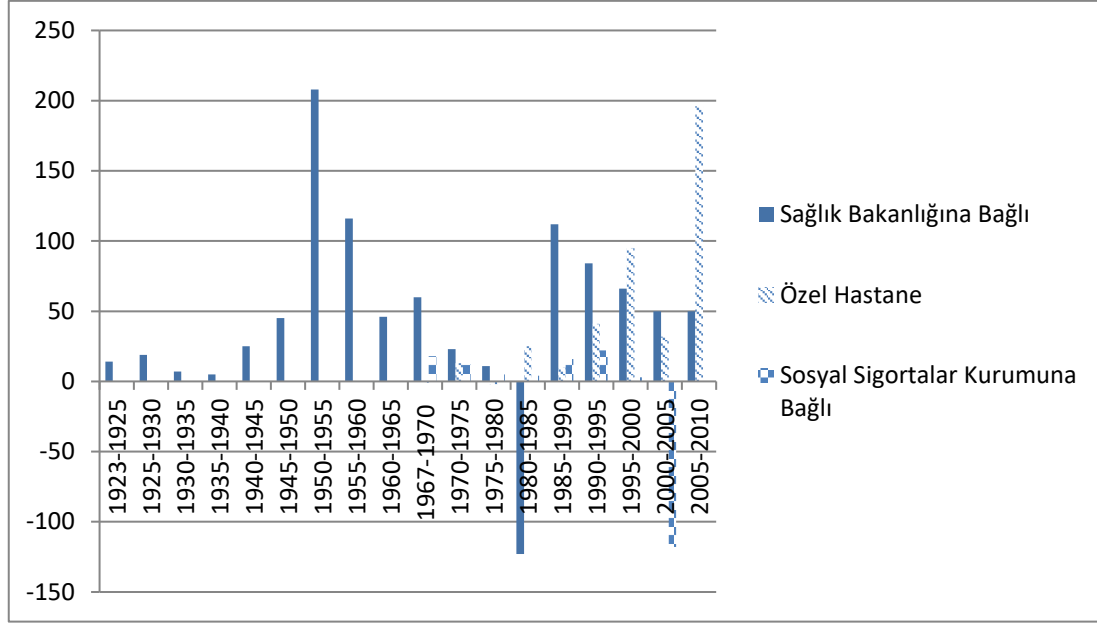
Türk sağlık alanının örgütlenmesinde hayata geçirilen farklı uygulamalar alanda etkili kurumsal mantıkların hakimiyetinde de değişikliğe yol açmıştır (Aksoy, 2007; Özseven vd., 2014). İlk olarak 24/4/1930 Kabul Tarihli ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunun 6. Maddesiyle, her ilde Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekaletine bağlı Sıhhat ve İctimai Muavenet Müdürü tayin edilmiş ve ayrıca sağlık hizmetlerinin sunumunda yerel idarelere önemli görevler verilerek koruyucu sağlık hizmetlerine ehemniyet gösterilmiştir (Akdur, 1998, 2016). Bu uygulamayla alanda devletçi kurumsal mantık güçlenirken, 24 Mayıs 1933 Kabul Tarihli ve 2219 Sayılı Hususi Hastaneler Hakkında Kanunuyla özel hastanelerin açılmasına izin verilmiş ve böylece sağlık alanının örgütlenmesinde piyasa kurumsal mantığı da kendisine yer bulmuştur (Özseven vd., 2014: 125). Türk sağlık alanının örgütlenmesinde uygulamaya konulan bir başka önemli düzenleme de, 5/1/1961 Kabul Tarihli ve 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanundur. 224 Sayılı düzenlemeyle sağlık hizmeti sunumunun tüm yurt sathına yayılması amaçlanmıştır. Özellikle kanunun 10. Maddesiyle köylerde sağlık evlerinin ve sağlık ocaklarının kurulması sağlanmışır. Türk sağlık alanında devletçi kurumsal mantığın hakimiyetini arttıran bu düzenlemeyle 1980’li yıllara gelinmiş (Aksoy, 2007: 146; Koç ve Vurgun, 2012: 165), ancak, 1980’li yıllardan itibaren, sağlık hizmetlerinin örgütlenmesinde, sağlık hizmetleri sunumunun yaygınlaştırılmasından ziyade, maliyet etkili hizmet sunumunun yapılması amaçlanmıştır (Aksoy, 2007).

Şekil 1’de, Türk sağlık alanında, 1923-2010 yılları arasında, yeni kurulan hastanelerin sahiplik türüne göre değişimi gösterilmektedir. Şekil 1’de de görüldüğü üzere, 1980’li yılların başında verimsiz olan bazı kamu hastanelerinin kapatılması yoluna gidilmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1996: 28). 7/5/1987 Kabul Tarihli ve 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ile de sağlık hizmetlerinin örgütlenmesinde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler arasında en çok dikkat çeken uygulama, kanunun 5. Maddesiyle kamu sağlık kurum ve kuruluşlarının sağlık işletmesine dönüştürülmesidir. Öyle ki, aynı maddede, sağlık işletmelerinin gelir ve gider kalemleri tanımlanmıştır. Bu şekilde sağlık alanının örgütlenmesinde kamu kesiminde piyasa mantığına ait uygulamalar yer bulurken (Aksoy, 2007; Özseven vd., 2014), kurulan özel hastane sayısında yaşanan artış da piyasa mantığının alandaki hükümlerliliğinin arttığına işaret etmektedir (Bkz. Şekil 1). Bu ifadeleri destekleyecek nitelikte, Şekil 1’de yeni kurulan özel hastane sayılarının, 1980’li yıllardan sonra hızlanarak arttığı görülmektedir.

2000’li yıllara gelindiğinde, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığınca Sağlıkta Dönüşüm Programı takip edilmeye başlanmıştır (Akdağ, 2011). Bu program çerçevesinde, sağlık alanının örgütlenmesinde 24 Kasım 2004 Kabul Tarihli ve 5258 Sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun hayata geçirilmiştir. Bu kanunun 2. Maddesiyle, koruyucu sağlık hizmetlerinin ve birinci basamak, teşhis, tedavi ve rehabilite hizmetlerinin sunumunda aile hekimliği uygulaması başlatılmışır. Ayrıca bu kanunun 5. Maddesiyle, hastanelerde yığılmaların önüne geçebilmek amacıyla birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşları arasında sevk zinciri tesis edilmiştir. Belki de, sağlık alanının örgütlenmesinde en kapsamlı değişiklik, 11/10/2011 Kabul Tarihli 663 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin çıkartılmasıyla gerçekleşmiştir. Zira bu kararnamenin 29. Maddesiyle, *ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetleri vermek üzere hastanelerin açılması ve işletilmesi ve faaliyetlerinin izlenmesi ve denetlenmesi görevlerini* yerine getirmek üzere Bakanlığa bağlı Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu kurulmuştur. 663

Sayı Kararnamenin 30. Maddesiyle de illerde Kamu Hastane Birlikleri kurulmuş ve sağlık hizmetlerinin sunumunda etkililik ve verimliliği arttırabilmek amacıyla genel sekreterlik uygulaması başlatılmıştır.

Şekil 1: 1923-2010 Yılları Arasında Türk Sağlık Alanında Yeni Kurulan Hastanelerin Sahiplik Türlerine Göre Değişimi*

Kaynak: tuik.gov.tr, (2012); T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (1996: 28)

*: Bu şekil oluşturulurken, Scott, Ruef, Mendel ve Caronna'nın (2000: 71) çalışmasından esinlenilmiştir. Ayrıca, 1923-1965 yılları arasındaki Sağlık Bakanlığına Bağlı Hastane sayılarının belirlenmesinde Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü (1996) yayımlanan Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığından yararlanılmıştır. Bu yıllıktaki değerler, Sağlık Bakanlığına Bağlı Yataklı Tedavi Kurumların sayısını göstermektedir. 1967-2010 yılları arasındaki sayılara da, tuik.gov.tr adresine erişim sağlanarak ulaşılmıştır.

Türk sağlık alanının örgütlenmesine yönelik çıkartılan düzenlemelerden bir diğeri de, 21/02/2013 Kabul Tarihli ve 6428 Sayılı Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İşbirliği Modeli İle Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanundur. Bu kanun kapsamında, hazine arazileri üzerinde belirli konsorsiyumlarca yapılacak olan şehir hastaneleri kamu tarafından belli bir meblağ karşılığında kiralanacak, temel sağlık hizmetlerinin sunumunu kamu kesimi, otelcilik hizmetlerinin yerine getirilmesinde de konsorsiyumlar ön plana çıkacaklardır (Yusufi-Yılmaz ve Gültekin-Karakaş, 2011: 50). Bu kapsamda, kurulması tasarlanan şehir hastanelerinde kamu kesimi sadece yıllık kira bedeline katlanacakken, hastanenin tasarımından, yapımından, finansmanından ve onarımından da konsorsiyum sorumlu tutulacaktır (Perrot, 2006: 860; Yusufi-Yılmaz ve Gültekin-Karakaş, 2011: 49-50). Kamu-özel ortaklığı modeliyle devlet ve piyasa kurumsal mantıklarının birlikte etkili olacağı şehir hastanelerine paralel şekilde (Buğra ve Savaşkan, 2014/2015: 32), sağlık hizmet bölgeleri organizasyon şemasının yeniden güncellendiği görülmektedir. Nitekim 28/03/2016 Tarihli ve 83913885 Sayılı Sağlık Hizmet Bölgeleri Organizasyon Şemasının Güncellenmesi Hakkındaki Genelge ile Türkiye'de 30 farklı sağlık hizmet bölgeleri oluşturulmuştur (Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016).

3.2. Türk Sağlık Alanında İnsan Kaynakları Uygulamaları

Türk sağlık alanında insan kaynakları uygulamalarında da süreç içerisinde değişimler yaşanmıştır. Türk sağlık alanında insan kaynakları uygulamalarına ilişkin çıkartılan başlıca düzenlemelerden ilki, 1928 yılında kabul edilen 1219 Sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanundur. Bu kanunun 12. Maddesiyle *herhangi bir mahalde kayıtlı olan hekimin mesleğini serbest icra edebilmesine* izin verilmiştir. Bu şekilde, hekimlerin hem kamuda hem de özelde çalışabilmelerine müsaade edilmiş bunun haricinde de kamuda görevli olan bir hekimin muayenehane açabilmesine de izin verilmiştir. Bu durum, 29.6.1978 Kabul Tarihli ve 2162 Sayılı Sağlık Personelinin Tam Süre Çalışma Esaslarına Dair Kanun çıkartılana dek süregelirken, 2162 Sayılı Kanunun 7. Maddesiyle hekimlerin mesleklerini serbestçe icra edebilmelerinin önüne geçilmiştir. Ancak, bu durum da iki yıl sürebilmiştir. Zira 31/12/1980 Kabul Tarihli ve 2368 Sayılı Sağlık Personelinin Tazminat ve Çalışma Esaslarına Dair Kanunun 4. Maddesiyle hekimin tazminat hakkından feragat etmek şartıyla mesleklerini serbestçe icra edebilmelerine izin verilmiştir. Bu şekilde, hekimler, 2010 yılına kadar hem kamu hastanelerinde çalışabilme hem de muayenehane açabilme imkânına sahip olmuşlardır. Öyle ki, 21/1/2010 Kabul Tarihli ve 5947 Sayılı Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 7. Maddesiyle 1219 Sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunun 12. Maddesi yeniden düzenlenmiştir. 5947 Sayılı kanunun 7. Maddesinin ikinci fıkrasına “aşağıdaki bentlerden yalnızca birindeki” ibaresine yer verilmiş ve böylece hekimlerin mesleklerini sadece bir sağlık kurumunda yapabilecekleri hükmü getirilmiştir. Bu şekilde özel hastanede çalışan bir hekimin de sadece bir özel kurum veya kuruluşta çalışabileceği hükmü yasalaşmış ve kamuda görevli hekimlerin de özel hastanelerde çalışmaları ve muayenehane açabilmeleri de yasaklanmıştır. Tam gün uygulamasının hayata geçmesiyle de özel muayenehane sayısında ciddi bir düşüşün yaşandığı gözlenmiştir (Muayenehane sayısı 4500'e düştü, 2016; Özel muayenehane sayısı 40 değil 20 bin, 2016). Muayenehane sayısındaki bu düşüş, alanda meslek kurumsal mantığının hâkimiyetinin bir hayli azaldığına işaret ederken; kamuda devletçi, özelde de piyasa kurumsal mantığını güçlendirmiştir (Meydan ve Yasit, 2015). Ancak, bu düzenleme Anayasa mahkemesinin 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı kararıyla iptal edilmiş (Anayasa Mahkemesi, 2010), kamu hastanelerinde çalışan hekimlerin iş yeri hekimliği yapabilmelerine, özel sektörde çalışan hekimlerin de birden fazla özel hastanede çalışabilmelerine olanak tanınmıştır. 5947 Sayılı Kanun ile bir tam gün uygulaması da Üniversite personeline getirilmiştir. Nitekim 5947 Sayılı Kanunun 3. Maddesiyle, Üniversite personelinin, özel hastanelerde çalışabilmesi ve muayenehane açabilmesi yasaklanmıştır. Ancak, bu hükümde Anayasa Mahkemesinin (AYM) 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir (Anayasa Mahkemesi, 2010). 5947 Sayılı Kanunun 3. Maddesinin ikinci fıkrasının birinci tümcesinin iptal edilmesinin ardından, 26 Ağustos 2011 Tarih ve 28037 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 650 Sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin 40. Maddesiyle öğretim üyelerinin “... döner sermaye gelirlerinden yararlanmamak ve yükseköğretim kurumlarında sadece eğitim ve araştırma faaliyetlerinde bulunma şartıyla, mesai saatleri dışında mesleklerini serbestçe icra edebilmeleri...” bir başka ifadeyle özel sağlık kurum ve kuruluşlarında çalışabilecekleri hükmü getirilmiştir. Ancak, bu hüküm de Anayasa Mahkemesinin 18 Temmuz 2012 Tarih ve E. 2011/113, K. 2012/108 Sayılı kararıyla iptal edilmiştir (Anayasa Mahkemesi, 2012). Bu iptale karşılık çıkartılan 02/01/2014 Kabul Tarihli ve 6514 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 11. Maddesiyle herhangi bir yükseköğretim kurumuna bağlı olmayan Profesör ve Doçentlerin uygulamalı eğitim ve öğretim ile araştırma faaliyetlerinde bulunabilmeleri için tıp ve diş hekimliği fakültelerinde sözleşmeli olarak istihdam edilebilmelerinin önü açılmıştır. Sağlık alanında eğitim ve araştırmanın arttırılmasına yönelik çıkartılan bu düzenlemeyle meslek kurumsal mantığın alandaki hâkimiyeti artmıştır (Kıray ve Koç, 2015; Meydan ve Yasit, 2015).

Türk sağlık alanının örgütlenmesine ve insan kaynakları uygulamalarına yönelik çıkartılan düzenlemeler ile meslek, devletçi ve piyasa kurumsal mantıklarının alandaki yansımalarında değişimler yaşandığı görülmektedir (Aksoy, 2007; Kıray ve Koç, 2015; Koç, 2012; Meydan ve Yasit, 2015; Özseven, Danişman ve Bingöl, 2014). Peki, Türk sağlık alanının şekillenmesinde devletçi, meslek ve piyasa kurumsal

mantıklarının hâkimiyetinde yaşanan bu değişimlerde sağlık tözü nasıl bir etkiye sahip olmuştur? Bir başka ifadeyle sağlık tözünün, devletçi, meslek ve piyasa kurumsal mantıklarının alandaki egemenliklerinin değişiminde rolü var mıdır? Bu çalışmada da, sağlık tözünün, kurumsal mantıkların örgütsel alanlardaki tahakkümünün değişmesinde nasıl bir rol oynadığı merak konusu edilmiştir. Bu merakın giderilebilmesi için Türk sağlık alanında bir araştırma yapılmıştır.

4. Araştırmanın Yöntemi, Veri Kaynakları ve Analizi

Türk sağlık alanında örgütlenmeye ve insan kaynaklarına ilişkin çıkartılan düzenlemeler zamanla değişime uğramıştır. Yaşanan bu değişimlerle, Türk sağlık alanının gelişiminde etkili meslek, devletçi ve piyasa kurumsal mantıklarının örgütsel alandaki yansımaları da farklı şekillere evrilmiştir (Aksoy, 2007; Kıray ve Koç, 2015; Meydan ve Yasit, 2015; Özseven vd., 2014). Ancak meslek, devletçi veya piyasa mantıklarının alana yansımada yaşanan bu değişimde sağlık tözünün de etkisi olduğuna dair işaretler bulunmaktadır. Türk sağlık alanının evrilmesinde, sağlık tözünün nasıl bir etkide bulunduğunu ortaya çıkarabilmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, doküman incelemelerinden yararlanılmıştır. Bunun için, önce, Türk sağlık alanının örgütlenmesinde ve insan kaynakları uygulamalarında değişimlere yol açan yasal düzenlemeler belirlenmiştir. Çalışmanın amacı, uygulamaların çıkartılmasında hangi dinamiklerin olduğunu ortaya koyabilmek olduğundan, doküman incelemelerinde daha çok bu yasal düzenlemelerin hangi amaç ve gerekçelerle çıkartıldıklarının belirlenmesine odaklanılmıştır. Bu sebeple, yasal düzenlemelerin yasalaşmaları sürecinde komisyon ve Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurul görüşmelerine, yasa tekliflerine, gerekçelerine ve komisyon raporlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu şekilde, www.tbmm.gov.tr adresinden Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayfasına erişim sağlanmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergilerine ulaşılmıştır. Ancak Türk sağlık alanının örgütlenmesine ilişkin çıkartılan 11/10/2011 Kabul Tarihli ve 663 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ilişkin olarak sadece kararname hükümleri ve bu kararnamenin tüm hükümlerinin iptallerine ilişkin Anayasa Mahkemesine açılan dava gerekçesi ve Anayasa Mahkemesinin 14 Şubat 2013 Tarih ve E. 2011/150, K. 2013/30 Sayılı Kararı (Anayasa Mahkemesi, 2013) incelenebilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan doküman incelemeleri, Ek 1’de yer verilen Tablo 3’te ayrıntılı bir şekilde gösterilmektedir.

Araştırma kapsamında toplam 1262 sayfa doküman incelemesi yapılmış ve bu incelemelerde, yasal düzenlemelerin yasalaşma süreçlerinde, düzenlemeyi savunan aktörler ile bu düzenlemelere karşı duruş sergileyen muhalif aktörlerin söylemleri, yasal düzenlemelerin çıkartılmalarındaki amaçlar ve gerekçeler analiz edilmiştir. Ancak, dikkat çeken bir diğer husus da, Türk sağlık alanında uygulamaya konulan bazı yasal düzenlemelerin Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesince kısmen veya tamamen iptal edilmesidir. Bu doğrultuda, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin sağlık alanındaki uygulamalara ilişkin verdiği kararların ve bu kararların gerekçelerinin neler olduğunu içeren ilgili resmi gazetelere ulaşılmıştır. Böylece, bir yönüyle sağlık alanının şekillenmesinde etkili kararların gerekçelerine ulaşılmış ve bu şekilde kararların verilmesindeki esas faktörler de anlaşılabilmiştir.

Uygulamalarda sağlık tözünün etkili olup olmadığı ve uygulamayla kurumsal mantıkların alandaki hakimiyetlerinin değişip değişmediği Özseven, Danışman ve Bingöl’ün (2016, 791-792) çalışmasında da olduğu gibi özelliklerin hangi kategoriye işaret ettikleri tespit edilerek anlaşılacak istenmiştir. Buna göre eğer uygulamaların çıkartılmasında veya değiştirilmelerinde sağlık tözünün özelliği veya özellikleri tespit edilirse, o uygulamada sağlık tözünün etkisi olduğu kanaatine varılmıştır. Bu özellikler (Arrow, 1963, 949, 954; Heubel, 2000: 245, 246, 251; Perrow, 1961, 859): sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, sağlık bakım talebinin önceden tahmin edilememesi, hekim-hasta ilişkisinde hastanın hekime karşı mutlak bağımlılığı ve tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaçtır. Aynı işlem, uygulamanın çıkartılmasının veya değiştirilmesinin alanda etkili piyasa, devletçi ve meslek kurumsal mantıkların (Aksoy, 2007; Kıray ve Koç, 2015; Koç, 2012; Koç ve Kıray, 2014; Meydan ve Yasit, 2015; Özseven vd., 2014), hakimiyetlerinde nasıl bir değişime yol açtığının tespit edilmesinde de yapılmıştır. Bu doğrultuda, örgütlenmeye ilişkin olarak (Aksoy, 2007; Koç, 2012; Kıray ve Koç, 2015; Meydan ve Yasit, 2015; Özseven vd., 2014): ‘vatandaşa sağlık hizmeti götürülmesinde resmi sağlık kurum ve kuruluşlarından yararlanma ve bunların yaygınlaştırılması’ devletçi, ‘sağlık hizmetlerinin özel girişimler aracılığıyla sunulması’ piyasa, ‘sağlık hizmetlerinin yönetilmesinde hekimlere öncelik verilmesi’ de meslek kurumsal mantığını yansıtan uygulamalar olarak sınıflandırılmıştır. İnsan kaynakları uygulamalarına ilişkin olarak ise (Aksoy, 2007; Koç, 2012; Koç

ve Kıray, 2014: 227-228; Meydan ve Yasit, 2015: 14-15): ‘hekimlerin resmi sağlık kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmelerinin özendirilmesi’ devletçi, ‘hekimlerin özel sağlık kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmelerinin özendirilmesi’ piyasa, ‘hekimlerin muayenehane açmalarının özendirilmesi’ de meslek kurumsal mantığını yansıtan uygulama olarak değerlendirilmiştir. Burada ifade etmek gerekir ki, tıp ve diş hekimliği fakültelerindeki Doçent ve Profesörlere ilişkin çıkartılan yasal düzenlemelerde, tıp ilmi ile diş hekimliği bilimi etkili olduğundan (Kıray ve Koç, 2015: 3), üniversite personelinin istihdamına ilişkin gelişen uygulamaların kurumsal mantıkların tahakkümünde nasıl bir etkide bulunduğu tespit edilebilmesinde farklı özellikler dikkate alınmıştır. Bu kapsamda (Aksoy, 2007; Kıray ve Koç, 2015; Koç, 2012; Meydan ve Yasit, 2015: 14-15): ‘öğretim üyelerinin kamu üniversitelerinde eğitim ve uygulamalı araştırma yapmalarının özendirilmesi’ meslek, ‘öğretim üyelerinin kamu üniversitelerinde sözleşmeli statüde istihdam edilmelerinin özendirilmesi’ meslek ve devletçi, ‘öğretim üyelerinin özel sağlık kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmelerinin özendirilmesi’ piyasa, ‘öğretim üyelerinin muayenehane açmalarının özendirilmesi’ de meslek kurumsal mantığı altında değerlendirilmiştir.

5. Bulgular

Doküman incelemelerinde, Türk sağlık alanında örgütlenmeye ve insan kaynaklarına dair çıkartılan uygulamalarda sağlık tözünün etkili olduğu ve bu uygulamalar ile de alanda etkili devletçi, meslek ve piyasa kurumsal mantıklarının hâkimiyetlerinin değiştiği görülmüştür.

5.1. Örgütlenme açısından

Öncelikle 24/4/1930 Kabul Tarihli ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunuyla koruyucu sağlık hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde devlete önemli görevler yüklenmiştir. Yalnız bu kanunun çıkartılmasında sağlık tözünü yansıtan özelliklerin devletçi kurumsal mantık aracılığıyla alana etkide bulunduğu görülmüştür. Bunu, İstanbul vekili Akçora oğlu Yusuf B.’nin, Meclis kürsüsünden yapmış olduğu şu açıklamalardan anlayabilmek mümkündür (Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi, 1930a: 65):

“....zamanımız Devlet telakkisine göre, memleket halkının hayat, sıhhat ve sai kudretini korumak, Devletin birinci derecede vazifelerinden sayılır. Bu kanun, işte bu vazifeyi ifaya lüzumlu hükümleri ihtiva ediyor....Bilirsiniz ki bir memleketin iktisadi refahını teminde istihsal, tasarrufa tekaddüm eder. İstihsalin en mühim amili saidir. Sayı insan yapar...Sıhhatına itina etmeyi bilmiyen, veya etmek için lazım şartları, vasıtaları bulamıyan halk, bedeninin sıhhatini koruyamaz...(Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi, 1930a: 65)”

Türk sağlık alanının örgütlenmesine ilişkin çıkartılan 2219 Sayılı Hususi Hastaneler Hakkında Kanun ile de, o dönem sayıları 60’a yaklaşan toplam yatak sayısı 3000’ini geçmiş özel hastanelerin idarelerinin belirli bir yasal çerçeveye oturtulması amaçlanmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi, 1933c). Özel hastanelerin yönetimini şekillendiren bu uygulamayla sadece piyasa mantığının hâkimiyetinin arttığı düşünülebilir. Fakat yasal düzenlemenin çıkartılma gerekçesi incelendiğinde piyasa mantığından ziyade tıp ilminin gerekliliğinden ötürü düzenlemenin çıkartıldığı ve bu haliyle de meslek mantığının alanda güçlendiği anlaşılmaktadır. Bu durumu, kanunun genel gerekçesinde yer alan şu ifadelerden anlayabilmek mümkündür (Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi, 1933c: 2):

“...Memleketimizde bu gün hakiki ve hükmi şahıslar tarafından kurularak çalışmakta olan sağlık yurtlarının sayısının altmışa çıkması ve yatak sayılarının da üç bini geçmiş bulunması...dolayısıyla bunların fenni ve idari çalışanlarını Hükümetin sıkı bir murakabe ve teftiş altında bulundurması çok faydalı ve elzem görülmüştür.... Bu gün tıp bilgisi ve tedavi usulleri, tababet yapması ve sağlık koruma yolları çok ileri qitmiş ve büyük değişiklikler göstermiş olduğundan bundan otuz beş sene evvel kısaca yapılmış olan hususi hastaneler nizamnamesi ile bu gibi ilim ve sıhhat yurtlarını idare ve murakabe olunamayacakları tabiidir... (Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi, 1933c: 2)”

Sağlık hizmetlerinin yurt sathına yayılması amacıyla çıkartılan, 5/1/1961 Kabul Tarihli ve 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun ile de alanda devletçi kurumsal mantık güçlenirken, bu güçlenmenin mahrumiyet bölgelerindeki vatandaşların sağlık hizmeti ihtiyacı belirlediğinde, sadece kar amacı gütmeyen kamusal sağlık hizmeti sunucuları aracılığıyla erişilebilir olması amaçlanmıştır. Başka bir ifadeyle, yurt genelindeki tüm vatandaşların ikamesi olmayan sağlık hizmetine erişebilmesi için devlet aygıtı önemli bir rol üstlenmiştir. Dönemin yetkililerinden Suphi GÜRSOYTRAK Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısında düzenlemeye ilişkin şu açıklamaları yapmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı, 1961: 15-16):

“...Köyler bölgesinde birkaç köy veya bir büyük köyde sağlık evi olacaktır... Bunun gerisinde beş bin, on bin insana hizmet edebilecek, merkez bölgesinde sağlık ocakları teşekkül edecek, sağlık ocaklarının gerisinde kademeli olarak sağlık merkezleri vücut bulacaktır. Sağlık merkezlerinin gerisinde coğrafi ve ekonomik şartlar nazarı dikkate alınmak sureti ile 25 yataklılar 100 yataklı olacak, bu kademelerin gerisinde bölge hastaneleri bulunacak. İşte tıbbın sosyalle edilmesinde herhangi bir bölgenin, müesseselerin kademelendirilmesinde köylerden geriye doğru olmak üzere bu şekilde teşekkül etmiş olacaktır.... Halkımıza 25 liraya kadar olan ilaçlar parasız olarak verilecek. 25 liranın üzerinde olan ilaçların fazla olan miktarlarını ferdin ödemesi suretiyle temin edilmiş olacaktır (Türkiye Cumhuriyeti Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı, 1961: 15-16)”

1980’li yıllara gelindiğinde de, kamu hastanelerinin yönetiminde sağlık işletmeciliğinin tesis edilmesinin amaçlandığı bu şekliyle de piyasa mantığını yansıtan uygulamaların alanda hakimiyetini arttırdığı görülmektedir. Ancak, bu yasanın çıkartılmasında sağlık tözünün pek de etkili olmadığı dikkat çekmektedir. Zira 7.5.1987 Kabul Tarihli ve 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununun genel gerekçesi şu şekilde ifade edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi, 1987b: 2):

“...Sağlık hizmetlerinin, tek elden planlanamaması ve yönetilememesi sonucu bu sektörde hizmet standardizasyonu giderek bozulmuş, sağlık gibi kutsal ve en önemli konuda farklı hizmet, farklı ücret giderek gelişmiştir. Anayasanın 56 ncı maddesi sağlık kuruluşlarının Devlet tarafından tek elden planlayıp hizmet vermesini ve böylece insan ve madde gücünde tasarruf ve verimliliğin artırılmasını temel ilkel olarak ortaya koymuş bulunmaktadır. Hâlbuki bugün sağlık sistemine bakıldığında oldukça dağınık bir manzara görülmektedir. Kurumlar arası koordinasyon bulunmaması nedeniyle oldukça karmaşık bir sağlık politikası ve uygulaması doğmuştur. Bu durumda da kıt kaynaklarımız ile doğurabileceğimiz imkânlar heba edilmektedir... (Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi, 1987b: 2)”

2000’li yıllara gelindiğinde, alanın farklı bir yöne evrilmesine yol açan sağlık dönüşüm programı takip edilmeye başlanmıştır (Akdağ, 2011). Sağlıkta dönüşüm programı çerçevesinde örgütlenmeye ilişkin çıkartılan başlıca düzenlemelerden birisi de, 24.11.2004 Kabul Tarihli ve 5258 Sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun ile yasalaşan aile hekimliği uygulamasıdır. Bu uygulama ile insan sağlığının korunmasına verilen önem doğrultusunda, sağlık hizmetlerinin toplumun en temel birimi olan aileden başlatılmasına ve bunun da, devletçi kurumsal mantık çerçevesinde uygulamaya konulmasına vurgu yapılmıştır. 224 Sayılı Sosyalizasyon Kanununda olduğu gibi, burada da kar amacı güdülmemen bir sağlık uygulamasının devlet eliyle gerçekleştirilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Öncelikle, bu uygulamada, madde ve insan gücünde tasarruf ve verimliliğin gözetilmesi, piyasacı unsurların alandaki hakimiyetinin arttığına işaret etmektedir. Burada not etmek gerekir ki, aile hekimliğinin tedavi edici özellik taşıdığı iddiasıyla piyasa mantığını yansıtan bir uygulama olarak değerlendirildiği de görülmektedir (Aksoy, 2007: 69). Lakin sağlık hizmetlerinin sunumunun, toplumun en temel birimi olan aileye kadar uzatılmasının amaçlandığını, koruyucu sağlık hizmetlerinin geliştirilmek istendiğini ve bu şekliyle de devletçi kurumsal mantığın alandaki hâkimiyetini de arttırdığını, kanunun genel gerekçesindeki şu ifadelerden anlayabilmek mümkündür (Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi, 2004b: 1):

“Anayasanın 56 ncı maddesi, Devlete herkesin beden ve ruh sağlığı içinde hayatını sürdürmesini sağlama görevini vermiştir. Aynı maddede Devletin bu görevi insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi arttırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenleyeceği de hükme bağlanmıştır... Ülkedeki bütün insanların beden ve ruhen sağlıklı olarak hayatlarını sürdürebilmeleri için, sağlık hizmetlerinin en temel toplum birimi olan aileye kadar etkili bir şekilde yaygınlaştırılması gereklidir. Bunun için, birinci basamak sağlık hizmetlerinin sürekli eğitimle geliştirilmesi, güçlendirilmesi, çalışan sağlık elemanlarının özendirilmesi birey ihtiyaçları göz önünde bulundurularak koruyucu sağlık hizmetlerine ağırlık verilmesi, kişisel sağlık kayıtlarının tutulması ve sevk sisteminin hayata geçirilmesi ve bu hizmetlere eşit ve ücretsiz erişimin sağlanması öncelikli hedefler arasındadır... (Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi, 2004b: 1)”

2 Kasım 2011 Tarihli ve 28103 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 663 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile sağlık örgütlenmesinde yapısal değişimler yaşanmıştır. Bu düzenlemeyle kamu sağlık örgütlenmesinde etkinlik ve verimlilik kaygısıyla piyasa mantığına paralel uygulamalar hayata geçirilmiştir (Özseven vd., 2014). Buna karşın, bu düzenleme muhalif aktörlerce Anayasa Mahkemesinde dava konusu edilmiştir. Muhalifler, bu düzenlemeye karşı çıkış gerekçelerini, sağlık hizmetlerinin sunumu için gerekli finansal kaygıların ‘sağlık’ olgusundan daha fazla ön plana çıkacağı, getirilen yeni sistemle sağlık hizmetlerinin gerektiği şekilde sunulamayacağı ve sağlık hizmetlerinin idaresinde uzmanlık alanı tıp olmayan yöneticilerin etkili olacağı argümanları etrafında şekillendirmişlerdir (Anayasa Mahkemesi, 2013). Muhalif aktörlerin, 663 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesinde açtıkları davanın gerekçesindeki şu ifadeler bunları destekler niteliktedir (Anayasa Mahkemesi, 2013):

“(Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu ile Türkiye Halk Sağlığı Kurumu hakkında) ... Kamu sağlık hizmeti üretmekle yükümlü olması gereken kuruluşlar, özel sektör kuruluşları gibi işlev ve faaliyette bulunmak üzere, karar alma gücü, harcama yetkisi ve gelirlerin bütçenin genelliği ilkesinden koparılmış olması... gibi pek çok unsur üzerinden adeta ayrı bir tüzel kişiliğe dönüştürülmüştür....”

“...Toplum sağlığının geliştirilmesinde çok büyük önemi olan hizmette kapsayıcılık ve bütünsellik, koruyucu, geliştirici, tedavi edici ve esenlendirici hizmetlerin birbirini tamamlamasını sağlayıcı yönetsel organizasyonun varlığını zorunlu kılmaktadır. Bağımsız işleyişe sahip bağlı kuruluş oluşumu sağlık hizmetlerinin bütünselliğine ve sağlık hakkı yönünden kamu yararına aykırıdır...(Anayasa Mahkemesi, 2013)”

Ancak, Anayasa Mahkemesi bu gerekçelere dayandırılarak talep edilen iptal istemini reddetmiştir.

21/2/2013 Kabul Tarihli ve 6428 Sayılı Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İş Birliği Modeli İle Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile de piyasa mantığı alanda bir hayli güçlenmiştir. Ancak burada not etmek gerekir ki, henüz bu hastanelerin faaliyete başlamamış olmaları ve uygulama sonunda devletçi mantığın, piyasa mantığının bu güçlenmesine karşın nasıl bir konumda olacağı net bir şekilde, bu noktada, bilinmemektedir. Özellikle, hâlihazırda faaliyette bulunan bazı devlet hastanelerinin kapatılarak, şehir hastanelerinin hizmet verdiği bir mekanizmanın oluşturulması, sağlık bakanlığına bağlı hastanelerin kalite standartlarının yükseltilmesinin hedeflendiğine işaret etmektedir (Yusufoğlu ve Gültekin-Karakaş, 2011: 48). Bu da, devletçi mantığın bir yandan alanda zayıflamasına, öte yandan da vatandaşa daha kaliteli sağlık hizmet sunumunun hedeflenmesiyle de güçlenmesine işaret etmektedir. Bu paradoksal durumdan, şehir hastanelerinin açılmasındaki gayenin, kaliteli hizmet sunumunun yapılması için gerekli olan finansal miktarın uzun vadeye yayılması olduğu açıktır (Yusufoğlu ve Gültekin-Karakaş, 2011: 49). Bu gözlemler, şehir hastanelerinin kurulmasıyla, devletçi kurumsal mantığın alandaki örgütsel formunun değiştiğine (Meydan ve Yasit, 2015: 17), devletçi ve piyasa mantıklarının alanda birlikte yer alacağı bir sistemin de geliştiğine işaret etmektedir (Buğra ve Savaşkan, 2014/2015: 32). Bu şekliyle, şehir hastanelerinin açılmasıyla piyasa mantığı bir hayli güçlenecek, uygulamada sağlık tözünün etkisiyle de devletçi kurumsal mantık alandaki varlığını

nispeten korumaya devam edecektir. Bunu, genel gerekçede yer verilen şu ifadelerden anlayabilmek mümkündür (Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi, 2013b: 5):

“Sağlık hizmetinin ertelenemez, bekletilemez, vazgeçilemez ve ikame edilemez niteliği ve yatırıma ayrılabilen kaynaklar göz önüne alındığında, sağlık hizmetlerinin kaliteli şekilde sürdürülebilmesi için finansman ihtiyaçlarının alternatif kaynaklardan karşılanması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, alternatif yeni finansman modelleri geliştirilmektedir... Kamu ve özel sektörün altyapı ve hizmet sunumu için ortak yatırım yapması esasına dayanan “kamu özel işbirliği yatırım modeli bu alternatiflerden birisidir. Bu şekilde sağlık yatırımları için özel girişimcilerden kaynak sağlanması mümkün olmaktadır...(Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi, 2013b: 5)”

Hayata geçirilen uygulamalarla bazen devletçi bazen de piyasa kurumsal mantığı güçlenmiştir. Tablo 1’de Türk sağlık alanının örgütlenmesine ilişkin çıkartılan düzenlemelerde, hangi uygulamanın hayata geçtiği, sağlık tözünün etkili olup olmadığı, uygulamayla alanda hangi mantığın tahakkümünün arttığı ve azaldığı gösterilmiştir. Tablo’da da görüldüğü üzere, sağlık tözü etkili olduğunda ya piyasa ya devletçi kurumsal mantık ya da her ikisi aynı zamanda hâkimiyetini arttırmaktadırlar. Ancak dikkat çeken bir diğer husus da, piyasa mantığının sadece sağlık tözü etkili olmadığında alanda güçlenebildiği ve bu şekliyle de devletçi ve/veya meslek kurumsal mantığının zayıfladığıdır. Bu da, Arrow (1963, 949, 954) ve Heubel’in (2000: 245, 246, 251) dikkat çektikleri sağlığın doğası gereği sadece piyasa mantığıyla birlikte hareket edemeyeceği savına işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle, piyasa mantığının sağlık alanında güçlenebilmesi, uygulamanın aynı zamanda devletçi veya meslek kurumsal mantığının hâkimiyetini de arttırmasına bağlıdır.

Tablo 1: Örgütlenmeye Yönelik Düzenlemeler, Sağlık Tüzü ve Kurumsal Mantıkların Hâkimiyeti

Düzenleme	Uygulama	Uygulamada Etkili Sağlık Tüzünün Özelliği	Hâkimiyeti Artan Kurumsal Mantık	Hâkimiyeti Azalan Kurumsal Mantık
24/4/1930 Kabul Tarihli ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	Yerel idarelerin koruyucu sağlık hizmetlerinin sunulmasında katılımı ve kamusal tüm imkânlarla salgın hastalıklarla topyekûn mücadele	Sağlıklı bireylerin önemi	Devletçi	Yok
2219 Sayılı Hususi Hastaneler Hakkında Kanun	Özel hastanelerin açılması	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması	Piyasa ve Meslek	Yok
5/1/1961 Kabul Tarihli ve 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun	Sağlık hizmetlerinin yurt sathına yayılması	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, sağlık bakım talebinin önceden tahmin edilememesi	Devletçi	Yok
7.5.1987 Kabul Tarihli ve 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu	Resmi sağlık kurum ve kuruluşlarında etkinlik ve verimlik uygulamalarına önem verilmesi	Yok	Piyasa	Devletçi
24.11.2004 Kabul Tarihli ve 5258 Sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun	Sağlıkta sevk zinciri uygulamasının getirilmesi ve sağlık hizmetlerinin sunumunun toplumun temeli olan aileden başlatılması	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, sağlık bakım talebinin önceden tahmin edilememesi, tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç	Devletçi ve Piyasa	Yok

Tablo 1'in Devamı

Düzenleme	Uygulama	Uygulamada Etkili Tözünün Özelliği	Sağlık	Hakimiyeti Artan Kurumsal Mantık	Hakimiyeti Azalan Kurumsal Mantık
2 Kasım 2011 Tarihli ve 28103 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 663 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Sağlık teşkilatlanmasında adem-i merkeziyetçi bir yapının oluşturulması, kamu sağlık yönetiminde hekimlerden ayrı şekilde farklı meslek gruplarından yöneticilerin atanabilmesi	Yok		Piyasa	Devletçi ve Meslek
21/2/2013 Kabul Tarihli ve 6428 Sayılı Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İş Birliği Modeli İle Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Kaliteli sağlık hizmetlerinin sunumu için gerekli olan finansmanın sağlanabilmesi için özel girişimcilerden yararlanma	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, sağlık bakım talebinin önceden tahmin edilememesi		Piyasa ve Devletçi	Yok

5.2. İnsan Kaynakları Uygulamaları Açısından

Türk sağlık alanında insan kaynakları uygulamalarının şekillenmesine ilişkin çıkartılan düzenlemeler, meslek, devletçi ve piyasa kurumsal mantıklarının alandaki hâkimiyetlerinde değişime yol açmıştır. İlk olarak 11/4/1928 Kabul Tarihli ve 1219 Sayılı Tababet Ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunun 12. Maddesiyle sağlık hizmetlerine erişebilmede hekimlerden daha yüksek seviyede yararlanabilme kaygısıyla, hekimlerin ikametgâhının bağlı olduğu yerlerde muayenehane açabilme ve özel hastanelerde çalışabilme serbesti sağlanmış ve böylece sağlık tözünün etkisi görülen bu uygulamayla alanda devletçi, meslek ve piyasa kurumsal mantıklarının hakimiyeti aynı anda artmıştır. Ancak, 1970'lerin sonuna gelindiğinde, resmi kurum çalışanı hekimlerin, 29.6.1978 Kabul Tarihli ve 2162 Sayılı Sağlık Personelinin Tam Süre Çalışma Esaslarına Dair Kanunun 7. Maddesiyle bu serbestiyetleri ortadan kaldırılmıştır. Bu uygulamadaki esas amacın 224 Sayılı Sosyalizasyon Kanunu çerçevesinde sağlık hizmetlerinin yurt sathına yaygınlaştırılması için gerekli olan hekim açığını kapatabilmek olduğu görülmektedir (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 1978a: 192). Bu uygulamanın çıkartılmasında kamunun sağlık hizmetlerinin sunumunda tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyduğu ihtiyacın karşılanabilmesi gayesi, sağlık tözünün devletçi kurumsal mantıkla beraber alanın şekillenmesinde etkili olduğuna işaret etmektedir. Bunu, düzenlemenin yasalaşma sürecinde Cumhuriyet Senatosu görüşmelerinde dönemin iktidar partilerinden Cumhuriyet Halk Partisi adına söz alan Hasan Fehmi GÜNEŞ'in şu sözlerinden anlayabilmek mümkündür (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 1978a: 192):

“Şu anda ülkemizin 37 ilinde ve 5 eğitim merkezinde 1365 sağlık ocağı faaliyet göstermektedir. Bu sosyalizasyon alanı içindeki çalışmadır. Bu çalışma 416 bin küsur kilometrekarelik bir sahayı kapsamaktadır, yani ülkenin % 53'ünü kapsamaktadır, 16 milyon küsur nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaktadır, yani nüfusumuzun % 30'una cevap verebilmektedir. Bu 1365 sağlık ocağında da sadece 614 hekim vardır, yani, % 37 hekim gerçekleşmiştir. Bu sağlık ocaklarından köy sağlık ocağı niteliğinde olan 1003 tanesinde hekim gerçekleştirme oranı ise değerli senatörler, sadece %21'dir. Bu köylerdeki 1003 sağlık ocağından 793 sağlık ocağı hekimsizdir...Şimdi görüşmekte olduğumuz tasarı gerçekleştiği takdirde, bunu tamamlayacak olan diğer tasarımlarla amaçlanan hedef, her sağlık ocağına iki hekim, bir eczacı, dört ebe hemşire, bir çevre sağlığı teknisyeninden oluşacaktır... (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 1978a: 192)”

Devletçi kurumsal mantığın alandaki hakimiyetinin artmasına yol açan bu uygulamaya karşılık, meslek kurumsal mantığını alanda tekrar güçlendiren 31/12/1980 Kabul Tarihli ve 2368 Sayılı Sağlık Personelinin Tazminat ve Çalışma Esaslarına Dair Kanun yasalaşmıştır. Bu kanunun 4. Maddesiyle resmi kurumlarda çalışan hekimlerin tazminat hakkından feragat etmeleri şartıyla piyasada mesleklerini serbestçe icra edebilmelerine tekrar izin verilerek, bu sefer de, vatandaşların özel hastanelerde veya muayenehanelerden hekime ulaşabilmeleri amaçlanmıştır. Bu da, alanda piyasa ve meslek kurumsal mantıklarının hakimiyetlerinin arttığına işaret eden bir uygulama olarak göze çarpmaktadır.

Ancak 21/1/2010 Kabul Tarihli ve 5947 Sayılı Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile meslek kurumsal mantığı alandaki hakimiyetini tekrar kaybetmiştir. Ancak burada ifade etmek gerekir ki, bu düzenlemenin ilk şekli sadece meslek kurumsal mantığını değil aynı zamanda piyasa kurumsal mantığını da zayıflatmıştır. Öyle ki, bu yasal düzenlemenin 7. Maddesinde “aşağıdaki bentlerden yalnızca birindeki” ibaresine yer verilmiş ve böylece kamu hastanelerinde çalışan hekimlerin özel hastanelerde çalışabilmeleri, muayenehane açabilmeleri ve hatta işyeri hekimi dahi olabilmeleri yasaklanmıştır. Bunun dışında, örneğin özel hastanede çalışan bir hekimin bir diğer özel hastanede çalışabilmesi de engellenmiştir. Bu şekilde, hastalara kamu hastanelerinde daha iyi sağlık hizmeti sunulacağı gayesi devletçi kurumsal mantığın alandaki hakimiyetini arttırırken, aynı zamanda hastayla hekim arasındaki para ilişkisinin önüne geçilerek piyasa kurumsal mantığıyla sağlık tözü arasındaki çelişkinin (Buğra, 2015: 236), ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Uygulamanın sağlık tözünün özelliklerinden olan hastanın hekime olan bağlılığını azaltmak ve buna karşın hekim ile hasta arasındaki para ilişkisini düzenlemek olduğu 5947 sayılı yasanın genel gerekçesinde şu şekilde kaleme alınmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi, 2010b: 2):

“Hekimlerin bir yandan kamu hizmeti sunarken, diğer yandan sundukları bu hizmetten tam olarak soyutlanamayan özel mesleki faaliyette bulunma ayrıcalığı olarak tanımlanabilecek kısmi zamanlı çalışma düzeninin halkın sağlık hizmetine erişimini olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir... Kısmi zamanlı çalışma sisteminin, kamu kurumunda verimlilik azalması sonucunda hastanın bilinçli veya duruma bağlı olarak özel sektöre yönlendirilmesi sonucunu doğurduğu gerçeği, genel olarak bütün hekimlerce yapılması söz konusu olmamakla birlikte, inkâr edilemez... Hekimle hastası arasında doğrudan para ilişkisi bulunması, hastaların sağlık hizmetine erişimini zorlaştırmakta, güven ilişkisini zedeleyebilmektedir. Bu, hekimlik mesleğinin itibarı açısından da kabul edilemez bir durumdur. Sistem, kamu yararı ile birey yararı arasında çıkar çatışmasına fırsat vermemeli, kamusal kaynaklarla oluşturulmuş olan kadroların her halükarda kamu yararına hizmet eder hale getirilmesi güvence altına alınmalıdır... (Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi, 2010b: 2)”

Ancak sağlık tözünün ve bir yönüyle de meslek kurumsal mantığının etkisi Anayasa Mahkemesinin uygulamada kısmi değişiklik yaratan 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı Kararında tekrar görülmüştür. Anayasa Mahkemesinin 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı Kararıyla hekimlerin sadece bir kurum veya kuruluşta çalışabilecekleri hükmü iptal edilmiştir. Burada, sağlığın özü gereği ertelenemeyeceği ve ikamesinin olmamasından hareketle hekimlere duyulan ihtiyaca her koşulda ulaşılabilesine vurgu yapılarak düzenlemenin kısmi iptaline gidilmiş ve piyasa, devletçi ve meslek kurumsal mantıklarının üçünün de hâkimiyeti artmıştır. İptalin gerekçesindeki şu ifadeler bu durumu yansıtmaktadır (Anayasa Mahkemesi, 2010-Anayasa Mahkemesinin 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı Kararı):

“Anayasa’nın 56. Maddesinin 3. Fıkrasında ‘Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi arttırarak, iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler’ denilerek devlete, herkesin maddi ve manevi varlığını geliştirmesi için gerekli şartları hazırlama, kişilerin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlama görevini vermiştir. Yasa koyucu devlete verilen bu görevin gereği olarak, hasta-hekim ilişkisini düzenlemek, hekimlerin hastalarını gereği gibi takip edebilmeleri ve geri ödeme kuruluşlarınca kullanılan kamu kaynaklarının yerinde harcanabilmesi için gerekli gördüğü önlemleri almak amacıyla, hekimlerin çalışma koşullarını bazı kayıtlara tabi tutabilir... Bu bağlamda hekimlik, Anayasa’nın 17. Maddesinde yer alan ve bireyin en önemli hakkı olan yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ile doğrudan ilgili bir meslektir... Devlet için bir görev ve kişiler için de bir hak olan bu amacın gerçekleştirilmesine bu haktan yararlanmayı zorlaştıracı ya da zayıflatıcı düzenlemeler Anayasa’ya aykırı düşer... Sağlık hizmetinin temel hedefi olan insan sağlığı, mahiyeti itibarıyla ertelenemez ve ikame edilemez bir özelliğe sahiptir... (Anayasa Mahkemesi, 2010)”

5947 Sayılı tam gün yasasında yer verilen bir diğer düzenleme de, yasanın 3. Maddesiyle tıp ve diş hekimliği fakültelerindeki öğretim üyelerine de tam zamanlı çalışma uygulamasının getirilmesi ve böylece tıp fakültesindeki hekimlerin de özel hastanelerde çalışabilmeleri ve muayenehane açabilmelerinin yasaklanmasıdır. Bu şekilde, piyasa ve meslek kurumsal mantığı zayıflarken, bu hükmün *tıp eğitiminin gelişimine olumsuz etkiler yapabileceği gerekçesiyle* Anayasa mahkemesinin 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı Kararıyla iptal edilmiş (Anayasa Mahkemesi, 2010), ve böylece meslek ve piyasa kurumsal mantıkları yeniden hâkimiyetlerini arttırmışlardır. Buna karşılık, 26 Ağustos 2011 Tarih ve 28037 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 650 Sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin 40. Maddesiyle öğretim üyelerinin döner sermayeden yararlanmama ve üniversitelerde sadece eğitim ve araştırma faaliyetlerini yapmaları şartıyla mesai saatleri dışında *mesleklerini serbest olarak icra edebilmelerine* bir haliyle de özel hastanelerde çalışabilmelerine izin verilmesi de devletçi kurumsal mantığı güçlendirirken, piyasa ve meslek kurumsal mantıklarının zayıflamasına yol açmıştır. Ancak Anayasa Mahkemesi ilgili hükmü yetki kanunu kapsamı

dışında çıkartıldığı gerekçesiyle 18 Temmuz 2012 Tarih ve E. 2011/113, K. 2012/108 sayılı kararıyla iptal etmiştir (Anayasa Mahkemesi, 2012). Ancak, Anayasa mahkemesine hükmün iptali için başvuru yapan aktörler, iptal istemi gerekçesinde, uygulamanın pek de sağlık tözüyle uyuşmadığına işaret eden şu ifadelerle yer vermişlerdir (Anayasa Mahkemesi, 2012):

“.....eklenen fıkra, tıp ve tıpta uzmanlık alanında uygulamalı eğitim-öğretim hakkını ihlal ettiği; öğretim üyelerinin eğitim-öğretim ve uygulamalı çalışmalar yapmak ve yaptırmak şeklindeki işlevlerini ortadan kaldırdığı; tedavisi ileri düzeyde uzmanlaşmış bilgi ve beceri gerektiren hastalıklara sahip hastaların bu niteliklere sahip öğretim üyelerinden tıp fakültesi hastanelerinde sağlık hizmeti almasını olanaksız hale getirdiği için ileride telafisi mümkün olmayan ve bedeli insan yaşamı olan zararlara yol açacaktır ... (Anayasa Mahkemesi, 2012)”

Bu şekilleriyle, hem sağlık tözünün hem de tıp ilminin ve dış hekimliği biliminin etkisiyle (Kıray ve Koç, 2015), uygulamada bir sabitleşmeme olmamıştır. Üniversite personeline tam gün uygulamasına ilişkin çıkartılan son düzenleme de, 02/01/2014 Kabul Tarihli ve 6514 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 11. Maddesidir. Bu maddeyle herhangi bir yükseköğretim kurumuna dâhil olmayan Profesör ve Doçentlerin tıp ve dış hekimliği fakültelerinde uygulamalı eğitim ve öğretim ile araştırma faaliyetlerinde bulunabilmeleri için sözleşmeli şekilde istihdam edilebilmelerine izin verilmesi, tıp ve dış hekimliği fakültesindeki Doçent ve Profesörlerin de belirli bir düzeyde belirlenmiş *sağlık uygulamaları ve akademik araştırmaları yapma performansını yakalayabilme şartıyla mesai saatleri dışında özel hastane ve vakıf üniversitelerinde çalışabilmelerinin* önünün açılması, tıp ilminin ve dış hekimliği biliminin etkisi (Kıray ve Koç, 2015) ve özel kurumlarda hekimlere duyulan ihtiyacın önemine işaret etmektedir. Bu şekliyle, sağlık eğitiminin önemi (Kıray ve Koç, 2015) ve uzman hekime hem kamu hem de piyasada duyulan ihtiyaç, aynı uygulamayla meslek, devlet ve piyasa kurumsal mantıklarının alandaki hâkimiyetlerini arttırmıştır. 6514 Sayılı kanunun yasalaşma sürecinde, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu, uygulamayla tıp araştırmalarının teşvik edilmesini Türkiye Büyük Millet Meclisi Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonundaki görüşmelerde şu şekilde dile getirmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, 2013d: 40):

“...günlük performansı ikiye ayırıyoruz. Yüzde 50’si bilimsel uygulamalar, yani eğitim, yani yayın neyse, akademik çalışmalar.-senin puanlamanda yüzde 50 bu değerlendirilecek performansında, diğeri de....ya iki ayda 10 tane karaciğer nakli yapmadıysan öbür tarafta veya beşten sonraya bunu yapmaya hakkın yok... (Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, 2013d: 40)”

Tam gün uygulamalarında yaşanan değişimlerin, aile hekimlerine getirilen nöbet uygulamasında da yaşandığı görülmektedir. 2/1/2014 Kabul Tarihli ve 6514 Sayılı Kanunun 52. Maddesiyle aile hekimlerinin mesai saatleri dışında, gerek duyulduğunda daha da fazla arttırılabilme kaydıyla ayda en az sekiz saat nöbet tutmaları ön görülmüştür. Buna karşın, bu düzenleme, anayasa mahkemesinde iptal istemiyle dava konusu edilmiştir. Ancak, Anayasa Mahkemesinin 5 Mart 2015 Tarih ve E. 2015/17, K. 2015/20 Sayılı Kararında bu istem reddedilmiştir (AYM, 2015). Anayasa mahkemesi, iptal talebinin reddine gerekçe olarak hekimlik mesleğinin diğer mesleklerden (Koç ve Vurgun, 2012: 158-159), sağlık hizmetinin de diğer kamu hizmetlerinden doğası gereği ayrıştığını şu ifadelerle açıklamıştır (Anayasa Mahkemesi, 2015):

“...Anayasa’nın 56. maddesinde öngörülen sağlık hakkından yararlanma konusunda en geniş ölçekli uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekir. Sağlık hizmeti sunumunun diğer hizmetlerden farklı olduğu açıktır. İnsanın en temel hakkı olan sağlıklı yaşam hakkı ile bu yaşamın sürdürülmesindeki yeri tartışmasız olan hekimin ve ona yardımcı olan sağlık personelinin statüsünün de bu çerçevede değerlendirilerek diğer kamu görevlileri ile belirtilen yönden farklılıklarının gözetilmesi gerekir. Bu farklılıkların bir sonucu da hizmetin sunumu yöntemlerindendir. Nitekim sağlık hizmetleri doğrudan yaşam hakkı ile ilgisi olması nedeniyle diğer kamu hizmetlerinden farklıdır. Sağlık hizmetinin temel hedefi

olan insan sağlığı ve yaşamı, mahiyeti itibarıyla ertelenemez ve ikame edilemez bir özelliğe sahiptir. Bu durum Devletin sağlık alanında farklı uygulamalar yapma zorunluluğunu doğurmaktadır... (Anayasa Mahkemesi, 2015)”

Bu durumdan, sağlık tözünün (sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması ve tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç), devletçi kurumsal mantığı güçlendirdiğine işaret etmektedir.

Tablo 2’de, Türk sağlık alanında insan kaynakları uygulamalarına ilişkin çıkartılan düzenlemeler, sağlık tözü ve kurumsal mantıkların hâkimiyetinde yaşanan değişimler özetlenmektedir. Tablo’ da da görüldüğu üzere, sağlık personeline ilişkin çıkartılan tam gün uygulamasında, sürecin başında egemen olan mantıklar, en son karar ile yine egemen konuma gelmişlerdir. Bir başka ifadeyle, sağlık tözünün etkisiyle de, uygulamalarda değişimler yaşanmış ve böylece ne devletçi ne piyasa ne meslek kurumsal mantığı tek hâkim mantık olamamıştır.

Tablo 2: İnsan Kaynakları Uygulamalarına Yönelik Düzenlemeler, Sağlık Tüzü ve Kurumsal Mantıkların Hâkimiyetleri

Düzenleme/Karar	Uygulama	Uygulamada Etkili Sağlık Tüzünün Özelliği	Hâkimiyeti Artan Kurumsal Mantık	Hâkimiyeti Azalan Kurumsal Mantık
11/4/1928 Kabul Tarihli ve 1219 Sayılı Tababet Ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunun 12. Maddesi	Hekimlerin mesleklerini serbestte icra edebilmeleri	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç	Devletçi, Meslek ve Piyasa	Yok
29.6.1978 Kabul Tarihli ve 2162 Sayılı Sağlık Personelinin Tam Süre Çalışma Esaslarına Dair Kanunun 7. Maddesi	Resmi sağlık kurum ve kuruluşlarında görevli sağlık personeli için tam gün uygulamasının getirilmesi	Sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç	Devletçi	Meslek ve Piyasa
31/12/1980 Kabul Tarihli ve 2368 Sayılı Sağlık Personelinin Tazminat ve Çalışma Esaslarına Dair Kanunun 4. Maddesi	Resmi sağlık kurum ve kuruluşlarında görevli sağlık personeli için tam gün uygulamasının kaldırılması	Sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç	Piyasa ve Meslek	Devlet
21/1/2010 Kabul Tarihli ve 5947 Sayılı Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 7. Maddesi	Hekimlerin sadece bir kurumda çalışabilecekleri hükmünün getirilmesi (Tam gün uygulaması)	Hekim hasta ilişkisinde hastanın hekime karşı mutlak bağımlılığının azaltılması	Devletçi	Meslek ve Piyasa
Anayasa Mahkemesinin 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı Kararı	Hekimlerin sadece bir kurumda çalışabilmelerinin iptali ama kamu görevlisi sağlık personeli için muayene açma ve özelde çalışma yasağının devam ettirilmesi	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç	Devletçi, Meslek ve Piyasa	Yok
21/1/2010 Kabul Tarihli ve 5947 Sayılı Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 3. Maddesi	Tıp ve diş hekimliği fakültesi öğretim üyelerine tam gün uygulaması	Hekim hasta ilişkisinde hastanın hekime karşı mutlak bağımlılığının azaltılması	Devletçi	Meslek ve Piyasa

Tablo 2'nin Devamı

Düzenleme/Karar	Uygulama	Uygulamada Etkili Sağlık Tözünün Özelliği	Hâkimiyeti Artan Kurumsal Mantık	Hâkimiyeti Azalan Kurumsal Mantık
Anayasa Mahkemesinin 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı Kararı	Üniversite personeline tam gün uygulamasının iptali	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç	Meslek ve Piyasa	Devletçi
26 Ağustos 2011 Tarih ve 28037 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 650 Sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin 40. Maddesi	Üniversite personeline tam gün uygulaması	Hekim hasta ilişkisinde hastanın hekime karşı mutlak bağımlılığı	Devletçi	Meslek ve Piyasa
Anayasa Mahkemesinin 18 Temmuz 2012 Tarih ve E. 2011/113, K. 2012/108 Sayılı Kararı	Üniversite personeline tam gün uygulamasının iptali	Yok	Meslek ve Piyasa	Devletçi
02/01/2014 Kabul Tarihli ve 6514 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 11. Maddesi	Doçent ve Profesörlerin sözleşmeli istihdamı ve belirli şartlar dâhilinde kamu üniversitelerinde görevli Doçent ve Profesörlerin mesai saatleri dışında muayenehane açabilme ve özelde açabilmelerine imkân tanınması	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç	Devletçi, Meslek ve Piyasa	Yok

Tablo 2'nin Devamı

Düzenleme/Karar	Uygulama	Uygulamada Etkili Sağlık Tözünün Özelliği	Hâkimiyeti Artan Kurumsal Hâkimiyeti Azalan Kurumsal Mantık
2/1/2014 Kabul Tarihli ve 6514 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 52. Maddesi	Aile hekimlerine nöbet uygulamasının getirilmesi	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç	Devletçi Yok
Anayasa Mahkemesinin 5 Mart 2015 Tarih ve E. 2015/17, K. 2015/20 Sayılı Kararı	Anayasa mahkemesinin aile hekimleri için getirilen nöbet uygulamasına yapılan itirazı reddetmesi	Sağlıklı bireylerin önemi, sağlıklı bireylerin önemi, sağlık bakım talebinin ikamesinin olmaması, tıbbi uygulamalara haiz tek kişiler olan hekimlere duyulan ihtiyaç	Devletçi Yok

6. Sonuç

Kurumsal tözler ve mantıklar arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu anlayabilmek amacıyla Türk sağlık alanında yapılan bu araştırmada, kurumsal mantıkların alandaki egemenliklerinin, alana has özellikleri yansıtan kurumsal t  zlerden bağımsız olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Bourdieu ve Wacquant, 2001/2014: 91; Friedland, 2009a, 2009b; Friedland vd., 2014). Türk sağlık alanının örgütlenmesine ve insan kaynaklarına ilişkin hayata geçirilen uygulamalarda, sağlık tözünün özellikleri uygulamaya yansıdığında, hem devletçi hem piyasa hem de meslek kurumsal mantıkları alanda güçlenmektedir (Bkz. Tablo 1 ve Tablo 2). Bunun haricinde, sadece piyasa mantığının güçlendiğini yansıtan bir uygulama hayata geçtiğinde, sağlık tözünün o uygulamanın   kartılmasında etkili olmadığı da tespit edilmiştir. Bu da, sağlık tözü ile piyasa mantığının birbiriyle uyuşmadığını savını teyit ederken (Arrow, 1963; Heubel, 2000); ‘eğer uygulamada sağlık tözünün etkisi görülür ve bu uygulamayla piyasa mantığı da güçlenirse, bu uygulama neticesinde alanda bir diğer kurumsal mantığın da hâkimiyeti artmaktadır’ düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bu çalışmada, sağlık tözünün genellikle devletçi kurumsal mantığın alandaki egemenliğinin artmasına yol açan uygulamalarda etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Kaynaklar

Akdağ, R. (Ed.), (2011), “Türkiye Sağlıkta Dönüşüm Programı. (Değerlendirme Raporu: 2003-2010)” T.C. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 839.

Akdur, R. (1998), “Türkiye’de Sağlık Politika ve Hizmetleri”, Yeni Türkiye, Cilt: 4, Sayı: 23-24, s.1984-1985.

Akdur, R. (1999), “Türkiye’de Sağlık Hizmetleri ve Avrupa Topluluğu   lkeleri ile Kıyaslanması” Ankara, www.recepakdur.com/getfile.asp?file=ab_turkiye_kiyaslama.pdf-Erişim Tarihi-25.05.2012.

Akdur, R. (2016), “Cumhuriyetten Günümüze Türkiye’de Sağlık” http://www.recepakdur.com/upload/CUMHUR%C4%B0YETTEN_G%C3%9CN%C3%9CM%C3%9CZE__T%C3%9CRK%C4%B0YE.pdf-Erişim Tarihi: 09.12.2016.

Aksoy, B. (2007), “Bir Meslek   rg  t  n  n Kurumsal Değişimdeki Yeri: Türkiye Sağlık Alanı   rneği (The Role of a Professional Association in Institutional Change: The Case of Turkish Health Field), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Anayasa Mahkemesi (AYM) (2010), 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı Karar (Tam Gün Yasasının Kısmi İptali), Resmi Gazete, 4 Aralık 2010, RG Sayı: 27775.

Anayasa Mahkemesi (AYM) (2012), 18 Temmuz 2012 Tarih ve E. 2011/113, K. 2012/108 Sayılı Karar, Resmi Gazete, 1 Ocak 2013, RG Sayı: 28515.

Anayasa Mahkemesi (AYM) (2013), 14 şubat 2013 Tarih ve E. 2011/150, K. 2013/30 Sayılı Karar, Resmi Gazete, 25 Haziran 2013, RG Sayı: 28688.

Anayasa Mahkemesi (AYM) (2015), 5 Mart 2015 Tarih ve E. 2015/17, K. 2015/20 Sayılı Karar, Resmi Gazete, 19 Haziran 2015, RG Sayı: 29391.

Arrow, K.J. (1963), “Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care”, The American Economic Review, Cilt: 53, Sayı: 5, s.941-973.

Bourdieu, P. (1987), “The Force of Law: Toward a Sociology of the Juridical Field”, The Hastings Law Journal, 38: 805-853.

Bourdieu, P. (2013), “The Outline of a Theory of Practice”, (28. Baskı), (  eviri: Richard Nice), E. Gellner, J. Goody, S. Gudeman, M. Herzfeld, J. Parry (Eds.), Cambridge Studies in Social and Cultural Anthropology Cilt: 16, Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, (ebook), (Orijinal Baskı: Esguise d’une théorie de la pratique, précédé de trois études d’ethnologie kabyle, Librairie Dros, S. A., Switzerland, 1972).

Bourdieu, P. ve Wacquant, L. (2014), “D  ř  n  msel Bir Antropoloji İçin Cevaplar”, (7. Baskı), (  eviri: N.   kten), İstanbul: İletişim Yayınları, (Orijinal Baskı: Réponses. Pour une anthropologie réflexive, 2001).

- Bourdieu, P. (2015), "Devlet Üzerine: Collège de France Dersleri (1989-1992)", (1. Baskı), (Çeviri: A. Sümer), İstanbul: İletişim Yayınları, (Orijinal Baskı: Sur L'État. Cours au Collège de France (1989-1992), 2012).
- Bourdieu, P. (2015), "Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi", (1. Baskı), (Çeviri: D.F. Şannan ve A.G. Bozkurt), Ankara: Heretik Basın Yayın Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, (Orijinal Baskı: La Distinction, critique sociale du jugement, 1979).
- Buğra, A. (2015), "Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika", (7. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buğra, A. ve Savaşkan, O. (2015), "Türkiye'de Yeni Kapitalizm: Siyaset, Din ve İş Dünyası", (2. Baskı), (Çeviri: Bülent DOĞAN), İstanbul: İletişim Yayınları, (Orijinal Baskı: New Capitalism in Turkey: The Relationship between Politics, Religion and Business, 2014).
- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (1978a), Toplantı: 17, Cilt: 38, 70 nci Birleşim, 28.6.1978, s.189-204.
- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (1978b), Toplantı: 17, Cilt: 38, 70 nci Birleşim, 28.6.1978, Sağlık Personelinin Tam Süre Çalışma Esaslarına Dair Kanun Tasarısının Millet Meclisince Kabul Olunan Metni ve Cumhuriyet Senatosu Milli Eğitim-Gençlik ve Spor ve Kültür, Milli Savunma, Sosyal İşler ve Bütçe ve Plan Komisyonlarından 4'er Üye Alınmak Suretiyle Kurulan Geçici Komisyon Raporu. (M. Meclisi: 1/135; C. Senatosu:1/567), S.Sayı: 801.
- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (1978c), Toplantı: 17, Cilt: 38, 71 nci Birleşim, 29.6.1978, s.216-270.
- Danışman, A. (2013), "Institutional Logics and National Politics: A Comparative Study in the Health Care Field", 13. European Academy of Management (EURAM) Konferansı, İstanbul, 26-29 Haziran.
- Dünya Tıp Derneği (2016), "WMA Declaration of Lisbon on the Rights of the Patient", [http://www.wma.net/en/30publications/10policies/l4/index.html.pdf?print-media-type&footer-right=\[page\]/\[toPage\]-Erişim Tarihi: 10.10.2016](http://www.wma.net/en/30publications/10policies/l4/index.html.pdf?print-media-type&footer-right=[page]/[toPage]-Erişim Tarihi: 10.10.2016).
- Edgell, P. (2012), "A Cultural Sociology of Religion: New Directions", The Annual Review of Sociology, Cilt: 38, s.247-265.
- Friedland, R. (2002), "Money, Sex, and God: The Erotic Logic of Religious Nationalism", Sociological Theory, Cilt: 20, Sayı: 3, s.381-425.
- Friedland, R. (2009a), "The Endless Fields of Pierre Bourdieu", Organization, Cilt: 16, Sayı: 6, s.887-917.
- Friedland, R. (2009b), "Institution, Practice and Ontology: Towards A Religious Sociology", İçinde R. Meyer, K. Sahlin-Andersson, M. Ventresca ve R. Walgenbach (Ed.), Research in the Sociology of Organizations.
- Friedland, R. ve Alford, R.F. (1991), "Bringing Society Back In: Symbols, Practices, and Institutional Contradictions", İçinde W.W. Powell ve P.J. DiMaggio (Ed.), The New Institutionalism in Organizational Analysis (1. Baskı) Chicago: The University of Chicago Press, s.232-263.
- Friedland, R., Mohr, J.V., Roose, H. ve Gardinali, P. (2014), "The Institutional Logics of Love: Measuring Intimate Life", Theory and Society, Cilt: 43, s.333-370.
- Heubel, F. (2000), "Patients or Customers: Ethical Limits of Market Economy in Health Care, Journal of Medicine and Philosophy, Cilt: 25, Sayı: 2, s.240-253.
- Husserl, E. (2012), "Fenomenoloji Üzerine Beş Ders", (2. Baskı), (Çeviri: H. Tepe), Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Kıray, A. ve Koç, O. (2015), "Kurumsal Karmaşa ve Örgütsel Aktörlerin Yanıtları: Tıp Fakültesi Hastaneleri Örneği", 23. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 14-16 Mayıs 2015 (Muğla), Bildiri Kitabı Cilt 1. s.1-5.

Klandermans, B., Sabucedo, J.M., Rodriguez, M. ve De Weerd, M. (2002), "Identity Processes in Collective Action Participation: Farmers' Identity and Farmers' Protest in the Netherlands and Spain", *Political Psychology*, Cilt: 23, Sayı: 2, s.235-251.

Koç, O. (2012), "Kurumsal Mantıklar Arasındaki Rekabetin Yönetimi: Türk Sağlık Alanı Kapsamında Karşılaştırmalı Bir Analiz" Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü 3. Örgüt Kuramları Çalıştayı (3-4 Şubat 2012), Ankara, Bildiriler Kitabı, s.71-103.

Koç, O. ve Kiray, A. (2014), "Kurumsal Direniş Sürecinde Yapılan Kurumsal İşler: TTB ve Tam Gün Yasası Örneği", Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 22. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi (22-24 Mayıs 2014), Konya, Kongre Kitabı, s.225-232.

Koç, O. ve Vurgun, L. (2012), "Managing the Rivalry of Antithetic Institutional Logics: A Qualitative Study in the Scope of Turkish Healthcare Field", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8, Yıl: 8, Sayı: 1, s.157-174.

Lounsbury, M. (2007), "A Tale of Two Cities: Competing Logics and Practice Variation in the Professionalizing of Mutual Funds", *Academy of Management Journal*, Cilt: 50, Sayı: 2, s.289-307.

Marquis, C. ve Lounsbury, M. (2007), "Vive La Résistance: Competing Logics and the Consolidation of U.S. Community Banking", *Academy of Management Journal*, Cilt: 50, Sayı: 4, s.799-820.

Meydan, B.T. ve Yasit, M. (2015), "Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'dan Kamu Özel İşbirliği Modeli ile Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınmasına Dair Kanuna: Türk Sağlık Alanında Kurumsal Çevrenin Değişimi (1928-2014)", 23. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 14-16 Mayıs 2015 (Muğla), Bildiri Kitabı Cilt 1. s.13-29.

Miller, S.M. (1987), "The Pursuit of Informal Economies", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Cilt: 493, Sayı: September (The Informal Economy), s.26-35.

Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi (1980a), Cilt: 2, 31 nci Birleşim, 31 Aralık 1980, s.148-152.

Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi (1980b), Cilt: 2, 31 nci Birleşim, 31 Aralık 1980, Milli Güvenlik Konseyi S. Sayısı: 90 Kamu Sağlık Hizmetlerine İlişkin Kanun Tasarısı ve İhtisas Komisyonu Raporu (1/123).

Mohr, J.W. ve White, H.C. (2008), "How to Model an Institution", *Theory and Society*, Cilt: 37: 485-512.

Muayehane sayısı 4500'e düştü (2016), http://www.sagliktagundem.com/haber/muayenehane_sayisi_4500_e_dustu.htm-Erişim Tarihi: 13.10.2016.

Nigam, A. ve Ocasio, W. (2009), "Event Attention, Environmental Sensemaking, and Change in Institutional Logics: An Inductive Analysis of the Effects of Public Attention to Clinton's Health Care Reform Initiative", *Organization Science, Articles in Advance*, s.1-19.

Özel Muayenehane sayısı 40 değil 20 bin (2016), <http://www.medimagazin.com.tr/medimagazin/tr-akdag-ozel-muayenehane-sayisi-40-degil-20-bin-1-434-7568.html>-Erişim Tarihi: 13.10.2016.

Özseven, M., Danışman, A. ve Bingöl, A.S. (2014), "Dönüşüm mü, Gelişim mi? Kamu Hastanelerinin Yönetiminde Yeni Bir Kurumsal Mantığa Doğru", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Cilt: 41 (Ağustos), s.119-150.

Özseven, M., Danışman, A. ve Bingöl, A.S. (2016), "Kurumsal Değişim, Güç Mekanizmaları ve Direniş Taktikleri: Türk Sağlık Alanında Bir Araştırma", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Cilt: 43(Aralık), s.779-811.

Quadagno, J.S. (1984), "Welfare Capitalism and the Social Security Act of 1935", *American Sociological Review*, Cilt: 49, Sayı: 5, s.632-647.

Pache, A-C. ve Santos, F. (2010), "When Worlds Collide: The Internal Dynamics of Organizational Responses to Conflicting Institutional Demands", *Academy of Management Review*, Cilt: 35, Sayı: 3, s.455-476.

- Perrot, J. (2006), "Different Approaches to Contracting in Health Systems", *Policy and Practice*, Cilt: 84, Sayı: 11, s.859-866.
- Perrow, C. (1961), "The Analysis of Goals in Complex Organizations", *American Sociological Review*, Cilt: 26, Sayı: 6. 854-866.
- Polanyi, K. (2014), "Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri" (12. Baskı), (Çeviri: A. Buğra), İstanbul: İletişim Yayınları, (Orijinal Baskı: The Great Transformation / The Political and Economic Origins of Our Time, 1944).
- Purdy, J.M. ve Gray, B. (2009), "Conflicting Logics, Mechanisms of Diffusion, and Multilevel Dynamics in Emerging Institutional Fields", *Academy of Management Journal*, Cilt: 52, Sayı: 2, s.355-380.
- Reay, T. ve Hinings, C.R. (Bob) (2005), "The Recomposition of an Organizational Field: Health Care in Alberta", *Organization Studies*, Cilt: 26, Sayı: 3, s.351-384.
- Reay, T. ve Hinings, C.B. (2009), "Managing the Rivalry of Competing Institutional Logics", *Organization Studies*, Cilt: 30, Sayı: 6, s.629-652.
- Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2016), "28/03/2016 Tarihli ve 83913885 Sayılı Sağlık Hizmet Bölgeleri Organizasyon Şemasının Güncellenmesi Hakkındaki Genelge", <http://www.shgm.saglik.gov.tr/Eklenti/4136,saglik-hizmet-bolgeleri-organizasyon-semasi-guncellemes-.pdf?0-Erişim Tarihi: 09.12.2016>.
- Scott, W.R., Ruef, M., Mendel, P.J. ve Caronna, C.A. (2000), "Institutional Change and Healthcare Organizations", Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Skocpol, T. (2008), "Bringing the State Back In: Retrospect and Prospect", *Scandinavian Political Studies*, Cilt: 31, Sayı: 2, s.109-124.
- Skocpol, T. ve Amenta, E. (1986), "States and Social Policies", *Annual Review of Sociology*, Cilt: 12, s.131-157.
- Swartz, D. L. (2002), "The Sociology of Habit: The Perspective of Pierre Bourdieu", *The Occupational Therapy Journal of Research*, Cilt: 22 (Supplement), s.61-69
- Swartz, D. (2015), "Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi", (3. Baskı), (Çeviri: E. Gen), İstanbul: İletişim Yayınları, (Orijinal Baskı: Culture and Power. The Sociology of Pierre Bourdieu, 1997).
- T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (1996), "Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yılı 1995", Yayın: 580, Ankara.
- Thomas, G.M. ve Meyer, J.W. (1984), "The Expansion of the State", *Annual Review of Sociology*, Cilt: 10, s.461-482.
- Thornton, P.H. (2001), "Personal Versus Market Logics of Control: A Historically Contingent Theory of the Risk of Acquisition", *Organization Science*, Cilt: 12, Sayı: 3, s.294-311.
- Thornton, P.H. (2002), "The Rise of the Corporation in a Craft Industry: Conflict and Conformity in Institutional Logics", *Academy of Management Journal*, Cilt: 45, Sayı: 1, s.81-101.
- Thornton, P.H. (2004), "Markets from Culture: Institutional Logics and Organizational Decisions in Higher Education Publishing", Stanford, California: Stanford University Press.
- Thornton, P.H. ve Ocasio, W. (1999), "Institutional Logics and the Historical Contingency of Power in Organizations: Executive Succession in the Higher Education Publishing Industry, 1958-1990" *American Journal of Sociology*, Cilt: 105, Sayı: 3, s.801-843.
- Thornton, P.H. ve Ocasio, W. (2008), "Institutional Logics", İçinde R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin ve R. Suddaby (Ed.), *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism* (1. Baskı), Los Angeles: SAGE Publications, s.99-129.
- Thornton, P.H., Ocasio, W. ve Lounsbury, M. (2012), "The Institutional Logics Perspective: A New Approach to Culture, Structure, and Process", Oxford, Oxford University Press.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1928a), Devre: III, İctima Senesi: I, Cilt: III, İnıkat: Elli Dördüncü, 29 Mart 1928, s.63-77.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1928b), Devre: III, İctima Senesi: I, Cilt: III, İnıkat: Elli Dördüncü, 29 Mart 1928, Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair (1/33) Numaralı Kanun Layihası ve Sıhhiye ve Adliye Encümenleri Mazbataları, Sıra Numarası: 89.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi (1930a), Devre: 3, İctima: 3, Cilt: 18, İnıkat: Kırk Sekizinci, 17-IV-1930, s.63-79.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi (1930b), Devre: 3, İctima: 3, Cilt: 18, İnıkat: Kırk Sekizinci, 17-IV-1930, Umumi hıfzısıhha hakkında 1/441 numaralı kanun layihası ile Kırklareli Meb'usu Dr.Fuat Beyin, çocukların içki ve tütün kullanmalarının men'i hakkında 2/4 numaralı kanun teklifi ve Sıhhat ve İctimai Muavenet, Dahiliye, Adliye, Hariciye ve İktisat Encümenleri mazbataları, Sıra No.115.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi (1930c), Devre: 3, İctima: 3, Cilt: 18, İnıkat: Kırk Dokuzuncu, 19-IV-1930, s.86-102.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi (1930d), Devre: 3, İctima: 3, Cilt: 18, İnıkat: Ellinci, 21-IV-1930, s.105-116.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1933a), Devre: 4, İctima: 2, Cilt: 15, İnıkat: Elli İkinci, 17-V-1933, s.127-133.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1933b), Devre: 4, İctima: 2, Cilt: 15, İnıkat: Elli Sekizinci, 24-V-1933, s.332-337.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1933c), Devre: 4, İctima: 2, Cilt: 15, İnıkat: Elli Sekizinci, 24-V-1933, Sıra No: 135 Hususi hastaneler hakkında 1/400 numaralı kanun layihası ve Sıhhat ve İctimai muavenet ve Adliye encümenleri mazbataları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987a), Dönem: 17, Yasama Yılı: 4, Cilt: 39, 93 üncü Birleşim, 22.4.1987, s.361-399.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987b), Dönem: 17, Yasama Yılı: 4, Cilt: 39, 93 üncü Birleşim, 22.4.1987, Türkiye Büyük Millet Meclisi S. Sayısı: 544 Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu Tasarısı ve Sağlık ve Sosyal İşler; Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/826).

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987c), Dönem: 17, Yasama Yılı: 4, Cilt: 40, 97 nci Birleşim, 30.4.1987, s.7-40.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987d), Dönem: 17, Yasama Yılı: 4, Cilt: 40, 99 uncu Birleşim, 6.5.1987, s.114-140.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987e), Dönem: 17, Yasama Yılı: 4, Cilt: 40, 100 üncü Birleşim, 7.5.1987, s.152-171.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2004a), Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, Cilt: 64, 16 ncı Birleşim, 10 Kasım 2004, s.156-176.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2004b), Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, Cilt: 64, 16 ncı Birleşim, 10 Kasım 2004, T.B.M.M. S.Sayısı: 680 Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun Tasarısı İle Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler İle Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/855).

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2004c), Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, Cilt: 65, 21 inci Birleşim, 24 Kasım 2004, s.33-83.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010a), Dönem: 23, Yasama Yılı: 4, Cilt: 58, 47'nci Birleşim, 13 Ocak 2010, s.914-936.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010b), Dönem: 23, Yasama Yılı: 4, Cilt: 58, 47'nci Birleşim, 13 Ocak 2010, TBMM S. Sayısı: 418 Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu (1/715).

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010c), Dönem: 23, Yasama Yılı: 4, Cilt: 58, 48'inci Birleşim, 14 Ocak 2010, s.962-977, s.982-1036.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010d), Dönem: 23, Yasama Yılı: 4, Cilt: 59, 49'uncu Birleşim, 19 Ocak 2010, s.77-94.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010e), Dönem: 23, Yasama Yılı: 4, Cilt: 59, 50'nci Birleşim, 20 Ocak 2010, s.222-286.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010f), Dönem: 23, Yasama Yılı: 4, Cilt: 59, 51'inci Birleşim, 21 Ocak 2010, s.462-484.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2012), Dönem: 24, Yasama Yılı: 2, 21 Haziran 2012, s.1-62.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2013a), Dönem: 24, Yasama Yılı: 3, 25 Haziran 2013, s.1-83.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2013b), Dönem: 24, Yasama Yılı: 3, 26 Haziran 2013, s.1-81.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2013c), Dönem: 24, Yasama Yılı: 4, 21 Kasım 2013, s.1-36.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2013d), Dönem: 24, Yasama Yılı: 4, 22 Kasım 2013, s.1-136.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2013a), Dönem: 24, Yasama Yılı: 3, Cilt: 43, 67'nci Birleşim, 19 Şubat 2013, s.505-524, s.527-559.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2013b), Dönem: 24, Yasama Yılı: 3, Cilt: 43, 67'nci Birleşim, 19 Şubat 2013, Sıra Sayısı: 417 Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İşbirliği Modeli İle Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması Hakkında Kanun Tasarısı İle Tokat Milletvekili Şükrü Ayalan ve Çankırı Milletvekili İdris Şahin ile 4 Milletvekilinin; Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/722, 2/1114).

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2013c), Dönem: 24, Yasama Yılı: 3, Cilt: 43, 68'inci Birleşim, 20 Şubat 2013, s.878-897, s.899-903, s.906-934.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2013d), Dönem: 24, Yasama Yılı: 3, Cilt: 44, 69'uncu Birleşim, 21 Şubat 2013, s.44-64, s.66-72, s.74-105, s.110-114.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı, (1961), Cilt: 5, Yetmiş Birinci Birleşim, 5.1.1961, s.15-41.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı Açık Birleşim Tutanağı, (1960), Cilt: 1, İkinci Birleşim, 11.7.1960, s.8.

Yusufl-Yılmaz, F. ve Gültekin-Karakaş, D. (2011), "Girişimci Cumhurbaşkanı, Girişimci Vali, Girişimci Rektör... Sağlıkta Kamu Özel Ortaklığı'nın Yapısal/Konjonktürel ve Türkiye'ye Özgü Nedenleri", Uluslararası Katılımlı, Sağlık Alanında Kamu Özel Ortaklığı Sempozyumu (6-7 Mayıs 2011, Bursa), Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları, s.29-83.

Yasal Metinler

Resmi Gazete.1928. Tababet Ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, RG Sayı: 863, Kanun No.1219, 04 Nisan 1928, Ankara, <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-460/sayisi1219--rg-tarihi04041928--rg-sayisi863-tababet-ve-.html>, Erişim Tarihi: 17.08.2012.

Resmi Gazete. 1930. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, RG Sayı: 1489, Kanun No.1593, 6 Mayıs 1930, Ankara.

Resmi Gazete. 1933. Hususi Hastaneler Hakkında Kanun, RG Sayı: 2419, Kanun No.2219, 5 Haziran 1933, Ankara.

Resmi Gazete. 1961. Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun, RG Sayı: 10705. Kanun No.224. 12 Ocak 1961, Ankara
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10705.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10705.pdf-Erişim Tarihi-28.06.2012>.

Resmi Gazete. 1961. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, RG Sayı: 10816, 31 Mayıs 1961, Ankara.

Resmi Gazete.1978. Sağlık Personelinin Tam Süre Çalışma Esaslarına Dair Kanun, RG Sayı: 16341, Kanun No. 2162, 09 Temmuz 1978, Ankara.

Resmi Gazete.1980. Sağlık Personelinin Tazminat ve Çalışma Esaslarına Dair Kanun, RG Sayı: 17207, Kanun No. 2368, 31 Aralık 1980, Ankara.

Resmi Gazete. 1982. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, RG Sayı: 17844, Kanun No. 2709, 20 Ekim 1982, Ankara.

Resmi Gazete. 1987. Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu, RG Sayı: 19461, Kanun No. 3359, 15 Mayıs 1987, Ankara.

Resmi Gazete. 2004. Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun, RG Sayı: 25665, Kanun No. 5258, 9 Aralık 2004, Ankara.

Resmi Gazete. 2006. Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, RG Sayı: 26173, Kanun No.5502, 20 Mayıs 2006, Ankara.

Resmi Gazete. 2006. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, RG Sayı: 26200 Kanun No: 5510, 16 Haziran 2006, Ankara.

Resmi Gazete. 2010. Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG Sayı: 27478, Kanun No. 5947, 30 Ocak 2010, Ankara.

Resmi Gazete.2011. Adalet Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, RG Sayı: 28037, KHK/650, 26 Ağustos 2011, Ankara.

Resmi Gazete. 2011. Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RG Sayı: 28103 (Mükerrer), KHK/663, 2 Kasım 2011, Ankara.

Resmi Gazete. 2012. Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG Sayı: 28351, Kanun No. 6354, 12 Temmuz 2012, Ankara.

Resmi Gazete. 2013. Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İş Birliği Modeli İle Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, RG Sayı: 28582, Kanun No. 6428, 9 Mart 2013, Ankara.

Resmi Gazete. 2014. Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG Sayı: 28886, Kanun No. 6514, 18 Ocak 2014, Ankara.

WEB Kaynakça

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=6-Erişim Tarihi: 10.10.2012

<http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyannamesi.pdf-Erişim> Tarihi: 10.10.2016

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.meclis_donemleri?v_meclisdonem=0-Erişim Tarihi:09.12.2016

EK 1: Araştırma Kapsamında Yapılan Doküman İncelemeleri**Tablo 3: Yapılan Doküman İncelemeleri ve İlgileri**

Yasal Düzenleme	Yapılan Doküman İncelemeleri	Örgütlenme için	İnsan Kaynakları Uygulamaları için
11/4/1928 Kabul Tarihli ve 1219 Sayılı Tababet Ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun	Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1928a), 15 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1928b), 25 sayfa	Evet	Evet
24/4/1930 Kabul Tarihli ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi (1930a), 18 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi (1930b), 7 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi (1930c), 18 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Zabıt Ceridesi (1930d), 12 sayfa	Evet	Hayır
2219 Sayılı Hususi Hastaneler Hakkında Kanun	Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1933a), 8 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1933b), 7 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi (1933c), 4 sayfa	Evet	Hayır
5/1/1961 Kabul Tarihli ve 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun	Türkiye Cumhuriyeti Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı Açık Birleşim Tutanağı, (1960), 1 sayfa Türkiye Cumhuriyeti Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı, (1961), 26 sayfa	Evet	Evet
29.6.1978 Kabul Tarihli ve 2162 Sayılı Sağlık Personelinin Tam Süre Çalışma Esaslarına Dair Kanun	Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (1978a), 25 sayfa Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (1978b), 31 sayfa Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (1978c), 56 sayfa	Hayır	Evet

Tablo 3'ün Devamı

Yasal Düzenleme	Yapılan Doküman İncelemeleri	Örgütlenme için	İnsan Kaynakları Uygulamaları için
31/12/1980 Kabul Tarihli ve 2368 Sayılı Sağlık Personelinin Tazminat ve Çalışma Esaslarına Dair Kanun	Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi (1980a), 6 sayfa Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi (1980b), 7 sayfa	Hayır	Evet
7.5.1987 Kabul Tarihli ve 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu	Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987a), 40 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987b), 36 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987c), 25 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987d), 28 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (1987e), 21 sayfa	Evet	Hayır
24.11.2004 Kabul Tarihli ve 5258 Sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun	Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2004a), 22 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2004b), 30 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2004c), 52 sayfa	Evet	Hayır

Tablo 3'ün Devamı

Yasal Düzenleme	Yapılan Doküman İncelemeleri	Örgütlenme için	İnsan Kaynakları Uygulamaları için
21/1/2010 Kabul Tarihli ve 5947 Sayılı Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Anayasa Mahkemesinin 16 Temmuz 2010 Tarih ve E. 2010/29, K. 2010/90 Sayılı Kararı (AYM, 2010) Anayasa Mahkemesinin 18 Temmuz 2012 Tarih ve E. 2011/113, K. 2012/108 sayılı Kararı (AYM, 2012) Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010a), 24 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010b), 13 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010c), 65 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010d), 19 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010e), 66 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2010f), 24 sayfa	Hayır	Evet
11/10/2011 Kabul Tarihli ve 663 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Anayasa Mahkemesinin 14 Şubat 2013 Tarih ve E. 2011/150, K. 2013/30 Sayılı Kararı (AYM, 2013)	Evet	Hayır

Tablo 3'ün Devamı

Yasal Düzenleme	Yapılan Doküman İncelemeleri	Örgütlenme için	İnsan Kaynakları Uygulamaları için
4/7/2012 Kabul Tarihli ve 6354 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Anayasa Mahkemesinin 5 Mart 2015 Tarih ve E. 2015/17, K. 2015/20 Sayılı Kararı (AYM, 2015) Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2012), 62 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2013a), 83 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2013b), 81 sayfa	Evet	Evet
2/1/2014 Kabul Tarihli ve 6514 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2013c), 36 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Tutanak Dergisi, (2013d), 136 sayfa		
21/2/2013 Kabul Tarihli ve 6428 Sayılı Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İş Birliği Modeli ile Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2013a), 24 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2013b), 8 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2013c), 36 sayfa Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) Tutanak Dergisi (2013d), 69 sayfa	Hayır	Hayır

CHANGE IN STATE-ORGANIZED BUSINESS SYSTEMS: THE TURKISH CASE, 2002-2016

Meltem Ö. Özcanlı
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
mozcanli@metu.edu.tr

ABSTRACT

The literature on national business systems has been criticized for not paying sufficient attention to change in the core institutional arrangements of business systems and instead providing static descriptions of differences between national contexts. This study will be an attempt to address this gap by focusing on the Turkish business system, underlying national institutions of which have been experiencing major changes over a period spanning more than a decade. The Turkish business system is typically considered to exemplify business systems characterized by a significant presence of the state. In these types of business systems, the key characteristics of business systems and thus firms' strategies and structures are thought to be shaped by the state. Therefore, previous work has suggested that the sources of recent changes within the Turkish business system are predominantly the state and the political regime; however, has not systematically examined in which institutional domains change has been induced by the state, and how it interacts with the institutional legacy of past periods and affects firms' strategies and structures. This research aims to construct a conceptual framework for the changing role of the state and its repercussions on the Turkish business system in recent years. In this study, a blend of qualitative and quantitative methodology will be used. Data will be collected from in-depth interviews, archival materials, and quantitative databases.

Keywords: State, business system, change, Turkey.

1. Introduction

A number of quite distinct forms of capitalisms have become established in different market economies during the twentieth century, and a worldwide systemic convergence to a single type of capitalism is unlikely to occur in the twenty-first century due to persistent differences in economic organization and heterogeneous policy decisions and firm strategies across societal contexts (Whitley, 1999; 2007). Therefore, the literature on national business systems has intensely devoted attention to analyzing these divergences between nation states, without, though, being able to develop agreement on the number of types of capitalisms or the key institutional domains to be used in comparisons of national systems (Jackson and Deeg, 2008). Of the comparative frameworks developed, two have been particularly influential: Varieties of Capitalism (VOC) (Hall and Soskice, 2001) and Comparative-Business-Systems (Whitley, 1999).

The VOC approach draws a distinction between bipolar ideal types of national political economies, i.e. liberal market economies (LMEs) and coordinated market economies (CMEs). Quite simply, while firms in LMEs mainly rely on hierarchies and competitive market arrangements to coordinate their activities, firms in CMEs depend more heavily on non-market relationships to coordinate their endeavors (Hall and Soskice, 2001). While it is not disputed that this classification provides insights into institutional variance across the developed economies, it has been criticized for having an oversimplified view of modern capitalism (e.g., Hotho, 2009; Schmidt, 2009). In fact, the VOC approach is confronted with a problem of countries that do not fit into either type of capitalism identified by it. Hall and Soskice (2001) suggest that these countries, including France, Italy, Spain, and Turkey, show some signs of institutional clustering as well and may constitute another type of capitalism. However, the discussion of a 'Mediterranean' type in Hall and Soskice (2001) has been deemed not more than a perfunctory effort (Howell, 2003). More importantly, as a firm-centered approach to the political economy, the VOC approach downplays the importance of state action while the above-mentioned outlier countries are all marked by a much more active role of the state than LMEs and CMEs (Schmidt, 2009).

The comparative-business-systems approach, on the other hand, undertakes a broader comparison in an attempt to explain the key characteristics of business systems in terms of specific features of their institutional contexts. *Business systems* are defined as ‘distinctive patterns of economic organization that vary in their degree and mode of authoritative coordination of economic activities, and in the organization of, and interconnections between, owners, managers, experts, and other employees’ (Whitley, 1999: 33). Six ideal types of business systems identified by Whitley (1999) are fragmented business systems, coordinated industrial districts, compartmentalized business systems, collaborative business systems, state-organized business systems, and highly coordinated business systems. Whitley (1999) postulates that the prevalent business system that becomes established in a particular market economy will reflect the characteristics of the state as well as the financial system, the skill development and control system, and norms and values governing trust and authority relationships (Whitley, 1999).

The comparative-business-systems typology apparently redresses the two problems of the VOC typology, i.e. oversimplification and underplaying the role of the state in organizing market economies. However, these approaches both fail to accommodate change in institutional contexts. Dubbed the ‘static-ideal type approaches’ (Morgan and Kubo, 2005), both frameworks have been criticized for not paying sufficient attention to the dynamic properties of capitalist models and instead predominantly focusing on institutional persistence and inertial tendencies (e.g., Casson and Lundan, 1999; Jackson and Deeg, 2008; Lane, 2003). Hall and Soskice (2001) and Whitley (1999) propose that the transformation of the underlying logics is very difficult (Lane, 2003) and change in national business systems is mostly incremental, an assumption which rests on the conception of *institutional complementarities*. Accordingly, the establishment of distinctive and cohesive business systems is greatly affected by the degree to which characteristics of national institutions are complementary in their implications for firms and markets (Whitley, 2007). Two institutions are complementary if the efficiency of one in a particular sphere of the economy enhances the efficiency of the other in another sphere (Hall and Soskice, 2001). It is this existence of complementarities among institutions that is seen by Hall and Soskice (2001) and Whitley (1999) as inhibiting radical change and promoting path dependence in capitalist models. According to this reasoning, actors desire to preserve institutions that increase returns to them (Deeg, 2007; Hall and Soskice, 2001). As a result, business systems exhibit relatively invariant qualities (Hall and Soskice, 2001; Whitley, 1999).

As reasonable as these arguments have been found, putting too much emphasis on them has made both the VOC and the comparative-business-systems typologies to be vulnerable to criticisms concerning institutional stasis. Pointing to evidence that certain political economies no longer fall into the type of capitalism they were previously ascribed, some recent work such as Jackson and Deeg’s (2008) has called for integrating dynamic aspects of institutional foundations into analyses of modern capitalism. Put differently, available frameworks (e.g., Hall and Soskice, 2001; Whitley, 1999) provide static descriptions of differences between national contexts not capable of addressing radical political change within one over time. This study will thus be an attempt to respond to the business systems literature’s call for yielding greater understanding of the processes of change in the core institutional arrangements and the prevalent forms of capitalisms.

The primary objective of this study will be to investigate radical institutional change within business systems characterized by a significant presence of the state and the ensuing repercussions on economic and political actors. This type of business system will be referred to as ‘state-organized’, to use Whitley’s (1999) terminology. Empirically, Turkey will provide the research setting, underlying national institutions of which have been experiencing major changes. More specifically, the stream of incidents following the increased tension between the government and a big business group in the last decade will be used to illustrate institutional change within the Turkish business system.

The rest of the paper is organized as follows. Section 2 outlines the conceptual framework regarding state-organized business systems. Section 3 first presents some of the key characteristics of the Turkish business system and evaluates recent changes in its national context. The following subsection introduces background information on the empirical evidence. The section then reviews government expropriation in Turkey from a historical perspective and explains the unique aspects of the empirical case in question. Then the section raises some research questions regarding institutional change and

the role of government expropriation in the process of change. The two subsections of section 4 provide a discussion of methods of data collection and analysis. Finally, section 5 offers conclusion.

2. Conceptual Framework

As highlighted above, the comparative-business-systems approach recognizes the dominance of the state's role in certain forms of capitalisms in comparison to the VOC approach. Within the scope of this framework, in business systems termed *state-organized*, the state 'dominates economic development and guides firm behavior' (Whitley, 1999: 43). Such kind of state is called *dominant developmental state* (Whitley, 2007) or simply *developmental state* (Carney and Witt, 2014; Kim, 1997). Since South Korea is typically considered to epitomize the central features of state-organized business systems, Whitley (1999) and others have identified the key characteristics of these business systems, drawing primarily on the South Korean example. These earlier works have highlighted three critical features common to countries categorized as state-organized: economic development mission, particularistic business environments, and mutual expectations between the state and the private sector. These features will now be briefly reviewed.

First, state-organized business systems are structured around national growth goals since they are typical of late-industrializing countries. The developmental state in these market economies assumes responsibility for developing new firms and sectors through subsidized credit and other types of assistance (Whitley, 1999; 2007). Major functions performed by this type of state have been outlined by Kim (1997: 32) as follows: provider of long-term goals for the economy, provider of capital and technology, and provider of indirect assistance (e.g., providing tax breaks and tariff exemptions, and easing regulations). All these steps are taken by the state to accelerate the process of economic development.

Second, personal ties to state authorities are of paramount importance for business success in these environments as demonstrated by state-supported firms and sectors growing faster than less favored ones (Whitley, 2007). Businesspeople are usually led by the state to invest in certain sectors through substantial incentive packages (Kim, 1997). However, such high level of dependence upon the state has been associated with political and commercial risks, and owners' willingness to limit these risks creates another reason for developing close relations with state and bureaucratic elites (Whitley, 1999; 2007). Therefore, state-organized business systems develop in particularistic business environments.

Third, the two-way relationship between the developmental state and the private sector suggests that the state expects the businesses to contribute to national economic development goals in return for support and protection provided (Kim, 1997; Özen and Akkemik, 2012; Whitley, 2007). As such, individual interests of businesspeople are expected to be subservient to national developmental goals (Buğra, 1994; Özen and Akkemik, 2012). In such a context, the failure of private enterprises to comply with performance objectives destabilizes state-business relations (Buğra, 1994) and is sanctioned by the state (Whitley, 2007).

Altogether, these features successfully describe the dominant role of the state in business environments of certain countries. However, one drawback of prior studies (e.g., Hotho, 2014; Whitley, 1999; 2007) is that they have mostly given a fairly static picture of business systems of this sort, perhaps with the exception of those studies (e.g., Carney and Witt, 2014; Kim, 1997) that have attempted to accommodate change by arguing that developmental states will eventually be compelled to undergo transformations. As such, regardless of whether these states successfully complete their developmental phases or fail to attain economic development, there will be pressures on them to change their structure and goals (Kim, 1997) and variations in key characteristics of the state would have implications for the kind of business system that becomes generated within national borders (Whitley, 2007). This consideration aside, discussions of change in institutional features have been largely excluded from the literature on state-organized business systems, in the same way as they have been from the broader literature on comparative capitalisms. This research will address this lacuna by exploring change in the core institutional arrangements of a country which is typically categorized as state-organized, i.e. Turkey. The examination will show that institutional change other

than the transformation of the developmental state may take place in a state-organized business system.

3. Characteristics Of The Turkish Business System And Recent Changes In Underlying National Institutions

3.1 The Turkish Business System

Turkey has typically been classified in the same group with South Korea by research providing comparisons of national business systems (e.g., Fainshmidt, Judge, Aguilera, and Smith, 2016; Hotho, 2014). However, unlike the exemplar case of post-war South Korea, the Turkish state historically has had a low policy implementation capacity, even when it enjoyed significant autonomy (Buğra, 1994). Nevertheless, it did manage to set its own industrialization trajectory in a new direction from the 1960s onwards. This entailed privileging certain firms and facilitating their growth in pursuit of national interests and resulted in the rise of a private business elite sharing the state's enthusiasm for development, as well as displaying a penchant for establishing particularistic relations with state authorities, as low policy implementation capacity was coupled with high uncertainty, especially due to arbitrariness in political decisions (Özen and Akkemik, 2012). Moreover, to receive preferential treatment (such as obtain cheap credit, access key resources and information, etc.), entrepreneurs were required to convince politicians of their desire and ability to contribute to the national development project through business activity (Buğra, 1994). This also meant restricting authority sharing with salaried managers and instead being directly involved in maintaining political connections.

During the early stages of its rise, in 1971, the emergent elite established an independent business association, The Association of Turkish Industrialists and Businessmen (known by its Turkish acronym 'TÜSİAD'), and was capable of challenging governments on economic and political matters within less than a decade. Economic liberalization from 1980 onwards let this elite garner even more powers through growth and internationalization. However, liberalization did not affect the degree of state intervention in economic affairs (Öniş, 1996). In fact, further centralization and the continuing resilience of the state in the 1980s indicated that, instead of a 'retreat of the state', a reorganization or reconstitution of the state apparatus occurred (Öniş, 1991; 1992). Thus, although by economic liberalization reference is made to 'minimum' state intervention in running the economy, the distinction between government and industry has not been preserved in Turkey (Gülfidan, 1993).

As a result, the participation of the state in the economic sphere in the post-1980 period has not been any less significant than the pre-1980 period. Moreover, the state has continued to play a vital role in creating private businesses ostensibly to further advance Turkey's economic development. This has encouraged mutual dependence between the state and the private sector, as it has done throughout the Republican history, albeit to varying extents. Importantly, such mutual dependence has become more visible since the rise of political Islam to power in 2002. This was an outcome of increased vibrancy of the peripheral economic actors, who tend to be religious. They have been organized under a separate business association, The Association of Independent Industrialists and Businessmen (dubbed 'MÜSİAD'), which was established in 1990. Whereas business actors have remained highly dependent on developing close connections with political elites to pursue their economic interests, what has changed since the rise of political Islam to power is that state demands made of private enterprises have extended beyond the scope of national development mission to include the political support of big businesses as a prerequisite for success. This has led to the rise of a new class of entrepreneurs, which is organized around the ruling political party. This new class of entrepreneurs has achieved impressive business successes in the past decade, despite investing in financially unrewarding media companies for the purpose of supporting the government at the request of the political leadership (Buğra and Savaşkan, 2014).

From the other side, the rise of peripheral actors to power came as a crushing blow to the established elite, who has traditionally endorsed secularism. Their opposing values have been adversely affecting their survival chances regardless of the level of their economic success. Such changing nature of state-business relations in Turkey has eventually led to government expropriation of a big business group

(i.e. the Doğan Group) critical of the government. In the following subsections, this case of expropriation will be used to illustrate institutional change in the Turkish business system.

3.2 Background Information On The Empirical Evidence

Aydın Doğan, the honorary chairman of the Doğan Group, entered the business world when he founded his first company in 1961, out of which he created one of Turkey's largest business groups. The group's companies today operate in a wide range of industries, including energy, tourism, real estate marketing, and media. The Doğan Group began to take part in the media through its acquisition of the daily newspaper *Milliyet* in 1979. Over time, the group extended into other domains such as television and radio broadcasting and magazine and book publishing (<http://www.doganholding.com.tr/en/>).

The Doğan Group's media companies have generally been vocal in criticizing the rise of political Islam in Turkey. However, the group and the ruling Islamist party got along very well in the first few years of this party's rule as the two sides gave political and economic support to one another. Yet, a series of events that started to unfold in the mid-2000s eventually led to unprecedented tax penalties - worth approximately US\$4 billion - for the Doğan Group. How the two parties came into conflict with each other in the first place has been a subject of speculation. There is the issue of a hotel building and the grounds surrounding on the one hand, and the problems that stemmed from a petroleum refinery, on the other. In the first case the Doğan Group's plans for residential buildings and shopping malls in the grounds of the hotel in question were not approved; in the second case the group was denied permission to build a petroleum refinery. The Doğan Group saw these occurrences as serious impediments to growth, which allegedly led to its media companies' critical coverage of the government. Substantial tax penalties the group faced appear to be attributable to these changing broadcasting and publishing policies. To be able to pay the extraordinary penalties, the group had to sell some of its very valuable enterprises such as *Petrol Ofisi* and daily newspapers *Milliyet* and *Vatan*. Moreover, the group's media companies gradually discontinued their critical stance towards the government.

In summary, when the Doğan Group's media companies withdrew their support for the government and became more vocal in criticizing its policies, the government reacted to such media coverage by adopting a hostile attitude toward the group and using coercive means at its own discretion. As a result, the Doğan Group could be said to have faced government expropriation in the form of arbitrary taxation (see Du, Lu, and Tao, 2015). After the rise of political Islam to power, this was another severe blow to the established elite since the Doğan Group was one of its most prominent members. However, there are a number of similarities as well as differences between the actions of the government in this case and in some other events throughout the history of the Republic and the Ottoman Empire. Therefore, the next section considers government expropriation in Turkey from a historical perspective and explains how the Doğan Group case is distinct from previous examples.

3.3 Historical Overview Of Government Expropriation Of Private Enterprises In Turkey And The Unique Aspects Of The Doğan Group Case

The Committee for Union and Progress (CUP) governments in the 1908-1918 period in the case of the Ottoman Empire and Turkish governments in early Republican period made various attempts at the dispossession of the non-Muslim populations. During these years, commercial life was largely controlled by the non-Muslim minorities and the underrepresentation of the Muslim Turks in the realm of business was lamented as a serious problem (Buğra, 1994). In fact, the Muslim Turks had always been poorer than the non-Muslim minorities and the CUP and early Turkish governments believed that this fate could have been overthrown by the development of an indigenous business community (Avcıoğlu, 1996). Strong impetus for this nationalist cause was provided when Turkey lost the majority of its commercial class due to the ravages of the First World War, and the mass migrations and the exchange of populations after the establishment of the Republic (Keyder, 1987). These developments resulted in massive transfers of abandoned property and wealth to the Muslim Turks who were willing to fill the positions left empty by the non-Muslim bourgeoisie (Keyder, 1987). On the

surface the experiences the non-Muslims were made to go through during these periods seem very similar to the treatment of the Doğan Group by the government currently in power. Yet, these early efforts to expropriate private businesses were part of a national development project and the primary goal of the politicians was the creation of an indigenous business class, rather than arbitrarily targeting businesspeople as in the case of the Doğan Group.

Another incident in the history of the Republic that bears a number of similarities to the Doğan Group case in terms of the actions of the government is the infamous Capital Levy of 1942. It was a one-time tax necessitated by extraordinary amounts of expenses incurred during the Second World War, originally targeted on war-time profiteers (Ökte, 1951). However, when it came to implementation, since categories of taxpayers had been differentiated according to religious beliefs and nationalities (i.e. Muslims, non-Muslims, converts, and foreign nationals) and the burden of taxes had been determined in a rather arbitrary manner, the Capital Levy became a tool for expropriating the non-Muslims' businesses (Buğra, 1994; Ökte, 1951). While some of them had to pay huge amounts of taxes, those who could not were sent to work camps (Akar, 2006; Ökte, 1951). Once again, the Muslim Turks replaced the minorities in the business life (Aktar, 2006). Thus, the Capital Levy is interpreted as a discriminatory practice against the minorities and the actual purpose behind it is claimed to be related to the development of a national bourgeoisie (Akar, 2006; Aktar, 2006). The non-Muslim subjects in this case and the Doğan Group recently fell victim to selective punishments. Yet, the government in 1942 was committed to the same cause as the former Turkish governments, whereas the current government seems to have referred to its coercive power in response to the Doğan Group's defiance of its policies.

Consequently, this recent case diverges from the historical accounts of government expropriation in Turkey in two important respects. First, the previous governments did not subject an entrepreneur's business to expropriation that grew in the first place by enjoying the government's special treatment (as long as the criteria of financial performance have been met, the details of which to be elaborated below). Aydın Doğan's success in the business world was facilitated by the political connections he developed as a native entrepreneur desirous of contributing to the country's economic development. In time, he and his family members have come to be known as distinguished members of the business elite. At the time of the tax penalties, Arzuhan Doğan-Yalçındağ, Aydın Doğan's daughter, was serving as the president of TÜSİAD. Thus, in virtue of his background and status and power, Aydın Doğan must have falsely regarded his business as being immune from government expropriation. Second, the previous governments did not subject an entrepreneur's business to expropriation that had been achieving financial objectives in return for favors received from the government. After all, although the threat of terminating an unsatisfactorily performing private enterprise through a governmental decision is neither unusual nor totally empty in state-organized business systems (Buğra, 1994), there is no point in hindering successful businesses in a country expecting economic development. Therefore, extraordinary tax penalties were unpredictable for the financially strong Doğan Group.

Put differently, Aydın Doğan met the criteria of businessman the state wanted to prosper (i.e. being a native entrepreneur motivated by a desire to serve the country) and there seemed to be no economic reasons necessitating government measures to punish the Doğan Group. For these reasons, government expropriation of the Doğan Group seems to be unique in Turkish business history. In the next section, drawing on this case, some research questions will be formulated.

3.4 The Role Of Government Expropriation In A Changing Institutional Framework

As already discussed, dominant national institutions providing the foundations of the state-organized business system of Turkey have been the creation of an indigenous business class and economic development mission (Buğra, 1994). The extant literature makes no reference to the necessity of businesses to share any other political ideology with the ruling political party to receive preferential treatment or to survive in the market. Thus, the possibility of government expropriation of a native capitalist's financially strong business is not foreseen by previous work. Yet, when the Doğan Group criticized the government, it confronted random and indiscriminate tax penalties and thus heavy losses. The institutional arrangements of the so-called state-organized business systems normally leave no room for this kind of expropriation because such an action disregards the foundations of the

very existence of developmental states. Therefore, some of the core institutional bases of the Turkish business system must have been seriously undermined by expropriation of the Doğan Group. If the governments had not withheld the threat of expropriation of successful businesses from the outset, The Muslim Turks would not have agreed to become businessmen to contribute to the country's economic development. And, indeed, the governments allowed two things to shape the Turkish businessmen's mentality: Expressing enthusiasm for assisting the state in achieving developmental goals is a precondition to preferential treatment. And, commercial activities of indigenous capitalists are not hindered as long as they meet financial performance criteria. What received no mention is the obligation to support the ruling party or abstain from criticizing it to survive in the market. The case of the Doğan Group has brought to light this new dimension. This suggests that evolutionary pressures might have begun to permeate the Turkish business environment. And, drawing on work in the business systems literature, I can propose that should Turkey's national institutions be changing, the country would end up exemplifying a type of business system that is no longer the same as the South Korean or any other business system categorized as state-organized (unless these business systems change too).

Taken together, recently experienced changes in the Turkish business environment raise some intriguing research questions this study aims at addressing. First, the analysis of the case of the Doğan Group suggests the possibility that the core institutional arrangements of the Turkish business system are undergoing change, and this connects to the following questions: ***What specific institutions reinforce government expropriation of private enterprises? Does the rise of these institutions generate a new type of business system that is of a qualitatively different nature than the state-organized one?*** Considering that the establishment of distinctive and cohesive business systems within national boundaries requires that the key institutions be 'complementary' in their implications for firms and markets (Whitley, 2007), these questions lay the groundwork for identifying the complementarities of government expropriation in a potentially existing unexplored type of business system. Implicit assumptions about the particular circumstances when governments expropriate private businesses in a state-organized business system have generally been recognized. What awaits our discovery pertains to the key contingencies facilitating the realization of the potential government expropriation threat in a variant of this business system. In line with this thinking, we need to study transformation of the institutional arrangements of the state-organized business system of Turkey. For instance, one major shift in the dominant institutions is closely related to the new focus of state policies on the creation of what Buğra and Savaşkan (2014) call a 'conservative Muslim bourgeoisie' rather than just a national Muslim bourgeoisie. This has been a result of the ideological context in which the current government has been embedded. As such, from 2002 to this day, the Turkish business environment has been characterized by the political network relations that developed around the values of the ruling party, which is well illustrated by increasing participation of politicians' close relatives in business life, and the resultant blurring of the boundary between the realm of the political and economic (Buğra and Savaşkan, 2014). These developments also hint at a departure from national economic development mission because the government has become less concerned with providing support and protection to motivated and successful members of the indigenous business class as its focus has changed to serving the interests of only those belonging to its inner circles. This is one aspect of Turkey's changing institutional context that might offer an explanation for why the government has not hesitated to adopt a hostile attitude toward the Doğan Group. Whereas the previous governments favored Aydın Doğan and other businesspeople like him, the current government subjected the assets of Aydın Doğan's group to expropriation and threatened to impose heavy penalties on similar others for failure to fulfill the requirements of a new era. As discussed earlier, the government's expectations about business actors' behaviors in this new era include supporting the ruling party politically. Even a politically neutral attitude is not sufficient for forming working relationships with political elites any more (Buğra and Savaşkan, 2014). Such changing nature of state-business relations in Turkey raise a third question: ***Why has the government resorted to aggression rather than other means?*** Extant research assumes the state is a source of powerful influence on business performance or survival, but does not directly investigate how this evolves after political change and whether it is differentially mobilized by the new government. It should be borne in mind that aggression towards the already-established elite in this period has been coupled with the

rise of a new class of entrepreneurs. These businesspeople not only politically, but also financially support political projects. Therefore, the novel form of government-business relations is based on a good deal of mutual give and take, and the government resorts to, among other things, selective punishments and expropriation of businesses unsupportive of its policies. The reason why this is so needs to be explored.

A fourth question is raised in relation to Whitley's (1999) argument that firms' strategies, internal structures and external relationships vary interdependently with the features of the institutional context in similar ways to the types of business systems. Thus: ***How is the threat of government expropriation of private enterprises (and other forms of state aggression) interconnected with firms' strategies and structures?*** This question suggests that not only the Doğan Group, but also the owners and managers of other private enterprises in Turkey interpret the signals and process new information the expropriation of the Doğan Group provides. Based on feedback from the environment, business actors can potentially modify organizational strategies and structures in an attempt to seek out ways to protect themselves from political conflict and government expropriation. I expect differences in such strategies between different cohorts of the business elite that stepped into the business world at different time periods. Thus, a fifth question is asked: ***How do strategies of protection against government expropriation exhibit divergences between established and new elites?*** The members of the new elite have been known for their family or intermarriage ties to politicians and their close relatives, and this could be regarded as a source of strategic maneuvering. The members of the established elite possibly adopt various other strategies to achieve the same ends. They may incorporate new players into the network or eliminate dependence altogether by withdrawing from the troublesome relation (Gargiulo, 1993). As such, one route to protection of assets may be selling shares to foreign investors since it is harder for the government to expropriate them due to pressures from foreign governments (Guriev and Rachinsky, 2005). Withdrawal strategies, on the other hand, may include exiting industries in which government-business relations are most prevalent while continuing to do business in Turkey, or seeking to transfer their savings abroad. If present, such strategies should have a detrimental effect on the country's economic development, and this makes it harder to label Turkey a state-organized business system any more. Guriev and Rachinsky (2005) interpret similar occurrences in Russia as suggesting that the credibility of the government has taken precedence over the economic program. The members of the established are likely to be disconcerted by such a change that have traditionally portrayed themselves as servants of the developmentalist project, an overarching characteristic of the Turkish business system. Therefore, another question that could be asked is: ***How does the retributory treatment of the members of the established elite resonate with that longstanding institution?*** Finally, this elite has invested significant efforts into making TÜSİAD a powerful intermediate association, which should have made political ties less necessary or risky under conditions of political change, and vocal criticism of aggression towards its members more likely. But TÜSİAD has been relatively silent on the Doğan incident. This raises the following question: ***Why has TÜSİAD been acquiescent on matters of harassment of its prominent members?***

4. Research design

4.1 Data collection

Traditional quantitative data-gathering strategies alone could not adequately capture complex data embedded in national context of the Turkish business system and detect change in the institutional arrangements. For purposes of this study, both quantitative and qualitative methods will thus be used. Having started with an in-depth analysis of the informative case of the Doğan Group's recent troubles with the government, I will next expand my sample to other members of the established elite as well as the new one centered on the current government. The primary source of data will be semistandardized in-depth interviews with business leaders from both camps, as well as political leaders and government authorities.

The use of triangulation will counteract self-report bias of the interviewees, which is a major validity threat to this study's potential conclusions. To this end, in addition to interviews, archival sources,

predominantly business association publications and press reports of the last decade pertaining to government-business relationships will be used to obtain a more complete picture of the phenomena under study. Lastly, data gathered by means of interviews and archival materials will be complemented by data regarding business performances from quantitative databases of Istanbul Stock Exchange and Istanbul Chamber of Industry, which track the largest industrial enterprises in Turkey.

4.2 Data analysis

Analysis of interview data will be conducted following a coding process. Codes will be generated using the literal terms expressed by individuals under investigation (*in vivo codes*; Berg, 2001) to identify emerging themes as well as the concepts from the literature. Analysis of archival data will be accomplished by content analysis. Again, the coding frames will be used to sort the data into themes and categories. Lastly, quantitative data will be analyzed by applying multivariate techniques.

5. Conclusion

The literature on national business systems has been criticized for not paying sufficient attention to change in institutional features of business systems and instead providing static descriptions of differences between national contexts. Therefore, one of the goals of this research will be to address this gap by exploring change in the core institutional arrangements of business systems characterized by a significant presence of the state. Furthermore, this study aims to examine how change in the political regime can turn into 'negative cascades of discrimination, resource exclusion, and even expropriation and sabotage' (Siegel, 2007: 625) for a whole class of business, the established business elite. The Turkish case entails a regime change brought about by economic actors who were relegated a peripheral status during the periods of industrialization and liberalization (Buğra and Savaşkan, 2014). Thus, it is conducive to studying how a network of actors that rivaled the established elite colonized state decision-making power, going beyond literature that tends to examine the effects of political ties, which are wrongly assumed to be exogenous in most corporate political activity studies, and contributing to institutionally-oriented literature by highlighting institutional underpinnings of change.

References

- Akar, R. (2006), *Aşkale Yolcuları: Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları*, Mephisto Yayınları, İstanbul.
- Aktar, A. (2006), *Varlık Vergisi ve 'Türkleştirme' Politikaları*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Avcıoğlu, D. (1996), *Türkiye'nin Düzeni: Dün-Bugün-Yarın*, Tekin Yayınevi, İstanbul.
- Berg, B. L. (2001), *Qualitative Research Methods*, Allyn & Bacon, Boston.
- Buğra, A. (1994), *State and Business in Modern Turkey: A Comparative Study*, State University of New York Press, Albany, NY.
- Buğra, A. and Savaşkan, O. (2014), *New Capitalism in Turkey: The Relationship between Politics, Religion, and Business*, Edward Elgar Publishing, Inc., Cheltenham and Massachusetts.
- Carney, R. W. and Witt, M. A. (2014), "The Role of the State in Asian Business Systems". In Witt M. A. and Redding, G. (eds.), *The Oxford Handbook of Asian Business Systems*, Oxford: Oxford University Press, pp. 538-560.
- Casson, M. and Lundan, S. M. (1999), "Explaining International Differences in Economic Institutions: A Critique of the 'National Business System' as an Analytical Tool", *International Studies of Management & Organization*, 29(2), pp. 25-42.
- Deeg, R. (2007), "Complementarity and Institutional Change in Capitalist Systems", *Journal of European Public Policy*, 14(4), pp. 611-630.

- Du, J., Lu, Y. and Tao, Z. (2015), "Government Expropriation and Chinese-style Firm Diversification", *Journal of Comparative Economics*, 43(2015), pp. 155-169.
- Fainshmidt, S., Judge, W. Q., Aguilera, R. V. and Smith, A. (2016), "Varieties of Institutional Systems: A Contextual Taxonomy of Understudied Countries", *Journal of World Business* (2016), <http://dx.doi.org/10.1016/j.jwb.2016.05.003>
- Gargiulo, M. (1993), "Two-step Leverage: Managing Constraint in Organizational Politics", *Administrative Science Quarterly*, 38(1993), pp. 1-19.
- Guriev, S. and Rachinsky, A. (2005), "The Role of Oligarchs in Russian Capitalism", *Journal of Economic Perspectives*, 19(1), pp. 131-150.
- Gülfidan, Ş. (1993), *Big Business and the State in Turkey: The Case of TÜSİAD*, Boğaziçi University Press, İstanbul.
- Hall, P. A. and Soskice, D. (2001), *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*, Oxford University Press, Oxford.
- Hotho, J. J. (2009), "A Measure of Comparative Institutional Distance", Center for Strategic Management and Globalization Working Paper No. 7/2009, Frederiksberg: Copenhagen Business School.
- Hotho, J. J. (2014), "From Typology to Taxonomy: A Configurational Analysis of National Business Systems and Their Explanatory Power", *Organization Studies*, 35(5), pp. 671-702.
- Howell, C. (2003), "Review Article: Varieties of Capitalism and Then There was One?", *Comparative Politics*, 36(1), pp. 103-124.
- Jackson, G. and Deeg, R. (2008), "From Comparing Capitalisms to the Politics of Institutional Change", *Review of International Political Economy*, 15(4), pp. 680-709.
- Keyder, Ç. (1987), *State and Class in Turkey: A Study in Capitalist Development*, Verso, London and New York.
- Kim, E. M. (1997), *Big Business, Strong State: Collusion and Conflict in South Korean Development, 1960-1990*, State University of New York Press, Albany, NY.
- Lane, C. (2003), "Changes in Corporate Governance of German Corporations: Convergence to the Anglo-American Model?", *Competition & Change*, 7(2-3), pp. 79-100.
- Morgan, G. and Kubo, I. (2005), "Beyond Path Dependency? Constructing New Models for Institutional Change: The Case of Capital Markets in Japan", *Socio-Economic Review*, (2005)3, pp. 55-82.
- Ökte, F. (1951), *Varlık Vergisi Faciası*, Nebioğlu Yayınları, İstanbul.
- Öniş, Z. (1991), "Political Economy of Turkey in the 1980s: Anatomy of Unorthodox Liberalism". In Heper, M. (eds.), *The State and Economic Interest Groups: The Post-1980 Turkish Experience*, Berlin: Walter de Gruyter, pp. 27-40.
- Öniş, Z. (1992), "Redemocratization and Economic Liberalization in Turkey: The Limits of State Autonomy", *Studies in Comparative International Development*, 27(2), pp. 3-23.
- Öniş, Z. (1996), "The State and Economic Development in Contemporary Turkey: Etatism to Neoliberalism and Beyond". In Mastny, V. and Nation, C. R. (eds.), *Turkey between East and West: New Challenges for a Rising Regional Power*, Boulder, Colorado: Westview Press, pp. 155-178.
- Özen, Ş. and Akkemik, A. K. (2012), "Does Illegitimate Corporate Behaviour Follow the Forms of Polity? The Turkish Experience", *Journal of Management Studies*, 49(3), pp. 515-537.
- Schmidt, V. A. (2009), "Putting the Political Back into Political Economy by Bringing the State Back in Yet Again", *World Politics*, 61(3), pp. 516-546.

Siegel, J. (2007), "Contingent Political Capital and International Alliances: Evidence from South Korea", *Administrative Science Quarterly*, 52(4), pp. 621-666.

Whitley, R. (1999), *Divergent Capitalisms: The Social Structuring and Change of Business Systems*, Oxford University Press, Oxford.

Whitley, R. (2007), *Business Systems and Organizational Capabilities: The Institutional Structuring of Competitive Competences*, Oxford University Press, Oxford.

WHEN ECONOMIC ACTORS BECOME POLITICAL ACTORS: ITS IMPLICATIONS FOR ORGANIZATIONAL LIFE-CYCLE

Nazlı BERBEROĞLU

Ankara Yıldırım Beyazıt University

berberoglu@ybusm.info

1.Introduction

One of the most significant current discussions in organization studies is the implication of organizations political activities. Policy and organizational performance outcomes are widely accepted as a results of the mutual relationship between the state and organizations (A. J. Hillman, Keim, & Schuler, 2004; Ramirez & Eigen-Zucchi, 2001). While the policy outcomes are considered as beneficial on behalf of the organizational interest, the performance outcomes can be mixed (Lux, Crook, & Leap, 2012). I think these endeavours may have equal effects on the life path of organizations vis-à-vis market-related activities, although political activities are neglected in the life-cycle literature. Hence, I aim to investigate how organizations' non-market, namely political, activities influence their life path. More specifically, I intend to examine the changes in life-cycles that are shaped by the government and business relations in the Turkish context.

According to the relevant literature the establishment of an organization is usually explained through the ability of an entrepreneur who sees an opportunity in the market and brings the necessary resources together. In the following process, the life path is explained by structural and strategic changes arising from internal dynamics and applied by successful managers of the organization (Miller & Friesen, 1984; Quinn & Cameron, 1983). However, political activities of organizations can also be decisive on their life cycle. Organizations' ties with the government or their political activities may have positive or negative implications on their performance (Sean Lux et al., 2012; Shaffer, Quasney, & Grimm, 2000) which also directly influences their life path. Thus, considering the life cycle phenomena from political activity point of view will provide better understanding of government-organization relations 'shaping power on an organization's life path. Another point that is neglected in the life-cycle studies is the context specific indicators. According to the resource dependence theory, organizations are required to establish political ties and engage in corporate political activities in order to manage their dependencies and continue their existence (Guo, Xu, & Jacobs, 2014; Pfeffer & Salancik, 2003). These tie formations and activities may vary from country to country with regard to the institutional differences among contexts. According to Buğra (1994), in the late-industrialized countries, industrialization, nation-state building, the legal system and bureaucracy occur simultaneously and reflect the requirements of social and economic developments. These features distinguished them not only from the developed western context where these institutions take the form of traditionally accepted norms, but also their late-industrialized counterparts. Consequently, these differences between institutional formations, that provide basis for the state-business relations, cause dissimilarity among the characteristics of relations. However, the assertions of life-cycle literature seem to have missed that point.

In the light of these deficiencies I have mentioned above, I will try to investigate the effects of state-business relations on organizations' life cycle within the Turkish context. I think the difference between the economy policies of Turkey and United States, where the life-cycle literature is mostly based, will provide extra explanations for the phenomenon in that regard.

According to Berkman and Özen (2008) there was a strong patrimonial state traditions which shaped the business system characteristics in the early years of the Turkish Republic. Although there were clientelistic relationship between the state and the business, along with the liberalizations programme in 1980's economic ordinance tended to be responsive to market signals. Thus, market requirements became to be important which also appreciated the entrepreneurial activities (Heper & Keyman, 1998). However, as Öniş (1992) stated, the structural adjustment and liberalization programmes may have concluded in diverge reactions in different contexts. The export promotion system which started to be implemented in the 1980s was aimed at integrating the Turkish economy to the global markets.

However, as Karademir and Danişman (2007) argued it resulted in unstable markets. Increased uncertainty and the cultural and institutional heritage, therefore, provided a legitimate basis for the prime minister to consolidate its authority on the economical sphere. Thus, the relations between politicians and businessmen gained importance regarding the increased authority of politicians. Buğra (1994), in the same vein, indicates that the export incentives legislation which began to be implemented in 1980s became complicated due to the many changes. Thus, it also became a perfect means to create wealth. Not surprisingly, this liberalization programme, which was first implemented by Turgut Özal, has paved the way for new oligarchs and one of them is Uzan family (Rumeli Holding). After the 80's a considerable number of business elites, on the other hand, especially with the rise of Prime Minister Turgut Özal, took their place in the parliament. Some of these businessmen officiated as secretary and gained powerful positions in the government. Although, there were strong patrimonial state traditions which shaped the business system characteristics and separation between political and economic actors in the early years of the Turkish Republic (Berkman & Özen, 2007), businessmen have increasingly taken steps in political parties. This blurred boundary between the economic and political spheres which provided Turkish businessmen to find a place in the governments also provided a prosperous environment for their growth. However, an unexpected political power loss or fierce competition in the political spheres irremediable resulted in losses for the organization too. The present essay, therefore, will seek to address these fundamental issues with reference to the rise and fall of Rumeli holding which represent a prominent example of political actions of an organization in the Turkish context.

This paper first gives a brief overview of the recent history of both life cycle and political activities of organizations. Next, I describe my methodology and then present my preliminary findings with the limitations of the work. I conclude the paper with a brief discussion of the findings.

2. Conceptual Framework

Recent developments in the studies of organizations' political activities have resulted in a rethinking in organizational life-cycle literature. Researchers who have proposed works on the life-cycle literature have generally considered the internal dynamics and market strategies that lead to changes in the structure. However, researchers neglected the concerns of managers that force them to establish political ties with the governments which also have influence on the life-path. The related literature have powerfully explained how internal inefficiencies can be defeated in order to proceed to the next phase, or which strategies a manager should implement in order to pursue the success that is accomplished. However, the effects of organizations' political activities on the life-cycle remain untouched. Thus, questions have been raised about how an organization's political connections, or political activities, that are engaged regarding the contextual or resource requirements are affect the organization's life-path. Hence, this study seeks to remedy these deficiencies in the life cycle literature by analysing a case in the Turkish context. Below, you will first find a brief overview of life-cycle literature, and then the recent history of organizational political activities will be presented.

2.1. Studies on the Organizational Life-Cycle

In the light of organizational life cycle studies the concept can be defined as the process of structural and strategic changes of an organization throughout its lifespan (Miller & Friesen, 1984). In other words, life cycle researchers try to tell the life story of an organization which represents different strategic, structural and decision making mechanisms and patterns with regard to different situational impacts that organizations react at every life stage.

In the related literature there are several explanations for the different stages of the life-cycle on the basis of managerial applications and structural requirements. Scott (1971), for instance, has identified three stages of an organization in a historical fashion. He suggests that organizations which are in their first stage have an informal structure, directed and controlled by a single person and generally produce a single product. As the organization becomes older, the structure of the firm becomes formal which is represented by being an expert and formal reward system (Quinn & Cameron, 1983). Greiner (1998), on the other hand, has suggested the "Evolution and Revolution" model in order to explain the different problems and their solutions which are specific to every phase. Greiner have identified

unique driving power for growth in the beginning of phase which becomes an obstacle in front of the growth in the end of the related phase. To exemplify, the establishment phase end up with a strong leader requirement crises which is defeated by locating a strong leader who has ability to pull the organization together. After organization survives the first phase in the direction of a leader it proceeds to second phase, namely direction phase of growth. However, since the organization become more complex and divers throughout the process, directive leadership become ineffective for it. The second phase, therefore, is over with the revolution of autonomy crisis and proceeds to application of decentralized organizational structure, namely delegation phase. Greiner explains that, every life stage has specific problems that occur in an organization during that time and the recipe is tailored to this specific problem. In his study Greiner is mostly interested in internal complications that arise from inside the organization. He pointed to the age and size of an organization as internal factors that have an impact on the transition and change throughout the life span. Greiner, basically, defined the “evolutionary period” as the process that an organization achieved the goals through the specific strategy which is suitable for the internal dynamics of that period. Revolution, on the other hand, occurs when there are indicators of ineffective management strategy and organizational structure. Consequently, this nonlinear evolution and revolution create the life-path of the related organization. Adizes, (1979) has proposed another model for organizational growth and lifecycle. He defined four effective managerial components that have an effect on the life path namely, production (P), administration (A), entrepreneurship (E) and integration (I).

According to the brief review that I have mentioned above, every organizational life stage has idiosyncratic features which enable it survive and achieve goals. Although, these studies have explained different mechanisms that rule the process, they have commonalities that are required to be discussed. The organizational life cycle mostly described by concerning the internal dynamics of an organization such as the ability of managers in the process. Life-cycle literature, therefore, is insufficient to explain the effects of external factors that also have influence on the organization’s life-path. In other words, these studies obscure the factors that are developing around the organizations and their effects on life cycle. Another commonality, on the other hand, organizational life-cycle literature neglects the effects of political activities that an organization engages in order to manage its dependencies. The life-cycle studies are mostly based on the US context in which the state intervention to economy is restricted by laws and institutions. However, organizations in this context still need to establish political ties with the state and government regarding their resource requirements, although US economy is the closest economy to the ideal market conditions. On the other hand, in the non-US contexts, which did not find place in the life-cycle literature, the state and government may be the main factor in front of the realization of the ideal market situation. In these contexts, states may find a legitimate basis to intervene the economic sphere and dominate the economic actors through the resources it have. Thus, managers/entrepreneurs are required to establish ties or engage in political actions which are classified under the non-market activities of the organizations.

2.2. Political Activities Of The Organizations

In the organization literature non-market oriented studies consider the requirement of organizations to establish political connections with the state and government so as to manage their dependencies. Political tie studies and corporate political activity investigations can be classified under the non-market activities of organizations, which fundamentally have the similar concerns about the relations. Political ties are, on the one hand, defined as *“a firm’s informal social connections with government officials in various levels of administration, including central and local governments, and officials in regulation agencies, such as tax or stock market administrative bureaus”* (Zhou & Li, 2010). Peng and Luo (2000) have demonstrated that ties which are established between the state/government officials and organizations are more beneficial and significant than the connections that are constituted among organizations in terms of gaining access to the critical resources. Leuz and Oberholzer-Gee (2006)’s study in Indonesia show that organizations have taken advantage of both foreign securities and domestic political ties earlier on and during the course of the Asian crisis. What’s more, Faccio et al. (2006) mentioned the fact that organizations which are connected to the political actors and governments have taken advantage of financial grants in comparison to their rivals that have no or

weak ties with the governments. Their results showed that being politically connected provides organizations benefit more from loans and they are more frequently bailed out by the state when they compare the rates with non-connected ones. In general these state-business political tie studies try to explain the way of acting under auspices of governments and benefiting from the subsidies that the relations provide them.

Corporate political action, on the other hand, is another approach that investigates the business–state connections and the organizations efforts in order to manage them. The main difference of CPA from political tie concept is its concern on the organizational dependencies that proposed in the resource dependence theory (Hillman, 2009). The concept focuses on the dependencies of organizations that motivate organizations to engage in these kinds of political relations. Moreover, CPA studies take the antecedents and mediating mechanisms of state-business relations into account (Guo et al., 2014) rather than considering only the tie formations and its consequences as it is in the political tie studies. The concept is defined by Hillman and her colleagues (2004) as “*corporate attempts to shape government policy in ways favourable to the firm*” and they put emphasis on the requirement of being involved in political actions when there is a difficulty of reducing the political ambiguity of the context that creates dependencies. Pfeffer and Salancik, (2003) suggest further information and explain that when organizations can’t manage the uncertainty through inter-organizational linkages, managers steer their efforts to create their environment by engaging in political activities. Barron (2010), in the same vein, identified that the first and foremost motivator of managers to engage in political activity is the desire of reducing the environmental uncertainty and dependencies.

According to the Hillman and her colleagues (2004)’s comprehensive study there are two main outcomes that are mostly investigated, namely, public policy and firm performance (Hillman et al., 2004). As an example of public policy outcome, Ramirez and Eigen-Zucchi (2001) investigation on the Clayton Act in 1914 revealed that the political efforts of interest groups had influence on passage of the legislation. This kind of evidence suggests that, organizations engage in political activities and establish political connections to protect and/or maintain their interests. Firm performance outcome, on the other hand, is a debatable issue among the CPA theorists. According to the related literature (A. J. Hillman et al., 2004; Kumar, Thakur, & Pani, 2015; Lawton, McGuire, & Rajwani, 2013; S. Lux, Crook, & Woehr, 2011), resources that are achieved through the state-business ties may vary with regard to the context specific institutions. In other words, since the business and state relations’ nature depend on the institutions of the related context, the content of interest may be different from country to country. There are valuable benefits that are achieved through these activities such as, debt financing via direct cash or resource transfers, allocating lucrative government contracts toward the connected company, lower taxation and implementing protective policies against foreign organizations (Dieleman & Boddewyn, 2012; Dieleman & Sachs, 2006; Faccio, Masulis, & McConnell, 2006; Leuz & Oberholzer-Gee, 2006; Okhmatovskiy, 2010). However, there are studies that demonstrate negative consequences of corporate political actions. Even though organizations enjoy the advantages that political party in power provides them (Dieleman & Boddewyn, 2012; Dieleman & Sachs, 2006; Leuz & Oberholzer-Gee, 2006; Okhmatovskiy, 2010; Faccio, Masulis, & McConnell, 2006) or the fertile environment that they created via political activities (Hillman et al., 2004), when unexpected changes in political power occur (ex. a military coup, changes in political power or economy policy of the government) previous political activities and relations with the government may inhibit their performance. Moreover, they may be the victim of retribution and direct government efforts at exclusion (Fisman, 2001; Siegel, 2007).

With regard to the conceptual framework that I have proposed above, in this study, I will examine the life-cycle of an organization in the light of its political activities within the Turkish context. The main question that I formulated in that basis is “how the political activities of organizations affect their life-cycle”. My purpose is to show that activities that are engaged to manage political dependencies and relations may play important role in the life-path of an organization.

3. Methodology

Since I pose the question of “how an organization’s political activities influence its life-cycle” I find to conduct a qualitative case study acceptable. Moreover, I think that the contextual imperatives also

important for the study with regard to their effect on the political activities of the organizations. It would have been impossible for the related literature to give a true picture of the impact of political activities on an organization's life-cycle without considering the context. Thus, qualitative research is thought to be appropriate for this study.

In the light of the questions that I have posed above, I have chosen the Rumeli (Uzan Holding) as a case for this study. I have chosen the case purposively as I thought it will provide a better understanding with regard to its rise with the family's close relations with the politicians in the privatization experiences of Turkey (from 1980s) and its fall with Cem Uzan's nomination of deputy (to 2002-2004). Thus the scope of this study is the investigation of Rumeli Holding's, and Uzan family's, political activities between 1980 and 2007 in order to reveal the life-cycle implications in the Turkish context. Regarding qualitative data sources, I intend to rely on documentaries, archival records, press releases and the related literature. Since this is an ongoing study, next I will present my initial findings on the Rumeli Holding's life-cycle regard to its political activities. I have used secondary data that covers 1980-2004 period of Rumeli Holding.

3.1. An Informative Case: Rumeli Holding

Rumeli holding was established in 1956 by Kemal Uzan. Kemal Uzan, who makes his living by selling trendy gum on İstanbul-Sakaraya train line, realized his first big job with the construction tender of Ali Sami Yen Stadium which he bought from the state. After that date, Kemal Uzan strengthened his fortune with the tenders he received from the state. Ali Sami Yen stadium project was followed by Afşin Elbistan Thermal Power Plant, Hasan Uğurlu Dam, Halkapınar Olympic Facilities projects, which were received from the state by tender. He also carried out construction projects abroad, in Saudi Arabia and Libya, as well as domestic investments (Şener, 2004). Kemal Uzan, enlarged the Rumeli Holding with construction tenders he bought in the 70s and 80s. His close relations with the statesmen and politicians, especially with Turgut Özal who implement the free-market economy in 1980s, have paved the way for him (Omurgonulsen & Omurgonulsen, 2009). The rapid rise of the holding in media had begun with the establishment of Star Tv, although Rumeli holding has step into media sector through the acquisition of Yeni İstanbul newspaper in 1964. Cem Uzan, who is the son of Kemal Uzan, was the main character that leave his mark on the growth phase of the Rumeli Holding in the 1990s. Cem Uzan set up the first private TV station (Star TV) in 1990 together with Ahmet Özal, the son of Turgut Özal who was the president of the republic during that time. The company, which leased 2 channels from Eutelsat, started broadcasting in 1990 in Turkey via satellite. Thus, despite the fact that the private television broadcasting is not constitutionally based, broadcasting was made and the TRT monopoly was broken (Cankaya & Batur Yamaner, 2006). With this direct backing from the top of the Turkish State, Uzan-Özal TV started to support ANAP, the party in power led by Turgut Ozal in the 1991 election. Ahmet Özal confess this situation by talking about a conversation between him and his father; *"Televizyonu kurduğumuzda babam başbakan idi. O dönem ne RTÜK var ne de başka denetleyen bir kurum var. Yurtdışından yapıyoruz yayını. Hiç unutmuyorum babamın müdahalesi çok farklı olmuştur. Babamla ilgili haberleri çok yapıyorduk. Babam bir gün çağırdı. 'Oğlum haberlerinizi seyrediyorum, benimle ilgili çok fazla haber yapıyorsunuz. Bu kadar fazla haber yaparsanız benimle ilgili, insanlar sizi seyretmez, güven kaybına uğrarsınız, taraf olursunuz. Benimle ilgili haberleri yapmayın, size zarar verir' dedi. Biz de babama kıyak olsun diye ANAP haberleri yapıyorduk."* (Sabah Gazetesi, 2013).

Uzan-Özal partnership didn't last long and the partners shared their ways in 1992. Years after the end of partnership, Ahmet Özal explained the underlying reason that ended the partnership as; *"Ortaklığımın bitmesinde dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in çok büyük baskısı olmuştur. Cem Uzan ile ortaklığım da 1992 yılına kadar devam etti. Süleyman Demirel 1991 yılında başbakan olunca, Cem Uzan'ın babası Kemal Uzan'a baskı yaptı ortaklığın bozulması için. Demirel'in baskı yaptığını en azından kendi kaynaklarımdan biliyorum. Bu tarz şeyler kulağıma çok geldi o dönem. Bu baskı neticesinde de Cem Uzan ile kavga ettik ayrıldık. Bu kadar basit..."* (Sabah Gazetesi, 2013).

With the increase in privatizations, Uzan's investments also gained momentum in 1990s. Rumeli Holding, acquired cement plants of Gaziantep (in 1992), Bartın (in 1993), Van (in 1996), Trabzon (in 1992), Ladik (in 1993), Ergani (in 1997), Şanlıurfa (in 1993) and Lalapaşa (in 1996) through privatizations (Saygılı & Taymaz, 2001). Not surprisingly, Kemal Uzan's close relations with the state provide him benefits for his investments. More specifically, together with the privatization tenders in

the 1990s in Turkey provided a favourable environment for the expansion of Rumeli holding (Akser & Baybars-Hawks, 2012). They expanded into mobile phone services and established the Telsim, which was the second largest mobile phone company at that time. Moreover, Uzan familie's acquisitions of public companies didn't slacken after Turgut Özal's death. They bought many of the public companies during the Süleyman Demirel presidency in 1990s. Ömürgönülşen and Ömürgönülşen (2009) have reported that, just before the İmarbank scandal the Rumeli holding had an empire of about 206 companies including Telsim in communication; Star TV, Kral TV and radio stations and Star newspaper in media; Çukurova and Kepez hydro electrical power stations in energy, Şanlıurfa, Gaziantep, Van, Trabzon cement factories in cement industry and Türkiye İmar Bankası and Adabank in finance sectors. According to several researchers, the turning point for Rumeli Holding was Cem Uzan's decision to step into politics in 2002 (Akser & Baybars-Hawks, 2012; Karadag, 2010; Omurgonulsen & Omurgonulsen, 2009; Saran, 2014; Silverman, 2014; Kuyucu, 2013). Cem Uzan himself claimed that his engagement in politics was punished by the rival party, namely Justice and Development Party (AKP). Moreover, Silverman (2014) has argued that, though Cem Uzan's Youth Party didn't receive enough votes to secure a seat in the parliament, its unexpected success had frightened the newly elected rival. He started to argue with the leader of the AKP, Recep Tayyip Erdoğan, and this fierce political competition had negative consequences for the holding by starting the process with İmar Bank scandal which ended with expropriation. The confiscation of ÇEAŞ in May 2003 was the first move which based on the unlawful work and transactions within the central. After a few months on July 2003 İmar Bank was taken over by the Saving Deposit Insurance Fund (SDIF) based on the uncovering of an estimated US\$ 2.4 billion black hole in the bank's finance. Moreover, this take caused 219 firms of the holding to be seized by the state. According to the statement made by the SDIF, the operation was carried out in accordance with the provisions of the related law for the follow up and processing of the pensions of 7.5 quadrillion TL paid to the muds of İmar Bankası (Sabah gazetesi, 15.02.2004). After these seize operation companies of the holding were sold to several national and international holdings. As a result, Rumeli Holding lost its assets due to the political controversy between Cem Uzan and the government. While the holding has gained economic power through its close ties with the politicians throughout the 80s and 90s, there was not much left after 2004.

4. Discussion

According to my initial empirical investigation around the life cycle phenomenon within the Turkish context revealed that the pattern and the dynamics of the life path is not similar with the models that are defined in the life-cycle literature. In Turkey, organizations may gain economic power through their connections with politicians. Entrepreneurs, in the Turkish context may not require realizing the opportunities in the market as their US counterparts do. Rather, their political connections may provide them necessary resources or make the legislation eligible which is required to establish a company or enter a sector. Turkish organizations, in the same vein, may not need to go through the all phases in a sequence in order to grow. They may capture a rapid growth by force of their "politician friends". Moreover, contrary to the evolution and revolution model, the crises are not come from the internal dynamics of the organization. Rather, when a political actor, to whom the organization established close ties, dies, organization may face with a survival crisis. In the Uzan case, the family overcome the crises of the Turgut Özal's unexpected death by promoting the relations with Süleyman Demirel who was the president of the republic. Hence, Rumeli holding preserved its privileged position until Cem Uzan step into the political sphere with the Youth Party (GP). Organizational decline phase, in the same vein, cannot only be attributed to the threats in the market, misdirection of the internal dynamics or maladaptation of the structure. Rather, as it can be observed from the Uzan case, political rivalry or even hostility may also be the reason. The political conflict between Recep Tayyip Erdoğan and Cem Uzan cost Rumeli Holding to be taken over by SDIF with its 219 firms.

These preliminary findings suggest that in general, organizational life cycles cannot be comprehended by only investigating the inside of the organizations or focusing on the market-related activities. Political activities of the organizations also give explanation to the vital changes in an organization's life path. Furthermore, context specific studies are needed in the organizational life-cycle literature. Since they provide alternative explanations and show how an organization's political activities in the contexts where the government and state have power to intervene the economic sphere, are influence

its life-cycle. Therefore, I wish to expand the empirical material and gain a richer understanding of the context and build a grounded framework around the life-cycle phenomenon.

References

- Adizes, I. (1979). Organizational passages-Diagnosing and treating lifecycle problems of organizations. *Organizational Dynamics*, 8(1), 3–25.
- Akser, M., & Baybars-Hawks, B. (2012). Media and Democracy in Turkey: Toward a Model of Neoliberal Media Autocracy. *Middle East Journal of Culture and Communication*, 5, 302–321.
- Berkman, Ü., & Özen, Ş. (2008). Culture and management in Turkey: State-Dependency and paternalism in transition. In J.-F. C. Eduardo Davel, Jean-Pierre Dupuis (Ed.), *Gestion en contexte interculturel: Approches, problématiques, pratiques et plongées*. Québec: l'Université Laval et Télé-université (UQAM),.
- Buğra, A. (1994). *State and Business in Modern Turkey : A Comparative Study* (1st ed.). Albany: State University of New York Press.
- Cankaya, Özden; Batur Yamaner, M. (n.d.). *Kitle iletişim özgürlüğü*.
- Dieleman, M., & Boddewyn, J. J. (2012). Using organization structure to buffer political ties in emerging markets: A case study. *Organization Studies*, 33(1), 71–95.
- Dieleman, M., & Sachs, W. (2006). Oscillating between a relationship-based and a market-based model: The Salim Group. *Asia Pacific Journal of Management*, 23(4), 521–536.
- Faccio, M., Masulis, R. W., & McConnell, J. J. (2006). Political Connections and Corporate Bailouts. *The Journal of Finance*, 61(6), 2597–2635.
- Fisman, R. (2001). Estimating The Value Of Political Connections. *The American Economic Review*, 91(4), 1095–1102.
- Greiner, L. E. (1998). Evolution and revolution as organizations grow. 1972. *Harvard Business Review*, 76(3).
- Guo, H., Xu, E., & Jacobs, M. (2014). Managerial political ties and firm performance during institutional transitions: An analysis of mediating mechanisms. *Journal of Business Research*, 67(2), 116–127.
- Heper, M., & Keyman, E. F. (1998). Double-faced state: political patronage and the consolidation of democracy in Turkey. *Middle Eastern Studies*, 34(4), 259–277.
- Hillman, A. J., Keim, G. D., & Schuler, D. (2004). Corporate political activity: A review and research agenda. *Journal of Management*, 30(6), 837–857.
- Hillman, A. J. W. (2009). Resource Dependence Theory: A Review. *Journal of Management*, 35(6), 1404–1427.
- Karadag, R. (2010). *Neoliberal restructuring in Turkey: From state to oligarchic capitalism*. Cologne.
- Karademir, B., & Danişman, A. (2007). Business groups and media in Turkey: A co-evolutionary perspective to their interrelationships. *Problems and Perspectives in Management*, 5(3), 44–57.
- Kumar, V., Thakur, M., & Pani, S. K. (2015). Corporate Political Activity: An Integrated Model. *Asian Social Science*, 11(16).
- Lawton, T., Mcguire, S., & Rajwani, T. (2013). Corporate Political Activity: A Literature Review and Research Agenda. *International Journal of Management Reviews*, 15(1), 86–105.
- Leuz, C., & Oberholzer-Gee, F. (2006). Political relationships, global financing, and corporate transparency: Evidence from Indonesia. *Journal of Financial Economics*, 81(2), 411–439.

- Lux, S., Crook, T. R., & Leap, T. (2012). Corporate political activity: The good, the bad, and the ugly. *Business Horizons*, 55, 307-312.
- Lux, S., Crook, T. R., & Woehr, D. J. (2011). Mixing Business With Politics: A Meta-Analysis of the Antecedents and Outcomes of Corporate Political Activity. *Journal of Management*, 37(1), 223–247.
- Miller, D., & Friesen, P. H. (1984). A Longitudinal Study of the Corporate Life Cycle. *Management Science*, 30(10), 1161–1183.
- Okhmatovskiy, I. (2010). Performance implications of ties to the government and SOEs: A political embeddedness perspective. *Journal of Management Studies*, 47(6), 1020–1047.
- Omurgonulsen, M., & Omurgonulsen, U. (2009). Critical thinking about creative accounting in the face of a recent scandal in the Turkish banking sector. *Critical Perspectives on Accounting*, 20(5), 651–673.
- Öniş, Z. (1992). Redemocratization and economic liberalization in Turkey: The limits of state autonomy. *Studies In Comparative International Development*, 27(2), 3–23.
- Peng, M. W., & Luo, Y. (2000). Managerial ties and firm performance in a transition economy: The nature of a micro-macro link. *Academy of Management Journal*, 43(3), 486–501.
- Pfeffer, J., & Salancik, G. R. (2003). The external control of organization: A resource dependence perspective. *American Journal of Sociology* (Vol. 87).
- Quinn, R. E., & Cameron, K. S. (1983). Organizational Life Cycles and Shifting Criteria of Effectiveness: Some Preliminary. *Management Science*, 29(1), 33–51.
- Ramirez, C. D., & Eigen-Zucchi, C. (2001). Understanding the Clayton Act of 1914: An analysis of the interest group hypothesis. *Public Choice*, 106(1–2), 157–181.
- Saran, C. (2014). Medyada Mülkiyet İlişkileri : AKP Döneminde Medya Sahipliğinde Yaşanan Değişimler (pp. 355–373). Kocaeli.
- Saygili, S., & Taymaz, E. (2001). Privatization, Ownership and Technical Efficiency a Study of the Turkish Cement Industry. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 72(4), 581–605.
- Shaffer, B., Quasney, T. J., & Grimm, C. M. (2000). Firm Level Performance Implications of Nonmarket Actions. *Business & Society*, 39(2), 126–143.
- Siegel, J. (2007). Contingent Political Capital and International Alliances: Evidence from South Korea. *Administrative Science Quarterly*, 52(4), 621–666.
- Silverman, R. (2014). Dogan versus Erdogan: Business and Politics in AKP-Era Turkey. *Mediterranean Quarterly*, 25(Spring), 131–151.
- Şener, N. (2004). Uzanlar Bir Korku İmparatorluğunun Çöküşü(4.Baskı). Güncel Yayıncılık.
- Zhou, Kevin Zheng&Li, J. J. (2010). The Effects of Business and Political Ties on Firm Performance: Evidence from China, 75(January), 1–15.

Digital References

- <http://www.sabah.com.tr/gundem/2013/10/02/ahmet-ozal-cem-uzan-ile-ortakligim-demirelin-baskisiyla-bitti>
- http://www.takvim.com.tr/guncel/2010/07/16/ozal_gitti_ortaklik_bitti
- <http://www.ozgundurus.com/Haber/Haber-Analiz/30102009/Dunden-Bugune-CEM-UZAN.php>
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Kemal_Uzan
- <http://www.sabah.com.tr/gundem/2013/10/02/ahmet-ozal-cem-uzan-ile-ortakligim-demirelin-baskisiyla-bitti>

ENTREPRENEURSHIP EFFECT ON EMERGENCE OF NEW INSTITUTIONAL LOGICS: A CASE STUDY OF STEVE JOBS' INTERVIEW

Bora AKSU

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

baksu@todaie.edu.tr

Summary

The effects of entrepreneurship are widely recognized in the process of institutional change. The institutional logics literature, institutional entrepreneurship concept and proto-institutions perspectives all have explanations about how entrepreneurs can have an effect on the institutional environment. After history become important in studying organizations – especially after the recent interest for collective memory has begun – the concept of emergence have gained importance on explaining the mechanisms of change. Although the concept of emergence is widely used in the organizational studies its definition and complex nature is commonly ignored. This study however share the notion that institutional logics are an emergent phenomenon thus complex interactions inside a social environment triggers change and gives chance to the entrepreneurs to institutionalize new logics even if they are unintended consequences. The case of “*The Lost Interview of Steve Jobs*” has been chosen to enlighten the interactions and to propose a unified model of the emergence of new institutional logics.

Keywords: Emergence, Entrepreneurship, Institutional Change, Institutional Logics, Steve Jobs

1. Introduction

The literature about entrepreneurship, most commonly is a subject of organizational behavior in business research. The field of organizational theory is also interested in particular on the role of entrepreneurs while the institutional change takes place. Much of the extant research attends to questions of institutional change, much less work examines how entrepreneurs contribute to the creation and emergence of new institutions (Hwang and Powell 2005:195). According to Schumpeter (1934, 1991; Swedberg 2000; Fagerberg 2003), entrepreneurial activity most of the time is a recombination of existing materials and structures. A Professional or a Socially Skilled Actor (Hwang and Powell 2005), might be able to recombine those existing materials and structures for the theorization and elaboration needed for “both the development and specification of abstract categories, and the formulation of patterned relationships such as chains of cause and effect” (Strang and Meyer 1994:104, Hwang and Powell 2005:198). By doing that actors might start a mechanism of institutional emergence that would result in “the transposition of institutional logics, from one domain where they are common and accepted into a new, unfamiliar domain” (Hwang and Powell 2005:199). This paper argues that if the result of the actors’ (entrepreneurs or organizations) new theorizations and elaborations result in the transposition of institutional logics by altering the taken for granted “schemas” (Friedland and Alford 1991), the actor can be named as an institutional entrepreneur even if the changes are not intentionally. The new institutional logics can result in the adoption of different organizational forms or practices as the unintended consequences (Hwang and Powell 2005:204) of the actions of institutional entrepreneurs.

This theorization and elaboration – transposition – unintended consequence mechanism of change is searched in this paper by a case study, particularly in the case of one of the most famous entrepreneurs of the world Steve Jobs. The interview of Steve Jobs filmed in 1995 includes information about his competition with rival companies his past successes and his vision about the future is chosen as data for this research. One can argue that as a professionally and socially skilled actor Steve Jobs altered the institutional logics of the computer industry by producing personal computers which are different than regular business tools by which the users can express their taste of fashion and lifestyle.

2. The Lost Interview of Steve Jobs

As one of the most iconic figures of the computer industry, Steve Jobs was a symbol for many who seek to succeed in business. His departure from Apple – the company that he had established – and returning to make the company achieve success again made him a legend. As to understand the actor's role in the emergence mechanisms of institutional environment he is an interesting case to study. This study picked one of his interviews as a secondary source of data to investigate. "Steve Jobs: The Lost Interview" (<http://www.imdb.com/title/tt2104994/>) is a 2012 documentary movie which is 70 minutes long and contains the 1995 dated interview that had been lost for some time. The Interviewer Bob Cringely's word about this interview is as follows:

"I interviewed Steve Jobs. That was in 1995. 10 years earlier, Steve had left Apple following a bruising struggle with John Sculley, the CEO he'd brought into the company. At the time of our interview Steve was running Next, the niche computer company he founded after leaving Apple. Little did we know that within 18 months he would sell Next to Apple and six months later he'd be running the place. There are very few TV interviews with Steve Jobs and almost no good ones. They rarely show the charisma, candor and vision that this interview does."

The vision of Steve Jobs is important as an example of how individuals can interpret their environment and succeed in getting directions about how to cope with it. On the other hand, not all entrepreneurial activity stems from such explicit acts of creativity, however. In other circumstances, windows of opportunity can be the unintended result of rule-making (Hwang and Powell, 2005:192). So it is also important to understand the environment and the opportunities Steve Jobs had during his entrepreneurial activities. Entrepreneur in this study has a broad view, in accordance with Hwang and Powell's (2005:1) perspective, focusing not only on the creation of new business organizations, but also on the generation of new organizational models and policies that change the direction and flow of organizational activity.

An entrepreneur who plays a role in the emergence of organizations can be called an "institutional entrepreneur". There can be no doubt that institutional entrepreneurs are characters in a narrative of the emergence of institutions (Czarniawska 2009:29) but their contribution to the new institutions can be unintentionally. Czarniawska (2009:22) claims that, in a given time and place, a "Zeitgeist" (common understandings and feelings of society about a certain period) met the institutional entrepreneurs who picked up/translated/invented an idea that fit both it and the sponsors who were willing to respond to the call. So to understand Steve Jobs as an entrepreneur, this study will investigate his interview to understand his interactions with his environment.

This environment consist of the organizations he is involved with, the organizational field (Dimaggio and Powell, 1991) that these organizations live and interact, the generational units (Lippmann and Aldrich, 2016) that Steve Jobs was influenced and worked together with and also the societal and institutional logics of the environment. The interview has been investigated as the entrepreneur's point of view about the interactions inside the environment.

2.1. Entrepreneur and Organization

An entrepreneurs first and the most frequent contact is with the organizations that he is involved with. They can either change the organizations that they work for or start a new one with new organizational models and policies. As to qualify as institutional entrepreneurs, individuals must break with existing rules and practices associated with the dominant institutional logics and institutionalize the alternative rules, practices or logics (Garud and Karnøe, 2001; Battilana, 2006).

Steve Jobs: *"When we were building our Apple in the garage, we knew exactly what they cost. When we got into a factory in the Apple II days, the accounting had this notion of a "standard cost" where you'd kind of set a standard cost and at the end of a quarter you'd adjust it with a "variance." and I kept asking, "well, why do we do this?" and the answer was, "well, that's just the way it's done." and after about six months of digging into this what I realized was, the reason you do it is because you don't really have good enough controls to know how much it costs, so you guess. And then you fix your guess at the end of the quarter. And the reason you don't know how much it costs is because your information systems aren't good enough. So, but nobody said it that way and so later on, when we designed this automated factory for Macintosh, we were able to get rid of a lot of these antiquated concepts and know exactly what something cost to the second. So in business, a lot of things are I call*

it "folklore." They're done because they were done yesterday and the day before. And so what that means is if you're willing to sort of ask a lot of questions and think about things and work really hard, you can learn business pretty fast. It's not the hardest thing in the world. It's not rocket science."

As we see in above Steve Jobs act to change the model and policy of his organization. Doing this can be explained as altering the routines. Routines sometimes can be a negative consequence of institutional logics. Sometimes organizations adopt routines that are institutionalized in the environment because of the isomorphism (Dimaggio and Powell, 1991) constraints. Steve Jobs as an entrepreneur does come up with a new routine for the organization which might change the institutional logics but it still depends on the other interactions of the environment. In his own words: *"You know, when you set a vector off in space, if you can change its direction a little bit at the beginning, it's dramatic when it gets a few miles out in space. I feel we are still really at the beginning of that vector. And if we can nudge it in the right directions, it will be a much better thing as it progresses on. And i look, you know--i think we've had a chance to do that a few times. And it brings, i think, all of us associated with it tremendous satisfaction."*

We can think of the organizations as entrepreneurs' field of play in the theorization and evaluation (Hwang and Powell 2005) process that can lead to a big change after the start. In this level entrepreneurs ideas can be experimented and expand if they succeed.

2.2. Entrepreneur and Generational Units

Seo and Creed (2002) describes that complex interactions as praxis are important for the institutional change. In complexity theory, the emergence is a result of complex interactions. Complexity comes from nonlinearity of reasoning. This means that when two elements (or actors) interact the output cannot be identified as a linear product. For example if one worker does a job in 60 minutes and you can reduce the time to 30 minutes by adding another worker this is a linear system. You can expect a third worker to reduce the time to 20 minutes. But in nonlinearity of complex systems two elements interactions result can be more than its sum. One of the common examples of that is the water molecule. The two hydrogen and one oxygen atoms does not identify the output which is the properties of water. In the same way, when two actors in the environment interacts the entrepreneurial activity can have a nonlinear production. It can result in the emergence of new logics or cancel other entrepreneurial activities. This means that the actors that an entrepreneur interacts are very important in the institutionalization of logics in the environment.

Lippmann and Aldrich (2016) define the entrepreneur's interactions inside the generational units. These are people from same geographical location, culture and sometimes from the same age. Because of their commonalities it is easy for them to interact. Entrepreneurs, especially the ones that are leading innovations or new industries, may also spend their time and provide mentorship and guidance to new entrepreneurs (Özgen & Baron, 2007). Robert Noyce, was from the generational unit of first-generation Silicon Valley entrepreneurs and he provided a model for others in fostering entrepreneurship in later generations (Lippmann and Aldrich, 2016:667). Steve Jobs spent a considerable amount of his free time in the 1970s in Noyce's basement, discussing his ideas and getting guidance (Lippmann and Aldrich, 2016:667).

Steve Jobs: *"There was no such thing as an unlisted telephone number then, so I could just look in the book and looked his name (Bill Hewlett) up. And he answered the phone and I said, "Hi my name's Steve Jobs. You don't know me, but I'm 12 years old and I'm building a frequency counter and I'd like some spare parts. "and so he talked to me for about 20 minutes. I'll never forget it as long as I live. And he gave me the parts, but he also gave me a job working at Hewlett-Packard that summer. And i was 12 years old. And that really made a remarkable influence on me."*

The innovations an entrepreneur can make are influenced by the environment in the form of generational units. Also it can help them to find people they need to realize their innovations. Once the innovation was made, it also affects the generational unit by trans-positioning the new ideas in them. So the generational units can be seen as trans-positioning process of innovations. As Steve Jobs says:

"They (Apple technicians) had no concept of proportionally spaced fonts, no concept of a mouse as a matter of fact, I remember arguing with these folks people screaming at me that it would take us five years to engineer a mouse and it would cost \$300 to build. And i finally got fed up. I just went outside and found David Kelley Design and asked him to design me a mouse. And in 90 days, we had a mouse

we could build for 15 bucks that was phenomenally reliable. So I found that in a way, Apple did not have the caliber of people that was necessary to seize this idea in many ways. And there was a core team that did, but there was a larger team that mostly had come from Hewlett-Packard that didn't have a clue."

2.3. Organization and Organizational Field

Another place of interaction for trans-positioning process is the organizational field. According to Powell and his colleagues (2005:4), the linkage between network dynamics and the evolving structure of fields needs to be made in order to make progress in explaining how the behavior of actors or organizations of one kind or another influence the actions of organizations of another kind. In this perspective, fields would be networks of interactions "that emerge as structured and structuring environments for organizational and individual participants" (White and his colleagues, 2004: 97).

Steve Jobs: "I had three or four people who kept bugging me that I ought to get my rear over to Xerox Parc and see what they were doing. And so I finally did. I went over there. And they were very kind. And they showed me what they were working on. And they showed me really three things, but I was so blinded by the first one that I didn't even really see the other two. One of the things they showed me was object-oriented programming. They showed me that, but I didn't even see that. The other one they showed me was really a networked computer system. They had over a hundred alto computers all networked, using e-mail, et cetera, et cetera. I didn't even see that. I was so blinded by the first thing they showed me, which was the graphical user interface. I was thought it was the best thing I'd ever seen in my life."

It is seen above that Xerox Company influenced Apple in a big way. An organizational decision was made by Steve Jobs about their products was a reason of this influence. Jobs then realized that the main idea to sell their computers to non-business customers is to attract them with the graphical users interface. The interaction inside the organizational field results in influencing the organizations decisions and gave Jobs a new vision:

"And within, you know, 10 minutes, it was obvious to me that all computers would work like this someday. It was obvious. I mean, you could argue about how many years it would take. You could argue about who the winners and losers might be, but you couldn't argue about the inevitability. It was so obvious. You would have felt the same way had you been there."

Another quote above explains the organizational field's assistance to an organization. In the IBM case being a big player in the organizational field gave the company the advantage of interest. The actors on the field didn't want the failure of the organization hence they put some effort to help them enhance their products:

Steve Jobs: "IBM's first product was terrible. It was really bad. And we made a mistake of not realizing that a lot of other people had a very strong vested interest in helping IBM make it better. So if it had just been up to IBM, they would have crashed and burned. But IBM did have, I think, a genius in their approach which was to have a lot of other people have a vested interest in their success. And that's what saved them in the end."

Organizations have their culture which is the set of shared values and norms that control organizational members' interactions with each other and with people outside the organization (Jones, 2013). The interactions so has effects on the organizational culture and vice versa successful organizational cultures might effect and change the interactions of the organizational fields.

2.4. Generational Units and Organizational Field

Lippmann and Aldrich (2016:658) argue that using generational concepts in organizational theory allows us to integrate the past into the present by considering how individuals' shared experiences continuously shape entrepreneurial action and affect regional entrepreneurial activities and outcomes over time. We refer to people who shape collective memories as generational units— meaningful collectives that move through time with high degrees of self-awareness (Lippmann and Aldrich, 2016:658). Generational units emerge when their collective actions are shaped by their shared perceptions and meanings attached to historical experience (Lippmann and Aldrich, 2016:663). Collective memories are "both the medium and the outcome of social configurations" (Olick, 2007: 118). The production, arrangement, and consumption of certain socio-material traces of memory (e.g. Documents) remain stored in archives are called collective memory making, a process that produces

the content of collective memory and shapes the configuration of societal logics (Ocasio and his colleagues, 2016: 679).

"The people at Xerox Parc used to call the people that ran Xerox "toner heads." that (they) just had no clue about a computer or what it could do. And so they just grabbed defeat from the greatest victory in the computer industry. Xerox could have owned the entire computer industry today could have been, you know, a company 10 times its size, could have been IBM, could have been the IBM of the '90s, could have been the Microsoft of the '90s. So but anyway, that's all ancient history."

As seen above, Xerox made an example of what not to become. As an Entrepreneur Jobs is using historical experiences from a regional entrepreneurial activity. He is mentioning about a collective memory about the people at Xerox Company. In the generational unit's collective memory, they are symbolized as toner heads. They created a jargon for criticism and shared a perception and meaning.

2.5. Generational Units and Societal Logics

The organizational field relies on the collaborations and they need individual symbols. The symbols are needed as a collective memory and collaboration is needed for survival. Jobs had given an example about polishing stones with a machine which operates by processing stones together hitting each other:

"It's through the team, through that group of incredibly talented people bumping up against each other, having arguments, having fights sometimes, making some noise, and working together, they polish each other and they polish the ideas And what come out are these really beautiful stones, you know? So it's hard to explain. And it's certainly not the result of one person. I mean, people like symbols, so I'm the symbol of certain things. But it really was a team effort on the mac."

The generational units, not only has an effect on organizational fields but also on the societal logics themselves. Ocasio and his colleagues (2016: 686), propose that societal logics are distinct from organizational and field-level logics as they are grounded in the collective memory of historical events, rather than shared experience. Consistent with prior theory and research, Ocasio and his colleagues, (2016: 694) views societal logics as providing general principles that reflective actors can use to create, maintain, or disrupt organizational and field level arrangements, or to guide action when local logics fail.

Historical shifts in societal logics not only drive shifts in organizational strategy making and patterns of entrepreneurship but also influence rates of organizational survival (Ocasio and his colleagues, 2016: 695). Societal logics provide and influenced by meta-narrations. The societal logics have the common understanding of what is desirable or fashionable through meta-narrations. These meta-narrations are a product of the generational units' common shared meanings and experiences. Process of meta-narration is the telling of stories about representations and their documents by individuals, groups, or organizations (Ocasio and his colleagues, 2016: 679). A set of associated metanarratives becomes a societal logic when it achieves a certain degree of convergence, resilience, and relevance across institutional fields (Ocasio and his colleagues, 2016: 686).

"The only problem with Microsoft is they just have no taste. They have absolutely no taste. And what that means is I don't mean that in a small way. I mean that in a big way, in the sense that they don't think of original ideas and they don't bring much culture into their product."

Steve Jobs is making statement above that Microsoft is not considering the cultural dimension of their environment. The societal logics of desirability which is a function of the cultural values of the society is important on creating new products. He mentions later that society does not recognize that yet but it can change:

"They just make really third-rate products. Their products have no spirit to them. Their products have no sort of spirit of enlightenment about them. They are very pedestrian. And the sad part is that most customers don't have a lot of that spirit either. But the way that we're gonna ratchet up our species is to take the best and to spread it around to everybody, so that everybody grows up with better things and starts to understand the subtlety of these better things. And Microsoft's just you know, it is McDonald's. So that's what saddens me, not that Microsoft has won, but that Microsoft's products don't display more insight and more creativity."

Jobs, instead insists on relying on cultural values or if we put it in another way he understands the importance of meta-narratives of societal logics. Representing the esthetic values and culture of the society into what you are doing might affect your success:

"You know, ultimately it comes down to taste. It comes down to taste. It comes down to trying to expose yourself to the best things that humans have done and then try to bring those things into what you are doing. I mean, Picasso had a saying. He said, 'Good artists' copy. Great artists' steal.' and we have always been shameless about stealing great ideas. And I think part of what made the Macintosh great was that the people working on it were musicians and poets and artists and zoologists and historians who also happened to be the best computer scientists in the world. But if it hadn't been for computer science, these people would have all been, you know, doing amazing things in life in other fields. And they brought with them, we all brought to this effort very liberal arts sort of air, a very liberal arts attitude that we wanted to pull in the best that we saw in these other fields into this field. And i don't think you get that if you're very narrow."

The societal logics are the macro limitations of the environment where the entrepreneurs conduct their activities. It is at a level where unintentional consequences (Hwang and Powell, 2005) of creating new meta-narratives can alter the logics. The institutionalization can be seen at this level of interactions.

2.6. Organizational Fields and Institutional Logics

Another part of the level where unintentional consequences can be seen is institutional logics. Thornton and Ocasio (1999: 804) define institutional logics as "the socially constructed, historical patterns of material practices, assumptions, values, beliefs, and rules by which individuals produce and reproduce their material subsistence, organize time and space, and provide meaning to their social reality" "a community of organizations that partakes of a common meaning system and whose participants interact more frequently and fatefully with one another than with actors outside of the field" (Scott, 1994: 207). As pointed out by DiMaggio and Powell (1983), a structured field corresponds to a complex of organizations responding to an environment of organizational responses in that they structurally represent their relations while they delimit the actions formulated in their relationships. Jobs said in 1995:

"So software is infiltrating everything we do these days.in businesses, software is one of the most potent competitive weapons. Software is becoming an incredible force in this world to provide new goods and services to people, whether it's over the internet or what have you. Software is gonna be a major enabler in our society."

He was right and now we have an industry of software companies with their own institutional logics. They are mostly operating on the internet and the understanding of a big company has changes just as he predicted:

"Another way to think about it is the smallest company in the world can look as large as the largest company in the world on the web.so i guess--i think the web-- as we look back 10 years from now, the web is going to be the defining technology, the defining social--the defining social moment for computing. And i think it's going to be huge. I think it's breathed a whole new generation of life into personal computing. And i think it's gonna be huge."

The changing institutional logics in the organizational field have an effect on the institutions themselves as well. By providing tools for the society they had changed the institutional logic of communication today. Back then Steve Jobs put it this way:

"Well, you know, I think the internet and the web there are two exciting things happening in software and in computing today. I think one is objects, but the other one is the web. The web is incredibly exciting because it is the fulfillment of a lot of our dreams that the computer would ultimately not be primarily a device for computation, but metamorphosize into a device for communication. And with the web, that's finally happening. And secondly, it's exciting 'cause Microsoft doesn't own it and therefore there's a tremendous amount of innovation happening.so i think that the web is gonna be profound in what it does to our society."

But before they are totally institutionalized new organizational fields contains new forms of organizations as proto-institutions. Proto-institutions are "new practices, rules and technologies that transcend a particular collaborative relationship and may become new institutions if they diffuse sufficiently" (Lawrence and his colleagues, 2002: 281). If they diffuse widely, they may come to be taken for granted in a field. When that happens, proto-institutions become institutions, that is, "systems composed of regulative, normative and cultural-cognitive elements that act to produce

meaning, stability and order [in a field]" (Scott, 2003: 879). In the time of the interview the company of Steve Jobs was called Next and they were trying to become a new thing, a proto- institution:

"But didn't see really clearly then, called "object-oriented technology. "And we have perfected it and commercialized it here and become the biggest supplier of it to the market. We've got a small to medium-sized business. And we're the largest supplier of objects, but, you know, we're a \$50 to \$75-million company, got about 300 people. And that's what we do.

The transformation process from proto-institution to institution tends to be long and complex, as indicates the substantial literature on institutional change processes (Boxenbaum, 2005:2). The unintended consequences of complex interactions in the transposition process effects both the institutional logics and the societal logics. Therefore their change effects the interaction between them and the institutional change can be seen in the environment.

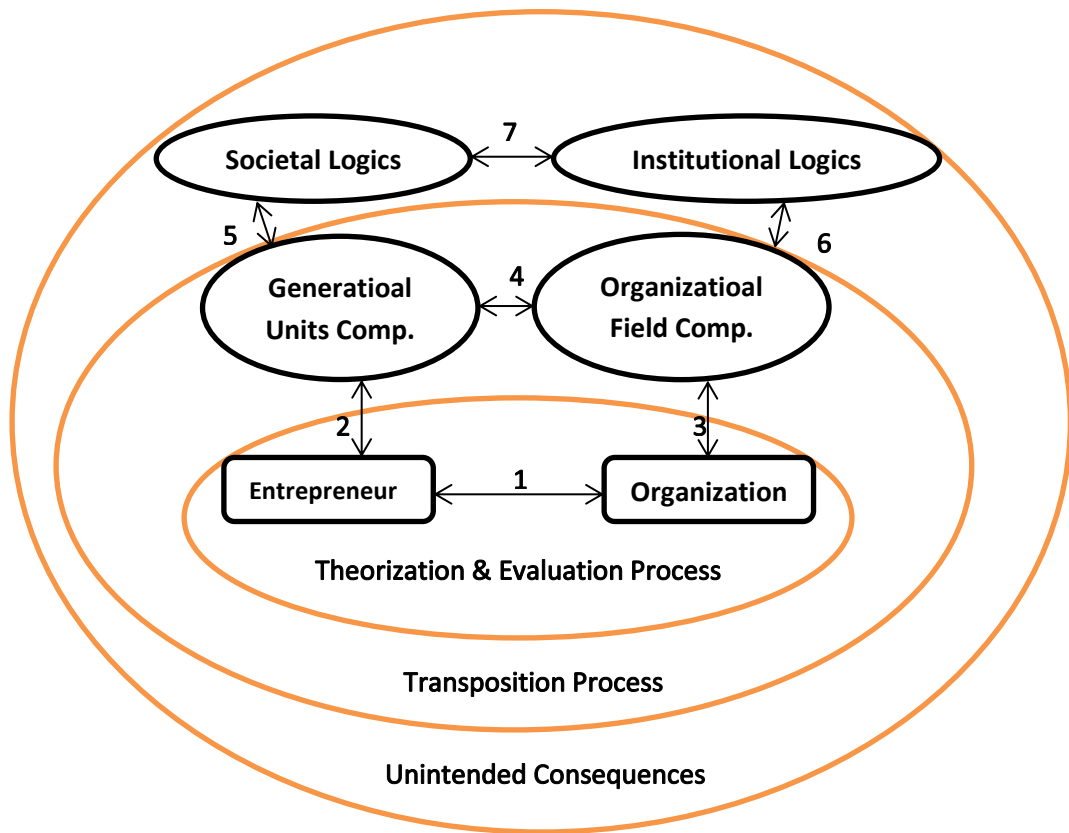
3. Discussion

This study focused on the interactions of entrepreneur in the institutionalization process and tries to understand the results of the interactions. The metaphor of institutional change as an anthill provides a description that interactions effect in many different ways the process even if the consequences are unintended. Allowing the narrative of institutional entrepreneurship to be enriched with the image of an anthill might make it more realistic – not diminishing the heroism of ants, only multiplying their number and character and stressing the connections (Czarniawska 2009:29). In other words one can say that just like the institutional logics emerge their effects on the interactions might lead to the emergence of the institutional entrepreneur.

Sawyer (2005) proposed that between the macro structures and micro interactions there needs to be a mechanism of emergence resulted by the complexity of the mechanism. By following Hwang and Powell's (2005) concepts of theorization and evaluation, transposition processes and unintended consequences this study proposes a model of interactions in the institutional environment. To change an institutional logic, the entrepreneurs (sometimes unintended) actions lead to complexity. A more typical mechanism for institutional emergence is refunctionality, by which we mean the transposition of institutional logics from one domain where they are common and accepted into a new, unfamiliar domain (Hwang and Powell 2005:199). This also leads to complex interactions which produces a collective memory. According to Lippmann and Aldrich (2016:666): "Entrepreneurial generational units can create this infrastructure through mechanisms that help to solidify their identities and record or codify their memories into collective memories. These collective memories then shape the ambitions, identities, and migration patterns of future entrepreneurs and set into motion a historical cycle that makes some regions more entrepreneurial than others."

Whilst combining these different approaches in the medium or complex interaction the model proposed in this study have shown in Figure 1 below. It illustrates the three levels of emergence and these three levels include different interactions. These interactions does not have a linear causality. Thus 7 different emergent phenomena are included and shown by numbers. An institutional entrepreneur has to cope with them in different previousness.

Figure 1: Proposed Model Of The Position Of Entrepreneur In The Institutional Environment

Emergent Phenomena

1. **Routines:** organizations adopt many of their routines from the institutional environment surrounding them to increase their legitimacy and chances of survival (Jones, 2013).
2. **Innovation:** designing and creating new organizational structures and cultures. (Jones, 2013:16)
3. **Organizational culture:** The set of shared values and norms that control organizational members' interactions with each other and with people outside the organization (Jones, 2013).
4. **Collective Memory:** "both the medium and the outcome of social configurations" (Olick, 2007: 118)
5. **Meta-narrations:** The telling of stories about representations and their documents by individuals, groups, or organizations (Ocasio and his colleagues, 2016: 679).
6. **Proto-Institutions:** "new practices, rules and technologies that transcend a particular collaborative relationship and may become new institutions if they diffuse sufficiently" (Lawrence and his colleagues, 2002: 281).
7. **Institutionalization:** The compulsive mechanism that pushes organizations to obey constrains of organizational isomorphism. (For detailed explanation see: DiMaggio and Powell, 1991)

The entrepreneur is directly involved with the organizations and the generational units. Therefore they directly influence routines and innovations. The routines or innovations needs to be transpositioned in another level between organizations and actors to lead the emergence of collective memory which could lead to the institutionalization of meta-narratives and proto-institutions. This level of change can be viewed as an unintended consequence of the institutional entrepreneur. Steve Jobs example

both explains the interactions of different levels and the unintended consequence of entrepreneurial action.

As an unintended consequence the computer developed by his company next was used to develop the World Wide Web and as a result, nonprofessional user's interest to buy a computer had increased. This increase have led to a different type of knowledge sharing and resulted of the creation of bottom up communication. Bottom up communications have begun to change of the ways we require information. Today the first generation has risen with a new paradigm of requiring knowledge and communicate. The rankings and comments which now are supported by artificial intelligence on the World Wide Web are helping to evaluate the information needed in the daily life. The Wikipedia website which is constructed by using bottom up knowledge has an accuracy that can compete with an encyclopedia that is written by a group of experts. This unintended consequence does not mean that Steve Jobs did not see where his actions would lead the environment. On the contrary there are many signs in the interview that he had a very good vision but he did not plan at the beginning, the results of the complex interactions between organizations and actors. After being a part of the institutional environment he learned about the phenomena as the outcome of the interactions and his actions were the result of that influence. After gaining his vision he insisted on continuing on his enterprise but it costed him his job. He then continued his enterprise in another organization and in time he succeeded because the change on his vision have incrementally taken place.

Studying this case was helpful in defining the interactions, but this is a simplified model of an institutional environment and it does not claim that every institutional entrepreneur would cope with the same phenomena and/or limited with those mentioned. Other cases might include the emergence of different phenomena across the levels. But the aim of this study was to show that institutional entrepreneurs and change in the institutional logics do not have a linear causality. Therefore the transpositioning of the entrepreneurial activity in the interactions leads to the emergence of other phenomena. Hence a study of institutional entrepreneurship would consider the steps and shouldn't skip one. For example, an organizational research according to this model can link entrepreneur and institutional logics from different ways. One way can be top to bottom route of 6-3-1 which considers the interactions of the organizational field and an organization in between. Another study might go as 2-5-7 and consider generational units and societal logics. Since the complexity of the interactions make it difficult to understand the relations between actors and institutions this model of institutional change might work as a route planner for the researchers.

References

- Battilana, J. (2006). Agency and institutions: the enabling role of individuals' social position. *Organization*, 13(5) 653-676.
- Boxenbaum, E. (2004). The Emergence of a proto-Institution. <http://hdl.handle.net/10398/6726>
Date of Access: 01.09.2016
- Czarniawska, B. (2009). Emerging Institutions: Pyramids or Anthills? *Organization Studies* 30(4) pp. 423 - 441
- Dimaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147-60.
- Fagerberg, Jan. (2003). "Schumpeter and the revival of evolutionary economics: An appraisal of the literature." *Journal of Evolutionary Economics* 13:125-159
- Friedland, Roger and Robert R. Alford. (1991). "Bringing Society Back In: Symbols, Practices, and Institutional Contradictions," pp. 232-63 in Walter W. Powell and Paul J. DiMaggio, Eds. *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. Chicago: University of Chicago Press.
- Garud, R. and Karnøe, P. (2001) 'Path creation as a process of mindful deviation'. In *Path dependence and creation*, R. Garud and P. Karnøe (eds.) Lawrence Earlbaum Associates: 1-38.
- Hwang, H. & Powell, W. W., (2005) "Institutions and Entrepreneurship." pp: 179-210; Sharon A. Alvarez, Rajshree Agarwal, Olav Sorenson edt. *International Handbook Series on Entrepreneurship* Vol. 2.

Jones, G. (2013). *Organizational Design and Change*. Pearson

Lawrence, T.B., Hardy, C., & Phillips, N. (2002). Institutional effects of interorganizational collaboration: the emergence of proto-institutions. *Academy of Management Journal*, 45(1): 281-291.

Lippmann, S., Aldrich, H.E. (2016), A Rolling Stone Gathers Momentum: Generational Units, Collective Memory, And Entrepreneurship *Academy of Management Review* 41(4), 658–675.

Ocasio, W., Mauskopf, M.; Steele, C. W. J. (2016), History, Society, and Institutions: The Role of Collective Memory in the Emergence and Evolution of Societal Logics. *Academy of Management Review* 41(4) 676–699

Özgen, E. & Baron, R. A. (2007). Social sources of information in opportunity recognition: Effects of mentors, industry networks, and professional forums. *Journal of Business Venturing*. 22(2), 174–192

Powell, W. W., White, D. R., Koput, K. W., & Owen-Smith, J. (2005). Network dynamics and field evolution: The growth of interorganizational collaboration in the life sciences. *American Journal of Sociology*, 110(4), 1132-1205.

Schumpeter, J. (1934). *Theory of Economic Development*. New York: Oxford University Press.

Schumpeter, J. [1946] (1991). "Comments on a Plan for the Study of Entrepreneurship." Pp. 406-28 in *The Economics and Sociology of Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.

Scott, W. R. (1994). Conceptualizing organizational fields: Linking organizations and societal systems. In H. Derlien, U. Gerhardt, & F. Scharpf (Eds.). *Systems rationality and parcial interests* (pp. 203-221). Baden: Nomos.

Scott, R. W. (2003). Institutional carriers: reviewing modes of transporting ideas over time and space and considering their consequences. *Industrial and Corporate Change*, 12(4): 879-894.

Strang, David, and John W. Meyer. (1993). "Institutional Conditions for Diffusion." *Theory and Society* 22: 487-511.

Swedberg, Richard (Ed.). (2000). *Entrepreneurship: The Social Science View*. Oxford: Oxford University Press.

Thornton, P. and Ocasio, W. (1999). Institutional Logics and the Historical Contingency of Power in Organizations: Executive Succession in the Higher Education Publishing Industry, 1958–1990. *American Journal of Sociology* 105 (3): 801–843

White, D. R., Owen-Smith, J., Moody, J., & Powell, W. W. (2004). Networks, fields and organizations: Micro-dynamics, scale and cohesive embeddings. *Computational & Mathematical Organization Theory*, 10(1), 95-117.

KURUMSAL MANTIKLAR, SOSYAL BECERİLER VE SOSYAL ÖĞRENME İLİŞKİSİ

Alperen Öztürk
Başkent Üniversitesi
alperen@baskent.edu.tr

A.Selami Sargut
Başkent Üniversitesi
ssargut@baskent.edu.tr

ÖZET

Çalışma, “sosyal beceriler ve kurumsal mantıklar arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusundan yola çıkılarak hazırlanmıştır. Sosyal beceriler ve kurumsal mantıklar arasındaki ilişki kuramsal gerekçeleriyle beraber açıklanmıştır. Sosyal beceriler ve kurumsal mantık ilişkisinde sosyal öğrenmenin konumu tartışılmıştır. Modernleşme süreci ile kurumsal mantıkların düşünüldüğünden daha çeşitli olabileceği öne sürülmektedir. Bu kapsamda geleneksel mantıklar, geleneksel kökenli modern mantıklar ve modern mantıklar olmak üzere üç temel mantık sınıfı oluşturulmuştur. Belirlenen mantık kümelerinin alt mantıkları tanımlanmıştır. Sosyal becerilerin ve kurumsal mantıkların örgütlerin profesyonellik düzeyi üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur. Geleneksel mantıkların düşük profesyonellik düzeyiyle, geleneksel kökenli modern mantıkların orta profesyonelleşme düzeyiyle ve modern mantıkların yüksek profesyonelleşme düzeyiyle ilişkili olduğu öne sürülmüştür. Son olarak örgütlerin profesyonelleşme düzeyi ile kayırmacılık, güç algısı ve amaçlı toplum oluşturma sürecine ilişkin çıkarımlar üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal beceri, kurumsal mantıklar, sosyal öğrenme, modernlik, profesyonelleşme

1.Giriş

Yüzeyde birbirleriyle ilişkisiz gibi gözüken değişkenlere farklı düzeylerde bakıldığında yeni ilişkiler kurulabilir. Bu tür ilişkilerin ortaya çıkarılması ilgili alana yeni bakış açıları getirecektir. Sosyal beceriler ve kurumsal mantıklara ilişkin kavramlar incelendiğinde benzer bir durumla karşılaşmaktadır. Söz konusu kavramlar kuramsal bir temele oturtulmaya çalışılmıştır. Çalışma, bilimsel gerçekliği (ya da yapısal gerçekçilik) dayanak yapan bir çalışmadır. Görgülcülüğe karşı olmamakla birlikte somut bir varlık olarak gözlemlenmesi zor olan olguları modellemeye yöneliktir. Geliştirilen araştırma modeli kurumsal mantık çalışmalarını zenginleştirebilir ve güçlendirebilir. Kurumsal mantıklar üzerine çalışan araştırmacılar mantıkların değişmeyi başlatabileceğini göstererek alana oldukça değerli bir bakış açısı kazandırmışlardır (Thornton, Ocasio ve Lounsbury, 2012). Çalışma bu düşünce sistemine katkı yapmayı amaçlamaktadır. Sosyal beceriler ve kurumsal mantıklar ilişkisinde sosyal öğrenmenin de önemli bir rol oynayacağı düşünülmüştür. Geliştirilen modelde sosyal öğrenmenin bireyin hayatı boyunca devam ettiği vurgulanmıştır. Çalışma da sosyal yapının öneminin altı çizilmiştir. Aktör-yapı ikiliği çerçevesinde daha çok yapı tarafında durulmuştur. Kurumsal mantıklar yaklaşımı özünde aktörü yapı karşısında güçlendirme amacı taşımaktadır (Friedland ve Alford, 1991). Oysa mantıklar çerçevesinde de temel belirleyici unsur sosyal yapıdır. Çünkü kişilerin öğrenebilecekleri sosyal beceriler yapı tarafından belirlenir. Başlangıçta yapı tarafından belirlenen sosyal beceriler kişileri belirli mantıkları benimsemeye yönlendirebilir. Kişiler mantıklarına uygun profesyonellik düzeyine sahip örgütlere katılmaya çalışırlar. Ancak sosyal yapının doğasında bulunan çeşitli kısıtlamalar kişileri bilişsel olarak onaylamadıkları profesyonellik düzeyine sahip örgütlere yönlendirebilir.

Çalışma, kurumsal mantıklar yaklaşımı içerisindeki modernlik anlayışının düşünüldüğünden çok daha önemli olduğunu gösterme çabasıdadır. Günümüzde modernlik geçmişte bırakılmış bir olgu değildir aksine halen devam eden bir süreçtir (Wagner, 2005). Modernliği derinlemesine incelemek, kurumları ve onların mantıklarını anlamayı kolaylaştırabilir. Profesyonellik anlayışının kurumsal mantıklar düşüncesine dahil edilmesi, kuramın ilerletilmesi açısından değerli olabilir. Kurumsal mantıkların profesyonelleşme ile ilişkilendirilmesi örgüt içi süreçlerin detaylı bir biçimde sergilenmesine yardımcı olacaktır. Bu sayede örgüt içi işleyişleri açıklamaya ilişkin yeni çıkarımlar türetilir.

2. Kurumsal Mantıklar

Yeni kurumsal kuram çerçevesinde geliştirilmiş olan kurumsal mantıklar, karşılaşılan sosyal karmaşıklığın bilişsel olarak düzenlemesi sürecine rehberlik eden modellerdir (Greenwood vd, 2011; Lounsbury, 2007). Mantıklar aracılığı ile sosyal ortamın unsurları önem ve meşruiyet derecesine göre sıralanabilir (Jones vd, 2012: 1524). Kurumsal mantıklar düşüncesi Friedland ve Alford'un (1991) yazdığı toplumu geri getirmek adlı makale ile ortaya çıkmıştır. Yazarlara göre modern kapitalist Batının egemen kurumları (kapitalist piyasa, bürokratik devlet, demokrasi, çekirdek aile, Hristiyanlık dini) bireysel tercihleri ve örgütsel çıkarları biçimlendirdiği gibi aynı zamanda bu kurumları benimseyenler için davranış repertuarları oluştururlar (Friedland ve Alford, 1991: 232). Ancak toplumun egemen kurumlarının öncelikleri, ilkeleri, seremonileri, normları birbirleriyle uyumlu değildir ve uyumsuzluk genellikle kurumların mantıklarının birbirleriyle çatışmasına neden olur (Thornton ve Ocasio, 1999: 805; Thornton, 2002: 83). Mantıkların çelişmesiyle toplumsal yapının bileşenleri, birbirinden ayrık düşünce sistemlerinin etkisi altında kalırlar (Friedland ve Alford, 1991). Çelişen düşünce kalıplarının topluluklar üzerindeki etkileri, bireysel ve örgütsel düzeydeki çeşitliliğin, istikrarın ve değişimin açıklanmasında bir meta kuram olarak kullanılmaya başlanmıştır (Thornton ve Ocasio, 2008: 103). Geliştirilen meta kuram özellikle örgütsel değişim süreçlerini açıklamakta kullanılmaktadır (Greenwood ve Suddaby, 2006).

Kurumsal mantıkların belirgin noktalarından birisi de kimliklere ve kolektif kimliklere bakış açısıdır. Kimlikler belirli bir bağlamın üyelerinin kim olduklarını ve ne istediklerini tanımlayan anlam kümeleridir (Fligstein ve McAdam, 2012: 47). Mantıklar ayırt edici kategoriler, inançlar, beklentiler ve özendirmeler yaratarak üyeler için sosyal kimlikler oluştururlar (Rao, Monin ve Durand 2003: 797). Kimlikler ve mantıklar benzer biçimde bağlama bağımlı bir yapıya sahiptirler. Buradan hareketle kimliklerin ve mantıkların değişebilme özelliğinin olduğu söylenebilir. Kimlikleri anlamak için onları kaba gerçekler (Searle, 1997) biçiminde algılamamak gerekmektedir. Kurumsal mantıklar çerçevesi içerisinde kimlikler mevcut mantıkla çelişebilir, mevcut mantığa uyum gösterebilir ya da bağlama göre yapılanabilir (Lok, 2010: 1306). Kimliklerin, kimlikle ilişkili rollerin sürdürülebilmesi doğrudan kurumsal mantıklarla ilişkilidir ve egemen mantık değiştiğinde ilgili kimlik ve uygulamalar da eş zamanlı olarak değişeceklerdir (Misangyi, Weaver ve Elms, 2008). Çünkü mantıklar topluluğa ve üyelerine çeşitli kimlikler temin ederken bir yandan da onlara uymaları gereken yükümlülükler dayatırlar (Rao vd, 2003: 796).

Kurumsal mantık kavramı Friedland ve Alford'un (1991) çalışmasıyla sınırlı kalmamıştır ve kuramsal savların örgütler üzerinde sınındığı çalışmalara konu olmuşlardır. Bu kapsamda araştırmacılar, örgütlerin çeşitli köklü mesleki mantıklardan (editör mantığı, hekim mantığı gibi) piyasa mantığına geçiş sürecine yoğunlaşarak piyasa mantığının eski mantıkları nasıl tasfiye ettiği üzerine çalışmışlardır (Jones vd, 2012; Miller vd, 2011; Reay ve Hinings, 2005; Thornton ve Ocasio, 1999; Thornton, 2001). Örgüt içerisindeki mantık değişiklikleri her zaman bütün üyeler tarafından istenen bir durum olmayabilir. Örgüt içerisinde farklı mantığın savunucuları birbirleriyle çatışabilir. Yazındaki çalışmaların bir bölümü kurumsal mantıklar arasındaki çatışmalara ve üstünlük kurma mücadelelerine odaklanmıştır (Green, Babb ve Alpaslan, 2008; Lounsbury, 2007; Marquis ve Lounsbury, 2007; Rao vd, 2003). Örneğin Fransız şefleri arasında klasik aşçılık (kurallara bağlılık, muhafazakarlık, asillik) mantığıyla yeni aşçılık (yaratıcılık, yenilikçilik, özgürlük) mantığı arasında ciddi bir çatışma çıkmıştır ve çatışmadan galip olarak ayrılan taraf yeni aşçılık mantığı olmuştur (Rao vd, 2003). Doğaları gereği çatışmaya eğilimli olan kurumsal mantıklar her durumda diğerini yok etmeye dayalı bir mücadelenin içerisine girmeyebilirler. Çelişen mantıklar arası etkileşim, örgüt içerisindeki egemen mantıkların beraber işlemesini de sağlayabilmektedir (Dunn ve Jones, 2010; Reay ve Hinings, 2009).

Akademik çevrenin mantıklar yaklaşımına olan ilgisi giderek artmaktadır. Düşünce örüntüleri arasındaki karışıklık ilişkilerinden yola çıkan kuram, çeşitli düzeylerde çıkarımlar üretmeye olanak tanımaktadır. Bu olanağı kullanarak yapılan çalışmalar aracılığıyla kurumsal mantıklar düşüncesi örgüt yazınında sağlam bir yer edinmiştir. Ancak yaklaşımın zenginleştirilmesi için kurumsal mantıklar düşüncesinin mantıklar arası çatışmalardan öte bir düzeye taşınması gerekmektedir. Thornton ve diğerlerinin (2012) *"kurumsal mantıklar bakış açısı: kültür, yapı ve süreçlere yeni bir yaklaşım"* isimli eseri bu görevi üstlenen önemli çalışmalardan birisidir. Bu çalışma mantıkların dinamik hareketlerini öne çıkararak araştırmacılara özgürce düşünebilecekleri yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (Glynn, 2013: 494). Kitapla beraber mantıkların varsayıldığından daha fazla hareket yeteneğine sahip olduğu

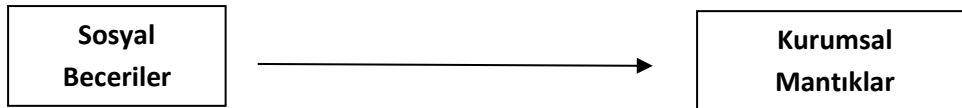
anlaşılmıştır (Thornton vd, 2012). Ayrıca kitap, mantıkların ve ilgili kimliklerin sosyal yapı içerisindeki her birey için mevcut ve erişilebilir olmadığı, mantıklara erişme olanağının kişinin konumuna bağlı olduğunu altını çizmiştir (Thornton vd, 2012: 83-86). Çalışma, kurumsal mantıkların hareketli olduğu düşüncesini kabul etmektedir ve bu düşüncüyü iletmeyi amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için öncelikle birey-mantık ilişkisinin gelişim süreci sağlam bir kuramsal temele oturtulmalıdır.

3. Sosyal Beceriler ve Kurumsal Mantıklar

Her kişi hayatta kalabilmek, bir gruba üye olabilmek ve grup üyeliğini devam ettirebilmek için bir takım sosyal becerilere sahip olmak zorundadır (Fligstein, 2001). Ancak sosyal yapı içerisindeki bireylerin bir kısmı diğerlerine oranla sosyal beceri dağarcıklarını daha fazla geliştirmişlerdir (Fligstein, 2001). Sosyal beceri birikimi zengin olan bireyler ortak anlamlar ve kimlikler üretme gibi grupları bir arada tutmaya yarayan nitelikleri kazanırlar (Fligstein, 1997: 398). Her insan bir ölçüde sosyal beceriye sahiptir, insanı insan yapan nitelik sosyal beceridir (Fligstein, 2014: 8). Sosyal beceriler insanlara özgüdür ve sosyalliğin varoluşsal işlevine yerleşiktir (Fligstein ve McAdam, 2012: 16). Araştırmacılar çoğunlukla sosyal beceriler bakımından donanımlı ve etkileyici aktörler üzerinde durmuş olsalar da sosyal beceri kazanma sürecini biraz bulanık bırakmışlardır (Fligstein ve Shin, 2007; Fligstein ve McAdam, 2012; Fligstein, 1997; 2001; 2008; Scott, 2014). Öğrenilen sosyal beceriler kişilere toplumsal yapı içerisinde bir yer sağlıyorsa, insanlar çocukluktan itibaren çeşitli sosyal beceriler öğrenmek zorunda kalabilir. Kişi sosyal beceri öğrenmeye başladığında öğrenilen sosyal beceri ile ilgili kurumsal mantıklarla da ilişki içine girmeye başlar. Alanda kişinin öğrendiği sosyal beceriyle ilişkili bir kurumsal mantık bulunabilir. Kişi sosyal beceriyi öğrendiğinde farkında olmadan kurumsal mantığı da benimseyebilir. Thornton vd (2012) kurumsal mantıkların herkes için erişilebilir olmayabileceğini ifade etmiştir. Eğer sosyal beceriler herkes için ulaşılabilir değilse bu nedenle kurumsal mantıklara da herkes eşit bir biçimde erişemeyebilir. Aslında insanların kurumsal mantıklara erişememelerinin nedeni öncelikle sosyal becerilere ulaşma ve erişme potansiyellerinin olmamasıdır. İnsanların sosyal becerilere ve mantıklara erişebilme olasılığı bir takım çevresel faktörlere bağlıdır. Kişinin doğduğu aile, aldığı eğitim, yakın çevresi, içinde yaşadığı topluluk, içinde yaşadığı toplumdaki itibarlı kişiler, öğrenebileceği sosyal beceriler bu süreçte etkili olabilir. İnsanoğlu sosyal bağlam içerisine doğmaktadır. Çocukluk aşamasında sosyal beceriler öğrenilmeye başlanır. Ailenin yeni üyeye öğretebileceği sosyal beceri sayısı genellikle niceliksel ve niteliksel olarak sınırlıdır. Bu nedenle kişiler çeşitli sosyal beceriler kazanmaları için gruplara, topluluklara ve kurumlara yönlendirilirler. Sosyal beceriler gruplar, topluluklar ve kurumlar içerisinde edinilir. Kurumsal mantıklar ise daha çok bu yapıların içerisindeki süreçlerdir. Sosyal sistem içerisinde yaşama başlayan insan, her zaman bu sistemin yönlendirici etkisini hissedecektir. İçinde bulunulan sosyal çevre hangi sosyal becerilerin değerli ve ulaşılabilir olduğunu belirlemektedir. Elde edilen sosyal beceriler ise kişileri ilgili mantıklara yöneltecektir.

Önerme₁: İnsanlar öncelikle sosyal becerileri öğrenmeye yönlendirilirler. Kişiler, sosyal beceriler edindikten sonra bağlantılı kurumsal mantıkları tanımaya başlarlar.

Şekil 1: Sosyal Beceriler ve Kurumsal Mantıklar İlişkisi

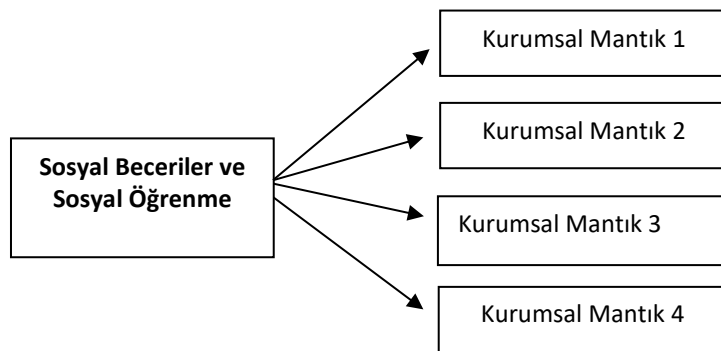
Sosyal beceriler kullanışlılık ve uygulamaya dönüklük açısından birbirlerinden farklı olabilir. Sosyal becerilerin bir kısmı kısa süre içerisinde öğrenilmeye ve kullanılmaya uygun olabilir. Belirli sosyal becerilerin önünde ise çeşitli ön koşullar yer alabilir. Örneğin bir sosyal beceriyi öğrenebilmek için öncelikle ilişkili sosyal becerilerin hepsinin kazanılması gerekebilir. Sosyal becerilerin alt unsurlarına egemen olunmadığı taktirde sosyal beceriyi uygulamak mümkün olmayabilir. Sosyal becerilerin göreceli önem derecesi ile kişinin sosyal yapı içerisindeki konumu arasında bir ilişki bulunacaktır. Bu ilişki, kişinin yönlendirileceği kurumları ve kurumlardan edineceği mantıkları belirleyebilir.

4. Sosyal Beceriler ve Sosyal Öğrenme ile Kurumsal Mantıkların İlişkisi

İnsanların sosyal becerilere ve kurumsal mantıklara ulaşma ya da ulaşamama aşamalarında sosyal öğrenme (Bandura, 1971) unsuru önemli rol oynayabilir. Sosyal öğrenme doğrudan sosyal beceri elde etme sürecini etkileyebilir. Sosyal beceriler ve sosyal öğrenme arasındaki ilişkinin detaylı bir biçimde anlaşılması amacıyla bu iki kavramı ilişkilendiren çalışmalar incelenmiştir. Bütün sosyal problem çözme yetenekleri okul öncesi dönemde geliştirilmeye başlanır (Denham, 2006: 74). Okul öncesi eğitim yapılandırılmış bir ortamda nasıl öğrenilmesi gerektiğini öğretmektedir (Ansari ve Gershoff, 2015: 699). Örneğin anaokulunda davranışsal düzenleme yeteneklerini (kendini denetleme, dikkat ve çalışma hafızası) geliştiren çocukların resmi eğitim sürecindeki okur-yazarlık, kelime dağarcığı ve matematik alanlarında daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir (McClelland vd, 2007). Çocukların okula girdiklerinde sahip oldukları yetenekler, gelecekte edinecekleri yeteneklerle doğrudan ilişkilidir (Snow, 2006: 8). Resmi eğitime başlamamış çocukların örneklem seçildiği araştırmalar, sosyal becerilerin henüz okul çağına gelmeden gelişmeye başladığını ve bu becerilerin çocukların akademik geleceklerini etkilediğini göstermektedir (Agostin ve Bain, 1997; Arnold vd, 2012; Capage ve Watson, 2001; McClelland, Acock ve Morrison, 2006). Sosyal becerilerin de aynı sosyal öğrenme gibi çok küçük yaşlarda geliştirildiği görülür. İnsanlar sosyal öğrenme aracılığıyla bilgi edinmeye başladıkları andan itibaren yakın çevrelerindeki sosyal becerileri kavramaya başlarlar. Sosyal beceriler ve sosyal öğrenme süreci bütünlük bir biçimde işlemektedir. Sürecin bütünlük bir biçimde işlemesi, farklı ailelerde yetişen çocukların farklı sosyal becerilerle hayata atıldığını göstermektedir. Kişinin sosyal sistem içerisindeki konumu sosyal beceriler, sosyal öğrenme ve kurumsal mantıklar ilişkisinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Sosyal öğrenme kimi bireylerin yeni sosyal beceriler öğrenme olasılığını azaltırken kimi bireylerin de yeni sosyal beceriler edinip mantık repertuarlarını genişletmelerini sağlayabilir. Toplumsal yapı içerisinde erişebileceği potansiyel sosyal beceri sayısı az olan kişiler farklı gruplarla ilişkiye girebilme olanağına sahip olmayabilirler. Sürekli benzer gruplar içerisinde yer almak, yeni sosyal beceriler elde etme yolunun kapanmasına neden olabilir. Erişebileceği potansiyel sosyal beceri sayısı çok olan kişiler ise çeşitli gruplara dahil olabilirler ve sosyal öğrenme aracılığıyla yeni sosyal beceriler kazanabilirler. Sosyal öğrenme büyük oranda arkadaşların ve tanıdıkların birbirine yardım etmeye özendirildiklerinde gerçekleşir (Niehaus, 2011: 688). Kişisel sosyal beceri sayısını arttırmak ve çok sayıda sosyal gruba üye olmak kurumsal mantık repertuarının genişlemesine yardımcı olacaktır.

Önerme2: Kişilerin sosyal öğrenme yoluyla sahip oldukları sosyal beceri repertuarları genişledikçe insanlar daha çok kurumsal mantığa erişmeye başlarlar. Böylelikle kurumsal mantık repertuarları da genişlemiş olur.

Şekil 2: Kurumsal Mantıkların Çeşitlendirilme Süreci

Bağlamın ve sosyal öğrenmenin etkisiyle insanlar öncelikle ulaşabildikleri sosyal becerileri öğrenmeye çalışır. Erişilen sosyal beceri ile uyumlu mantıklar tanınmaya ve benimsenmeye başlanır. Kurumsal mantıkların benimsenme sürecinin ilk aşamaları bilinçsiz gerçekleşebilir. Kurumsal mantığın içerisindeki davranış kalıpları sorgulanmadan ve doğal karşılanarak içselleştirilebilir. Sosyal yapı içerisindeki konum, sosyal öğrenme aracılığıyla kişiyi yeni sosyal beceriler kazanmaya yönlendirebilir. İnsanlar sosyal öğrenme yoluyla daha çok sosyal beceriler öğrenmeye başlarsa, daha fazla kurumsal

mantık hakkında fikir sahibi olurlar (bkz. Şekil-2). İnsanların sahip oldukları sosyal beceriler arttıkça kurumsal mantık repertuarları da genişleyebilir.

5. Geleneksellik ve Modernlik Ayrımında Kurumsal Mantıkların Çeşitliliği

Kurumsal mantık yaklaşımı esas olarak yeni kurumsal kuramın çerçevesinde -ussal aktör mekanizmasına benzer bir biçimde- bireysel seçimleri açıklamak ve bireyin yapı karşısındaki zayıf konumu güçlendirmek amacıyla ortaya atılmıştır (Friedland ve Alford, 1991). Oysa toplum içerisindeki yapılar ve kurumlar sanıldığından çok daha dayanıklıdır. Günümüzde ortaya çıkan yeni kurumlar geçmişten gelen köklü kurumları ortadan kaldırmamakta genellikle çeşitlendirmektedir. Örneğin modernlikle beraber yeni kurumlar ve mantıklar ortaya çıkmaktadır ancak geleneksel yaşam biçimi etrafında gelişmiş olan kurumlar ve mantıklar büyük oranda yok olmamıştır; aksine halen toplumsal yapı içerisinde yer almaktadır. Bireylerin toplum içerisinde bulunan bütün kurumlara katılıp her kurumun mantığını öğrenemeyeceği düşünüldüğünde kişiler sosyal yapı tarafından modern ya da geleneksel mantıklardan birinin tarafında olmaya yönlendirileceklerdir. Kurumsal mantıklar modernlik ve geleneksellikle ilişkilendirilmeden önce çalışmanın bu iki terimi nasıl ele aldığı açıklanmalıdır.

Modernlik çağın temel tartışmalarından birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Üzerinde herkesin hem fikir olduğu bir modernlik tanımı yapmak oldukça zordur. Çünkü modernlik çok farklı biçimlerde algılanabilmekte ve yorumlanabilmektedir. Modernliğin, klasik modernlik, yeni modernlik ve çoklu modernlik paradigması olmak üzere üç ayrı dalı bulunmaktadır (Göksel, 2015). Klasik modernlik zaman ve mekanın birbirinden ayrılması, bireysel ilişkilerin öne çıkması ve kapitalist sistemin gelişmesiyle ilişkilidir (Giddens, 1996; 2010). Soyut/uzman sistemlere güveni öngören bir toplumsal yapı oluşması da modernleşme süreci içinde yer alır (Giddens, 1996; 2010). Modern topluma geçilmeden önce geleneksel toplum yaşantısına karşı tepkiler oluşur, daha sonra sırasıyla modern bilim ortaya çıkar, deniz aşırı piyasalara ulaşılır, tepkisel milliyetçilik akımları baş gösterir, yeni sanayi sektörleri ortaya çıkar, kitle üretim teknikleri yaygınlaşır ve ticaret merkezlerinin kurulmasıyla kitle tüketim çağına gelinir (Rostow, 1959: 6-13). Modernleşme demokrasi açısından ele alındığında modernleşme aşamaları ulusal birliğin sağlanması, toplum içerisinde politik mücadelenin başlaması, politik mücadeleyi yürüten liderlerin çok sesliliği kabul etmesi ve hem politikacıların hem de toplumun demokrasinin ilkelerini benimsemeleri olarak sıralanabilir (Rustow, 1970). Klasik modernlik paradigması, modern yaşamın ortaya çıkması için toplumların çeşitli ve benzer aşamalardan geçmeleri gerektiğini önerir. Bu doğrultuda modernliğin şartları ussallık, uzmanlaşma, verimlilik, kozmopolitlik, geleceğe ilişkin iyimser beklentilere sahip olma, sanayi istihdamı, ekonomik büyüme ve köyden kente büyük ölçekte göç yaşanması biçiminde belirtilebilir (Bradshaw, 1987: 225; Brown, 1975: 548). Klasik modernleşmeden sonra yeni modernleşme fikirleri ön plana çıkmaktadır. Yeni modernlik kavramı kapitalist ekonomik sistemi ve liberal demokrasiyi benimsemeye devam ederken tam laiklik yerine yumuşatılmış bir din kavramıyla da modernleşmenin gerçekleşebileceğini savunur (Göksel, 2015). Son olarak ise yazında çoklu modernlik paradigması bulunmaktadır (Eisenstadt, 2000, 2014). Çoklu modernlik batılı modernlik kavramının tüm dünya genelinde egemen bir modernlik anlayışına dönüşmesine karşı çıkmaktadır (Eisenstadt, 2000: 1). Batılı olmayan devletler modernleşme sürecinde kendi sosyal kimliklerini oluşturarak, bir kısım geleneksel kimliklerini koruyarak (özellikle dini kimliklerini) ve farklı kurumlar inşa ederek Batılılardan farklı yollar izlemişlerdir (Eisenstadt, 2000: 13-15). Batı modernliği hem evrensel bir anlayış değildir, hem de batılı ülkelerin modernleşme hareketleri birbirleriyle tamamen paralel bir seyir izlememiştir (Eisenstadt, 2000; 2014). Modernliğin ön koşulu laiklik değildir, farklı dinlerin çeşitli yorumları politik modernliğin belirli karakteristik nitelikleriyle uyum gösterebilir (Carroll, 1984: 362-363). Çalışmada modernleşme kavramı Friedland ve Alford'un (1991) ve Thornton ve diğerlerinin (2012) çizdiği çerçevede ele alınacaktır. Friedland ve Alford (1991) ve Thornton ve diğerlerinin (2012) anlattığı kurumsal mantıkların bir kısmı modernleşme öncesi bulunmaktadır; bir kısmı ise modernleşmeyle beraber ortaya çıkmıştır. Bahsedilen modernleşme kavramı ise klasik modernleşme kuramına daha yakındır. Bu nedenle çalışma, klasik modernlik anlayışı tarafında yer almaktadır.

Uygurlık tarihi boyunca toplum sistemleri içerisinde çeşitli kurumlar ve kurumlara özgü mantıklar ortaya çıkmıştır. Modernleşme ile beraber topluma etki eden kurumlar ve mantıkların arttığı görülebilir. Günümüz insanı, geçmiş dönemlerinde üretilen mantıklarla ve modernleşmeyle ortaya çıkan mantıklarla karşı karşıyadır. Geçmiş dönemlerde üretilen, bu çalışmada geleneksel olarak

tanımlanan mantıklar halen kişilere fayda sağladığı için kullanımdadırlar. Mantıkların çeşitliliğini açık bir biçimde gösterebilmek için kurumsal mantıklar üç ayrı kategoriye ayrılmıştır. Bunlar geleneksel mantıklar, geleneksel kökenli modern mantıklar ve modern mantıklar olarak belirlenmişlerdir. Araştırmanın kapsayıcılığını arttırmak amacıyla üç ayrı kategoriye ayrılan kurumsal mantıklar, kavrama genişlik kazandırmak için kendi içlerinde de alt mantıklara ayrılmıştır.

Toplumsal yapı içerisinde erişebilecekleri potansiyel sosyal beceri sayısı kısıtlı olan insanlar çeşitli sosyal beceriler arasından seçim yapmak yerine olanakları dahilinde ilk ulaşabildikleri sosyal becerileri öğrenirler. Bu kişilerin ulaştığı becerileri ise genellikle çok fazla bilişsel kapasite gerektirmeyen becerilerdir. Bu becerileri öğrenmenin önünde neredeyse hiçbir ön koşul bulunmaz. Önünde çeşitli ön koşullar bulunmayan bu sosyal beceriler ise kişilere sosyal yapı içinde bir konum sağlamak için yeterlidir. Yüksek derecede ön koşul ve zihinsel yatırım gerektirmeyen sosyal becerileri öğrenen kişilerin bazı geleneksel mantıkları bilecekleri düşünülmüştür. Bu kişilerin tutum ve davranışlarının ise geleneksel mantıklar çerçevesinde biçimleneceği öne sürülmüştür. Geleneksel mantıkların bir bölgeye özgü olmadığı, evrensel nitelikler taşıdığı düşünülmektedir. Gelenekler insan topluluklarının evrensel gereksinimlerini karşıladıkları için her toplumsal yapı içerisinde kendilerine yer bulurlar (Sztompka, 1993: 64).

Modernleşmeyle beraber dini inançlar, üreme oranları, özendirilme biçimleri, cinsel değerler değişime uğramaktadır (Inglehart ve Welzel, 2005: 15). Ancak bu değişim dalgaları toplumun bütün kesimlerine ulaşmayabilir. Yönetim, ekonomi ve hayat tarzı gibi alanlarda önemli değişimler yaşanmasına karşın insanlar değişimleri görmezden gelerek geleneksel yolları kullanmaya devam edebilirler (Sztompka, 1993: 65). Bu kapsamda geleneksel mantıkların içerisinde değişime uyum yapamama durumunun olduğu düşünülmüştür. Toplumsal yapının merkezinde önemli değişim hareketlerinin yaşanması, merkezden uzak toplulukların da bu olaylardan etkilenmeyeceği anlamına gelmeyebilir. Geleneksel ve kültürel normlar değişim hareketleriyle çelişebilir (Thin, 2000). İnsanlar ilahi bir yaşamı düşünerek günlük yaşamın çalkantılarına kayıtsız kalmayı tercih edebilirler (Romein, 1959 aktaran Zijderweld, 1985: 114). Değişime uyum yapmadan ve değişime kayıtsız kişilere çeşitli faydalar sağlayarak geleneksel mantıklar içerisinde yer almaya devam edebilir. Toplum içerisindeki çeşitli otorite kaynakları da değişim hareketlerinden uzak durulmasını öğütleyebilir. Geleneksel toplumlarda otorite, toplumun ve kültürün gelişmesi için olmazsa olmaz bir koşul olarak görülmektedir (Albanese, 1973: 103). Geleneksel tarım toplumlarında herkesin sosyal yapı hiyerarşisi içerisinde kesin bir biçimde tanımlanmış belirli bir yeri ve görevi bulunmaktadır (Delbos, 1982: 751). Bahsedilen toplumlarda katı hiyerarşi babanın merkezi otoritesinden başlayarak sosyal düzeni yöneten, karşılığında sadakat elde edilen bir olgudur (Boisot, 1995: 260-262). Otorite ve katı hiyerarşinin kaynakları çok çeşitli olabilir. Otorite sahipleri sadece bireyler olmak zorunda değildir. Toplumsal yapı içerisinde kişisel otorite figürleri olduğu gibi manevi otorite figürleri de bulunabilir. Örneğin dinin unsurları, dinin merkezi ve insanların ataları katı otorite merkezleri olarak algılanırlar (Baier, 2010; Buehrig, 1965; Calhoun, 1980). Tarihten, dinden, geleneklerden ve kültürlerden gelen bu otorite anlayışını insanların doğal karşılamaya devam etmesiyle katı hiyerarşi mantığı geleneksel mantıkların içerisinde kendisine bir alan bulabilir.

Geleneksel yapı içerisindeki katı hiyerarşi, biat kültürünü beraberinde getirebilir. Modern toplumlarda yaşayan insanlar için otorite kelimesi otoriter kişileri, otoriter yönetim anlayışını ve totaliterliği çağrıştırmaktadır (Faulhaber, 1985: 194). Otoriter figürler ve otoriter yönetimler modern öncesi insan için güvenliği, düzeni ve huzuru çağrıştıracaktır. Modern öncesi toplumlarda temel otorite kaynağı yerel topluluk, akrabalık ve dinden beslenen gelenek kavramıdır (Giddens, 2010). İnsanlar seçme özgürlüğünün getirdiği yükümlülüklerden ve risklerden kurtulmak için eleştirel yargılarından vazgeçerek her şeyi bildiğini düşündüğü bir otoriteye kendini teslim eder (Giddens, 2010). Otoriteye biat etmek kişinin psikolojik ihtiyaçlarını gidermesine de yardımcı olabilir (Durrheim, 1997). Yeni ve alışılmadık durumlar otoriter eğilimli bireyleri endişeye sevk ettiği için bu kişiler, yerel normlar ve değerler sistemine katı bir şekilde bağlı kalmayı tercih ederler (Oesterreich, 2005: 275). Biat mantığı kişi için bir “koruyucu koza” (Giddens, 2010) işlevi görebilir. Koruyucu koza sıradanlığın ve kestirilebilirliğin egemen olduğu bir olaylar bağlamıdır (Giddens, 2010: 167). Biat mantığı insanların güce bakış açısını etkileyebilir. Geleneksel toplumlarda yaşayan insanların büyük çoğunluğu dağıtımsal ve yetkisel (Giddens, 1986) kaynakların denetimine sahip değillerdir. Geleneksel topluluklarda yaşayan insanlar öncelikle güçsüz bir toplumda yaşadıklarından (Giddens, 1986) ve çevrelerinde kişisel/sosyal

gücü olan kişi sayısının çok sınırlı olmasından dolayı güçlü aktörlere çok fazla önem verebilirler. Bu durumda güçlü aktörlere toplumun geri kalanından farklı davranılması gerektiğine inanabilirler. Bu toplumlarda yaşayan insanlar ve özellikle topluluğun güçlü aktörleri kendileri dışındaki üyelerin güçlenmesini istemeyebilirler. İnsanlar güçsüz bireylere sert davranarak bu bireylerin kişisel güç kazanmasını engelleme çabası içerisinde olacaklardır. Çünkü kişisel güç kazanamayan birey sosyal bağlamın etkisinden bağımsız hareket edemez böylece sosyal bağlamın (geleneklerin) sürdürülmesi güvence altına alınır. Sosyal yapı içerisinde güç kaynaklarını denetleyen kişilerin sınırlı olması ve güçsüz kişilerin bu kişiye büyük önem atfetmesi tekil yönetim mantığının gelişmesinin önünü açabilir. Atasözlerimiz incelediğinde tekil yönetim mantığının vurgulandığı görülür. Örneğin: “Bir çöplükte iki horoz ötmez” (Hengirmen, 2011: 177). “Bir kilisede iki papaz olmaz” (Hengirmen, 2011: 182). “Ebe çok olunca çocuk ters gelir” (Hengirmen, 2011: 265). “Gemiye batıran iki kaptandır” (Hengirmen, 2011: 303). Güçler ayrılığı ilkesi öncelikle Secondat ve Montesquieu’nin (1748) düşüncelerinden ortaya çıkmıştır (Kitchener, 2001). Güçler ayrılığı ilkesini ortaya atanlar tekil yöneticilerin egemen olduğu ülkelerde bütün güç kaynaklarının tek bir aktöre bağlı kaldığının ve aktörün çevresinde sürekli onun gözüne girmek isteyen insanların yer aldığının altını çizmişlerdir (Kitchener, 2001). Oysa geleneksel toplumlarda güçler ayrılığı pek yaygın bir uygulama değildir. Tekil yönetim mantığına sahip geleneksel bir toplum bu yönetim anlayışını adet ve gelenek olarak algılayıp, bu yönetim anlayışı çerçevesinde yaşamını sürdürmeyi tercih edebilir. Tekil yönetim mantığını benimseyen insanlar güç yetkilerinin tek elde toplandığı ve hükümlerin bir kişi tarafından verildiği sosyal sistemlerde yaşamayı daha doğal karşılayabilirler. Örneğin Güney Afrika’da siyahi çoğunluğun demokratik haklarını kısıtlayan yönetim ortadan kalktığında ve liberal demokrasi benimsendiğinde şeffiğe dayalı sistemin kendiliğinden ortadan kalkacağı düşünülmüş, oysa hiyerarşik ve ataerkil ilkelere dayanan şeffiğe dayalı yönetim insanların istekleriyle varlığını sürdürmeye devam etmiştir (Beall vd, 2005; Kessel ve Oomen, 1997; Southall ve Kropiwnicki, 2003). Tekil yönetim mantığını benimseyen insanlar güç yetkilerinin tek elde toplandığı sosyal sistemlerde yaşamayı daha doğal karşılayabilirler. Toplumda tekil yönetim mantığının egemen olması sonucu insanlar gücü tek elde toplanması gereken bir olgu olarak görebilir.

Gelenekler, insandan bağımsız kavramlar değildir. Geleneklerin yaşayabilmesi için insanların gelenekleri paylaşması ve uygulaması gerekmektedir. Az sayıda insandan oluşan toplumsal yapılar, geleneklerin paylaşılması ve sürdürülmesi için ideal çevrelerdir. Bu bakımdan geleneksellik ile yerellik ilişkili kavramlar olarak algılanmalıdır. Giddens (1994: 93-94) modern öncesi toplumlarda yerelliğin oldukça önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir. Yerellik bireylere hem güvenlik, hem de belirlilik sağlayabilmektedir (Giddens, 1994: 93-94). Toplamlar yerel/geleneksel yaşam tarzından modernliğe geçtikçe gündelik yaşamın belirsizlik düzeyi artabilir. Örneğin modern toplumlardaki her etkileşim yeni bir değişim sürecini başlatabilir (O’Brien Penna ve Hay, 1999). Belirsizliğin üstesinden gelinmesi için insan odaklı bir güven mekanizması oluşturulmalıdır. Yerel topluluklarda yaşayan insanlar kendilerine coğrafi ve bilişsel olarak yakın olan, aynı doğal tehditleri paylaşan insanlara güvenerek kendini güvence altına almaya çalışabilirler. Akrabalara güven, bilişsel ve davranışsal olarak kendilerine benzeyen yerel topluluğa güven ve rutinleşmiş geleneklere güven, zor ve belirsiz zamanlarla baş edebilmek için kişilere güç verir (Giddens, 1994; 2010; Loyal, 2003). Yerellik ve dayanışma kıtlığa karşı bir önlem işlevi de görebilir. Geleneksel toplumlarda bireylerin büyük bir bölümü sabit bir işte çalışmak yerine topluca yapılan işlere yarı zamanlı olarak katılırlar (Dalton, 1962). Üretim faktörlerinin dağılımı ve yönetimi sosyal ilişkilerle, yükümlülüklerle, bağlılıklarla yönetilir (Dalton, 1962). Sadakat ve cemaate bağlılık insanlara ekonomik ve sosyal güven sağlayabilir. İnsanlar yoksul kalmaktan korktukları için bu değerler sisteminin dışına çıkmayı tercih etmeyebilirler. Giddens (1994) modernlik öncesinde insanların genellikle yoksulluk korkusuyla yaşadığını belirtmiştir. Yerel çevreye sıkı sıkıya bağlanma taktiğiyle insanlar belirsizlikten ve yoksulluk korkusundan kaçabilecekleri bir sığınak elde edebilirler. Böylece eş bulma, geçim ve güvenlik gibi ihtiyaçlarını daha rahat karşılayabilirler.

Geleneksel mantıkların geliştiği bağlamlar özellikle yaşam koşullarının zorlu olduğu alanlardır. Kaynakların sınırlı ve yaşam koşullarının zor olduğu durumlarda insanlar ciddi sorunlara pratik çözümler bulma zorunluluğunda kalırlar. Pratik düşünme yeteneği ise zaman içerisinde faydacı düşünme biçimine dönüşebilir. Kişisel fayda sağlamaya yönelik gelişen bir zihin bir süre sonra Makyavelli’nin (1999) önerdiği karar verme biçimlerini benimseyebilir. İnsanlar Makyavelli’nin (1999) yazılarını okumadan da “başkasının malını harca, kendi malını harcama”, “hile dürüstlüğü üstün gelebilir” ilkelerini içselleştirebilirler ve davranışlarını bu ilkelere göre düzenleyebilirler. Geleneksel bir

toplumsal yapı içerisinde bulunan insanlar yapının dışındakilerle fazla etkileşime giremeyebilir. Bu kişiler kendilerini toplumsal yapı içerisinde daha yukarıya taşıyabilecek olan sosyal becerilere ulaşamayabilir. Bu bağlamda Makyavelist düşünme biçimi hızlı bir biçimde ortaya çıkabilir ve yayılabilir. Çünkü Makyavelist eğilime sahip kişiler kaynakların kısıtlı olduğu ortamlarda daha etkindirler (Kuyumcu ve Dahling, 2014). Kaynakların kısıtlı olduğu göreceli olarak dışa kapalı geleneksel toplumlarda Makyavelist davranışlar kişiye çeşitli faydalar sağlayacaktır. Geleneksel yapı içerisinde bu davranışlarla kazanımlar elde edilmesi, diğerlerinin bu kişilere öykünmesine neden olabilir. Topluluk genelinde Makyavelist mantığın egemen olması bir güven sorununa neden olur. Güven sorununun aşmak için kişiler sadece aralarında kan bağı olan kişilere güvenebilirler. Sadece akrabalarına güvenen insanlar toplumun geri kalanına kuşkuyla yaklaşır. Topluma ilişkin güvensizlik mantığı atasözlerine önemli ölçüde yansımıştır. “Açma sırrını dostuna, oda söyler dostuna” (Hengirmen, 2011: 69). Yazında topluma güvenme kavramı kültürle ilişkilendirilmiştir (Fukuyama, 1995). Oysa yüksek güven toplumunun oluşması için toplumsal sermayenin oluşması gerekmektedir (Sargut, 2015: 146-147). Sosyal sermaye birikimi kültürel-geleneksel olarak edinilebildiği gibi modernliğin getirdiği ilkelerle de sağlanabilir (Sargut, 2015). Modern öncesi bir toplum kültürel-geleneksel gücüyle sosyal sermaye birikimi sağlayamadıysa modernleşme çabası içerisine girmeden bu birikimi elde edemeyebilir. Düşük güvene dayalı toplumsal yapı, topluma ilişkin güvensizlik mantığının sosyal bağlama yerleşmesine neden olacaktır.

Topluma ilişkin güvensizlik duyan kişiler üstün bir bilişsel çatı altında birleşerek bir güven ortamı sağlamaya çalışabilirler. Aynı kimliğe sahip olma hem güven sorunlarının aşılmasını sağlayabilir, hem de kişiler bu kimliği kullanarak çeşitli faydalar elde edebilirler. Sosyal kimlik bizden olan ve bizden olmayan biçiminde tanımlanır ve bizden olmayanlar kişiliksizleştirilir (Hogg vd, 1995). Sosyal kimlik kuramına göre kişi kendini tuttuğu takıma, üyesi olduğu milliyetine, desteklediği politik partiye, çalıştığı örgüte ve çalışma grubuna ait hisseder ve kişinin benliği bu üyelikler tarafından oluşturulur (Hogg vd, 1995; Hogg ve Terry 2001). Geleneksel yaşam tarzını benimseyen insanlar öncelikle en kalabalık ve en etkin sosyal gruba girmek isteyeceklerdir. Rol kimliği açısından ise kişiler çok sayıda bağlamda öne çıkarabilecekleri bir kimliği benimseyip rol kimliği-sosyal kimlik uyumunu (Stryker ve Burke, 2000) elde etmeye çalışacaklardır. Rol kimliği ve sosyal kimlik uyumu, kişinin dışarıya karşı güvenilir bir izlenim yaratmasını sağlayabilir. Etkin olan kimliği benimseme mantığı kişilere çeşitli faydalar sağlarken, kişiler mantığın faydalarını devam ettirmek için çeşitliliği dışlama eğiliminde olabilirler.

Her ne kadar modernlik ve geleneksellik zıt kutuplar olarak algılandılar da bu iki zıt kavramın birbirine geçtiği durumlar olabilir. Akrabalığın, yerel topluluğun, dinin ve geleneğin halen büyük güven unsurları olarak kabul edildiği, bunlara ek olarak soyut sistemlere de güvenildiği bir sosyal ortam yaşanabilir. Geleneksel kökenli modern mantıklar olarak adlandırılan bu durum modernliğe geçiş öncesi dönem olarak düşünülmektedir. Geleneksel kökenli modern mantıklar gelenekselliğin büyük oranda etkili olduğu ve buna karşılık modernliğin ve uygulamalarının kendisine saha bulabildiği bir anlayıştır. Ancak geleneksel kökenli modern mantıklar içerisinde modernliği dışlayan ve modernliği geleneksel yaşamın ötekisi (Wagner, 2005) olarak tanımlayan unsurlar da barındırmaktadır. Bu unsurlar toplumun içerisinde kökleştiğinde, modernliğe geçiş zorluklarla karşılaşabilir.

Geleneksel kökenli modern mantıklar içerisinde ilk olarak değişime direnç kavramı üzerinde durulacaktır. Değişime direnç kavramı simgesel, dilsel, örgütsel ve maddi unsurlar içeren sosyal-kültürel bir kavramdır (Ewick ve Silbey, 2003). Değişime direnç mantığı tutuculuk ve muhafazakarlık gibi kavramlarla yakın ilişkilidir. Temel anlamda muhafazakarlık kişinin herhangi bir mevcut durumu korumak istemesi, mevcut değerleri ve kurumları muhafaza etmesidir (Allen 1981: 583). Muhafazakarlığın aynı zamanda değişime direnmeyi de beraberinde getirdiği açıkça söylenebilir (Allen, 1981). Tutuculuk, muhafazakarlık ve değişime direnme kavramları toplumu çevresel tehditlerden korumak için kullanılır. Örneğin Arap saldırıları karşısında güçsüzleşen İspanyollar, Arapların tutucu özelliklerini öğrenerek istilalarla daha iyi mücadele etmeye başlamışlardır (Worcester, 1964). Muhafazakarlık, belirsizlik ve tehditlerle mücadele etmekte zorlanan insanların bilişsel kaygılarını yatıştırır (Kruglanski ve Sulloway, 2003). Muhafazakar düşünce sisteminin temelinde toplumsal düzenin korunması ve sürdürülmesi isteği bulunmaktadır (Champlin ve Knoedler, 2005). Görüldüğü üzere değişime direnç mantığı topluma ve üyelerine fayda sağladığı için kullanılan bir düşünce sistemidir. Değişime direnç mantığı ile kişi geleneksel köklerini korumaya çalışır. Bu süreçte modernliğin getirdiği dönüşümlerden sakınmakla uğraşır. Modernliğe temkinli yaklaşan insanlar ise bu

değişimlerin karşısında olmayı tercih edebilirler. Değişime direnç mantığına sahip kişiler gelenekselden ayrılmışlardır ancak modernliği de benimsememişlerdir. Bu durum bir arada kalma sorununa neden olabilir. Arada kalanlar ise kendine benzer olanı kollamaya ya da benzerlerle koalisyon kurmaya dayalı stratejiler geliştirebilirler. Geleneksel kökenli modern mantıkları içselleştirenler artık geleneksel yaşam biçiminden kopmuşlardır ancak modernliğin unsurlarını kabul etmemişlerdir. Bu kişiler bir yandan modern kurum ve kuruluşlarda görev alırken diğer yandan geleneksel mantıklardan kopmadıklarını çevrelerine belli edebilirler. Görünürlük mantığı görünürlük çabasını doğurabilir. Görünürlük çabası içerisinde olan kişiler, kendilerini diğerlerine kendine özgü bir biçimde göstermek isteyebilirler. Örneğin Donlon (2007) Türkiye’de üzerlerinde dini sembol taşıyan kişilerle konuşmuş ve bu kişilerin temel motivasyonunun bireysel seçimlerini ve dini inançlarını çevreye gösterme isteği olduğunu belirtmiştir. Duruma başka bir açıdan bakıldığında bu kişilerin bir özgünlük arayışında oldukları da görülebilir. Geleneksel kökenli modern mantıklara sahip kişiler geleneksellikten ve modernlikten ayrı, özgün bir kişisel izlenim yaratma çabası içerisine girebilirler. İnsanlar bu görünümü sağlayabilmek için örneğin kendilerine özgü bir moda oluşturabilirler. Geleneksellikten uzaklaşma görünürlük, özgünlük gibi yeni değerleri ortaya çıkarttığı gibi insanların çevrelerini saran hiyerarşik ilişkileri de gevşetmeye başlayabilir. Geleneksel toplumların bir özelliği olarak gösterilen katı hiyerarşi (Boisot, 1995) bu noktada daha gevşek bir hiyerarşiye dönüşebilir.

Geleneksel kökenli modern mantıklar modernlikten çok gelenekselliğe yakın bir çerçevedir. Geleneksel kökenli modern mantıklara sahip kişiler geleneksel yönlerini ifade etmekte bir sıkıntı duymazken modernite ile ilişkilerini daha örtük bir biçimde yaşamak isteyebilirler. Modernliğin getirdiği davranışları gizli bir biçimde gerçekleştirmek, bireylerin kişisel ünlerini ve yarattıkları izlenimleri koruyabilir. Bu davranışlar ise gizlilik mantığı olarak isimlendirilmiştir. Esas amaç kişinin modernlik ile kurmuş olduğu bağı gizlemektir. Benzer bir biçimde geleneksel kökenli modern mantıklar içerisinde cinsel ve ussal suskunluk ortaya çıkabilir. Suskunluk, çevreden gelebilecek eleştirilere karşı bir kalkan görevi görebilir. Cinsel anlamda suskunluk üremeye yönelik olmayan her türlü tutum ve davranışın kovulması, reddedilmesi ve suskunluğa mahkum edilmesi anlamına gelir (Foucault, 2007). Buradan hareketle geleneksel kökenli modern mantıkların içerisinde suskunluk mantığının olabileceği düşünülmüştür. Suskunluk, insanların bireysel tercihlerini, zevklerini, yaşadıklarını ve düşündüklerini topluma açıkça söylemek istemeyebileceğini vurgulamaktadır.

Geçmiş, modernliğine şüphe ile yaklaşan insanlar için değerli bir kaynaktır. Modern öncesi kültürlerde geçmiş, geleceği düzenleyen bir araç olarak kullanılır (Giddens, 1994: 96). Geçmişe yönelim aynı zamanda ileriye dönük olan modernliğe gösterilen karşıt bir tepkidir (Giddens, 1994: 96). Günümüzde geleneksel mantıklarla aralarında sıkı bağ olan ve şehirlerde yaşayan insanlar toplumsal sorunların çözümünün ideal bir geçmişte olduğunu düşünmektedir (Göle, 2014). Toplumsal yapı içerisindeki güç sahipleri çeşitli çıkarlar elde etmek için geçmişin görkemini vurgulayan ancak büyük ölçüde hayal ürünü olan gelenekler üretirler (Sztompka, 1993). Böyle bir ortamda geleneksel kökenli modern mantıkları benimsemiş kişiler, geçmişten gelen bir kimliği ön plana çıkarmaya çalışabilirler. Böyle bir kimlik hem kişiyi gelenekselliğe yakın tutarken hem de kişiye itibar sağlayabilir.

Geleneksel ve geleneksel kökenli modern mantıklardan sonra modern mantıkların toplum üzerinde yönlendirici ve belirleyici bir güce sahip olduğu düşünülmüştür. Çalışmanın bu bölümünde ele alınan modernlik, klasik görüşe benzer biçimde modernliğin aydınlanma ile başladığını kabul etmektedir (Habermas, 1997; Honneth, 1987; Paras, 2016). Modern mantıklarla ilgili olarak öncelikle laiklik kavramı tartışılacaktır. Yazında laiklik ile ilgili çok çeşitli tanımlar ve bakış açıları bulunmaktadır. Klasik laiklik kavramı, toplumların sanayileştikçe dini liderleri dinlemeyi bırakacaklarını, bireysel haklar talep edeceklerini ve insanların ruhsal çağrılara kayıtsız kalacağını savunan aşağıdan yukarı yönlü laiklik kuramlarından türemiştir (Bruce, 2006; Norris ve Inglehart, 2011). Bu kavram dinin bilimsel, toplumsal, ekonomik, resmi ve kültürel alanlardaki gücünün ve buna bağlı olarak etkisinin azalması olarak tanımlanabilir (Berger, 1973; Cady, 2005; Viswanathan, 2008). Laiklik, endüstriyelleşme ve kapitalizm tarafından biçimlendirilmiş ekonomik alanlardan ortaya çıkmaya başlamıştır ve toplumun diğer alanlarına yayılmıştır (Berger, 1973: 133). Toplumsal modernleşme laiklik sürecine eşlik eder ve bu süreç genellikle gençleri etkileyerek sanayi sonrası toplumlardaki güçlü dini değerlerin zayıflamasına yol açar (Inglehart ve Norris, 2005: 49). Bu nedenlerden dolayı laiklik mantığının modern mantıklar içerisinde sağlam bir yeri olduğu düşünülebilir. Toplumda laiklik mantığının benimsenmesi ise insanların dinden bağımsız özerk bir iş ahlakı geliştirmelerinin önünü açmaktadır. Laiklik kültürel

bağlamda sanat, felsefe ve edebiyat alanlarında dinsel içerikli eserlerin azalmasına neden olurken, özerk bir bilim anlayışının gelişmesinin önünü açar (Berger, 1973:113). Aydınlanma ile beraber batıl inançların, temelsiz varsayımların ve dogmacı düşüncelerin yerini bağımsız akıl yürütme almıştır (Rockmore, 1987: 699). Bağımsız akıl yürütme ve özerk bilim anlayışı ussal özgürlüğün topluma yayılmasının zeminini hazırlayabilir. Aydınlanma, bireyin başkasının önderliği olmadan kendi aklını kullanmaya cesaret edebilmesi anlamına gelmektedir (Kant, 1970). Bu yeni düşünce akımı düşünme, karar verme ve inanma gibi zihinsel süreçlerin merkezine ussallığı yerleştirmiştir (Honneth, 1987). Ussal özgürlük bireysel düşüncenin önündeki engellerin kalkmasıyla ilgilidir. Bireyler, hiçbir ön inanca bağlı olmadan özgün fikirler üretebilirler. Ussal özgürlük kapsamında birey atalardan, gelenekten ve diğer kaynaklardan gelen ön kabullerden yola çıkmadan mantıksal örüntüler geliştirebilir.

Laiklik ve ussal özgürlük insanların toplum içerisindeki sınıf farklılıklarına eleştirel bir gözle bakmalarına yardımcı olmuştur. Örneğin, hukukun üstünlüğü, sınıfların toplam yüzdeye oranı, sınıflar arası eşitlik düzeyleri gibi konular özgürce tartışılabilir ve toplum genelinde bir toplumsal eşitlik mantığı kabul edilebilir. Toplumsal sınıflar arasında eşitlik olması gerektiği, kuralların herkese aynı biçimde uygulanması zorunluluğu esas olarak batı tipi modernlik düşüncesiyle gelişmiştir (Göle, 2014; Friedland ve Alford, 1991). Toplumda eşitlik mantığının egemen olması insanların güce bakış açılarını etkileyebilir. Böylece insanlar gücün paylaşılması gereken bir olgu olduğunu düşünürler. Çünkü insanlar birbirleri arasında yapay hiyerarşiler yaratma eğiliminde olmayacaklardır. Toplumsal eşitliğin yaygınlaşması kişiler arası bağımlılığı azaltacaktır. İnsanlar bağlama uyum sağlama zorunluluğundan kurtulduklarında düşüncelerini birey olarak dile getirmeye başlayabilirler. Bireysel özgürlük suskunluk mantığının zıttı olarak düşünülür. Erken modernliğin çekirdeğinde bireycilik, ussal yetkinlik ve serbestlik ilkeleri bulunmaktadır (Dallmayr, 1987: 684-685). Bu çalışmada bireysel özgürlük kişinin ne hissettiğini, nasıl birisi olduğunu, ne düşündüğünü topluma açık bir şekilde söyleyebilmesi olarak düşünülmüştür. Bireysel özgürlüğe sahip kişiler düşüncelerini çekinmeden topluma açıklayabilirler. Sosyal düzen içerisinde yaygınlaşan toplumsal eşitlik ve bireysel özgürlük savlarıyla, cinsiyetlerarası eşitlik fikri topluma yayılmaktadır. Çalışmalar incelendiğinde, 1940-1969 yılları arasında evli kadınların çalışma oranlarının sürekli arttığı gözlemlenmiştir (Waite, 1976). Kadınların iş hayatında aktif olarak yer almasını savunan çalışmalar yirminci yüzyılın başlarına değin uzanmaktadır (Eads, 1915). Görüldüğü üzere kadınların iş yaşamına olan katılımları giderek artmaktadır. Kadınlar sadece birkaç iş kolu yerine neredeyse her sektörde çalışabilmektedir. Bu noktada çalışanların cinsel kimlikleri kalkmış, insanlara sadece bir çalışan gözüyle bakılmaya başlanmıştır.

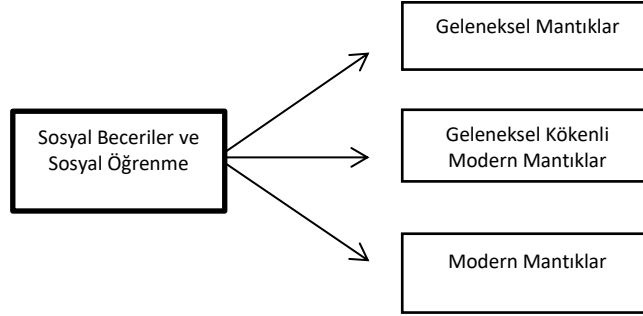
Modernlik akımı laiklik, milliyetçilik, ussal bilim ve piyasa ekonomisi gibi toplumsal yaşama egemen olan yeni unsurlar üretmiştir (Saler, 2006: 694). Eski ekonomik düzenlerden farklı olan denetimli piyasa ekonomisi birçok toplumu etkisi altına almıştır. Modernleşen toplumların büyük çoğunluğu serbest piyasa ekonomisine doğru yönelmişlerdir. Piyasa ekonomisi kısaca aktörler arası işlemlerin fiyat mekanizması aracılığıyla gerçekleştiği, rekabetçi piyasa koşullarının, gerçekleşen işlemlerin adil olmasını sağladığı bir ekonomik düzendir (Ouchi, 1980: 130). Kurumsal mantıklar çalışmasının temeline bakıldığında kapitalist piyasanın kuramın biçimlenmesinde özel bir yeri olduğu görülebilir (Friedland ve Alford, 1991). Serbest piyasa mekanizmasına doğru yönelmek örgütleri bürokratik hiyerarşilerini azaltmaya yönlendirecektir.

Modernleşme süreci, ortaya attığı yeni kurumlar ve düşüncelerle insanların zihinleri biçimlendirebilir. Antik dönemlerde tanrıların insanların kaderinde ne olacağını kesin bir biçimde belirlediği düşünülürdü (Ruderman, 1999). Aydınlanma düşüncesinde ise insanın kaderinde ilerleme bulunduğu vurgulanır ve ilerlemeye karşı işlenebilecek olan en kötü suçun değişime kapalı, eleştirilmez yasalar inşa edip bunları topluma dayatmak olduğu öne sürülür (Kant, 1970). İlerleme olgusu doğası gereği başlangıç noktasına oranla gelecekte daha iyi bir noktaya varılacağı savını içerir. Modern toplumlar geçmiş ve geleceği ilişkilendirme biçimi olarak geleceğe yönelik düşünmeyi benimsemişlerdir (Giddens, 1994: 93). Modern toplumlar mevcut sorunların ideal bir gelecekte çözüleceğini düşünebilir. Darwinci bir yaklaşımla yola çıkıldığında gelecek kuşakların hali hazırdaki sorunları aşacağı öngörülür. Geleceğe öykünme mantığının bulunduğu toplumlarda insanların değişime açık olması beklenir.

On sekizinci yüzyıl filozoflarının bilim, ahlak ve hukuk alanında evrensel kuralları belirleme çalışmaları ve özerk sanat anlayışının gelişmesi modernleşme sürecinin önünü açmıştır (Habermas, 1997: 45). Modernleşme içerisinde yer alan evrenselcilik anlayışı benzer belirli kalıplara sahip uygarlıklar topluluğu üretmek isteyebilir. Dünyadaki kültürel çeşitlilik göz önüne alındığında bu tip bir etki devrim

içerisindeki toplumların tepkisine neden olabilir. Tarih boyunca değişik yönetim biçimleri (monarşi, faşizm, komünizm, liberal demokrasi) ve ekonomik modeller (korumacılık, korporatizm, serbest piyasa, sosyalist merkezi planlama) toplumlara egemen olmuştur ancak günümüzde bütün gelişmiş toplumlar liberal politik kurumları benimseme eğilimindedir (Fukuyama, 1995: 3-4). Her alanda genel geçer kurallar inşa etmek evrensel bir moda anlayışını doğurabilir. Moda bir taklit ve sosyal eşitleme biçimi olduğu gibi sürekli olarak değişerek sosyal sınıfları da birbirinden ayırır (Simmel, 1957: 541). Moda seçkinler tarafından başlatılır, kitleler tarafından taklit edildiğinde seçkinler kendilerini ayırt edebilmek için yeni moda arayışlarına başlarlar (Simmel, 1957: 541). Bu bakımdan moda mantığı beraberinde birbirine benzer toplumları getirebilir. Kısaca moda mantığı toplumlar arası benzerliğe neden olabilir.

Şekil 3: Sosyal Beceriler, Sosyal Öğrenme ve Kurumsal Mantıklar İlişkisi

İnsanların ilk olarak üyesi oldukları topluluklardan sosyal becerileri öğrenmeye başladıkları görülmektedir. Kişinin sosyal yapı içerisindeki başlangıç noktası, hangi sosyal becerilerin öğrenileceğini ve hangi mantıkların benimseneceğini büyük oranda belirleyecektir. Örgütsel düzeye geldiğinde yukarıda belirtilen üç mantıkla profesyonelleşme arasında ilişki olduğu öngörülmektedir. Mantıklar, hangi düzeydeki profesyonelliğin tercih edileceğinin ipuçlarını verebilir (bkz. Şekil-3).

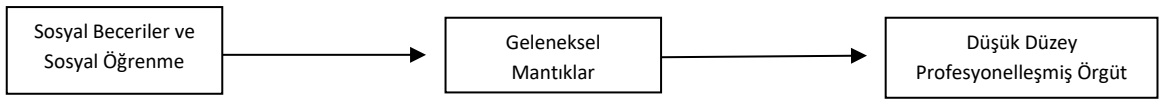
6. Sosyal Beceriler, Kurumsal Mantıklar ve Profesyonelleşme İlişkisi

Profesyonelleşme konusu, yirminci yüzyılın önemli düşünürlerinin çıkar odaklı ussal aktör kavramını eleştirmeleriyle öne çıkmaya başlamıştır (Durkheim, 2003; Parsons, 2005). Ekonomik rekabet ahlaki bir düzene yerleştirilmelidir aksi takdirde radikalleşen rekabet hem mesleğin ününe zarar verir, hem de toplumsal düzeni bozar (Durkheim, 2003: 11). Ussal aktör çerçevesinde düşünüldüğünde kendi çıkarını arttırmak için hile yapan ya da kaba kuvvet kullanan kişi de ussal hareket etmektedir; bu nedenle ussal aktör yaklaşımı toplumsal/ekonomik işleyişi tek başına açıklayamaz (Turner, 2005). Profesyonellik kavramı insanlara farklı anlamlar çağırabilir. Çalışma kapsamında profesyonellik kavramının nasıl ele alındığının açıklanması büyük önem taşımaktadır. Çalışma çerçevesinde ele alınan profesyonelliğin temelinde akranlarca denetlenen belirli ahlak kuralları, ortaklaşa kararlaştırılmış mesleki ehliyet alma koşulları, kişisel ilişkilerde güvenilirlik, her konuda hesap verebilirlik, özerklik, başkalarını düşünme ve toplumsal faydalara öncelik verme yatmaktadır. (Bridgman, 2010; Evetts 2003; Golembiewski, 1983; Guidotti 2016; Hilton ve Slotnick 2005; Maffei, 2008; Parsons 2005). Kurumsal mantıklar yaklaşımını ortaya atan yazarlar insanların benimsemiş olduğu mantıkların kişilerin bütün karar verme sürecini etkileyeceğini belirtmişlerdir (Friedland ve Alford, 1991; Thornton ve Ocasio, 1999; Thornton 2001; 2002). Bu açıdan bakıldığında insanlar içselleştirdikleri kurumsal mantıkları ve bu mantıklara özgü resmi olmayan kuralları gittikleri her yere taşıma eğiliminde olabilirler. Çünkü değer örüntüleri çocukluk döneminde öğrenilir ve öğrenilen değerler kolay kolay değişikliğe uğramazlar (Parsons, 2005: 142). Görüldüğü üzere profesyonellik anlayışı, kişinin karşısına belirli kurallar çıkartmaktadır, oysa kişi diğer yandan çeşitli kurumsal mantıkların etkisi altındadır. Örneğin aile mantığını içselleştirmiş bir kişi herhangi bir mesleği icra etmeye başladığında hangi ahlak kurallarına göre hareket edecektir? Aktörün karar vermesinde mesleki ahlak kuralları mı belirleyici olacaktır yoksa aile mantığının sahip olduğu ahlak kuralları mı öne çıkacaktır? Profesyonel örgütlerin üyelerinden mesleki ahlak kuralları doğrultusunda karar vermeleri beklenir. Oysa dışarıda herkesin ahenkli bir biçimde profesyonel kurallara uyduğu ve kesinlikle bu kuralların dışına çıkmadığı bir dünya

bulunmamaktadır. Profesyonel ilkelere göre hareket etmesi gereken insanların mesleki ahlak kurallarına uymadığı görülebilir. Üstelik bu duruma askerlik, doktorluk ve hakimlik gibi ilk profesyonelleşmeye başlayan mesleklerde de rastlanabilir. Sosyal beceriler ve kurumsal mantıklar arasındaki ilişki bu durumun nedenini açıklayabilir. Sosyal sistemin yönlendirmesiyle benimsenen mantıklar, kişinin profesyonelliği ne ölçüde benimseyeceğini gösterecektir. Geleneksel mantıklara dayalı davranışlar, düşük profesyonellik düzeyinin yürürlükte olduğu örgütlerde kişilere çeşitli faydalar sağlayacaktır. Geleneksel kökenli modern mantıkların içerisindeki davranış kalıpları, orta profesyonelleşme düzeyinin geçerli olduğu örgütlerde işlevsel olarak kullanılabilir. Modern mantıkların getirdiği davranış örüntüleri ise yüksek profesyonelliğin egemen olduğu örgütlere daha uygun olacaktır. Bu bağlamda aşağıdaki önermeler geliştirilmiştir.

Önerme3: Kişinin sahip olduğu sosyal beceriler ve kurumsal mantıklar geleneksel mantıklarla ilişkiliyse kişi düşük profesyonelleşme düzeyinin geçerli olduğu örgütlerde çalışma eğiliminde olacaktır.

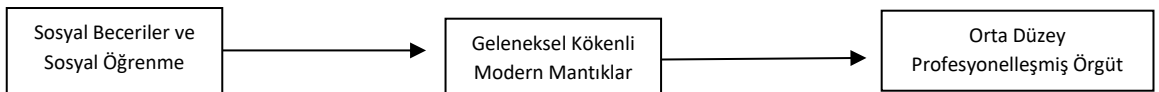
Şekil 4: Geleneksel Mantıklar ve Profesyonelleşme Düzeyi

Çalışma eğilimi mantıkların işlevsel olarak kullanılabilirliği ile ilgilidir. Düşük düzey profesyonelleşmiş örgüt içerisinde geleneksel mantıkların her bir alt mantığı kişiye fayda sağlayabilir. Mantık-profesyonellik uyumu sağlandığında, kişiler uyumsuzluğun neden olacağı bilişsel maliyetlerle karşılaşmaz.

Önerme4: Kişinin sahip olduğu sosyal beceriler ve kurumsal mantıklar geleneksel kökenli modern mantıklarla ilişkiliyse kişi orta profesyonelleşme düzeyinin geçerli olduğu örgütlerde çalışma eğiliminde olacaktır.

Şekil 5: Geleneksel Kökenli Modern Mantıklar ve Profesyonelleşme Düzeyi

Geleneksel kökenli modern mantıkların konumu, belirtilen diğer iki mantığın ortasında gözükmektedir. Bu durum geleneksel kökenli modern mantıklarla diğer iki mantık arasındaki mesafenin eşit olarak algılanmasına neden olabilir. Ancak geleneksel kökenli modern mantıklar, geleneksel mantıklara daha yakın bir konumdayken modern mantıklara daha uzak durmaktadır. Geleneksel kökenli modern mantıkların gelenekselleşmeyle daha yakın ilişki kurabilmesi, yüksek profesyonelleşmeyi benimsemenin önünü kapatabilir. Orta düzey profesyonelleşmiş bir örgüt, geleneksel kökenli modern mantıkların kullanımı için daha elverişli bir alandır.

Önerme5: Kişinin sahip olduğu sosyal beceriler ve kurumsal mantıklar modern mantıklarla ilişkiliyse kişi yüksek profesyonelleşme düzeyinin geçerli olduğu örgütlerde çalışma eğiliminde olacaktır.

Şekil 6: Modern Mantıklar ve Profesyonelleşme Düzeyi

Modern mantıkların benimsenmesiyle kişiler yerel olmayan (evrensel nitelikli) davranış ve düşünce biçimlerine yönelirler. Yüksek düzey profesyonelleşmiş örgütler iç işleyişlerini kalıplaşmış kurallarla yürütürler. Yüksek düzey profesyonelleşmiş örgütlerin içsel düzenlemeleri, yerel olmayan davranış ve düşünce biçimlerinin kullanılmasını destekler. Vurgulanan kalıplaşmış kurallar, örgütlerin iş işleyişlerinin aksamadan yürütülmesi için hayati öneme sahiptir. Modern mantıkların içerisindeki değerler yüksek düzey profesyonelleşmiş örgütlerin kurallarına uyum sağlamayı kolaylaştırır.

Toplumsal koşullar, her bireyin yukarıdaki geçişleri gerçekleştirmesine izin vermeyecektir (bkz. Şekil-3, Şekil-4, Şekil-5). Günümüz toplumları arasındaki belirgin sosyal ve ekonomik farklar geçiş süreçlerinin tanımlanan biçimde gerçekleşmesine olanak tanımayacaktır. Sosyal, siyasal ve ekonomik açılardan zorlukları bulunan toplumlar için geçiş süreçleri çok daha karmaşık olacaktır.

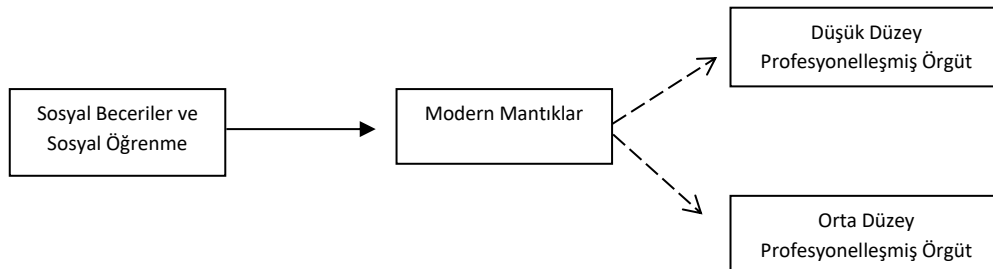
7. Sosyal Beceriler, Kurumsal Mantıklar, Meslekleşme ve Profesyonelleşme İlişkisi

Sosyal yaşam içerisinde içselleştirilen mantıkların kişileri uygun profesyonelleşme düzeyinin yürürlükte olduğu bağlamlara yönlendireceği öngörülebilir. Ancak çalışılan örgütlerin profesyonellik düzeyi ile aktörün mantıkları büyük oranda uyumsuz olabilir. Meslekleşmenin özgünlüğü tam olarak bu noktada ortaya çıkmaktadır. Meslekleşme kişileri mantık-profesyonellik uyumundan uzaklaştırabilir. Örneğin geleneksel mantıkları benimseyen bir kişi sahip olduğu meslek aracılığıyla yüksek profesyonelleşmenin egemen olduğu bir örgüte girebilir. Diğer yandan modern mantıkları benimsemiş bir kişi edindiği meslek aracılığıyla kendini düşük profesyonellik seviyesinin yürürlükte olduğu bir örgütün içerisinde bulabilir. Sosyal yapının insanları bu biçimde sürüklemesinin kuramsal bir yanıtı olmalıdır. Öncelikle çalışma kapsamında çizilen modelin durağan değil dinamik olduğu unutulmamalıdır. Kurumsal mantıklar belirleyici ve etki altına alıcı unsurlardır fakat tamamen donmuş bir biçime sahip oldukları söylenemez (Greenwood ve Suddaby, 2006: 28). Kapitalist ekonominin düzgün işlemediği sosyal sistemlerde toplum, bir uzman deposuna dönüşebilir. Bu gibi ekonomilerde toplumsal yapı içerisinde çok sayıda donanımlı insan kaynağı bulunur ancak bu kişiler için yeteri kadar profesyonel örgüt bulunmayabilir. Modern mantıkları benimsemiş ve yüksek seviyede profesyonelliğin egemen olduğu örgütlere katılmak isteyen ancak bu olanağı bulamayan kişiler, piyasa dinamiklerinin yönlendirmesiyle düşük düzeyde veya orta düzeyde profesyonelleşmiş örgütlere katılmaya çalışacaklardır (bkz. Şekil-7). Sonuçta insanlar toplumsal sistem içerisinde bir yer edinmeyi arzulamaktadırlar ve her zaman kendileri için ideal koşulların oluşmasını bekleme olanakları yoktur. Ancak piyasa dinamiklerinin yönlendirdiği geçişi gerçekleştirmek, örgütte kalıcılığı güvence altına almayabilir. Farklı mantıklara sahip olanlar girdikleri bağlamda dikkat çekmemek için uyuma yönelik izlenim yönetimi (Goffman, 1959) taktiklerini uygulayacaklardır. Diğerlerinin mantıklarıyla uyumlu gözükken bir izlenim yaratılarak saygınlık, sosyal sermaye (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; Granovetter, 1985) ve statü elde edilebilir.

Önerme6: Bir toplumda meslek becerisine yönelik iş seçme olanakları daraldığında yüksek düzeyde profesyonelleşmiş iş gücü, düşük ve orta profesyonelleşme düzeyindeki örgütlere doğru yönelir.

Önerme7: Kişilerin sosyal becerileri ve kurumsal mantıkları dahil olunan örgütün profesyonellik düzeyi ile uyumadığında kişiler uyum sağlamaya yönelik izlenim taktikleri uygularlar.

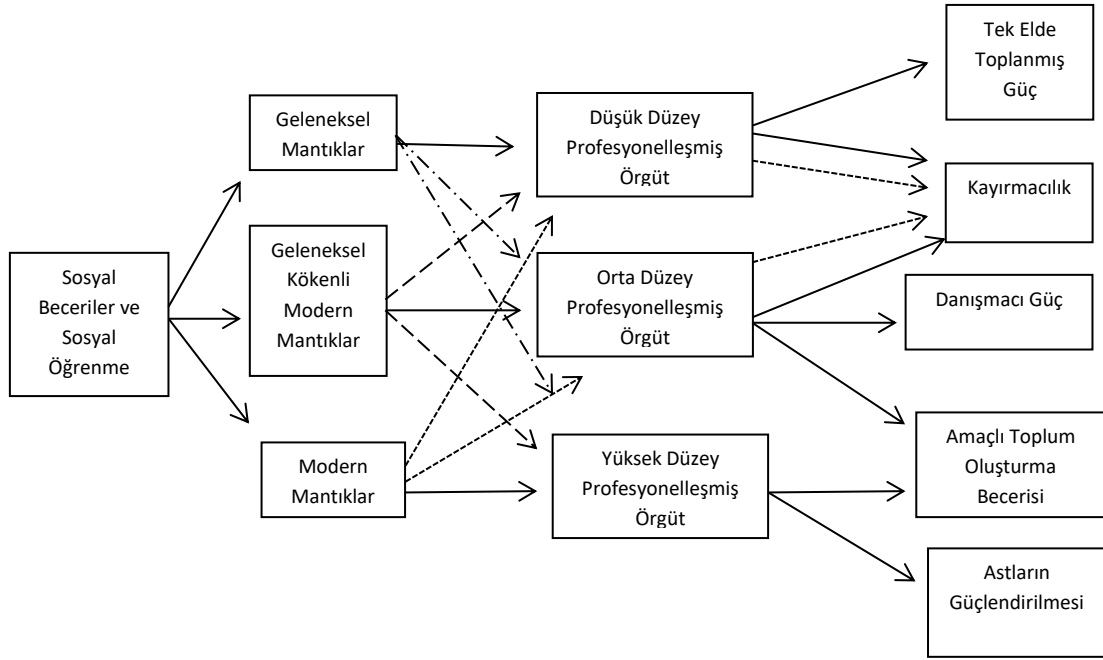
Şekil 7: Modern Mantıklar ve Meslekleşme İlişkisi

Çalışma kapsamında sosyal beceriler, sosyal öğrenme, kurumsal mantıklar ve profesyonelleşme ilişkilerini açıklayan ve örgüt içi davranışlara ilişkin çıkarımlar üreten bir model geliştirilmiştir (bkz.

Şekil-8). Sosyal beceriler ve kurumsal mantıklar arasındaki ilişkilerin sistemli bir şekilde açıklanması gelecek çalışmalar için bir kaynak oluşturabilir. Çalışmanın yanıtlamaya çalıştığı alt araştırma soruları da yazına katkı yapabilir. Özellikle kurumsal mantık-profesyonelleşme ilişkisinin kurulması örgüt kuramlarındaki mikro-makro ikiliğinin üstesinden gelinmesine yardımcı olabilir. Farklı örgütlenme biçimlerinde neden farklı değerlerin ön planda olduğunun tartışılması yönetim ve organizasyon alanına yeni bakış açıları kazandırabilir. Geliştirilen model yeni kavramların eklenmesine açık bir yapıya sahiptir. Gelecekteki araştırmacılar modele yeni değişkenler eklemleyerek örgütsel davranış alanına çeşitli katkılar yapabilirler.

Şekil 8: Araştırmanın Modeli

Araştırma modelindeki düz oklar bireylerin bilişsel kaygı yaşamayacakları geçişleri ifade etmektedir (bkz. Şekil 8). Kesikli okların gösterdiği geçişler ise uyuma yönelik izlenim yönetimi taktiklerinin kullanılacağı durumları vurgulamaktadır. Araştırma modeli, gösterilen nedensellik ilişkilerinden örgüt içi süreçlere ilişkin görgül olarak sınanabilir önermeler üretmeyi amaçlamaktadır. Belirtilen nedensellik ilişkileri (bkz. Şekil-8) kayırmacılık, güç algısı ve amaçlı toplum oluşturma becerisine ilişkin sınanabilir önermeler üretme olanağı sağlamaktadır. Alana gidildiğinde modeli destekleyici bulgular elde edileceği öngörülmektedir.

8. Örgütsel Çıkarımlar

Bu bölüme kadar sosyal beceriler ve sosyal öğrenmenin kurumsal mantıklarla olan ilişkisi, kurumsal mantıkların çeşitliliği ve kurumsal mantıklar-profesyonelleşme ilişkisi tartışılmıştır. Kavramlar arasında nedensellik ilişkileri geliştirilmiştir. Bu bölümde nedensellik ilişkilerinden üretilen çıkarımlar üzerinde durulacaktır. Belirli örgüt içi değişkenlerin neden seçildiği açıklanacaktır. Eldeki değişkenler kayırmacılık, güç algısı ve amaçlı toplum oluşturma becerisidir.

Kayırmacılık günümüzün tartışmalı kavramlarından birisidir. Ayrımcılık insanların ait oldukları gruplara göre kişilere farklı davranılmasıdır (Fershtman, Gneezy ve Verboven, 2005: 371). Kayırmacılık yetki ve güç sahibi bir kişinin elindeki gücü kullanarak yeterli deneyimi, bilgisi ve yetenekleri olmayan bir kişiyi kariyer basamaklarında yukarı tırmandırmasıyla gerçekleşir (Safina, 2015: 631). Sherman (1977) sincaplar üzerinde yaptığı araştırmada hayvanların bile kayırmacılık mekanizmasını kullandıklarını

göstermiştir. Kayırmacılık kavramı kurumsal mantıklarla ve örgütlerin profesyonelleşme düzeyleriyle ilgili olabilir. Geleneksel mantıklar içerisindeki davranış kalıpları, düşük profesyonelliğin olduğu bir ortamda etkin bir biçimde kullanılabilir. Düşük profesyonellik seviyesine sahip örgütler ise kayırmacılık mekanizmasının çalışması için gerekli koşulları sağlayabilirler. İnsanlar kayırmacılık sistemine olumlu anlamlar yükleyip, çıkar ilişkilerine dayanan bu sistemi olağan karşılayabilirler. Çünkü bir mantığa göre kayırmacılık olarak algılanan davranış diğer mantığa göre sadakat olarak değerlendirilebilir (Misangry vd, 2008: 756). Kayırmacılık örgüt içerisinde kullanılması doğal karşılanan bir yönetim aracına dönüşebilir. Bu açıdan yaklaşıldığında “geleneksel mantıkları ve geleneksel kökenli modern mantıkları içselleştirmiş kişiler ve bu kişilerin oluşturdukları düşük/orta düzey profesyonelleşmiş örgütler kurum içi işleyişi yönetmek için kayırmacılık mekanizmasını kullanırlar” görüşü öne sürülebilir. Ayrıca kapitalist piyasa sisteminin iyi işlemediği toplumlarda modern mantıkları benimsemiş bireyler de düşük düzey profesyonelleşmiş örgütlere katılabilmek için kayırmacılık mekanizmasını kullanmaya çalışabilirler. Kayırmacılık olgusu günümüzde oldukça rağbet gören bir konudur. Örgüt içi kayırmacılığın kurumsal bir temele dayandırılması kavramın akademik çevreler tarafından daha ayrıntılı incelenmesine yardımcı olabilir.

Örgütsel işleyişi etkileyen bir diğer önemli unsur ise güç algısıdır. Kurumsal mantık ve güç üzerinde çalışanlar, gücün kurumsal mantığa göre göreceli olduğunu belirtmişlerdir ve gücün ne olduğunun kurumsal mantığa göre değişiklik gösterdiğini ifade etmişlerdir (Chassagnon 2014; Green vd, 2008; Joseph vd 2014; Levy ve Scully 2007; Thornton ve Ocasio 1999). Geleneksel mantıklar içerisinde gücün tek elde toplanması gerektiğini düşündüren alt mantıklar bulunmaktadır. Bu kişiler dağıtılmamış ve bir noktada kümelenmiş gücün etkin kullanıma daha uygun olduğunu düşünürler. Güç algısı geleneksel mantıklardan modern mantıklara doğru gidildikçe değişmeye başlar. Geleneksel kökenli modern mantıkların alt unsurları hiyerarşik ilişkileri yumuşatabilir. Geleneksel mantıklar bağlamındaki tek elde toplanmış güç algısı, geleneksel kökenli modern mantıklara gelindiğinde gevşeyerek danışmacı güç algısına dönüşür. Bu düzeyde artık astların düşünceleri de değerlendirilmeye alınır. Modern mantıklarda ise gücün dağıtılması/paylaştırılması gereken bir olgu olduğunu düşündüren alt mantıklar gösterilmiştir. Modern mantıkların benimsenmesiyle gücün paylaştırılması gereken bir olgu olduğu görüşü öne çıkar. Paylaştırılmış güç algısıyla yetki ve sorumluluklar örgüt içerisinde daha alt kademelere ulaşır. Astlar, örgütlerin karar verme süreçlerine yön verebilir. Üst yönetim, astların yetki alanına doğrudan karışmaz. Kişiler güç algılarını örgüte yansıtırlar ve örgüt içi işleyişi etkilerler. Önerilen çıkarım, merkezi ve ademi merkeziyetçi örgüt yapılarının tercih edilme farklılıklarına yoğunlaşan çalışmalara farklı bir bakış açısı sunabilir.

Flingstein (1997; 2001; 2008; 2014) sosyal beceri kavramından söz ederken ortak amaçları, insanlara kolektif kimlik sağlamayı ve insanları bir araya getirmeyi de gündeme getirmiştir. Bu noktada bizi kurumsal gerçeklere götüren ortak amaçlılık (Searle, 1995) kendini gösterir. Ortak amaçlılık sadece işbirlikçi davranışı kapsamaz aynı zamanda paylaşılan inançları, tutkuları ve niyetleri de kapsar (Searle, 1995: 23). Ortak amaçlılığın en önemli unsuru bir şeyleri birlikte yapmak (birlikte isteme, birlikte inanma) duygusunun hissedilmesidir (Searle, 1995: 24-25). Sosyal beceri, ortak amaçlılık, kurumsal mantık ilişkisi bağlamında düşünüldüğünde çok sayıda sosyal beceriye ulaşip bu vasıta ile kurumsal mantık repertuarını genişleten kişiler amaçlı topluluk oluşturma becerisine sahip olabilirler. Amaçlı topluluklar kurumsal gerçekleri (Searle, 1995) geliştirmeye ve çeşitlendirmeye yatkındırlar. Bu çerçevede örgütlerin kurulum ya da oluşum aşamalarını incelemeye yönelik gerçekleştirilen çalışmalar başlangıç noktalarını daha kolay bir biçimde tespit edebilirler.

Kaynaklar

Agostin, T. M. ve Bain, S. K. 1997. Predicting Early School Success with Developmental and Social Skills Screeners. *Psychology in the Schools*, 34 (3), pp 219-228.

Albanese, R. 1973. Criteria for Evaluating Authority Patterns. *The Academy of Management Journal*, 16 (1), pp 102-111.

Ansari, A. ve Gershoff, E. 2015. Learning-Related Social Skills as a Mediator Between Teacher Instruction And Child Achievement in Head Start. *Social Development*, 24 (4), pp 699-715.

- Arnold, D. H., Kupersmidt, J. B., Voegler-Lee, M. E. ve Marshall, N. A. 2012. The Association Between Preschool Children's Social Functioning and Their Emergent Academic Skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 27, pp 376-386.
- Baier, K. 2010. Spiritual Authority: A Christian Perspective. *Buddhist-Christian Studies*, 30, pp 107-119.
- Barclay, L. 1982. Social Learning Theory: A Framework for Discrimination Research. *The Academy of Management Review*, 7 (4), pp 587-594.
- Bandura, A. 1971. *Social Learning Theory*, 1-46. New York City: General Learning Press.
- Berger, P. 1973. *The Social Reality of Religion*. Middlesex: Penguin Books Ltd.
- Boisot, M. H. 1995. *Information Space. A Framework for Learning in Organizations, Institutions and Culture*. Routledge: London.
- Bourdieu, P. 1986. *Handbook of Theory of Research For The Sociology of Education*. (R. Nice, Çev). The forms of capital içinde (47-58). New York. Greenwood Press.
- Bradshaw, Y. W. 1987. Urbanization and Underdevelopment: A Global Study of Modernization, Urban bBias, and Economic Dependency. *American Sociological Review*, 52 (2), pp 224-239.
- Bridgman, T. 2010. Beyond the Manager's Moral Dilemma: Rethinking the 'Ideal-Type' Business Ethics Case. *Journal of Business Ethics*, 94 (2), pp 311-322.
- Brown, R. D. 1975. Modernization: A Victorian Climax. *American Quarterly*, 27 (5), pp 553-548.
- Bruce, S. 2006. Secularization and the Importance of Individualized Religion. *The Hedgehog Review*, 8 (1/2), pp 35-45.
- Buehrig, E. H. 1965. The International Pattern of Authority. *World Politics*, 17 (3), pp 369-385.
- Cady, L. 2005. Secularism, Secularising, and Secularization: Reflects On Stout's Democracy and Tradition. *Journal of the American Academy of Religion*, 73 (3), pp 871-885.
- Calhoun, C. J. 1980. The Authority Of Ancestors: A Sociological Reconsideration of Fortes's Tallensi in Responseto Fortes's Critics. *Man, New Series*, 15 (2), pp 304-319.
- Capage, L. ve Watson, A. C. 2001. Individual Differences in Theory of Mind, Aggressive Behavior, and Social Skills in Young Children. *Early Education and Development*, 12 (4), pp 613-628.
- Carroll, T.G. 1984. Secularization and States Modernity. *World Politics*, 36 (3), pp 362-382.
- Chassagnon, V. 2014. Toward a Social Ontology of the firm: Reconstitution, Organizing Entity, Institution, Social Emergence And Power. *Journal of Business Ethics*, 124, pp 197-208.
- Coleman, J. S. 1988. Social Capital in Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, 94, pp 95-120
- Dalton, G. 1962. Traditional Production in Primitive African Economies. *The Quarterly Journal of Economics*, 76 (3), pp 360-378.
- Dallmayr, F. 1987. The Discourse of Modernity: Hegel and Habermas. *The Journal of Philosophy*, 84 (11), pp 682-692.
- Delbos, G. 1982. Leaving Agriculture, Remaining a Peasant. *Man, New Series*, 17 (4), pp 747-765.
- Dunn, M. B. ve Jones, C. 2010. Institutional Logics And Institutional Pluralism: The Contestation of Care and Science Logics in Medical Education, 1967–2005. *Administrative Science Quarterly*, 55 (1), pp 114-149.
- Durkheim, E. 2003. *Professional Ethics and Civic Morals*. Brookfield, C. (Çev). London: Routledge.
- Eads, M. 1915. The Modern Working Woman and Marriage. *The Sewanee Review*, 23 (4), pp 409-417.
- Eisenstadt, S. N. 1980. Cultural Orientations, Institutional Entrepreneurs, and Social Change: Comparative Analysis of Traditional Civilizations. *American Journal of Sociology*, 85 (4), pp 840-869.

- Eisenstadt, S. N. 2000. Multiple Modernities. *Daedalus*, 129 (1), pp 1-29.
- Eisenstadt, S. N. 2014. Modernleşme: Başkaldırı ve Değişim. Coşkun, U. (çev). Doğu Batı Yayınları, Tarcan Matbaacılık: Ankara.
- Fershtman, C., Gneezy, U. ve Verboven, F. 2005. Discrimination and Nepotism: The Efficiency of the Anonymity Rule. *Journal of Legal Studies*, 34, pp 371-394.
- Fligstein, N. 1997. Social Skill and Institutional Theory. *American Behavioral Scientist*, 40 (4), pp 397-405.
- Fligstein, N. 2001. Social Skill and the Theory of Fields. *American Sociological Association*, 19 (2), pp 105-125.
- Fligstein, N. 2008. Fields, Power and Social Skill: A Critical Analysis of the New Institutionalisms. *International Public Management Review*, 9 (1), pp 227-253.
- Fligstein, N. 2014. Frenzy of fields. An Interview with Neil Fligstein on Field Theory and Social Skill. Vandebroek, D. (görüştür). *Irish Journal of Sociology*, 22 (1), pp 107-129.
- Fligstein, N. ve McAdam, D. 2012. *A Theory of Fields*. New York: Oxford University Press.
- Fligstein, N. ve Shin, T. 2007. Shareholder Value and the Transformation of the US economy, 1984-2000. *Sociological Forum*, 22 (4), pp 399-424.
- Foucault, M. 2007. Cinselliğin Tarihi. Tanrıöver, H. U. (Çev). Ayrıntı Yayınları. İstanbul.
- Friedland, R., ve Alford, R. R. 1991. Bringing Society Back in: Symbols, Practices, and Institutional Contradictions. W. W. Powell ve P. J. DiMaggio (Der.), *The New Institutionalism in Organizational Analysis*: 232-262. Chicago: The University of Chicago Press.
- Fukuyama, F. 1995. *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. The Free Press: New York.
- Giddens, A. 1986. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Basil Blackwell Ltd. Polity Press: Cambridge.
- Giddens, A. 1994. Modernliğin Sonuçları. Kuşdil, E. (Çev). Ayrıntı Yayınları. Renk Basımevi: İstanbul.
- Giddens, A. 1999. *Toplumun Kuruluşu*. Özel, H. (Çev). Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.
- Giddens, A. 2010. Modernite ve Bireysel Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum. Tatlıcan, Ü (Çev). Say Yayınları: Ankara.
- Glynn, M. A. 2013. Patricia Thornton, William Ocasio, and Michael Lounsbury: *The Institutional Logics Perspective: A New Approach to Culture, Structure, and Process* (Book review). *Administrative Science Quarterly*, XX (X), pp 1-3.
- Goffman, E. 1959. *The Presentation of Self in Everyday Life*. Anchor Books: New York.
- Golembiewski, R. T. 1983. Professionalization, Performance, and Protectionism: A Contingency View. *Public Productivity Review*, 7 (3), pp 251-268.
- Göksel, O. 2015. In Search of a Non-Eurocentric Understanding of Modernization: Turkey as a Case of 'Multiple Modernities'. *Mediterranean Politics*, November, pp 1-22.
- Göle, N. 2014. *Modern Mahrem*. Medeniyet ve Örtünme. Metis Yayınları: İstanbul.
- Granovetter, M. 1985. Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness. *The American Journal of Sociology*, 91(3), pp 481-510.
- Green, S. E., Babb, M. ve Alpaslan, C. M. 2008. Institutional Field Dynamics and the Competition Between Institutional Logics. The Role of Rhetoric in the Evolving Control of the Modern Corporation. *Management Communication Quarterly*, 22 (1), pp 40-73.
- Greenwood, R. ve Suddaby, R. 2006. Institutional Entrepreneurship in Mature Fields: The Big Five Accounting Firms. *Academy of Management Journal*, 49 (1), pp 27-48.

- Greenwood, R., Raynard, M., Kodeih, F., Micelotta, E. E. ve Lounsbury, M. 2011. Institutional Complexity and Organizational Responses. *The Academy of Management Annals*, 5 (1), pp 317-371.
- Guidotti, T. L. 2016. The Professionalization of Scientific Research. *Archives of Environmental & Occupational Health*, 71 (5), pp 25-246.
- Habermas, J. 1997. *Modernity: An Unfinished Project*. M. P. d'Entrevez ve S. Benhabib, (Ed,) Habermas and the Unfinished Project of Modernity: Critical Essays on the Philosophical Discourse of Modernity içinde (39-55). Cambridge: MIT Press.
- Hengirmen, M. 2011. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Engin Yayınevi: Ankara.
- Hilton, S. R. ve Slotnick, H. 2005. Proto-Professionalism: How Professionalisation Occurs Across the Continuum of Medical Education. *Medical Education*, 39, pp 58-65.
- Hogg, M. A ve Terry, D. J. 2001. Social Identity Theory and Organizational Process. Michael A. Hogg ve Terry J. Deborah (der), *Social Identity Process in Organizational Contexts*: pp 1-8. Philadelphia, PA: Psychology Press.
- Hogg, M. A. ve Terry, D. J. 2000. Social Identity and Self Categorization Process in Organizational Contexts. *Academy of Management Review*, 25 (1), pp 121-140.
- Hogg, M. A., Terry, D. J. ve White, 1995. A Tale of Two Theories: A Critical Comparison of Identity Theory with Social Identity Theory. *Social Psychology Quarterly*, 58 (4), pp 255-269.
- Honneth, A. 1987. Enlightenment and Rationality. *The Journal of Philosophy*, 84 (11), pp 692-699.
- Inglehart, R. ve Norris, P. 2005. *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World*. New York: Cambridge University Press.
- Inglehart, R. ve Welzel, C. 2005. *Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence*. New York: Cambridge University Press.
- Jones, C., Maoret, M., Massa, F. G. ve Svejenova, S. 2012. Rebels with a Cause: Formation, Contestation, and Expansion of the de Novo Category "Modern Architecture" 1870-1975. *Organization Science*, 23 (6), pp 1523-1545.
- Joseph, J., Ocasio, W. ve McDonnell, M.H. 2014. The Structural Elaboration of Board Independence: Executive Power, Institutional Logics, and the Adoption of Ceo-Only Board Structures in U.S. Corporate Governance. *Academy of Management Journal*, 57 (6), pp 1834-1858.
- Kant, I. 1970. An Answer to the Question: "What is Enlightenment?" Reiss, H, (Ed.), H. B. Nispet, (Çev.). Kant Political Writings içinde (54-59). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuyumcu, D. Ve Dahling, J. J. 2014. Constraints for Some, Opportunities for Others? Interactive and Indirect Effects of Machiavellianism and Organizational Constraints on Task Performance Ratings. *Journal of Business and Psychology*, 29, pp 301-310.
- Levy, D. ve Scully, M. 2007. The Institutional Entrepreneur as Modern Prince: The Strategic Face of Power in Contested Fields. *Organization Studies*, 28 (07), pp 1-22.
- Lounsbury, M. 2007. A Tale of Two Cities: Competing Logics and Practice Variation in the Professionalizing of mutual funds. *Academy of Management Journal*, 50 (2), pp 289-307.
- Machiavelli, N. 1999. Prens. Teksoy. R (çev). Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti. Beyoğlu: İstanbul.
- Maffei, G. C. 2008. Introduction: Professionalization as a Focus in Interior Design History. *Journal of Design History*, 21 (1), pp 1-18.
- Marquis, C. ve Lounsbury, M. 2007. Vive la Resistance: Competing Logics and the Consolidation of U.S. Community Banking. *Academy of Management Journal*, 50 (4): 799-820.
- McClelland, M. M., Acock, A. C. ve Morrison, F. J. 2006. The Impact of Kindergarten Learning-Related Skills on Academic Trajectories at the end of Elementary School. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, pp 471-490.

- McClelland, M. M., Connor, C. M., Jewkes, A. M., Cameron, C. E., Farris, C. L. ve Morrison, F. J. 2007. Links Between Behavioral Regulation and Preschoolers' Literacy, Vocabulary, And Math Skills. *Developmental Psychology*, 43 (4): 947-959.
- Misangyi, V. F., Weaver, G. R. ve Elms, H. 2008. Ending Corruption: The Interplay Among Institutional Logics, Resources, and Institutional Entrepreneurs. *The Academy of Management Review*, 33 (3), pp 750-770.
- Miller, D., Miller, I.B. ve Lester, R. H. 2011. Family and Lone Founder Ownership and Strategic Behaviour: Social Context, Identity, and Institutional Logics. *Journal of Management Studies*, 48 (1), pp 1-25.
- Niehaus, P. 2011. Filtered Social Learning. *Journal of Political Economy*, 119 (4), pp 686-720.
- Norris, P. ve Inglehart, R. 2011. *Sacred and Secular: Religion and Politics World Wide*. New York: Cambridge University Press.
- O'Brien, M., Penna, S. ve Hay, Collin. 1999. *Theorising Modernity: Reflexivity, Environment and Identity in Giddens' Social Theory*. Longman: New York.
- Ouchi, W. G. 1980. Markets, Bureaucracies and Clans. *Administrative Science Quarterly*, 25 (1), pp 129-141.
- Paras, E. 2016. Foucault: Öznenin Yitiminden Yeniden Doğuşuna. (Y. Çetin, Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Parsons, T. 2005. *The Social System*. London: Routledge.
- Rao, H., Monin, P. ve Durand, R. 2003. Institutional Change in Toque Ville: Nouvelle Cuisine as an Identity Movement in French Gastronomy. *American Journal of Sociology*, 108 (4), pp 795-843.
- Reay, T. ve Hinings, C. R. 2005. The Recomposition of and Organizational Field: Health Care in Alberta. *Organization Studies*, 26 (3), pp 351-384.
- Reay, T. ve Hinings, C. R. 2009. Managing the Rivalry of Competing Institutional Logics. *Organization Studies*, 30 (06), pp 629-652.
- Rockmore, T. 1987. Enlightenment and Reason. *The Journal of Philosophy*, 84 (11), pp 699-701.
- Rostow, W.W. 1959. The Stages of Economic Growth. *The Economic History Review*, New Series 12 (1), pp 1-16.
- Ruderman, R. S. 1999. Odysseus and the Possibility of Enlightenment. *American Journal of Political Science*, 43 (1), pp 138-161.
- Rustow, D. A. 1970. Transitions to Democracy: Towards a Dynamic Model. *Comparative Politics*, 2 (3), pp 337-363.
- Safina, D. 2015. Favouritism and Nepotism in an Organization: Causes and Effects. *Procedia Economics and Finance*, 23, pp 630-634.
- Saler, M. 2006. Modernity and Enchantment: A Historiographic Review. *The American Historical Review*, 111 (3), pp 692-716.
- Sargut, A. S. 2015. *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim*. İmge Kitabevi: Ankara.
- Searle, J. R. 1995. *The Construction of Social Reality*: 1-57. New York: Free Press.
- Sherman, P. W. 1977. Nepotism and Evolution of Alarms. *Science*, 197, pp 1246-1253.
- Simmel, G. 1957. Fashion. *American Journal of Sociology*, 62 (6), pp 541-558.
- Snow, K. L. 2006. Measuring School Readiness: Conceptual and Practical Considerations. *Early Education and Development*, 17 (1), pp 7-41.
- Sztompka, P. 1993. *The Sociology of Change*. Cambridge: Oxford: Blackwell Publishers.

- Thin, N. D. 2000. Traditional Law of the Ede. Asian Folklore Studies, 59 (1), pp 89-107.
- Thornton, P.H. 2001. Personal Versus Market Logics of Control: A Historically Contingent Theory of the Risk Acquisition. Organization Science, 12 (3), pp 294-311.
- Thornton, P.H. 2002. The Rise of the Corporation in a Craft Industry: Conflict and Conformity in Institutional Logics. The Academy of Management Journal, 45 (1), pp 81-101.
- Thornton, P. H ve Ocasio, W. 1999. Institutional Logics and the Historical Contingency of Power in Organizations: Executive Succession in the Higher Education Publishing Industry, 1958 - 1990. American Journal of Sociology, 105 (3), pp 801-843.
- Thornton, P. H. ve Ocasio, W. 2008. Institutional Logics. Greenwood, R., Oliver, C., Sahlin, K. ve Suddaby, R. (Der). The Sage Handbook of Organizational Institutionalism: 99-129. California: Thousand Oaks. Sage Publications Inc.
- Thornton, P. H., Ocasio, W. ve Lounsbury, M. 2012. The Institutional Logics Perspective: A New Approach to Culture, Structure and Process. United Kingdom: Oxford University Press.
- Turner, B. 2003. Preface to the second edition: Interpreting Emile Durkheim. B, Turner, (Ed.), C, Brookfield (Çev.), Professional Ethics and Civic Morality içinde (xiii-xlii). London: Routledge.
- Viswanathan, G. 2008. Secularism in the Framework of Heterodoxy. Modern Language Association, 123 (2), pp 466-476.
- Wagner, P. 2005. Modernliğin Sosyolojisi: Özgürlük ve Cezalandırma. Küçük, M (Çev). Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Waite, L. J. 1976. Working Wives: 1940-1960. American Sociological Review, 41 (1), pp 65-80.
- Zijderveld, A. 1985. Soyut Toplum. Cerit, Ç.(Çev) İstanbul: Pınar Yayınları.

CUMHURİYET DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE KURUMSAL MANTIKLAR¹

Yücel Türker

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

yturker@ogu.edu.tr

ÖZET

Çalışmada kurumsal kuramın varsaydığı liberal devlet yapısından farklı kalkınmacı/patrimonyal devlet yapısına sisteme sahip Türkiye’de, devletin toplumdan bağımsız karar almasının, uyguladığı politikalarındaki eksikliklerin ve devletin alan için yarattığı boşlukların okul öncesi eğitim alanında farklı kurumsal mantıkların oluşumuna zemin hazırladığı tarihsel olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Ayrıca devletin alanda yarattığı boşlukların okul öncesi eğitim kurumları ve farklı toplumsal kesimler tarafından nasıl doldurulduğu ve şekillendirildiği ifade edilmiştir. Araştırmada devletin etkisini göstermek açısından Milli Eğitim Şura kararları ve kalkınma planları incelenmiş, Türkiye Okul Öncesi Geliştirme Derneği’nin 1968-1994 yılları arasında çıkardığı dergiler incelenmiş ve son olarak okul öncesi eğitim kurumlarının etkisini gösterebilmek açısından kurum yöneticileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi ve yorumlanması için NVIVO programı kullanılmıştır. Devletin, kurumların ve derneğin etkisi neticesinde alanda bakım-gelişim, akademik-başarı ve muhafazakar mantık olarak üç tür mantık bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal mantık, tarihsel kurumsamacılık, okul öncesi eğitim

1.Giriş

Kurumsal kuram literatürü çerçevesinde ele alınan kurumsal mantıklar, ortaya çıktığı ülkedeki (ABD) liberal sistemin etkisi altında bir gelişim göstermiştir (Tempel ve Walgenbach, 2007). Merkezdeki elitler tarafından batıdan ithal edilen kurumsal yapılar ile periferide kalan geleneksel yapıları savunan gruplar ülkede bir arada yaşamaktadır. Bu sebeple de Türkiye’de her zaman makro düzeydeki kurumsal mantıklar arasında her zaman bir çatışma olacaktır. Bu çatışma İslami yaşam ile sekülerizm arasında olabileceği gibi haklar ve özgürlükler ve görevler ile devlete karşı yükümlülükler arasında da gerçekleşebilir (Özen, 2011).

Kurumsal kuramın ilk varsayımı olan devletler birimleri kontrol etmek amacıyla rasyonelleştirici aktör rolü Türkiye’de geçerli olmayabilir. Devlet aynı zamanda çatışan gruplar arasında aracı bir rolü ve alana dışsal bir duruşu da Türkiye’de görülememektedir. Patrimonyel özelliğinden dolayı devlet ekonomik ve sosyal yaşama keyfe keder müdahale edebilmektedir. Devlet aynı zamanda kuramın dediği gibi durağanlığın bir kaynağı özelliğini taşımamaktadır. Patrimonyel bakış açısı ve keyfe keder müdahaleler sayesinde devlet alanda belirsizliğini bir kaynağı olarak ifade edilmektedir (Özen, 2011). Bu sebeple kurumsal kuram Türkiye gibi liberal politika yerine devletçi bir politikanın hakim olduğu bir ülkede örgütsel gerçekleri açıklama açısından gerçekçi kalmayabilir (Özen, 2014). Bu açıdan (Özen ve Özen, 2009), liberal politikaya odaklanmasından dolayı yeni kurumsal kuramın devletin rolünü kavramsallaştırmada belirli bir ölçüde önyargıya sahip olabileceğini ifade etmektedir. Osmanlı döneminden itibaren eğitim sisteminde kendisine yer bulan okul öncesi eğitim devletçi politikanın alanda yarattığı etkiyi görebilmek açısından bize bir örnek oluşturabilir. Okul öncesi eğitim; okulların, devlet otoritesinin, medya, kitap basımevleri gibi aktörlerin bir arada ve etkileşim halinde bulunduğu bir örgütsel alanı oluşturmaktadır (Coburn, 2005; Rowan, 2002).

Çalışmada devletçi sistemin hakim olduğu Türkiye’de devletin rolünün alandaki kurumsal mantıkların oluşumunu nasıl etkilediği örnek olay yöntemiyle gösterilmeye çalışılacaktır. Boylamsal çalışmalar eğer

¹ Bildirinin başından itibaren bütün süreçlerinde desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Şükrü ÖZEN’e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

biz kurumsal mantıkların, kaynakların ve sosyal aktörlerin bu aşamalı ve dinamik ilişkilerini ve oluşumunu anlamak istiyorsak gerekli olmaktadır. Aksi halde kesitsel araştırmalar belli bir zamanda var olan kurumsal mantıkların aktörlerin ve kaynakların farklılıklarını anlamamızı sağlamaktadır (Misagni vd, 2008). Bu doğrultuda okul öncesi eğitim alanının Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar olan süreçte tarihsel kurumsamacılık ve kurumsal mantıklar literatürü çerçevesinde nasıl bir değişim gösterdiği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.Kuramsal Çerçeve

Kurumsal mantık literatürü örgüt kuramı çalışmalarında giderek daha popüler bir hale gelmektedir (Jones ve Lee, 2015). Kurumsal mantık kavramı Alford ve Friedland (1985) tarafından modern batı toplumlarındaki gömülü çelişen pratikleri ve inançlarını tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Jackall'a (1988) göre; karmaşık, deneysel olarak inşa edilmiş kurallar dizisidir. Kurumsal mantıklar toplumsal dünyanın çalışması için bir yol olarak tanımlanmaktadır (Jackall, 1988:112). Kurumların materyal pratikler ve sembolik sistemlerin içerisinde gömülü oldukları ve bu sayede bireylerin ve örgütlerin yaşamlarını yeniden düzenleyip deneyimlerine anlam katabildiği ifade edilmektedir. Her bir kurumsal düzenleyicinin kendine özgü bir mantığa sahip olduğu araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir (Friedland and Alford, 1991: 251-252). Friedland ve Alford kapitalist market, bürokratik devlet, aile, demokrasi ve din olarak toplumun beş ana kurumunun olduğunu ifade etmektedir. Bu mantıklar hem bireylerin davranışlarını kısıtlamakta hem de bireyleri,örgütleri ve toplumu inşa etmekte ve değişimlere kaynaklık etmektedir (Friedland ve Alford, 1991). Thornton ve Ocasio ise kurumsal mantıkları; (1999: 804) toplumsal olarak inşa edilmiş, bireylerin, pratikler, varsayımlar, değerler, inançlar ve kurallar sayesinde kendi varoluşlarını üretebildikleri, zamanlarını düzenleyebildikleri ve toplumsal gerçekliklerine bir anlam katabildikleri tarihsel örüntüler olarak tanımlanmaktadır.

Bütün bu tanımlamaların kökenindeki amaç, bireylerin ve örgütlerin davranışlarını anlamak ve davranışlarını düzenleyerek değişim için fırsatlar sunmaktır. Kurumsal mantıklar hem materyal hem de sembolik bir anlam taşımaktadır. Bireyler arasındaki etkileşim için formal ve informal kurallar sağlamakta ve karar vericiler için sosyal statü ve ödül kazanmalarında ve örgütsel görevleri yerine getirmelerinde rehberlik etmekte onları kısıtlamaktadır (Ocasio, 1997). Bazı kurumsal kuram araştırmacıları örgütsel alanların birden fazla kurumsal mantık bir arada bulunsu bile tek bir baskın kurumsal mantık tarafından organize edildiklerini ifade etmektedir (Scott, 2008, Thornton ve Ocasio, 1999). Buna karşın, birbirleriyle çelişen ve rekabet eden farklı kurumsal mantıkların uzun bir dönem boyunca bir arada var olduklarını ifade eden çalışmalara da literatürde yer verilmektedir (Marquis and Lounsbury 2007, Lounsbury, 2007, Reay and Hinings, 2005).

Tarihsel olaylar neden belirli kurumsal mantıkların belirli bir zamanda ortaya çıktığını anlama açısından bize yarar sağlamaktadır (Lounsbury, 2007). Buna paralel şekilde tarihsel kurumsamacılık kurumların nasıl ortaya çıktığına ve süreçlerde nasıl gömülü hale geldiğini yorumlamaktadır (Thelen ve Steinmo, 1992). Tarihsel kurumsamacılık ilk iş olarak kurumlarla başlamakta ve kurumların nasıl bireylerin davranışlarını etkilediğini sorgulamaktadır (Zysman, 1994). Bu literatür çerçevesinde liberalizm ve devletçilik sistemin iki uzak ucunu ifade etmektedir. Liberal ekonomilerde devlet, alanın temel bir düzenleyicisi ve sadece pazarın başarısızlığa uğradığı durumlarda müdahale eden bir aktör olarak tanımlanırken, devletçi yapılarda devlet yapısal dönüşümün amacını gerçekleştiren bir aktör olarak tanımlanmaktadır (Amsden, 1989, Wade, 1990). Tarihsel kurumsamacılık her bir ulus-devletin politik ekonomilerin farklı kurumsal yapılara sahip olduklarını açıklamaya çalışmaktadır. Bu sayede politik sistemler,finansal sistemler,eğitim sistemleri gibi toplumsal düzeydeki kurumların yapısal özelliklerine vurgu yapmaktadır. Bu açıdan farklı politikadaki kurumsal mantıkları araştırırken, tarihsel kurumsamacılık, toplumsa düzeydeki kurumsal mantıkların normatif, bilişsel ve yapısal özelliklerinin açıklanmasına katkıda bulunabilir (Özen ve Akkemik 2012).

3. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitimin öncülerinden Elizabeth Peabody'e göre bu kurumlarda eğitim gören çocuklar müzikler oyunlar merak uyandıran objeler ve resimlerle öğrenim sürecini geçirmektedirler (de Cos, 2001). Peabody'nin bu eğitim seviyesindeki öğretmenler için rehber oluşturan çalışmalarında eğitimi

geleneksel eğitimden ayıran özellikler olarak; oyunun rolü, esnek yapıda fiziksel bir çevre, sınıfların dışında yapılan aktiviteler ve geleneksel akademik konuların dışlanması olarak ifade etmektedir (Ross, 1976). Froebel 'in modelinde okul öncesi eğitim kurumları ilk olarak çocukların ruhsal ve ahlaki gelişimlerini sağlamak ve onları birinci sınıfa hazırlamak amacıyla faaliyet göstermekteydiler. (Beatty, 1995).

Günümüze yaklaştıkça literatürde okul öncesi eğitim kurumları başlangıç seviyesindeki öğretim olarak ifade edilmektedir (Tyre, 2006). Bir çocuğun doğumundan ilkokula başlayıncaya kadar geçen dönem okul öncesi dönem olarak ifade edilmektedir. Çocuğun burada aldığı eğitimle alakalı tüm etkinlikler ise okul öncesi eğitim olarak tanımlanmaktadır (Oktay, 1990). Mialaret (1977:7) " 0-3 yaşlarında bir çocuğun eğitimini oluşturan biyolojik, sağlık, beslenme, hareket, duygu, söz ve başka öğeler okul öncesi eğitim kurumlarının sonra da ilkokulun bu öğelere vereceği değer bakımından büyük önem taşıdığını ifade etmiştir. Yazara göre eğitim; Çocuğun doğumunda başlar ve ileriki bir yaşına kadar sürmektedir. Eğitimin içeriği çocuğun yaşı, tarih ve toplumun durumlarına göre değişmektedir. Bu iki esas doğrultusunda okul öncesi eğitimin hem birliği hem de çeşitliliği sağlanmaktadır. "Okul öncesi eğitim kurumları gelişen toplumlarda giderek önem kazanmakta ve çocuğun sağlıklı bakımı beslenmesi kendine güvenen bir birey olarak yetişmesi, kişiliğinin gelişmesi, güzel alışkanlıklar kazanabilmesi ve sosyal gelişimi için gerekli olan arkadaşlık ortamını sağlaması açısından ailelere küçük çocukların bakımı ve eğitimi konusunda destek sağlayan kurumlar olarak varlıklarını sürdürmektedir. Kurumlar bu açıdan devlet, yerel yönetimler, vakıflar ve gönüllü kişiler tarafından açılabilmekte ve hem çalışan kadınların çocukları için güvenli bir bakım ve eğitim hizmeti sağlanmasına yardımcı olmakta hem de apartman tipi konutlarda azalan sosyal ilişkilerin çocuk üzerindeki negatif etkisini azaltmaya yardımcı olmaktadır (Oktay, 1990).

Okul öncesi eğitim, 0-72 aylar arasında yer alan çocukların var olan potansiyellerini açığa çıkartmayı amaçlayan, bilişsel, dil, duygusal-sosyal, fiziksel, psiko-motor ve kişisel gelişimini desteklemeye yönelik sistemli ve planlı bir eğitim süreci olarak ifade edilmektedir (Haktanır, 2007b). Dünya okul öncesi eğitim örgütü (OMEP) in başkanlığını da yapmış olan Mialaret (1977:7) okul öncesi eğitimin amaçlarını; toplumsal amaçlar (çalışan kadınların çocuklarına bakmak, her sınıftan çocuğun bu eğitimi almasını sağlamak, çocuğun sosyalleşmesine yardımcı olmak), eğitici amaçlar (dil-iletişim, duyu organlarının geliştirilmesi ve çocuğun çevreye olan duyarlılığının geliştirilmesi) ve çocuğun gelişmesi ile ilgili amaçlar (çocuğa yapılacak eğitimsel etkiler) şeklinde tanımlanmaktadır.

4. Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim

Türkiye’de okul öncesi eğitim uzun yıllar boyunca ailelerin sorumluluğuna bırakılmış ve var olan devlet kaynakları ağırlıklı olarak ilköğretime aktarılmıştır. Aynı zamanda çalışacak öğretmen sayısını karşılayacak okul da inşa edilemediği için okul öncesi eğitime gereken destek verilememiştir (Oktay,1990). 25 ekim 1925 ve 29 ocak 1930 yıllarında çıkartılan 2 tamimle, bakanlığın ilköğretimin geliştirilmesi için gereken bütçe imkanlarının anaokullarından bu okullara kaydırılması kararı okullara iletilmiştir. Bunun neticesinde daha önce açılan okul öncesi eğitim kurumları da kapatılmıştır (Ergin, 1977). Okulların sadece annelerinin çalışmak zorunda kaldığı veya anne ve babalarının bulunmadığı çocuklar için çocuk yuvaları olarak açılabilceği hatta bu kurumlarda annelerinin çalışmadığı çocuklar tespit edilirse derhal kurumun kapatılacağı ifade edilmiştir (Ergin,1977: 2052). Hayatını işçilikle kazanmak zorunluluğunda olan dul ve fakir kadınların çocukların sabahtan akşama kadar oyalanması, yedirilmesi, içirilmesi ve terbiye edilmesi amacıyla 1932 yılında İstanbul Belediyesi tarafından bir çocuk yuvası açılmıştır (Oktay, 1990). Okul öncesi eğitim kurumlarının açılması kadar bu kurumlara öğretmen yetiştirilmesi konusu bu eğitimde hayati bir öneme sahiptir. Cumhuriyet döneminde Okul öncesi eğitimini verecek öğretmen yetiştirmek için 1927 yılında Ankara’da açılan Ana muallim mektebi 1930-31 yılında İstanbul’a nakledilmiş ve sonrasında ise kapatılmıştır (Oğuzhan, 1982). Bu olaydan sonra ise uzun bir süre bu kurumlara öğretmen yetiştirme konusu askıya alınmıştır. 1932-1933 yıllarında resmi anaokullarında 12 anaokulu öğretmenin görev yaptığı ifade edilmektedir. 1930 yılında Umumi Hıfzısıhha Kanunu (Genel Toplum Sağlığı Yasası) ile okul öncesi çağında bulunan çocukların bakımı ve korunması yerel yönetimler ve Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı’na bırakılmıştır (Oğuzhan ve Oral,1983). Cumhuriyetin ilanı sonrasında 28 ilde sadece 80 anaokulu bulunmakta olup 5880 öğrenci bu kurumlarda eğitim görmekteydi. Harf inkılabından sonra tüm kaynaklar ortaokullara aktarılınca 1937-

1938 yılında bu kurumlar tamamen kapatılmıştır. 1937-1938 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 47 anaokulu ve 1555 öğrenci varken 1987-1988 yılında okul sayısı 454 öğrenci sayısı ise 15134' e ulaşmıştır. 1937-1938 yılı istatistiklerinde resmi anaokullarına hiç yer verilmezken, özel anaokulları sayısı 47, öğretmen sayısı 59 öğrenci sayısı ise 1555 olarak gösterilmektedir. Bu kurumların bir tanesi Ankara'da, bir tanesi İçel'de, 37 tanesi İstanbul'da (9 türk, 25 azınlık, 3 yabancı) sekiz tanesi de İzmir'de (4 Türk, 2 azınlık 2 yabancı) olduğu ifade edilmektedir. Bu okullardan görüldüğü gibi sadece 14 tanesi Türk anaokulu olup 32 tanesi azınlık ve yabancı anaokullarından oluşmaktadır. Cumhuriyet döneminde ilk kez 1949 yılındaki 4. Milli Eğitim şurasında "aile eğitimi üzerinde durulması, ailede demokratik eğitimin uygulanması için çeşitli yöntemlerden faydalanması gereği" ifade edilmiştir (Özalp, 1977:239). 1953 yılındaki Milli Eğitim Şurasında da bu kurumların açılmasıyla alakalı olarak, "yer ve vasıta temini şimdilik ferdi teşebbüslere, mahalli idarelerin yardımlarına bağlı olmakla beraber vekâlet bu hususta elinden geleni yapacaktır" ifadesi yer almaktadır (Özalp, 1977:268). 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte 1962 yılında anaokulları ve anasınıfları yönetmeliği yayınlanmıştır. Peşinden gelen Birinci 5 Kalkınma planında ise; "okul öncesi eğitimi 3-6 yaş çocuklarının eğitimidir. Bu eğitim ancak anne eğitiminden yoksun çocukları ele alacaktır" ifadesi yer almaktadır. 1968-1972 döneminde bu eğitim bağımsız anaokulları ve ilkokullara bağlı anasınıfları ile birlikte geliştirilmeye çalışılacaktır. Aynı zamanda kız enstitülerinde öğretim programının geliştirilmesi için çocuk yuvaları açılması planlanmıştır. Üçüncü ve dördüncü 5 yıllık kalkınma planlarında anne eğitiminden yoksun çocuklar için bu eğitimin yaygınlaştırılması planlanmıştır. Daha çok hedeflenen bölgeler kırsal kesimlerde yaşayan ailelerin çocukları olmuştur. Beşinci 5 Yıllık Kalkınma Planında ise okullaşma oranının yüzde 10'a çıkarılması ve bu eğitimin yaygınlaştırılması için kamu ve özel kuruluşlardan azami ölçüde faydalanılması planlanmıştır (Ural, 1986: 16-17). 1960lı yıllardan sonra ise kız meslek lisesi çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü mezunları bu kurumlara öğretmen olarak atanmıştır. Aynı zamanda kadro fazlası ilkokul öğretmenleri de zaman zaman bu alanda görevlendirilmeye başlanmıştır (Oktay, 1990). 1961 yılında 222 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu" ile okul öncesi eğitim kurumlarını ilköğretim kurumları içerisinde yer verilmiştir. Aynı şekilde bu eğitimin isteğe bağlı bir eğitim alanı olduğu açıklanmıştır (Oğuzkan ve Oral, 1983: 34). 1963-1964 yılları arasında Kız meslek liselerinde anaokulunda görev yapacak öğretmenleri yetiştirmek amacıyla çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü açılmıştır. 1964 yılında Talim ve Terbiye Kurulunun kararı ile okul öncesi eğitim kurumlarına öğretmen yetiştiren bir bölüm haline getirilmiştir (Poyraz ve Dere, 2003:3). 27 Ekim 1983 tarih ve 18059 sayılı resmi gazete de yayınlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu 0-5 yaş çocukların bakımı ve eğitimi ve bu kurumların açılmasını ve denetlenmesini sağlık bakanlığının görevleri kapsamına almıştır. Aynı Kanunda ayrıca 26 Aralık 1983 tarih ve 18263 sayılı resmi gazete de yayınlanan özel kreş ve gündüz bakım evleri kuruluş ve işleyiş esasları hakkında yönetmelik, özel kişi ve kuruluşların açtığı kuruluşlarda çalışma, personel ve denetim gibi işlemler hakkında kuruluşlara bir rehber oluşturmıştır (Ural, 1986).

Okul öncesi eğitim alanı yaklaşık 75 senedir geliştirilmeye çalışılan bir alan olma özelliği taşımaktadır. Eğitim seferberliğinde okuryazarlık yönünde yapılan tercihler, ülkenin içinde bulunduğu savaşlar, Türk toplumunun geleneksel aile yapısı gibi sebepler neticesinde bu eğitim uzun yıllar ailenin sorumluluğuna bırakılmıştır (Oktay, 1990). Ülkemizde okul öncesi eğitim kurumları oldukça çeşitlilik gösteren bir yapıdadır. Bu kurumlar gerek bağlı oldukları bakanlıklar açısından gerekse de eğitim ve bakım hizmetlerini verdikleri çocukların yaş aralığı bakımından farklılaşmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatı çerçevesinde bu kurumlar;

- 1) Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumları;**
 - a) Bağımsız anaokulları
 - b) İlköğretim bünyesindeki anasınıfları
 - c) Kız Meslek Liseleri bünyesindeki uygulama anaokulları ve anasınıfları
- 2) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumları:**
 - a) Çocuk yuvaları
 - b) Çocuk bakımevleri
 - c) Çocuk kulüpleri
 - d) Çocuk evleri
- 3) Üniversitelerin bünyelerindeki okul öncesi eğitim kurumları**
- 4) Çalışma Bakanlığına bağlı okul öncesi eğitim kurumları**

5) Vakıf, dernek ve kooperatiflere bağlı okul öncesi eğitim kurumları şeklinde ifade edilmekte ve ayrıştırılmaktadır (MEB, 2013).

Bu kurumlara ilişkin biraz daha ayrıntılı bilgi vermek açısından (MEB, 2013) ; Resmi Bağımsız Anaokulları Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Kurumun eğitim verdiği çocuk yaşı 36-72 ayı kapsamaktadır. İlköğretim okullarından bağımsız binalarda yer almakta ve buradaki çocukların bakım ve eğitimini sağlamayı amaçlamaktadır.

Özel Anaokulları ise (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır) Resmi Anaokulları gibi 36-72 ay çocuklara hizmet vermekte ve bağımsız binalarda yer almaktadır. Kurumların amacı benzer şekilde çocuklara bakım ve eğitim sağlamaktır.

Kreş ve gündüz bakımevleri ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmekte ve eğitim yaşı olarak 0-72 ay çocuklarını kapsamaktadır. Kreş bölümleri 0-36 ay, Gündüz bakımevleri ise 36-72 grubuna hizmet vermektedir. Bu kurumlar tek bir çatı altında açılabilirdikleri gibi ayrı ayrı da hizmet verebilmektedir. Kurumun amacı diğer kurumlar gibi çocukların bakım ve eğitimlerini sağlamak olarak belirlenmiştir.

Resmi/Özel Ana sınıfları (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır) 60-72 ay çocuklarına hizmet vermektedir. Bu kurumlar ilköğretim bünyesinde açılmaktadır. Amaç bu yaştaki çocukların eğitimini sağlamaktır.

Kız Meslek Liselerinin Uygulama Anaokulları ile Üniversitelerin Uygulama Anaokulları (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır) 36-72 ay çocuklarına hizmet vermektedir. Bu kurumlar bağlı bulundukları kurum yetkililerinin sorumluluğunda faaliyetlerini sürdürmektedir. Kurumların amacı bu yaştaki çocukların bakım ve eğitimini sağlamak ve liselerde ve üniversitelerde okuyan öğrenciler için uygulama yapmalarına olanak sağlamaktır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının (TRT, DESK gibi) kreş ve gündüz bakımevleri (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır) 12 ila 72 ay çocuklarına hizmet vermektedir. Bu kurumlar da benzer şekilde bağlı bulundukları kurum yetkililerinin sorumluluğunda faaliyetlerini sürdürmektedir. Amaç bu kurumlarda çalışan kişilerin çocuklarına bakım ve eğitim hizmeti sağlamaktır.

Çocuk yuvaları (Yetiştirme Yurdu) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlıdır. Kurum korunmaya muhtaç çocukların bakımıyla ilgili görevlendirilmiştir ve bu çocuklara bakım ve eğitim hizmetlerini sağlamayı amaçlamaktadır.

Yukarıda sayılan kurumlara ilaveten Türkiye'de çeşitli sivil toplum kuruluşları da bu alanda hizmet vermektedir. Bu kurumlardan başlıcaları, Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), Kadın Eğitimini Değerlendirme Vakfı, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği'dir (Oktay, 1999).

Okul öncesi eğitim kurumları, bağlı oldukları bakanlıklar ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın temel müfredatı bakımından devletin etkisi altında bulunmaktadır. Ancak tarihsel açıdan bakıldığında devletin bu alanda diğer eğitim kademelerine nazaran daha az tutarlı politika ve uygulamalar ortaya koyduğu görülmektedir. Tablo 1'de görüleceği üzere 1927 yılında okul öncesi eğitim kurumlarına öğretmen sağlamak amacıyla açılan Ana Muallim Mektepleri yaklaşık üç yıl sonra kapatılmıştır. Benzer şekilde 1927 yılında açılan Ana öğretmen Okulu 1933 yılında kapatılmıştır. Bu kararların altında devletin o tarihlerde kıt olan kaynakları ilköğretime aktarma politikasının yattığı düşünülmektedir (Oktay, 1990). Varlığını Osmanlı Dönemi'nden beri sürdüren okul öncesi eğitim alanında Anasınıfları ve Anaokulları yönetmeliği ise 1962 yılında çıkartılabilmektedir (Ural, 1986). 1992 yılına gelindiğinde Okul Öncesi Genel Müdürlüğü'nün kurulduğu görülmektedir. Ancak bu karar da çok uzun soluklu olmamış ve 2011 yılına gelindiğinde Okul Öncesi Eğitim, İlköğretimle birlikte Temel Eğitim Genel Müdürlüğü altında birleştirilmiştir. Bu karardan sonra ise ülkedeki Okul Öncesi Eğitim alanında çalışan kurumlar genel müdürlük yerine Erken Çocukluk Eğitimi Daire Başkanlığı ile ortaklaşa çalışmaya başlamıştır (MEB, 2013). Tablo 1 bu açıdan Cumhuriyet döneminden günümüze kadar olan süreçte devletin okul öncesi eğitim alanında uyguladığı politikaları ve bu eğitime bakış açısını göstermektedir. Kurumsal mantık literatüründeki devlet kavramının ve devletin uyguladığı politikaların Türkiye'de farklılaştığını (Özen, 2011 ve 2014) göstermek açısından okul öncesi eğitim alanı bir örnek teşkil edebilir.

Tablo 1: Okul Öncesi Eğitimde Devlet

1927-1928	Ana öğretmen Okulu öğretim yılında açılmıştır.
1928	Harf devriminin yapılmasıyla Millet mektepleri açılmış. Kaynaklar ilköğretime aktarılmıştır.
1925-1930	İki tamimle devlet ilköğretimin geliştirilmesi amacıyla anaokullarına aktardığı bütün kaynakları ilköğretim kurumlarına kaydırmıştır. Bakanlığın bu tamimi okullara iletmesi neticesinde daha önce açılan anaokulları kapatılmıştır.
1927	Okul öncesi eğitim kurumlarına Öğretmen yetiştirmek amacıyla Ankara’da Ana muallim Mektepleri açılmıştır.
1930	Umumi Hıfzısıhha Kanunu (Genel Toplum Sağlığı Yasası) ile okulöncesi çağında bulunan çocukların bakımı ve korunması yerel yönetimler ve Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı’na bırakılmıştır
1930-1931	Ana muallim mektebi Ankara’dan İstanbul’a nakledilmiş sonrasında aynı yıl içinde kapatılmıştır.
1932	İstanbul belediyesi tarafından bir çocuk yuvası açılmıştır.
1933	Ana öğretmen Okulu kapatılmıştır.
1939-2014	19 Milli Eğitim Şura Kararı
1960	İlköğretim ve Eğitim Kanunu” ile okul öncesi eğitim kurumlarını ilköğretim kurumları içerisinde yer verilmiştir. Aynı şekilde bu eğitim isteğe bağlı bir eğitim alanı olarak açıklanmıştır
1962	Anaokulları ve Anasınıfları yönetmeliği çıkarılmıştır.
1965	Özel Öğretim Kurumları kanunu özel kurumlara ait düzenlemeleri içermektedir.
1973	Milli Eğitim temel kanunu ile okul öncesi eğitime yer verilmiş ve bu kurumların nasıl kurulacağı belirtilmiştir.
1992	Okul Öncesi Genel Müdürlüğü Kurulmuştur. Genel müdürlük üniversitelerle birlikte çocuk merkezli ve aktif öğrenmeyi destekleyen bir programı hazırlamıştır.

	Milli Eğitim Okul öncesi kurumları yönetmeliği çıkartılmıştır.
1994	Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik ile 150 ve daha fazla kadın işçi çalıştıran kurumlardaki işçilerin çocukları için eğitim kurumları açılması hükmü verilmiştir.
2011	Okul Öncesi Genel müdürlüğü kapatılmıştır. Bu kurum yerini Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (Okul öncesi Eğitimi ve İlköğretim Genel Müdürlükleri birleştirilerek) altında Erken Çocukluk Eğitimi Daire Başkanlığı'na bırakmıştır.

Kaynak: www.meb.gov.tr, Milli Eğitim Bakanlığı Şura kararları, Oktay, 1990

Okul öncesi eğitim kurumları ve bu kurumların bağlı oldukları bakanlıklar farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın alandaki olumlu veya olumsuz etkileri henüz bilinmemektedir. Buna karşın devletin uyguladığı karar ve politikalarda sık ve keyfekeder değişimler yapması alanın sağlam bir zemine oturmasını belli ölçüde engellemektedir. Yine de Milli eğitim bakanlığı istatistiklerine göre okul öncesi eğitimin alanında Cumhuriyet döneminden günümüze kadar olan süreçte arada ufak tefek azalmalar olsa da sürekli pozitif yönde bir artış olduğu gözlenmektedir. 1923-1924 yıllarında 80 olan kurum sayısı, 2000-2001 yıllarında 8996'ya ulaşmıştır. 2015-2016 yıllarına gelindiğinde ise okul öncesi eğitimdeki kurum sayısı 27.793 olarak ifade edilmektedir. benzer şekilde öğrenci sayısı 1923-1924 yıllarında 5880 civarıken 2000-2001 yıllarında 228.503 sayısına ulaşmıştır. Günümüzde ise bu sayı 1.209.661 olarak ifade edilmektedir. Öğretmen sayısı 1923-1924 yıllarında 136'dan günümüz itibarıyla 72228'e ulaşmıştır. Son olarak okullaşma oranı 1994-1995 döneminde % 7,3 olarak hesaplanmış, günümüze gelindiğinde ise bu rakam %33.26'lara ulaşmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, 2011).

5. Araştırmanın Modeli

Kuramsal çerçeve kısmında ABD merkezli bir kuram olan kurumsal kuramın devlet yapısına ilişkin öncüllerinin ülkemizde geçerli olmayabileceği ifade edilmişti (Özen, 2011 ve 2014). Tablo 1'den görüleceği üzere devlet okul öncesinde kimi zaman güçlü bir yapının gereği olarak toplumdan bağımsız kararlar alabilmektedir. Ancak bu kararlar (Ana mekteplerinin Kapatılması ve Okul Öncesi Genel Müdürlüğü'nün kapatılması gibi) alan için her zaman olumlu yansımalar oluşturmamaktadır. Aynı zamanda okul öncesi eğitim kurumları arasında bağlı oldukları birim açısından da oldukça farklılıklar göze çarpmaktadır. Çalışmada alanda yaşanan bu çeşitliliği politika ve uygulamalarıyla devletin tetiklediği varsayılmaktadır. Bunun neticesinde ise okul öncesi eğitim alanında bulunan kurumların farklı kurumsal mantıklara sahip olabilecekleri düşünülmektedir. Bu farklılığı tetikleyen bir diğer değişkenin ise toplumsal tabandan gelen farklı isteklerin ve taleplerin olduğu varsayılmaktadır. Devletin boş bıraktığı kimi alanları gerek kurumların gerekse de çocuklarını bu kurumlara gönderen ailelerin belli ölçüde doldurduğu ve şekillendirdiği düşünülmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının, maddi veya güvenlik gibi sebeplerle çocuklarını bakıcıdan alan aileler için bir bakım evi niteliğini taşıdığı görülmektedir. Ayrıca her ne kadar içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı müfredatı uygulansa ve bu doğrultuda bir eğitim verilse bile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Kreş ve Gündüz bakımevleri, isimlerinde bu anlamı taşıyan ifadeler bulundurmaları oldukça ilgi çekicidir. Buna karşın ailelerin iş hayatına atılması ve üniversite mezunu bireylerin çoğalması ile okul öncesi eğitimin öneminin arttığı ve ailelerin bu eğitimden çok büyük beklentilerinin olduğu ifade edilmektedir. Weber okul öncesi eğitimde iki değer tanımlamıştır. Bunlardan birincisi; liyakat yönelimli olma ve akademik başarıya odaklanmayken diğeri ise çocuğun bütün gelişiminde bakımevi olarak görev yapmaktır (Weber, 1969:194). Yazında okul öncesi eğitim alanında akademik anlamda bir beklentinin yükseldiğine işaret eden çalışmalar bulunmaktadır (Booher-jennings, 2005; Goldstein, 2007; Shepard ve Smith 1988). Bu farklılaşmanın bakım-gelişim mantığından akademik-başarı mantığına doğru olduğu

ifade edilmektedir (Russell, 2011). Ayrıca bakım-gelişim mantığı okul öncesi eğitim kurumlarının amacını; çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimleri sağlamak ve geliştirmek olarak ifade edilirken, akademik mantık çerçevesinde ise okul öncesi eğitim kurumlarının amacı, çocuklardaki akademik beceriyi geliştirmek olarak ifade edilmektedir (Spodek, 1988; Stipek ve Byler, 1997). Bir başka çalışmada ise bakım mantığının daha çok çocuğun özgür bir şekilde oynamasına ve kişisel ve sosyal gelişimine odaklandığı ifade edilirken, akademik mantıkta ise çocukla 1.sınıf arasında bir bağlantı kurulmakta ve bu doğrultuda bir eğitim verilmektedir (Dombkowski, 2001).

Türkiye’de son yıllarda muhafazakar ideolojinin yükselişe geçtiği ifade edilmektedir (Yücebaş, 2012). Çocuklarının bu eğitim kurumlarında bakım hizmeti almalarını veya akademik anlamda eğitilmelerini isteyen velilerin yanı sıra güzel ahlaklı ve muhafazakar bir eğitim almalarını isteyen ailelerin de olduğu görülmektedir. Vakıfların kurduğu kurumlar bu mantığı gösterebilmesi açısından bir örnek teşkil edebilir.

Yukarıda yazılanları özetlemek açısından devletin kimi zaman uyguladığı politikalarındaki tutarlı olmayan kararları alandaki kurumlara ve ailelere rahat hareket edebilecekleri boş alanlar bırakmakta ve bu durum neticesinde farklı kurumsal oluşabilmektedir. Bakım-Gelişim, Akademik-Başarı ve Muhafazakar mantık olarak isimlendirebileceğimiz bu üç kurumsal mantık okul öncesi eğitime verdikleri önem açısından farklılaşabilmektedir. Tablo 2’de bu üç kurumsal mantığın hangi açılardan farklılaştıkları gösterilmektedir.

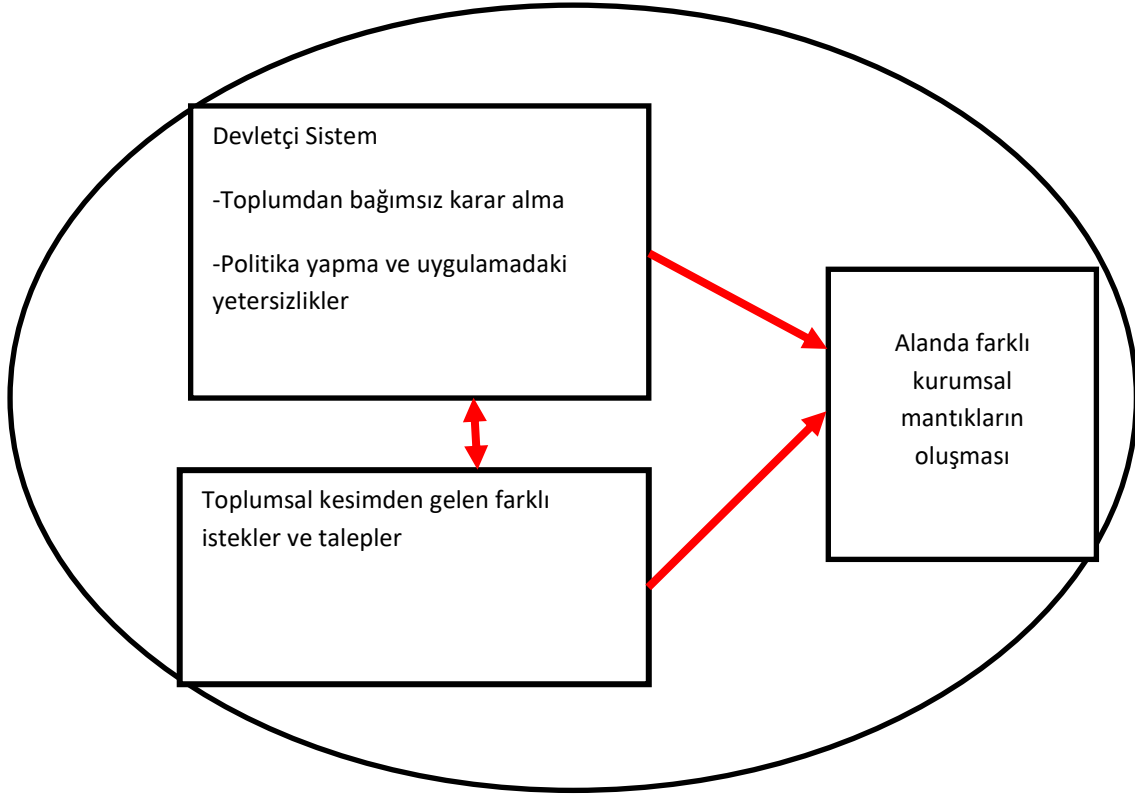
Tablo 2: Alandaki Farklı Kurumsal Mantıklar

Mantık	Başarı-Akademik	Bakım-Gelişim	Muhafazakar
Kurumdaki Eğitimin İçeriği	Çocukların öğrenme Yeteneklerine Odaklanma	Çocukların sosyal, duygusal gelişimlerine odaklanma	Çocukların Muhafazakar değer ve davranışlarına odaklanma
Kurumda kullanılan materyal ve aktiviteler	Yazım yetenekleri, rakamlar, seçeneklerden doğru cevabı bulma	Eğitim oyuncakları, sınıf grup aktiviteleri	Dini materyaller
Öğretmenin rolü	Formal bir değerlendirme	Öğrenciye kendini keşfetme fırsatı sunma	Formal bir değerlendirme
Çocuk nasıl öğrenir?	Çocuk bilgi alır, doğru olan bilgileri tekrarlar	Çocuk problemi keşfederek çözer	Çocuk bilgi alır, doğru olan bilgileri tekrarlar
Veli Rolü	Akademik Kaydı ön planladadır.	Çocuğun bakım isteği ön plandadır. Akademik başarı kaygısı belli ölçüde olsa bunu takip eder.	Çocuğun muhafazakar bir şekilde yetiştirilme isteği Akademik ve bakım isteğinden daha ön plandadır.
Pedagoji	Öğretmen odaklı öğrenme	Çocuk yönelimli öğrenme	Öğretmen odaklı öğrenme
Kurumun çocuklar için amacı	Bütün çocuklar okumayı öğrenmeli	Çocuk hazır olduğunda öğrenmeli	Bütün çocuklar okumayı öğrenmeli

Tablo 2’de görüleceği üzere okul öncesi eğitimde var olduğu düşünülen üç kurumsal mantık eğitimin içeriğinden veli rolüne kadar birçok etken açısından birbirlerinden farklılaşmaktadır.

Bu doğrultu da araştırmanın modeli;

Şekil 1: Araştırma modeli

6. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada öncelikle devletin alandaki etkisini görmek amacıyla 1939-2014 yılları arasında gerçekleştirilmiş 19 Milli Eğitim Şurası kararları Okul öncesi eğitim çerçevesinde incelenmiştir. Aynı zamanda 1967-2018 yıllarını kapsayan 10 Kalkınma Planı devletin okul öncesi eğitime bakış açısı çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Okul öncesi eğitim açısından ülkede çok önemli işlere imza atmış bir dernek olarak 1967 yılında kurulan ve günümüzde hala varlığını koruyan Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği'nin 1968-1991 yılları arasında çıkardığı 49 adet dergi araştırma kapsamına alınmıştır. Şura kararlarına, derneğin çıkardığı dergilere ve kalkınma planlarına içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi kurumsal süreçlerin çalışılmasında yaygın olarak kullanılmaktadır (Krippendorff, 2004). Dunn ve Jones (2010) çalışmalarında kelimeleri kapsayan cümlelere odaklanmaktadır. Çünkü anlam kelimelerde değil onların diğer kelimelerle olan ilişkileri neticesinde ortaya çıkmaktadır (Krippendorff, 2004: 290). Son olarak Eskişehir'de faaliyet gösteren 17 okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan kurum müdürleri ve gerek görüldüğünde kurumu temsilen bir öğretmenle görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları hazırlandıktan sonra üniversitede Okul Öncesi Eğitim bölümünde çalışan iki akademisyenle birlikte sorular revize edilmiştir. Revize edilen sorularla birlikte üç okul öncesi eğitim kurumunda pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve sorular son haline getirilmiştir. Dökümü yapılan görüşmeler ve ikincil kaynaklar için Thornton ve Ocasio (1999) ve Russell (2011)'in çalışmalarından faydalanılarak temalar ve bu temalara uygun kodlar belirlenmiştir. Verilerin analizi için NVIVO programı kullanılmıştır. Veriler uygun temalar ve kodlara atandıktan sonra başka bir araştırmacıya gönderilmiş ve kodların ve temaların uygunluğu tartışılıp uyum sağlanmış ve son şeklini almıştır.

7. Araştırmanın Bulguları

Çalışmada kurumsal kuramın varsaydığı liberal devlet yapısından farklı kalkınmacı/patrimonyal devlet yapısına sisteme sahip Türkiye’de, devletin toplumdan bağımsız karar almasının, uyguladığı politikalarındaki eksikliklerin ve devletin alan için yarattığı boşlukların okul öncesi eğitim alanında farklı kurumsal mantıkların oluşumuna zemin hazırladığı tarihsel olarak gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada sırasıyla kurumlardan, devletten ve son olarak derneğin yayınlarından elde edilen veriler NVIVO programıyla analiz edilmiş ve bu aktörlerden hangi kurumsal mantıklara anlam yükledikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

7.1.Kurumlar

Araştırmada görüşme yapılan 17 okul öncesi eğitim kurumlarından 10 tanesi özel okul öncesi eğitim kurumu olarak nitelendirilmektedir. 2 tanesi kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı okul öncesi eğitim kurumu olarak üniversite içerisinde faaliyet göstermektedir. Kurumların 3 tanesi belediyenin proje tipi okulu olarak isimlendirilmekte, geriye kalan 2 okul ise devlete bağlı okul öncesi eğitim kurumu olarak ifade edilmektedir.

Kurumlardan 3 tanesi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. 11 kurum Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak idare edilirken geriye kalan 3 kurum ise belediyeye bağlı bir şekilde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

7.1. 1. Akademik başarı mantığı

Kurum yöneticileriyle yapılan görüşmelerde 12 farklı kurumun 28 defa akademik-gelişim mantığı çerçevesinde bir şeyler anlattığı analiz edilmiştir. Kurumlar daha çok akademik çerçevede bu eğitimin ilkökula hazırlık evresi olduğunu ve görevlerinin en hızlı şekilde çocuğu bu eğitime hazırlamak olduğunu ifade etmiştir. Vurgu yapılan genel noktalar ise, bu yaşlarda yabancı dil öğretiminin önemi, ilkökula eğitimine temelin bu yaşlarda atıldığı ve öğrencinin ileriki yaşlarında başarısında çok etkili olduğu, bilişsel gelişimlerinin bu yaşlarda çok geliştiği gibi konular çerçevesinde gerçekleşmiştir.

Özel bir kurumun yöneticisi kurumun amaç ve hedeflerinden bahsederken akademik anlamda eğitimin önemine vurgu yapmıştır.

“çocukların akademik yönden gelişmeleri için uğraşıyoruz. kişilik konularında çocukların akademik eğitim kapmasında oyun yoluyla aynı zamanda eğitim almalarını sağlıyoruz. onları ilkökula hazırlıyoruz.”

Devlete bağlı bir kurum yöneticisi ise bu eğitimde bilişsel gelişimin önemine işaret etmiştir.

“bilişsel gelişimin yüzde 70 i okul öncesinde oluşuyor. bu nedenle bu eğitim çok önemli bir eğitim. bir bakım hizmeti değil”

Okul öncesi eğitimde erken yaşlarda çocuklara yabancı dil eğitimi vermeyi hedefleri arasına koyan bir kurum yöneticisi bu eğitimde ingilizcenin önemine işaret etmiştir.

“Brans dersleri, ingilizce dersleri ve türkçe derslerimiz var. küçük gruplarda sabah 1 saat ve öğleden sonra 1 saat ingilizce görüyorlar. üst gruplarda ise yarım gün ingilizce yarım gün türkçe görüyorlar. Bağlı olduğumuz kurumun kitaplarını ve eğitim sistemini biz kurumda uyguluyoruz. günde en az 4 etkinlik yapıyoruz. matematik, fen okuma yazmaya hazırlık gibi etkinliklerimiz var. büyük grupta harf öğretimine başlıyoruz.”

Üniversite içerisinde faaliyet gösteren bir kurumun yöneticisi kurumun üniversite içerisinde olmasının faydalarından ve üniversite ile olan ilişkilerinden bahsetmiştir.

“üniversiteden mesela fen bilimlerinden bir hoca geliyor bize ve burada deney yapıyor çocuklarla beraber. fen laboratuvarına götürüyoruz çocuklarımızı ve burada alanlarındaki donanımlı kişilerden bilgi alıyorlar. üniversiteden kulüplerle çok aktif çalışıyorum. mesela dağcılık kulübünden bir kişi geliyor materyalleriyle birlikte. sonra su altı kulübü geldi. bize dalış videolarını izlettiler. bu konu hakkında konuştular çocuklarla. dalış tüplerini ve kıyafetlerini bize anlattılar. güzel sanatlar bölümüne gidiyoruz ve oradan bir öğretim üyesi bize bölümü anlatıyor. eğitimde dışarıdan uzman öğretmenlerle drama, ingilizce türkçe dersleri yapıyoruz. spor fakültesinde çocuklar öğretim üyeleriyle jimnastik yapıyorlar. Özel bir eğitim kurumu yönetici bir konuyu nasıl işlediklerini detaylarıyla anlatmıştır.

“çocukların akademik yönden gelişmeleri için uğraşıyoruz. kişilik konularında çocukların akademik eğitim kapmasında oyun yoluyla aynı zamanda eğitim almalarını sağlıyoruz. onları ilkokula hazırlıyoruz”

“Burada sadece eğitim vermeye çalışmıyoruz. sıra beklemeyi, parmak kaldırıp izin almayı, arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi öğreniyor. bu açıdan sorumluluk sahibi, özgüvenleri yüksek çocuklar yetiştirmeye çalışıyoruz.”

Özel bir kurumun yönetici öğretmenin bu eğitimdeki yerini annelerin vazifeleri çerçevesinde ifadeler kullanmıştır.

“Her şeyden önce çocuğu sevmesi gerekiyor. Okul öncesi eğitimde durum çok farklı. Mesela bir öğretmenimizin cebinde sürekli peçete dolu oluyor. Birinin burnu akıyor siliyor falan. Giderken bir boşaltıyor bütün cepleri peçete dolu. Toka yüzük her şey cebinde oluyor. Mesela tokası düşeni gidip dolabından almıyor hemen cebinden çıkartıyor takıyor. Burnu akanın burnunu siliyor işte sırtı terliyse sırtını siliyor. Yani öğretmen çok kanatlı olmak zorunda. En önemlisi çocuğu sevmesi sadece elişi iyi olması yetmez. Yani onu bir anne olmasa da anne şefkatiyle sevmesi ve koruması gerekiyor. İşte siz empati yapın ve çocuğu ona göre servise gönderin diyoruz. En basitinden saçına bir toka takmalı. Atletini içine katmak. Burnu aktıysa onu silmek burada öğretmenlerin en önemli görevi. Çocuğu gönderirken ev ayakkabısının değil dışarı ayakkabısını giydirip göndermek.”

Belediyeye bağlı bir kurum yöneticisi amaçlarının çocuklara akademik eğitimden önce güzel erdemler kazandırmak olduğunu ifade etmiştir.

“amacımız biraz da sosyal becerilerini kazandırmak istiyoruz. işte ilerde bir şeyi nasıl isteyeceğini öğrenebilsin diye uğraşıyoruz. bahçemizde çiçek ekimi yaptırıyoruz domates ektiriyoruz. girişte bir tane köpeğimiz var. çocuklar korkularını yenmeyi öğrendiler. illaki çocuklar öğrenecekler. yani ben şöyle düşünüyorum bir şekilde çocuklar 2+2 nin 4 ettiğini öğrenecekler ama her şeyden önce her şeyi sevmeyi öğrensinler. vicdan sahibi çocuklar yetiştirmeyi öğrenmeliyiz.”

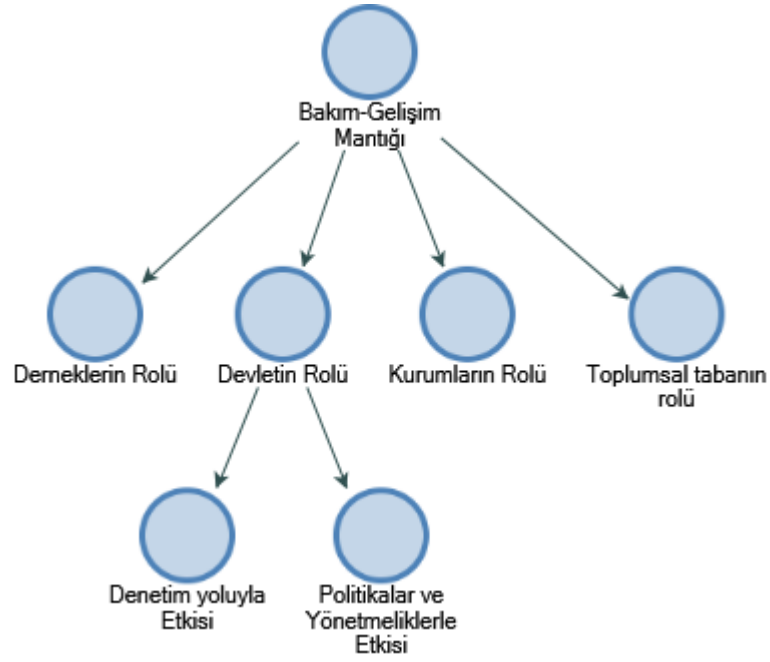
Belediyeye bağlı bir başka kurumda çalışan öğretmen ise henüz bu yaşlarda çocukların bir yarışa, başarıya odaklanmaya sürüklenmemeleri gerektiğini ifade etmiştir.

“çocuklara verilen eğitim tamamen doğal. onların dokunma duyularının yani dokunduğu her şeyin doğal olmasına çok dikkat ediyoruz. çocuklara rehberlik ediyoruz. çocukların kendilerini bulmasına imkan vermeye çalışıyoruz. çocuklara bir şey yüklemek çok doğru değil aslında. genelde böyle anlaşılıyor sistem çocuğum ne kadar öğrenirse o kadar iyi diye. aa işte çocuğum ingilizce öğreniyor diye sevinen ve bunu isteyen çok fazla veli var. ama aslında çocuk gerektiği zaman onu öğrenecektir. 0-7 yaş döneminde öğretmenin bir mantığı yok. onları kendi akışına bırakıyoruz. renkleri sayıları dengede durmayı bir şeye tırmanmayı inmeyi hepsini kendi doğasında öğreniyor. biz sadece düşeceği zaman ya da yardım isteyeceği zaman gidip çocuğa rehberlik ediyoruz. “

Aynı şekilde bu eğitimde asıl amacın aslında çocukların mutlu olmalarının üzerine inşa edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

“kişinin kendilerini bulmasını ve hayatta kendilerine yön vermelerini amaçlayan bir eğitim sistemidir. mesela duyu olarak 5 değil de 12 duyu var. bu spiritüel işi biraz daha eğitimciler biliyor. veliler çocuklarını sürekli olarak mutlu gördükçe eğitimden de mutluluk duyuyorlar. çocuklar sürekli olarak bir şeyler yapıyorlar. onları yönlendirmiyoruz. daha çok çocuk akışında olduğu için kendini daha güvende hissediyor. birey olarak hissediyor kendisini birey olarak da geliştirebiliyor.”

Şekil 3: Bakım-Gelişim Mantığı

7.1.3. Muhafazakar Mantık

Çalışmada görüşme yapılan 2 kurum yöneticisi ise verilen eğitimin muhafazakar bir içeriğe sahip olduğunu ifade etmiştir.

“Şu an zaten Değerler eğitimi meb müfredatında da var. Ama biz buna artı olarak da dini dersler de yapıyoruz. Çocuklara Kuran-ı kerim harflerinden başlatıyoruz öğretmeye.” “Kuran-ı Kerim de harflerle başlanıyor. Şu an 5 6 yaş grubunda Kuran-ı Kerim’i okumaya geçenler oldu. İşte esmaül hünsayı ezberliyorlar. Yaş gruplarına ve seviyelerine göre. Türkçe Arapça dualar öğreniyorlar. Namaz dualarından işte girerken çıkarken af edersiniz lavaboya girerken çıkarken ki dualarında. Onları ezberliyorlar. Yani bu şekilde biz sadece okul öncesi değil okul öncesini hem dini yönden hem de Milli eğitim müfredatı üzerinde ilerletmeye çalışıyoruz. “

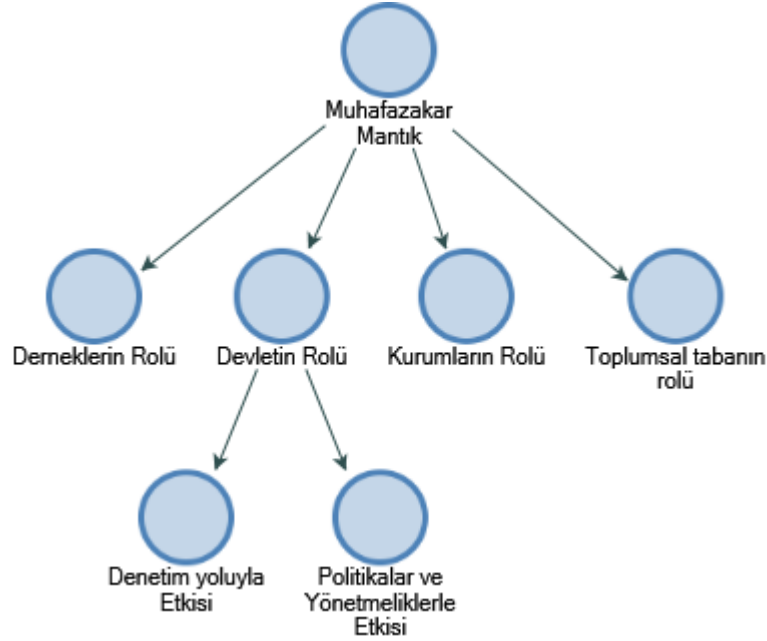
Bir başka özel kurum yöneticisi ise kurumda verilen yemek hizmetlerine ilişkin görüşlerini iletmiştir.

“Önce yemekten önce bir duamız var. Dua yapılıyor ve besmele ile yemeğe başlanıyor.yemeğimi yemeden el açtım Allah ım sana. Sonrasında besmele ile yemeğe başlıyorlar. Yemek bitiyor ardından tekrardan farklı bir Türkçe dua yapılıyor. Farklı okullardan da çocuklar aynı şekilde yapıyor. Yani dualarımız bu şekilde oluyor. Bazı büyük yaşlı çocuklarımızda onlar yemeğe tuzla başlıyorlar. Yani kendileri bazen istiyorlar. İşte Peygamberimiz tuzla başlamış. Yani yemek adabımız bu şekilde. “

Kurumda aynı zamanda ders esnasında eğitim veren öğretmenlerin devlet ve diğer özel kurumlardan farklı olduğunu ifade etmiştir.

“Sınıfta bulunan öğretmenlerin ikisi de okul öncesi öğretmen mi hocam bu kişilerin. Tabi ki bir tanesi okul öncesi öğretmeni. Diğeri de imam hatip mezunu veya ilahiyat ön lisans mezunu. Değerler eğitimini de bu arkadaş veriyor. İkisinin de etkinlik hazırlaması makas kullanması mesela süperdir. “

Şekil 4: Muhafazakar Mantık

7.2. Devlet

7.2.1. Bakım-Gelişim mantığı

Kalkınma planları incelendiğinde okul öncesi eğitime ilişkin devletin çok fazla görüş belirtmediği göze çarpmaktadır. Ancak ilk kalkınma planlarında bu eğitimin daha çok bir bakım merkezi şeklinde anlaşıldığı ve eğitime muhtaç çocuklar için verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

“Okul öncesi eğitim 3-6 yaşındaki çocukların eğitimini kapsar ve bu eğitimden sadece anne eğitiminden yoksun çocuklar faydalanabilir. Bu eğitimin bağımsız anaokulları ve ilkokullara bağlı anasınıfları ile kız enstitülerinde çocuk yuvalarının açılmasına karar verilmiştir.(Birinci 5 Yıllık Kalkınma Planı).”

“Ana sınıflarına temel eğitimin yayılmasına paralel olarak öncelikle ihtiyaç duyulan yörelerde mevcut olanaklar içinde açılmasına hız verilecektir. Milli Eğitim Bakanlığı içinde bu kurumların tek elden yönetimini sağlamak üzere tedbirler alınması için bir araştırma yapılacaktır(Üçüncü 5 yıllık Kalkınma Planı).”

“Kentleşme hızının yüksek olduğu yörelerden başlamak üzere özellikle gece kondular ve işçi çocukları hedef alınarak geliştirilecek olan okul öncesi eğitimi pilot uygulamaları ele alınacaktır (Dördüncü 5 Yıllık Kalkınma Planı).”

Milli Eğitim Şura kararları incelendiğinde de kalkınma planlarına benzer şekilde devletin o dönemki zaten kıt olan kaynaklarını ilköğretim sistemine aktardıkları ve okul öncesi eğitimi göz ardı ettikleri görülmektedir.

Konuşulan konulardan birisi kızların eğitimi üzerine olmuştur.

“Kız okullarında kızların ev kadını olabilmeleri için gerekli pratik bilgilerin okullarda öğretilmesi gerekmektedir.” (Şura kararları)

Şura kararlarında aynı zamanda bu eğitim diğer eğitim kademelerinden verilen içerik açısından da farklı olarak yorumlanmıştır.

“Okul öncesi eğitimde çocukların izlenmesi fakat herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmaması, eğitim sonunda diploma verilmemesi, çocukların gelişimini izlemek için Öğrenci gelişme dosyası tutulması gerekmektedir.” (Şura kararları)

Konuya tarihsel bir açıdan bakıldığında ilk yıllarda gerek kaynakların kıtlığı gerekse de eğitimin öneminin yeterince anlaşılamaması nedeniyle devletin bakış açısında bu kurumlar bir nevi bakım merkezi şeklinde düşünülmüştür. Literatür kısmında da ifade edildiği şekilde, devlet tarafından

çıkartılan 1925-1930 tarihli iki tamimle “Okulların sadece annelerinin çalışmak zorunda kaldığı veya anne ve babalarının bulunmadığı çocuklar için çocuk yuvaları olarak açılabilceği hatta bu kurumlarda annelerinin çalışmadığı çocuklar tespit edilirse derhal kurumun kapatılacağı ifade edilmiştir (Ergin,1977: 2052).”

Şura kararlarında yine en çok vurgu yapılan şey bu eğitimin ev yuvaları ve gezici anaokulları gibi alternatif yöntemlerle yapılabileceği şeklinde olmuştur.

“Kırsal alanlarda çalışan annelerin çocukları için gezici ana okulları açılması gerekmektedir.” (Şura kararları)

“Kurumlar çalıştırıldığı işçi sayısına göre işletmelere kreş açma hükmü uygulamaya konulmalıdır.” (Şura kararları)

“Ev yuvaları projeleri yaygınlaştırılmalıdır.” (Şura kararları)

“Ailenin eğitime katılımı için Aile katılım programları ve ana baba okulları yaygınlaştırılmalıdır.” (Şura kararları)

“Program oyun temelli olmalıdır.” (Şura kararları).

Şura kararları ve kalkınma planlarının yanı sıra görüşme yapılan okul öncesi eğitim kurumları yöneticilerinin ifadelerinden yola çıkarak, devletin gerek politikalarla gerekse de yapılan denetimlerle bu mantığı desteklediği görülmektedir.

12 farklı kurum bakanlıklarca yapılan denetimin yetersizliğine ve gelişigüzel bir şekilde uygulanmasına vurgu yapmaktadır. bunun yanında 4 farklı kurum ise çıkartılan politika ve yönetmeliklerin eğitimin amacını tam olarak yansıtamadığını ifade etmiştir.

“geldiklerinde de yönetmelik denen şeyin dışına çıkıyorlar. yönetmelikte olmayan şeyi bile denetime gelen müdür kendi fikrini uygulattırıyor. yazık yani. sonuçta yönetmeliği yapan bir yer var. senin de buna uyman gerekiyor. ben nasıl yönetmeliği okuyup işliyorsam. sen de gel buna bak. senin şahsi fikrin beni ilgilendirmez. kısacası bir örnek. merdivenler korkuluklar var o sol taraftaydı. bütün evlerde standart zaten. bende orta boyda taktım. bana sağa takıcaksın dedi mecburen yaptım o müdür. ama yönetmelikle alakası yok sonuçta. kendi fikrini koymak. tamam müdürsün anlıyorum ama bence böyle yapsaydınız daha iyi olur diyelibilir bunu kabul ederim. ama bu yönetmelikte var benim sözümü dinleyeceksin dediğinde insan cephe alıyor karşısındakine”

Kurum yöneticileri ve öğretmenlerin vurgu yaptığı konulardan bir tanesi de bu alandaki eğitimin tamamen öğretmene bağlı olduğu şeklinde olmuştur.

“bu eğitim işi biraz da vicdan işi aslında. siz çocuğa bütün gün otur deyin çocuktur bu oturur milli eğitimden birisi de gelip size hesap sormaz. bu nedenle vereceğiniz eğitim aslında tamamen vicdan işi. iyi bir denetim mekanizmanı yok meb in. iş o yüzden epey bir vicdana kalmış.”

“Devlet meb bu sene hiç gelmedi. gelip de işte içerik nedir ne tür programlar uyguluyorsunuz sınıftaki aktiviteleriniz neler diye soran yok açıkçası. müfettişler idareye bakıyorlar evraklara bakıyorlar sadece. okulun genel görünüşüne baktılar sadece. derinlemesine bakmıyorlar bile. müfettişler en son 2 sene önce geldiler. “

Denetimlerde 3 sene önce müfettişlerin derslere girip öğretmenleri denetlemeleri kaldırıldığı için genel olarak bakılan şeyin binanın şekil şartları olduğu ifade edilmiştir.

“Evet binanın şekil şartları. Mesela bir kütük defterimiz vardır ben ayrılan kişinin üstünü çizdim. Mesela dedi ki kırmızı kalemle çizim belirgin olsun. Gelen giden evraklarda bundan sonra aile ve sosyal politikalar bakanlığı ve sayı ve tarih de yazın dediler. Yani şimdi eğitimle ilgili burası özel olduğu için ki zaten burada yapılanlar da biliniyor. Her denetimde aynı şekilde oluyor. şu an daha çok şeklen oluyor.”

“Sonrasında mesela merdivenlerin genişliği. Yani o kadar çok farklı şeyler çıktı ki. Mesela merdivene yapılacak trabzan ihtiyaç değil zaten merdiveni daraltacak. Mesela bahçemiz var oyun bahçesi orası süngerlerle kaplı. Hepsinin süngerle kaplanması istendi. Bu normal tabi çocuk kafasını vurduğunda falan. Ama bazı şeyler gerçekten çok abartılıyor. Bunlarla uğraşırken mesela çocuklar üzerindeki eğitim, daha ince ayrıntılara vakit kalmıyor. “

“müfettişler tamamen binanın şekil şartlarıyla uğraşıyoruz. meb in bir programı var sana soruyor bunları yaptın mı diye sende yaptıkça tik atıyorsun onları kontrol ediyorlar. ama tabi sınıfta sen bunu öğrettin diye seninle alakalı bir denetim yapamıyorlar. “

“benim şahsi firkrım bu denetim şeklen çok eğitimle ilgilenmiyorlar. en çok baktıkları şeyler işte sigortalar tam mı, öğrenci bilgileri e okula girildi mi, işte duvarda bir resim görür mesela bu burada hiç

olmamış başka bir yere koyun der. sonra bir başka müfettiş geliyor bu sefer değiştirdiğimiz yeri beğenmeyip eski yerine alıyor. “

“Ben devlette 6 yıl öğretmenlik yaptım. devlet öğretmenliği tamamen vicdan işi. vermek isterseniz verirsiniz istemezseniz kimse bunu sorgulamıyor. devlette sorgulama yok. “

“Biz belediye denetmenlerince denetlendik. bunun dışında MEB veya Aile ve spb denetime gelmedi. Aile ve spb bir kere geldi o da açılıştı geldi. binanın şartlarına baktılar. Belediye denetimi de bu doğrultuda oldu aslında. “

Görüşmeler neticesinde kurum yönetici ve öğretmenlerin en çok vurgu yaptığı şey bakanlık müfettişlerinin şekil şartlarına fazla vakitlerini ayırdıkları için eğitime ilişkin tavsiyelerde vey denetime yer vermedikleri şeklinde olmuştur.

Yasa ve yönetmelikle ilgili vurgu yapılan konu ise bunların günümüze uygun bir şekilde güncellenmedikleri yönünde olmuştur.

“mesela yasayı çıkarıyor 10 sene önce aynı şekilde kalıyor halbuki çok fazla şey değişiyor. 10 sene önceki yönetmelikle bugünü yönetemezsin. bununla ilgili çalıştay seminerler yapılmalıdır.”

“Devlet yeni yönetmelik çok olumsuz bir yönetmelik. çünkü çoğu okul kurum olarak inşa edilmemiş çoğu apartmandan bozma olduğu için. çok fazla şey istiyorlar işte metrekaresi sıkıntı yapıyorlar. ama açılız izni verirken bize 55 kişiye kadar verdiler şimdi yeni yönetmeliğe göre 34 kapasiteli çalışabiliyoruz. kreşler diğer illerde mahkemeye gittiler ve o karar durduruluyor. “

Bir kurum yönetici ise bu eğitimde amacın nitelik üzerinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu açıdan önceliğin bu eğitimi kaç kişinin aldığına değil alanların doğru bir şekilde alması gerektiği verilmelidir.

“mesele aslında nicelik olmamalı işte ne kadar çok çocuk bu eğitime gidiyor diye. ama asıl mesele okulların niteliği olmalı. zaten bu yüzden eğitimi yarım güne düşürdüler daha çok çocuk bu eğitimi alsın diye. tam günde ben kazanımları göstergeleri yapabildiğimden emin değilim yarım günde asla bu işin olacağını düşünmüyorum. okul öncesi muhakkak tam gün olmalı. “

7.2.2. Akademik-Başarı Mantiğı

Kalınma planlarında okullaşma oranlarının arttırılması dışında akademik-başarı mantığına ilişkin bulgulara rastlanmamıştır.

“Köylerde okul öncesi eğitim hizmetlerinde belirgin bir iyileşme görülmektedir. Ayrıca, 2008-2012 döneminde 6 ve üzeri yaş grubunda okuma-yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 13,3’ten yüzde 7,3’e gerilemiştir.” (Kalkınma Planları)

Şura kararlarında ise bu konunun daha detaylı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Bu kararlarda devletin birinci önceliği bu alanda çalışan öğretmenlerin bilimsel verilerle daha donanımlı olmaları sağlanmak istenmiştir. (Şura kararları)

“Öğretmenlerin ösym sınavına ek olarak mesleğe yatkınlığını ölçen ek bir sınav getirilmesi gerekmektedir.” (Şura kararları)

“Öğretmenler yüksek lisans ve doktora yöneltilmelidir.” (Şura kararları)

“Okul yöneticileri 5 yılda bir hizmetiçi eğitimle yönetim,bilişim,zaman yönetimi gibi konularda seminerler almalıdır.” (Şura kararları)

“Okul öncesi eğitimde öğretmen açığının kapatılması için üniversitelerin öğretim elemanı yetiştirme çalışmalarına ağırlık verilmeli ve yurt dışına öğrenci gönderilmesine özen gösterilmelidir.” (Şura kararları).

Bir diğer vurgulanan nokta ise yabancı dil öğretimi ve genel eğitim üzerinedir.

“Öğrencilere sınıf seviyesine göre edebi değer taşıyan yılda en az 5 kitabın okutulması gerekmektedir. (Şura kararları)

“yabancı dil eğitimi için yabancı diller merkezinin kurulması gerekmektedir. (Şura kararları)

“Yabancı dil öğretimine özen gösterilmeli, dil öğretim merkezleri kurulmalıdır. (Şura kararları)

“Öğrenci gelişim dosyaları bilimsel standartlara göre geliştirilmelidir. (Şura kararları)

“Bilimsel verilerle desteklenen yaklaşımlara göre öğretim materyalleri hazırlanmalıdır. (Şura kararları)

7.2.3. Muhafazakar Mantık

Şura kararlarında bu yönde alınan tek karar devletin bağımsız özel anaokullarını muhafazakar kurum açma konusunda teşvik etmek istediği yönündedir.

“Dini kuruluşların okul öncesi eğitim kurumları açmaları teşvik edilmelidir”(Şura Kararları).

7.3. Dernek

Yöntemde bahsedildiği şekliyle Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği'nin 49 sayısı içerik analizine tabi tutulmuştur.

7.3.1. Akademik Başarı Mantiği

Bu mantık altında derginin yayınlarında vurgu yapılan konulardan birisi okul öncesi eğitimde hangi derslerin verilmesi gerektiği yönünde olmuştur.

“Bilgisayar kullanmak bu eğitimde aktif bir öğrenme sürecini hızlandırabilir. Çocukların düşünme prensiplerinde değişime yol açabilir.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak bu eğitimin amaçlarından birisidir.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“Okul öncesinde müzik eğitimi ile çocuk sessiz kalmanın önemini anlar. Dinlediğini anlar ve anladığını çeşitli yollarla ifade eder. Yaratıcılığını ortaya koyabilir. Dil gelişiminde yardımcı olur. Duygusal sosyal zihinsel gelişimini sağlar.bu yaşta çocuğa bir müzik aleti öğretilbilir veya ritm tutması sağlanabilir.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“Küçük çocukların linguistik yetenekleri olmasına rağmen okul öncesi kurumlarında sistematik bir yabancı dil öğretimi konulmamıştır.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“2-6 yaşlar anadili öğretimi için çok elverişli anadili öğretimi yaşlarıdır. Beyin gelişiminin yüzde 80 85i altıncı yaş sonuna kadarki dönemde görülmektedir. Bu eğitim daha çok aileye bırakıldığı için ailelerin anadili öğretimini ve gelişimini tanımaları bilmeleri gerekir.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“Yabancı dil öğretilmesi konusunda Lille akademisi rektörüne göre çocuğun boğazı 12 yaşından sonra odunlaşmakta ve telaffuz gücü doğmaktadır.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

Bunun yanında dergide verilmesi gereken eğitimin bilimselliğine de vurgu yapıldığı görülmektedir.

“Eğitim alanında gerekirse üniversite seviyesinde yeni bilim ve araştırma kurumları kurulmalı, bu amaçla gerekli şart ve imkanlar sağlanmalıdır.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“Eğitim çalışmaları bilimsel araştırmaları sonuçlarına göre önem derecelerine uygun olarak hazırlanarak, sürekli analiz ve değerlendirmelere dayanan uzun vadeli plan ve programlar esas alınıp geliştirilerek yürütülmelidir.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“0-20 yaşlar arasındaki beyin gelişiminin yüzde 80-85 i altıncı yaşın sonuna kadar ki çocukluk dönemine aittir. Gelişimin o dönemdeki en hızlı evresi de 3 4 5 6 yaşlarıdır.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

Akademik mantık çerçevesinde değerlendirilebilecek bir diğer husus ise bu eğitimin bir bakıcı hizmetinden farklı olduğu şeklindedir.

“Bakıcı kadınlar bu eğitim yaşlarındaki çocuklar için sorundur. Okuması yazması bile olmayan bilgisiz bir kadının çocuk üzerinde yapacağı olumsuz etki ömür boyu sürebilir. (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“Öğretmen evde annenin veya bakıcını yaptığı gibi her zaman kendi eliyle yedirip kendi yardımı ile giydirmeyecektir. Anaokullarının gerçek birer eğitim yuvaları olmaları ailelerin eğitimine bağlıdır. Anaokullarının birer bakımevi olmalarına süratle engel olunması ve bu istekteki velilerle karşılıklı anlayış içerisinde bir mücadele verilmesi gerekmektedir.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“Her geçen yıl sayıları artmakta olan anaokullarının birer bakımevleri olmalarından da ileri birer eğitim yuvaları niteliğini taşıyarak Türk eğitimine sağlam yapıli törelerine bağlı, ahlak bütünlüğü ve sağduyuya sahip mazbut dürüst saygılı her yönü ile gelişmiş yavrular kazandıran kuruluşlar olmaları bir arzudan çok bir zarurettir.” (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

“Çocuğunu kucağına alan her kadın anne olabilir. fakat yavrusuna rehber olamaz. Bunun için yetiştirilmesi şarttır. Aileler 3 6 yaşlarındaki çocuklarının sanat eğitimlerini sağlamak için uzmanlarla sıkı temas halindedir. Çocuğuna resim konusunda rehberlik yapacak ailelerin önce bu konuda

aydınlanması gerekmektedir. Yavrunun önüne kağıt koyup hadi bize resim çiz demek rehberlik etmek değildir. "(Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

7.3.2. Bakım-Gelişim Mantiğı

Bu mantık çerçevesinde dergide ağırlıklı konu, öğretmenin ve kurumun bir aileyi temsil etmesi gerektiği, öncelikli olanın çocukları sevmesi çerçevesinde işlenmiştir.

"Öğretmen ailenin bir üyesi gibi algılanmalıdır. Dikkatleri üzerinde toplamaya çalışmaz aksine çocukların yanında güçlkle fark edilen bir görünümüdür." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Bu eğitim kurumunda çocuk yemek uyku tuvalet ve temizlik gibi alışkanlıkları kazanabilir." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Anaokulları Güven dostluk kardeşlik öz ana kucağıdır." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Öğretmenlerde veya buna eğitmen de diyebiliriz bazı eksiklikler görülmektedir. En başta geleni çocuk sevgisidir. Diploma alırken insanlar kendilerine acaba ben çocukları seviyor muyum diye sormalıdır." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Anaokulları çoğu zaman anne ve babayı temsil eden kolektif kuruluşlardır. Öğretmen anne şefkatini veremeyecektir belki ama ona yaklaşabilecektir." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Anaokulu öğretmeni önce çocuğu sevecektir. Bunun yanında psikolojik ve ahlak dengesinin de yerinde olması gerekir." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Erkeklerin yaradılışları bakımından el atmadığı için kadınların imtiyazında kalan ve genç kızlar tarafından rağbet gören tek bir meslek vardır o da ana okulu eğiticiliğidir." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi). Dergide bir diğer vurgu ise verilen eğitimin içeriğine ilişkin yapılmıştır. Bu anlamda kurumlarda, özbakım becerilerini kazandırmak amaçlı bir eğitim verildiği şeklinde ifadeler yer verilmiştir.

"İnsanın kişiliğinin şekillenmesinde ve birtakım alışkanlıkların kazanılmasında temel eğitim 7 yaşına kadar verilmelidir. Özbakım becerileri bu yaşlarda çocuğa kazandırılmalıdır." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Okul öncesi eğitimin tamamlayıcılık görevi vardır. Bu görev alt sosyo-ekonomik çevrelerde yetişen çocukların çevrelerinden alamadıkları fakat eğitimleri için gerekli yetkileri tamamlama görevidir." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Yeme uyku tuvalet temizlik gibi alışkanlıkların verilmesi için anaokullarına ihtiyaç duyuyoruz." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Çocuğun bedensel sosyal zihinsel gelişimini iyi bir şekilde kanallize edebilmek için anaokullarına ihtiyaç duyuyoruz." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Çocuklarda yeterli ve dengeli beslenme alışkanlıklarının temeli bu devrede atılır. Beslenme esnasında sosyal ilişkiler sözlü bir haberleşmeye yol açacaktır. Verilen yiyecekler çocuğun kültürel düzeyine yakın olmalıdır. Bu evrede şekillenene yemek adetleri hayat boyu devam edecektir." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Okuma yazması olsun olmasın her anaya her şeyden önce çocuğuna nasıl bakacağını öğretmeliyiz. Çocuğun okul öncesi çağında ana babasının sevgisine şefkatine ihtiyacı vardır." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

7.3.3. Muhafazakar Mantık

Dergide muhafazakar mantık çerçevesinde eğitim esnasında öğretmenlerin çok fazla detaya girmeden belli sınırlar içerisinde verilmesi gerektiği yolunda ifadeler bulunmaktadır.

"Din eğitimini de çocuğa ver çocuk alabilecek oldukça yani sorular sordukça ve nazik aklının alabileceği kadar." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

"Din duygusunun işlenmesi ve karşılanması bakımından duygunun uyandığını gösteren okul öncesi çağıdır. Dinle alakalı sorulara abartılı cevaplar verilmesi en az yanlış cevaplar verilmesi kadar tehlikelidir." (Okul Öncesi Eğitimi Dergisi)

7.4. Toplumsal Kesimden Gelen Farklı İstek Ve Talepler

Kurumlarla yapılan görüşmeler neticesinde bu eğitimde özellikle özel bağımsız anaokullarında velilerin önemli bir etkisinin olduğu göze çarpmaktadır. Hatta veli kimi durumlarda doğrudan eğitime müdahale edebilmekte ve eğitimi kendi istekleri doğrultusunda yönlendirebilmektedir.

7.4.1. Akademik-Başarı Mantiğı

Bu doğrultuda 5 kurumdan 6 farklı ifadenin görüşme formlarında bahsi geçtiği analiz edilmiştir. Bu kurumların hepsinin özel bağımsız anaokulları olması üzerine düşünülmesi bir konudur. Velilerin bir kısmının bu eğitimin öneminin akademik anlamda farkına vardıkları kurumlar tarafından ifade edilmiştir

“Ancak bizim velilerimizde ekstra öğretmen olmasına karşı bir sempati oluyor. Veliye ingilizce dersi ağırlıklı diyoruz ama branş dersi var mı diyorlar. Biz de onlardan gelen istekler doğrultusunda ilave birkaç öğretmen ekledik sisteme.”

“bazı veliler kaç kelime öğrenecek hangi seviyeye gelecek diye merak ediyor bize soruyor.”

“Bizim veli portföyümüz çocuğun başarısını çok sorgular. Akademik başarı yüzde doksan düzeylerinde çok önemlidir veli için. Anasınıfına kayda gelen veli işte TEOG başarınız nedir diye soruyor sıralamamızı soruyor.”

7.4.2. Bakım-Gelişim Mantiğı

Bakım-Gelişim mantığına ilişkin velilerin bu doğrultuda talepleri olduğuna ilişkin 12 farklı kurumdan 23 ifadeye yer verilmiştir. Kurum yöneticileri genel hatlarla öğretmen yerine bir bakıcı gibi muamele görmekten şikayetlerini dile getirmiştir.

“Veliler genelde pek sorumluluk almak istemiyorlar. İşte bırakayım akşam alayım. ama bana bir şeyler yollamasınlar ben uğraşmayayım. Genel bakış açıları inanki bu şekilde. “

“Türkiye deki okul öncesi eğitim anlayışı işte çocuk neden eve atleti değişmeden geldi. işte çocuğun bugün gömleği kirlenmiş halbuki kirlenebilir. İşte bugün bir kaşık yemedi gibi bir okul öncesi eğitim anlayışı var kimi ailelerde. “

“Veli eğitimden bir beklentisi olmuyor işte bakıcıya verecektim bu sefer de sizi deneyeyim diyor. Ama tabi bu durum ailenin sosyal kültürel durumuna da bağlı.”

“Kimse bana işte öğretmenim çocuğum çizgileri doğru çizemiyor diye gelmiyor. İşte bana gelip çocuğum terliymiş bugün atleti değiştirilmemiş diyor. İşte tualete gittiğinde kaç defa ellerini yıkadı diye soruyor. Veli bana gelip geç yatıyor diyor. İnsanlar artık evle okulu karıştırmışlar. Kimse gelip eğitimiyle alakalı bir şeyler sormuyor. “

“Bakıcıya vereceğime akşama kadar burada dursun diyor veli. Veli diyor ki ben çocuğumu okula göndereyim bakıcıya vereceğim parayı da gidip temizlikçiye vereyim diyor. “

“Bazı veliler bana ingilizce anlatma diyor bana çocuğum burda mutlu olsun bana yeter diyor. “

“Bazısı bana sistemi hiç anlatma diyor. Çocuğum öğrense ne öğrenmese ne diyor çocuğu bize bırakıyor. “

“Bir çocuğumuz mesela kitap okumaktan korkuyor sevmiyor bir velimiz dedi ki sınıfta kitap okumasanız olur mu? Çocuğum kitap okumaktan korkuyor diyor. “

“Bir velimiz geldi işte ben çocuğumu size vericem ama asla kışın hastalanmıyacak. benim çocuğum çünkü hiç hastalanmadı dedi. hatta dijital bir kontrol aracı istediler işte ateşi varsa çocuğun tespit edilsin o gün okula alınmasın veliyi arayın gelsin alsın çocuğunu diyor. benim çocuğuma da bulaştırmasın hastalığını istiyor. “

“Tamamen çocuğun bakımı üzerine beklentiler içindeler. Bakımı yapılsın istiyor. İşte tualete kaç defa gitti diye bana soruyorlar bizi bakıcı olarak gören çok fazla veli var bu okulda. “

“Mesela en son yaşadığım şeyi anlatayım. biz aşağıda tuvaletimiz olmadığı için çocukların ihtiyaçlarını yukarıda hallediyoruz. yemek sırasında çocuğun tuvaleti gelmiş ve öğretmen diğer çocuklara göz kulak olmak için götürmemiş. veli, nerede ihtiyaç duyarsa çocuğumu tualete götüreceksiniz diye bize geldi mesela. Onun için verilen eğitim ne yazık ki bir anlam ifade etmiyor. Eğitimle ilgili bize soru

sormuyorlar. Önce özbakım becerileri kazandırılın da zaten kavramları sonraki öğretim hayatlarında da öğrenir bakış açısı var. “

7.4.3. Muhafazakar Mantık

Görüşme yapılan kurumlardan birisi verilen bu eğitimin veliler tarafından da desteklendiğini ifade etmiştir.

“Çocuklara Kuran-ı kerim harflerinden başlatıyoruz öğretmeye. Bu zaten velinin isteğiyle oluyor.yani veli bize bu istekle geliyor. Mesela kaydını yaptırıyor biz biraz daha Kuran-ı Kerim e daha fazla ağırlık verilsin istiyoruz diyor. Bu çocuğun da isteği doğrultusunda. Çocuk istemezken de bunu zorla yaptırmıyoruz. Veli bunu ısrarla istiyor.”

Tablo 3: Kurumsal Mantıkların Oluşumu

Kurumsal Mantıkların Oluşumuna Etkilerin Öncelik Sırası	Bakım- Gelişim Mantığı	Akademik-Başarı Mantık	Muhafazakar Mantık
1)	Toplumsal Kesim	Okul Öncesi Eğitim Kurumları	Toplumsal Kesim
2)	Devlet	Dernek	Okul Öncesi Eğitim Kurumları
3)	Okul Öncesi Eğitim Kurumları	Devlet	
4)	Dernek	Toplumsal Kesim	

Çalışmada Tablo 3.de verilen sıralamaya, verilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda ulaşılmıştır. Tabiki burada toplumsal kesimlere ilişkin verilerin doğrudan onlardan toplanmamış olması çalışmanın bir eksikliği olarak ifade edilebilir. Bu doğrultuda ilerleyen safhalarda okul öncesi eğitim kurumlarına çocuklarını gönderen aile bireyleriyle görüşme yapılması planlanmaktadır. Buna ek olarak Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği, Çocuk Gelişimi ve Eğitimcileri Derneği ve Özel Okul Öncesi ve Etüt Eğitim Kurumları Birliği Derneği yöneticileriyle de görüşülmesi planlanmaktadır. Çalışmanın geliştirilmesi planlanan bir diğer noktası ise muhafazakar anlamda eğitim veren kurumlarla görüşülüp görüşme sayısının artırılmasıdır.

Çalışmada kurumsal kuramın varsaydığı liberal devlet yapısından farklı kalkınmacı/patrimonyal devlet yapısına sahip bir ülke olarak Türkiye’de devletin fazla müdahil olmadığı ve alanda yarattığı boşlukların kurumsal mantıklar literatüründen hareketle okul öncesi eğitim kurumları ve farklı toplumsal kesimler tarafından nasıl doldurulduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda alanda Bakım-Gelişim, Akademik-Başarı ve Muhafazakar mantık olarak 3 farklı mantığın var olduğu ifade edilmeye çalışılmaktadır. Buna ek olarak bu 3 farklı mantıkta devletin, toplumsal kesimlerin, derneğin ve son olarak okul öncesi eğitim kurumlarının farklı etkilerinin olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Kaynakça

Amsden, A. (1989). Asia’s Next Giant: South Korea and Late Industrialisation, New York: Oxford University Press.

Beatty, B. (1995). Preschool Education in America: The Culture of Young Children from the Colonial Era to the Present. New Haven, CT: Yale University Press.

- Booher-Jennings, J. (2005). Below the Bubble: "Educational Triage" and the Texas Accountability System. *American Educational Research Journal*, 42(2), 231–268.
- Coburn, C. E. (2005). The Role of Nonsystem Actors in the Relationship between the Institutional Environment and the Classroom. *Sociology of Education*, 77(3), 211–244.
- de Cos, P. L. (2001). History and Development of Kindergarten in California. Prepared for the Joint Legislative Committee to Develop a Master Plan for Education—Kindergarten Through University.
- Dune, M. B. ve Jones, C. (2010). Institutional Logics and Institutional Pluralism: The Contestation of Care and Science Logics in Medical Education, 1967– 2005. *Administrative Science Quarterly*, 55: 114–149.
- Dombkowski, K. (2001). Will the Real Kindergarten Please Stand up? Defining and Redefining the Twentieth-century US Kindergarten. *History of Education*, 30(6), 527–545.
- Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi* (Cilt 1-2). İstanbul: Eser Matbaası.
- Friedland, R. ve Alford, R. R. (1991). 'Bringing Society back in: Symbols, Practices, and Institutional Contradictions,' in *The New Institutionalism in Organizational Analysis*, ed. Walter W. Powell and Paul J. DiMaggio, pp. 232–263. Chicago: University of Chicago Press.
- Haktanır, G. (2007). Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimi İçinde: "Çevre Eğitimi" Türkiye Çevre Vakfı Yayını No: 178, Ankara. sayfa: 11-34.
- Jackall, R. (1988). *Moral Mazes: The World of Corporate Managers*. New York: Oxford University Press.
- Jones, C. ve Lee, T. (2015). "What is a Professional Logic?: Review and Theoretical Framework," in *Alberta Institutions Conference PhD Workshop*, Banff, AB.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. Los Angeles, CA: Sage.
- Lounsbury, M. (2007). 'A Tale of Two Cities: Competing Logics and Practice Variation in the Professionalization of Mutual Funds,' *Academy of Management Journal* 50: 289–307.
- Marquis, C. ve Lounsbury, M. (2007). Vive La Resistance: Competing Logics and the Consolidation of the U.S. Community Banking. *Academy of Management Journal* 50 (4): 799–820.
- MEB. (2010). *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2010-2011*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). 18. Milli Eğitim Şurası Okul Öncesi Eğitim Komisyon Raporu. www.meb.gov.tr Erişim Tarihi: 15.12.2016
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. Okul Öncesi Eğitim Programı*.
- Mialaret, G. (1977). *Dünyada Okul Öncesi Eğitimi. Okul Öncesi Eğitimi*. Ankara: UNESCO Türk Milli Komisyonu.
- Misangyi, V. F., Weaver, G. R. and Elms, H. (2008). 'Ending Corruption: the Interplay among Institutional Logics, Resources, and Institutional Entrepreneurs'. *Academy of Management Review*, 33, 750–70.
- Ocasio, W. (1997). 'Toward an AttentionBased View of the Firm,' *Strategic Management Journal* 18: 187–206.
- Oğuzhan, F. (1982). Ülkemizde Öğretmen Eğitiminin Gelişimi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 7 (38).
- Oğuzkan, F. ve Oral, G. (1983). *Okul Öncesi Eğitimi*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi
- Oktay, Ayla (1990). Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (2), 151-160.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem* (2.Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Özalp, R. ve Ataunal, A. (1977). *Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı*, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul.

- Özen, S. and Özen, H. (2009). 'Peasants Against MNCs and the State: The Role of the Bergama Struggle in the Institutional Construction of the Gold-mining Field in Turkey', *Organization* 16(4): 547–73.
- Özen, S. (2011). "Polity Bias in the New Institutional Theory: Some Lessons from a Statist Polity." Paper presented to 27th EGOS Colloquium, Gothenburg, Sweden, 7-9 July 2011.
- Özen, Ş., ve Akkemik, K. A. (2012). Does Illegitimate Corporate Behaviour Follow the Forms of Polity? The Turkish Experience. *Journal of Management Studies*, 49, 515-537
- Özen, Ş. (2014). Recontextualizing the New Institutional Conception of the State to the Turkish Case. In R. Westwood, G. Jack, F. Khan, & M. Frenkel (Eds), *Core-periphery relations in organization studies*, 79-99. London: Palgrave Macmillan.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2003). "Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri" Anı Yayıncılık, Ankara.
- Reay, T., ve Hinings, C.R. (2005). 'The Recomposition of an Organizational Field: Health Care in Alberta,' *Organization Studies* 26 (3): 351–384.
- Ross, E. D. (1976). *The Kindergarten Crusade: The Establishment of Preschool Education in the United States*. Athens: Ohio University Press.
- Rowan, B. (2002). The Ecology of School Improvement: Notes on The School Improvement Industry in The United States. *Journal of Educational Change*, 3, 283–314.
- Russell. (2011). From Child's Garden to Academic Press: The Role of Shifting Institutional Logics in Redefining Kindergarten Education. *American Educational Research Journal*.
- Scott, W. R. (2008). Lords of the Dance: Professionals as Institutional Agents. *Organization Studies*, 29(2), 219.
- Shepard, L. A., ve Smith, M. L. (1988). Escalating Academic Demands in Kindergarten: Counterproductive Policies. *The Elementary School Journal*, 89(2), 135–145.
- Spodek, B. (1988). Conceptualizing Today's Kindergarten Curriculum. *The Elementary School Journal*, 89(2), 202–211.
- Steinmo, S. ve Thelen, K. (1992). *Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis*. New York: Cambridge University Press.
- Stipek, D. J., ve Byler, P. (1997). Early childhood education teachers: Do they practice what they preach? *Early Childhood Research Quarterly*, 12, 305–325.
- Tyre, P. (2006). The new first grade: Too much too soon? *Newsweek*.
- Tempel, A. and Walgenbach, P. (2007). 'Global Standardization of Organisational Forms and Management Practices? What New Institutionalism and the Business-Systems Approach can Learn from Each Other', *Journal of Management Studies*, 44, 1–24.
- Thornton, P. ve Ocasio, W. (1999). 'Institutional Logics and the Historical Contingency of Power in Organizations: Executive Succession in the Higher Education Publishing Industry, 1958–1990.' *American Journal of Sociology* 105 (3): 801–843.
- Ural, M. (1986). Ülkemizde Okul Öncesi Eğitimin Yeri ve Önemi. 4. YA-PA Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri
- Wade, Robert. (1990). *Governing the Market: Economic Theory and the Role of Government in East Asian Industrialization*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Weber, E. (1969). *The Kindergarten: Its Encounter with Educational Thought in America*. New York: Teachers College Press.
- Yücebaşı, S. (2012). Türkiye'de Muhafazakârlığın Gündelik Yaşam Estetiği. *İnsanbilim Dergisi*.
- Zysman, J. (1994). How Institutions Create Historically Rooted Trajectories of Growth. *Industrial and Corporate Change*, 3: 243–283.

THE ATLANTIC DIVIDE IN ORGANIZATIONAL RESEARCH: THE COMPARISONS OF CO-CITATION NETWORKS

Serkan Dirlik
Mugla Sitki Kocman University
sdirlik@mu.edu.tr

ABSTRACT

This paper examines the North American and European approach in organizational analysis historically and comparatively. I use bibliometric techniques, namely citation and co-citation analysis, to address one of the debates in organization theory: Has there been convergence between North American and European approaches to organizational studies? I analyzed references of articles published by North American authors in *Administrative Science Quarterly* and by European authors in *Organization Studies* in the thirty-year period from 1980 to 2009 and results confirm that dominant approaches of North American and European authors have been different from each other for knowledge production in organization theory in the thirty-year period from 1980 to 2009. The findings of the present research seem to support the view that there is the Atlantic divide in the field of organization studies. Moreover, according to research results, the status of the USA as a center in the management and organization education and research and the translation view of the flow or circulation of management and organization ideas seem to be supported. Finally, on the basis of the results of the current study, I have made an inference regarding a main feature of the theory through which path dependencies stemming from adopting different methodological approaches followed in different regions in the field of organization studies can be alleviated.

Keywords: Organization studies, North American organizational research, European organizational research, Citation and Co-Citation analysis.

1. Introduction

This research deals with the evolution of knowledge of organizations produced in different regions in the course of time. The research can be evaluated as an additional attempt to test assumptions that there are differences in approaches to research between North American organizational scholars and European scholars in the field of organization studies (Kassem, 1976; Collin et al., 1996). The main purpose of the present study is to historically and comparatively scrutinize the evolution of central propensities in the knowledge of organizations produced in different regions over time by reflecting the primary approach style of these regions by means of bibliometric techniques, citation and co-citation analysis. The paper aims to examine comparatively how differences reported and justified by several studies quantitatively evolve between North American and European approaches to the study of organizations (Kassem, 1976; Üsdiken and Pasadeos, 1995; Koza and Thoenig, 1995; March, 2007; Üsdiken, 2014) by analysing citations of articles published in leading journals belonging to these regions from 1980 to 2009. The problem of the present study is whether there has been an increasing tendency of convergence in central concerns of organizational studies produced in different regions or there has been a continuous tendency of being shaped with their own peculiar characteristics from the beginning. In this regard, the present study was designed to evaluate whether there is any change supporting the claim that the “Atlantic Divide” in the field of organization studies has become meaningless. In this study, citations and co-citation networks of articles’ references published in two leading North American and European organization research journals, namely *Administrative Science Quarterly* (A.S.Q.) and *Organization Studies* (O.S.), are comparatively analysed according to each journal and regions of author(s)’ institutional affiliation(s) in the 30 year-period from 1980 to 2009. In the following section, I review the debate on the status of the Atlantic divide in the approaches to organizational analysis between North American organization scholars and their European

counterparts. This is followed by the method section of the present study. The results are then presented and the article is concluded with a discussion and conclusion section.

2. “Atlantic Divide” in Organization Studies

The difference is said to be between North American and European approaches in organizational analysis. According to March (2007), the history of a scholarly field is closely associated with the times in which it develops and with how different regions are affected by those times differently. Furthermore, March (2007), in his critical review analysis, stated that European organization scholars have a distinct approach from American organization scholars with regards to how the field of organization studies have generated different reflexes in terms of geography and time since 1945 as a result of historically critical events. Similarly, Auger et al. (2005: 92) also expressed the existence of autonomous cluster for North American and European organization scholars, and Koza and Thoenig (1995: 1) noted that “organizational research in Europe and the United States differs in style and substance.” There are some studies which show the differences in style and substance in organizational analysis. For assessing the extent of differences between North American and European approaches in organizational research, one of the pioneering studies is Kassem’s study (Üsdiken, 1995; Baum, 2011). Especially during 1960s, by comparing two sides of the Atlantic, Kassem (1976: 52-57) argued that whereas the American approach was micro oriented in organization studies, the European approach was macro oriented. The domain field of study was organizational psychology in the American organizational studies, whereas the domain field of study was organizational sociology in the European organizational studies (Kassem, 1976). Most of their emphasis was on people in the American organizational research; however, most of the emphasis was on the organization as a whole in the European organizational research (Kassem, 1979). While, the American organization approach was functional, European organization approach was structural (Kassem, 1979). From the point of ideology, the American organizational approach was harmony based, while the European organizational approach was conflict based (Kassem, 1979). Another study conducted by Üsdiken and Pasedeos (1995) provides empirical support for the argument that there is a difference between the approaches of North American and European organizational scholars. Results of Üsdiken and Pasedeos’ (1995) research showed that the central theoretical concerns and school of analysis of North American and European research on organizations considerably differ from each other in relation to analysing citations of scholarly articles by North American and European authors published in Administrative Science Quarterly (A.S.Q.) and Organization Studies (O.S.) from 1990 to 1992 (Üsdiken and Pasedeos, 1995). Investigating the interaction of the characteristics of the authors and articles published in the top management and organization journals, Üsdiken (2014) answered two questions by providing empirical evidence. First, evaluating whether there is increasing convergence towards the American style, the author concluded that there is no such tendency (Üsdiken, 2014). According to Üsdiken (2014:1), “there is a greater tendency towards the US-style when educational or collaborative ties to the USA are involved and by the recently emerging parts of periphery.” The second question in Üsdiken’s research aims to determine whether the purported decline in the relative amount of US publications has been uniform across leading journals based in the USA and Europe. His findings illustrated that “the decline has been much less in top US journals relative to the ones based in Europe” (Üsdiken, 2014: 1). In addition, Üsdiken (2014) demonstrated that the divergence in research style between the USA and European scholars has continued until now. There are opposite views on divergence in organization studies. For example, Holt and den Hond (2013) argues that Atlantic divide is neither productive nor empirically correct any longer. Baum (2011) empirically supported Holt and den Hond’s assessment and noted that it is impossible to practically distinguish the geographic distributions of citations to the three compendia namely Clegg and colleagues’ (1996) Sage Handbook of Organization Studies, Baum’s (2002) Blackwell Companion to Organizations, and Tsoukas and Knudsen’s (2003) Oxford Handbook of Organization Theory and using labels such as North American or European is rapidly becoming meaningless for many journals and scholars. This present study was designed to examine the debate mentioned above on the status of Atlantic divide in the approaches to organizational analysis in different regions, especially between North America and Europe, in the field of organization theory through citation and co-citation analysis of references of

articles published in A.S.Q. and O.S. from 1980 to 2009. The following section presents the method of the study.

3. Method

This research is a literature review study, and bibliometric methods were utilized for the analysis. In bibliometric methods, the analysis of quantitative bibliographic data is derived from scientific publications (Verbeek et al., 2002: 181). Bibliometric methods can help organization researchers for mapping research specialties (Zupic and Čater, 2015). According to Charvet et al. (2008: 48), bibliometric analysis is generally grouped as citation and co-citation analysis (see Üsdiken and Pasadeos, 1995; Ramos-Rodriguez and Ruiz-Navarro, 2004). While citation analysis is based on directly counting citations in a publication, co-citation analysis is based on counting paired citations as a measure of association between documents, or sets of documents (Charvet et al., 2008: 48). Scholars have expressed that bibliometric methods can introduce objectively assessing the interests and perceptions of the scientific literature (Griffith et al., 2008; Zupic and Čater, 2015). In this study, two leading journals were selected to represent two regions. These are Administrative Science Quarterly (A.S.Q.) for North America and Organization Studies for Europe for comparison. These journals can be viewed as the top journals in the field of organization studies for the both regions (see Üsdiken, 1995; Üsdiken and Pasadeos, 1995; Collin et al., 1996; Tsoukas et al., 2003: 1004; Augier, et al. 2005: 88; Üsdiken, 2014). While obtaining the references of the articles, research notes and discussion notes (hereafter articles) published in Administrative Science Quarterly (A.S.Q.) and Organization Studies (O.S.) in the present study, the names of the related journals were entered into Web of Science, and the results were listed by using journal search module. Articles were selected from this list by checking journal issues and the list of articles was constructed. By means of the output reports provided by Web of Science, references of selected articles were saved in a text format. Text files were created in Microsoft Excel and then references of each article and a common set of data were constituted.

4. Data and Analysis

Data set of the present study was constructed from 104780 citations of 1774 articles published in two leading organization scholarly journals, namely in A.S.Q. and in O.S., in the 30 year-period from 1980 to 2009. Out of 104780 citations, 44133 references were in A.S.Q. and 60647 references were in O.S. Only articles, research notes, and discussion notes published in these two journals were selected to analyse. Book reviews, letters to the editors, editor reviews, responses, rejoinders, news, and notes were excluded. As can be seen on Table 1, a total of 691 articles were published in A.S.Q. and a total of 1083 articles were published in O.S. in the 30 year-period from 1980 to 2009. Of 691 articles in A.S.Q., 254 articles were written by single author, 301 articles were written by two authors, 102 articles were written by three authors, 23 articles were written by four authors and rest of articles were written by five and more authors. Of 1083 articles in O.S., 547 articles were written by single authors, 390 articles were written by two authors, 110 articles were written by three authors, 30 articles were written by four authors and rest of articles were written by five and more authors.

Table 1: Data Profile

	Administrative Science Quarterly (ASQ)		Organization Studies (OS)	
	Articles and Citations	North American Authors' Articles in A.S.Q. and these articles' citations	Articles and Citations	European Authors' Articles in O.S. and these articles' citations
Number of articles published in the 1980s	261	247	190	91
Number of articles published in the 1990s	243	223	311	210
Number of articles published in the 2000s	187	177	582	373
Total articles	691	647	1083	674
Total citation counts in articles published in the 1980s (self-citations)	13049(658): 12391	12315(640): 11675	7779(443): 7336	3448 (183): 3265
Total citation counts in articles published in the 1990s (self-citations)	16070(791): 15279	14615(716): 13899	19222(886): 18336	12448(630): 11818
Total citation counts in articles published in the 2000s (self-citations)	17082(619): 16463	16212(593): 15619	36976(2001): 34975	23443(1242): 22201
Total citations for analysis	44133	41193	60647	37284

Self-citations in 1774 articles were excluded from data. In addition, different editions of the same book (for example, 1963 and 1992 editions of Cyert and March's *A Behavioral Theory of the Firm*, 1995, 2001 and 2008 editions of Scott's *Institutions and Organizations*, 1969 and 1979 editions of Weick's *The Social Psychology of Organizing*) and translations into different languages editions of the same books (for example, French edition of Durkheim's *De la Division du Travail Social* and English edition of *The Division of Labor in Society*, Dutch edition of Weber's *Wirtschaft und Gesellschaft: Grundriß der Verstehenden Soziologie* and English edition of *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*) were combined.

The analyses of the present study are conducted on both the periods and institutional affiliation(s) of authors in the journals. In the study, there are three periods for periodical comparison of co-citation networks: 1980s, 1990s and 2000s. In addition to these ten-years comparisons of articles, citations and co-citation networks were compared according to the regions of authors' institutional affiliations. The authors' institutional affiliations were categorized geographically based. After excluding self-citations and unifying different editions of same references in the same articles, articles were coded for (1) terms of publication's year and (2) author(s)' institutional regions. Articles were coded for three ten years' periods, namely 1980s, 1990s and 2000s. In region coding, while articles in A.S.Q. were coded as articles written by author(s) or at least one of authors whose institution(s) was/were in North America (the United States of America and Canada) and others, articles in O.S. were coded as articles written by author(s) or at least one of authors whose institution(s) was/were in the Europe and others. As can be seen on Table 1, 647 articles in A.S.Q. were coded within the North America category and 674 articles in O.S. were coded within the European category. In citation and co-citation analysis, the two category's articles' references were analysed for comparison. Whereas 647 articles in A.S.Q. have 41193 references, 674 articles in O.S. have 37284 references.

After coding, analysis was conducted for two journals separately. For each of the variances related to categories and periods, a corresponding program was developed to determine the count of simultaneous references taken together by two articles from another article. Programs for analyses

were developed in Microsoft Visual Studio 2012 environment with C# editor. For each variance, data was entered in Microsoft Access 2013 database in different tables and processed in the corresponding program. The columns that were processed in analysis are "Author," "Article Name," "Date of publishing," "Source," "Source Type" and "Referencing Article." The data in first five columns was handled together as "Article" and compared to "Referencing Article" parameter in the other rows. The result data was recorded in a newly created table with the columns "Article1," "Article2" and "Simultaneous References" which represents count. The code developed starting from the first row keeps the "Article" and "Referencing Article" data under individual variables and compares them to the "Referencing Article" data in all the following rows. When in any row the same value in "Referencing Article" was met, a couple was created by the two articles, and this data was entered in the newly created table with "Simultaneous References" value as 1. After the first row is compared to all the other rows, starting from the second row, the code was compared with the latter rows. By comparing the row just with the latter rows, handling the same two articles in reverse order was prevented. In the process, only "Simultaneous References" was updated by adding 1, when a row had been created for same articles couples before. When the loops were finished, the result data was transferred to Microsoft Excel in the same format and ordered according to "Simultaneous References" column as a ready data for evaluation.

5. Results

Research results were separately evaluated for two different analyses, namely citation and co-citation analyses. The first one is related to the citation analysis conducted to determine the most cited works. Results of citation counting can be seen in Table 2 and Table 3. As can be seen in Table 2, when the citations of the studies cited by North American authors in A.S.Q. are counted, it is seen that there are 85 studies referred to 25 times or more.

Table 2: Most Cited References in A.S.Q. by North American Authors (1980-2009)

	References	1980s	1990s	2000s	Total		References	1980s	1990s	2000s	Total
1	Pfeffer, J. & G. R. Salancik. 2003[1978].	71	55	33	159	44	Useem, M. 1984.	4	19	10	33
2	Thompson, J. D. 1967.	83	51	23	157	45	Jensen, M. C. & W. H. Meckling. 1976.	4	22	7	33
3	DiMaggio, P. J. & W. W. Powell 1983.	29	53	44	126	46	Cohen, M. D., J.G. March & J.P.Olsen. 1972.	22	7	3	32
4	Meyer, J.W. & B. Rowan. 1977.	47	36	35	118	47	Rogers, E. M. 2003[1962].	3	13	16	32
5	Cyert, R. M. & J. G. March. 1998[1963].	34	37	43	114	48	Child, J. 1972.	19	11	2	32
6	March, J. G. & H. A. Simon. 1993[1958].	48	31	23	102	49	Cohen, P., J. Cohen, S. G. West & L. S. Aiken 2003.	11	8	12	31
7	Hannan, M. T. & J. Freeman. 1977.	36	29	18	83	50	Porter, M. E. 1998[1980].	8	15	8	31
8	Weick, K. E. 1979[1969] .	48	16	14	78	51	Blau, P. 1964.	10	10	11	31
9	Stinchcombe, A. 1965.	27	27	22	76	52	Woodward, J. 1965.	25	4	1	30
10	Aldrich, H. E. 1979 .	53	19	3	75	53	Blau, P. 1977.	4	15	11	30
11	Hannan, M.T. & J. Freeman. 1989.	3	36	30	69	54	March, J. G. 1991.	0	7	23	30
12	Hannan, M. T. & J. Freeman. 1984.	12	31	25	68	55	Burt, R. S. 1987.	1	12	16	29
13	Williamson, O. 1975.	34	22	12	68	56	Staw, B. M., Sandelands L. E., Dutton J. E. 1981.	8	11	10	29
14	Lawrence, P. & J. W. Lorch. 1985.	33	21	7	61	57	Edwards, R. 1979.	17	9	3	29
15	Scott, W. R. & G. F. Davis. 2007[1980].	19	26	15	60	58	Galbraith, J. R. 1973.	17	9	3	29
16	Glaser, B. & A. Strauss. 1974[1967].	14	25	20	59	59	Williamson, O. E. 1985.	3	17	9	29
17	Nelson, R. R. & S. G. Winter. 1982.	7	32	17	56	60	Miles, M. B. & A. M. Huberman. 1994[1984].	2	13	14	29
18	Burt R. S. 1995[1992].	0	17	39	56	61	Freeman, J., G. R. Carroll, & M. T. Hannan 1983.	9	16	3	28
19	Granovetter, M. S. 1985.	6	26	23	55	62	Burt, R.S. 1983.	7	11	10	28
20	Pfeffer, J. 1981.	22	25	7	54	63	Hannan, M. T. & G. R. Carroll. 1992.	0	16	12	28
21	Kanter, M.R. 1993[1977].	21	23	8	52	64	Festinger, L. 1954.	5	14	9	28
22	Perrow, C. 1986[1972].	16	21	10	47	65	Baron, R. M. & D.A. Kenny. 1986.	0	8	20	28
23	Levitt, B. & J. G. March. 1988.	0	23	23	46	66	Podolny, J. 1993.	0	5	22	27
24	Tuma, N.B. & M.T. Hannan. 1984.	12	22	10	44	67	Weick, K. E. 1976.	21	3	3	27
25	March, J. P. & J. P. Olsen. 1982.	30	6	7	43	68	Haunschild, R. R. 1993.	0	9	18	27

26	Granovetter, M. S. 1973.	8	14	19	41	69	Uzzi, B. 1997.	0	4	23	27
27	Berger P. L. & T. Luckmann. 1974.	17	12	12	41	70	Blau, P. M. & R. A. Schoenherr. 1971.	16	6	5	27
28	Simon, H. A. 1997[1945].	18	15	7	40	71	Chandler, A. D., Jr. 1977 .	8	15	4	27
29	Greene, W. H. 2003.	0	16	24	40	72	Emerson, R. 1962.	17	1	8	26
30	Selznick, P. 1984[1949].	18	7	15	40	73	Eisenhardt, K. M. 1989.	0	12	14	26
31	Davis, G. E. 1991.	0	18	21	39	74	O'Reilly C. A. III., Caldwell D. F., Barnett W. P. 1989.	0	16	10	26
32	Barnard, C. 1968[1938].	15	21	3	39	75	Berle, A. A. & G. C. Means. 1968[1932].	10	11	5	26
33	Burns, T. & G. M. Stalker. 1994[1961].	23	12	4	39	76	Mintzberg, H. 1979.	16	6	4	26
34	Chandler, A. D. 1962.	20	11	8	39	77	Amburgey, T. L., D. Kelly & W. P. Barnett. 1993.	0	11	14	25
35	Tolbert, P. S. & L. G. Zucker. 1983.	10	17	11	38	78	Haveman, H. A. 1993.	0	7	18	25
36	Tushman, M. L. & P. Anderson. 1986.	4	21	13	38	79	Mace, M. L. 1986[1971].	5	17	3	25
37	Katz, D. & R. L. Kahn .1978[1966].	24	10	4	38	80	DiMaggio, P. J. 1988.	1	15	9	25
38	Scott, W. R. 2007[1995].	0	11	26	37	81	Selznick, P. 1984[1957].	9	8	8	25
39	Pfeffer, J. 1981.	18	11	8	37	82	Mintzberg, H. 1973.	15	7	3	25
40	Tushman, M. & E. Romanelli. 1985.	5	16	15	36	83	Salancik, G. R. 1977.	12	12	1	25
41	Weber, M. 1978[1920].	9	13	13	35	84	Mizruchi, M. S. 1992.	0	15	10	25
42	Crozier, M. 1969[1964].	21	9	4	34	85	Weber, M. 1964[1947].	15	3	7	25
43	Zucker, L. G. 1977.	8	16	9	33						

In 85 references cited 25 times or more, books hold an important part within the total references. Of these, 51 references are books, 31 references are articles and three are book chapters. Within Table 3, the most cited 57 references cited by European scholars 25 times or more in O.S. were listed. Of these, 50 most cited references are books and seven most cited references are articles. According to citation analysis results, the importance of books in the most cited references in O.S. is more than the importance of books in the most cited references in A.S.Q.

In the two lists, there are 30 common studies. Of these 30 studies, 26 studies were written by North American authors and four studies were written by European authors. When we examine the distributions of these 30 common studies' citations across three time periods in the two lists, following patterns can be seen:

- While citations of 10 studies continuously increase in O.S., citations of these studies continuously decrease in A.S.Q. during these three periods (Williamson, 1975; Simon, 1997[1945]; Weick, 1979[1969]; Thompson, 1967; Pfeffer & Salancik, 2003[1978]; Mintzberg, 1979; Meyer & Rowan, 1977; Hannan & Freeman, 1977; Perrow, 1986[1972]; March & Simon, 1993[1958]).
- While citations of 8 studies continuously increase in O.S. during these three periods, citations of these studies increased in the 1990s but decreased in the 2000s in A.S.Q. (Glaser & Strauss, 1974[1967]; Granovetter, 1985; Porter, 1998[1980]; Weber, 1978[1920]; Nelson & Winter, 1982; Williamson, 1985; DiMaggio & Powell, 1983; Barnard, 1968[1938]).
- While citations of four studies decreased during these three periods in A.S.Q., citations of these studies increased in the 1990s but decreased in the 2000s in O.S. (Burns & Stalker, 1994[1961]; Child, 1972; Chandler, 1962; Crozier, 1969[1964]).
- Citations of four studies increased in both A.S.Q. and O.S. during these three periods (Cyert & March, 1998[1963]; Scott, 2007[1995]; Eisenhardt, 1989; Miles & Huberman, 1994[1984]).
- Citations counts of Lawrence & Lorch (1985) decreased in both A.S.Q. and O.S. during these three periods; citations counts of Berger & Luckmann (1974[1966]) increased continuously in O.S. during these three periods but decreased in the 1990s and remained the same in 2000s as it was in the previous period in A.S.Q. and citations counts of March & Olsen (1982[1976]) increased continuously in O.S. during these three periods but decreased in the 1990s and increased very little in the 2000s in A.S.Q. Lastly, citation counts of Chandler (1977) increased in the 1990s but decreased in the 2000s in both lists.
- According to changes of citation counts of these 30 common studies, there is no reference whose citations continuously decreased in the O.S. but continuously increased in the A.S.Q.

Table 3: Most Cited References in O.S. by European Authors (1980-2009)

	References	1980s	1990s	2000s	Total		References	1980s	1990s	2000s	Total
1	Giddens A. 1987[1984].	1	20	53	74	30	Foucault, M. 1980[1977].	2	15	17	34
2	Weick K.E. 1979[1969].	5	31	35	71	31	Simon, H.A. 1997[1945].	6	11	17	34
3	DiMaggio P.J. & W.W. Powell. 1983.	1	17	50	68	32	Goffman, E. 1959.	1	10	23	34
4	Meyer J.W. & B. Rowan. 1977.	1	24	40	65	33	Penrose, E.T 1995[1959].	4	6	23	33
5	Pfeffer, J. & G.R. Salancik. 2003[1978].	9	23	25	57	34	Geertz, C. 1993[1973].	0	17	16	33
6	Weick K.E. 1995.	0	4	52	56	35	Schein, E.H. 1992[1985].	2	21	9	32
7	Morgan, G. 2006[1986].	3	35	17	55	36	Perrow, C. 1986[1972].	7	11	14	32
8	Cyert, R.M. & J.G. March. 1998[1963].	10	20	24	54	37	Braveman, H. 1974.	11	14	6	31
9	Williamson, O.E. 1975.	8	20	26	54	38	Chandler, A. D. 1962.	7	15	9	31
10	March, J.P. & H.A. Simon. 1993[1958].	7	19	27	53	39	Argyris, C. & D.A. Schön. 1978.	1	17	11	29
11	Berger P.L. & T. Luckmann. 1974[1966].	5	14	33	52	40	Nonaka, I. & H. Takeuchi. 1995.	0	5	23	28
12	Williamson, O.E. 1985	0	19	32	51	41	Giddens, A. 1991.	0	9	19	28
13	Nelson, R.R. & S.G. Winter. 1982.	1	13	36	50	42	Garfinkel, H. 1984[1967].	0	7	21	28
14	Scott, W.R. 2007[1995].	0	10	40	50	43	Lyotard, J.F. 1986[1979].	2	13	12	27
15	Foucault, M. 1995[1975].	6	20	23	49	44	Miles, M.B. & A.M. Huberman. 1994[1984].	0	3	24	27
16	Hofstede, G. 2001[1980].	6	23	20	49	45	Barnard, C. 1968[1938].	2	9	15	26
17	Burrell, G. & G. Morgan. 1988[1979].	7	25	15	47	46	Clegg, S. R. 1989.	0	11	15	26
18	Thomson, J. D. 1967.	12	15	20	47	47	Lave, J. & E. Wenger. 1991.	0	2	24	26
19	Burns, T. & G. M. Stalker. 1994[1961].	12	18	17	47	48	Pettigrew, A. 1985.	2	12	11	25
20	Crozier, M. 1969[1964].	14	22	9	45	49	Chandler, A. D. 1977.	4	11	10	25
21	Eisenhardt. K.M. 1989.	0	4	39	43	50	Mintzberg, H. 1979.	4	8	13	25
22	Peters, T. & R.H. Waterman. 1982.	5	28	9	42	51	Maurice, M., A. Sorge & M. Warner. 1980.	7	12	6	25
23	Weber, M. 1978[1920]..	7	13	22	42	52	March, J.P. & J.P. Olsen. 1982[1976].	2	10	13	25
24	Glaser, B. & A. Strauss. 1974[1967].	5	13	23	41	53	Porter, M. E. 1998[1980].	1	10	14	25
25	Yin, R. K. 2003[1984].	0	8	32	40	54	Hannan, M. & J. Freeman. 1977.	3	8	14	25
26	Lawrence, P. & J.W. Lorch. 1985.	16	13	10	39	55	Lukes, S. 1974.	5	9	11	25
27	Granovetter, M. 1985.	0	18	21	39	56	Kuhn, T.S. 1975[1962].	1	11	13	25
28	Child, J. 1972.	11	16	10	37	57	Latour, B. 1987.	0	8	17	25
29	Giddens, A. 1979.	4	15	15	34						

The second analysis is related to the co-citation analysis. Co-citation analysis can be conducted to determine the connections among a group of publications (Tsai and Wu, 2010). According to Zupic and Čater (2015), the measure of content relatedness of two items is frequency of citation of these items together. In order to determine prevailing approaches in North American authors in A.S.Q. and European authors in O.S., co-citation analyses were carried out by separating three periods. Figure 1 shows co-citation networks of most cited pairs of studies in 247 articles written by North American scholars in A.S.Q. from 1980 to 1989.

Insert Figure 1 around here

As can be seen in Figure 1, studies examining the relationship between organizations and environment make up the central clusters. In this cluster, Thompson's, Pfeffer and Salancik's, March and Simon's, Lawrence and Lorsch's, Katz and Kahn's and Aldrich's books make up the central cluster. The co-citation frequency of a pair of Thompson's and Pfeffer and Salancik's books is the highest and these books were cited 40 times in 247 articles. In addition, pioneer studies of institutionalism and population ecology approaches were at the forefront. In Figure 2, co-citation networks of most cited pairs of studies in 91 articles written by European authors in O.S. can be seen.

Insert Figure 2 around here

As can be seen Figure 2, European organization scholars' central attention is on the relationship between organizations and environments. European studies contributing to contingency theory and Aston group's studies are most cited studies in the main cluster of co-citation networks in this term. In addition, studies representing critical perspective to organization analysis seem to start gaining importance. Figure 3 shows co-citation networks of pairs of references cited 14 times and more in references of 223 articles written by North American organizational scholars in A.S.Q.

Insert Figure 3 around here

As can be seen from the Figure, pioneer studies of institutional approach and studies of population ecology approach are at centre of network clusters. In this cluster, the most cited pairs of studies are DiMaggio and Powell's and Meyer and Rowan's articles. The two studies were cited together within a total of 30 articles. Figure 4 shows co-citation networks of references' pairs which were highly cited among the references of 210 articles written by European organizational scholars in O.S. for the period 1990-1999.

Insert Figure 4 around here

As can be seen in Figure 4, studies reflecting critical and postmodern approaches in organization theory, organizational culture studies and main studies of resource dependence theory, the Carnegie school, social constructivist approach and contingency theory are at forefront positions. In addition, some studies (Foucault, 1982; Foucault, 1995; Lyotard, 1986) which are named studies of 'grand thinkers' which are said to reflect the main feature of European organization studies (Meyer and Boxenbaum, 2010) also seem to be gaining importance in this period. Figure 5 shows co-citation

networks of references' pairs which were highly cited among the references of 177 articles written by North American organizational scholars in A.S.Q. for the period 2000-2009.

Insert Figure 5 around here

As can be seen in Figure 5, four research approaches, namely institutional approach, studies of the Carnegie tradition and organizational learning and studies of social network theory occupy central positions in networks. Figure 6 shows co-citation networks of references' pairs which were highly cited among the references of 373 articles written by European organizational scholars in O.S. for the period 2000-2009.

Insert Figure 6 around here

As can be seen in Figure 6, four study categories, namely institutional approach, structuration theory and social construction perspective, studies of the Carnegie tradition, evolutionary economics with main studies of resource based view and studies related to qualitative research methods occupy central positions in networks.

6. Discussion and Conclusion

This research offers new findings to evaluate the Atlantic divide whose status is questioned. According to the results of the present study, it can be said that our findings seem to support divergent nature of European and North American approaches in organization studies field. Research findings show that there are more differences than commonality between two sides or camps of the Atlantic in adopting theoretical frameworks in the field of organization studies. Research findings show that there is more dividedness than convergence between studies at least 25 times or more cited by North American organization scholars' articles in A.S.Q. and those at least 25 times or more cited by European organization scholars' articles in O.S. There are 30 studies found in both of the lists. The difference between two lists is statistically significant ($t: -2.06$; $P: 0,0205$). When the extent of 55 studies cited at least 25 times or more by only North American organization scholars in A.S.Q. but not in O.S. and 27 studies cited at least 25 times or more by only European organization scholars in O.S. but not in A.S.Q. is analyzed, it can be said that the topics of these studies are quite different as expected. When we classify non-common studies with regard to topics and then consider topics whose frequencies are two or more, we can see that while population ecology (8), organizational social network (8), institutional theory (7), micro organizational behavior (5), contingency theory (5), quantitative research methods (4), social exchange theory (2), closed systems natural models (2) and agency theory (2) are the main topics in A.S.Q.; studies adopting critical and postmodern approach (6), culture (5), structuration theory (2), social constructionist approach to organizations (2), qualitative research methods (2) and philosophy and sociology of science (2) are the main topics in O.S. In the two lists, there are a total of eight studies focusing on the topics of learning and power. Four of these studies are in A.S.Q. of which two address the topic of learning and the other two the topic of power. The other four studies are in O.S. of which two address the topic of learning and the other two the topic of power.

When networks of co-citations are comparatively and periodically evaluated, it can be seen that there is more divergence than convergence. In 1980s, the environment is main topic in organizational analysis for both sides. While the main studies belonging to theories especially developed after the second half of the 1970s in the field of organization theory and the main studies of Carnegie tradition are at the forefront in A.S.Q., the main studies of contingency theory and critical studies are at the forefront in O.S. In 1990s, it can be said that topics dealt with by North American scholars in A.S.Q. are

more focused than those dealt with by European scholars in O.S. In A.S.Q. for this period, studies of institutional theory and population ecology theory became important. In addition, main studies of Carnegie tradition, contingency theory and resource dependence theory are important for this period in A.S.Q. However, it can be said that there is more topic diversity in O.S. for this period. Two main networks of studies came to the fore. The first cluster is comprised of studies that emphasize alternative approaches in the field of organization theory, studies of culture and studies adopting social constructionist approaches. The second cluster is comprised of studies that evaluate alternative approaches which especially emphasize postmodernism in the field of organization theory. In addition, the main studies of transaction cost theory, the Carnegie tradition and social constructionist approach to organizations came in to prominence in O.S. for the 1990s. When the prominent pairs of studies in the 2000s were examined, it was founded that the institutional theory is the most studied topic in the A.S.Q. The second important network consists of the Carnegie school studies and studies of learning and population ecology theory. The third group of studies as important as the second network consists of organizational social network research. Furthermore, it can be seen that the studies of population ecology theory constituting a cluster in the 1990s appears to have been attached to the clusters of other main theories in the 2000s. When we check on clusters consisting of co-citation networks in the O.S. for the 2000s, we can see that new institutional theory is the most prominent topic as in A.S.Q. The second research cluster is the network consisting of social constructionist studies and main studies of the structuration theory. In addition, the main source of the structuration theory (Giddens, 1987) was seen to be related to the main studies of new institutional theory. The third group of studies are qualitative research methods studies. The fourth group consists of two main studies of transaction cost theory. The fifth cluster of research consists of studies of the Carnegie school, evolutionary economics, resource based view and learning. Lastly, two studies that are related to learning also stand out in the O.S. for this period. Broadly speaking, the comparisons of co-citation network show that we can not mention commonality except for new institutional theory with regard to research agendas of both sides.

On the basis of these findings, it can be argued that while North American organization scholars focus more on “mainstream theories” in organizational research, European organization scholars focus more on “alternative approaches” in organizational research. It can be said that the findings of this present study about distinctiveness between North American and European’ approaches to organization analysis support findings of previous studies endorsing the idea of divergence (e.g., Üsdiken and Pasadeos, 1995; Üsdiken, 2014) in the approach to organization studies between two camps of the Atlantic in the field of organization theory. Research findings of the present study also seem to support previous findings about certain characteristics of both sides. For instance, when we compare the two lists consisting of references that were cited 25 times or more in A.S.Q. and O.S., it can be seen that there are differences. According to the results, the North American organization scholars in A.S.Q. made more citations to articles compared to their European counterparts in O.S. When the most cited lists of the present study are compared, it can be seen that while only 31 of 85 references cited at least 25 times or more are articles in A.S.Q., only seven of 57 references cited at least 25 times or more in O.S. are articles. The differences of the proportions of citing articles in the two list are also statistically significant ($t: -3,31$; $P: 0,0006$). This finding supports the evidence provided by Üsdiken ve Pasadeos (1995) to show that the North American organization researchers are more prone to citing articles than European organization researchers. In addition, the other characteristic stated in the literature for European approach to organizational research is that European organization scholars are more prone to citing studies of ‘grand thinkers’ (Meyer and Boxenbaum, 2010). Citing studies of ‘grand thinkers’ is seen as a sign of important feature of European organizational scholarship and as an indicator of European-ness in organization research (Meyer and Boxenbaum, 2010). When we compare the most cited studies given by North American organizational scholars in A.S.Q. with the most cited studies given by European organizational scholars in O.S., it can be seen that European scholars have a greater tendency to cite studies written by scholars who are thought as grand thinkers. While there are 10 studies written by authors who are labelled as grand thinkers in the list of studies which are cited at least 25 times or more in O.S. by European scholars, there are only two studies (Weber’s books) written by authors who are labelled as grand thinkers in the list of studies which are cited at least 25 times or more in A.S.Q. by North American scholars. The difference with regard to

citing grand thinkers between two lists is statistically significant ($t: -2,867$; $P: 0,0024$). This finding supports the evidence provided by Meyer and Boxenbaum (2010) and Üsdiken (2014) to show that the European organization researchers are more prone to citing studies of “grand thinkers” than North American organization researchers.

In addition, the findings of the present study seem to support the main claims of the studies that evaluate the center-periphery model (Shils, 1975; Alatas, 2003) with regard to the field of organization studies. According to the studies, the USA was the center in the diffusion of management knowledge during the second half of the twentieth century and the flow of management knowledge has largely been unidirectional, from the USA to the rest of the world (Üsdiken, 2007; Kipping, Engwall and Üsdiken, 2008; Üsdiken and Wasti, 2009). According to the main findings of the present study, it is seen that while there is no study written by European scholar among the most cited 20 studies by North American organization scholar in A.S.Q., 70 percent of the most cited 20 studies by European organization scholar in O.S. were written by North American scholars. When we comparatively examine the lists of the most cited studies that were cited at least 25 times or more, we can see that whereas there are six studies, namely Burns & Stalker (1994[1961]), Weber (1978[1920]), Crozier (1977), Child (1972), Woodward (1965), Weber (1964[1947]), belonging to non-North American authors among the 85 most cited studies by North American authors in A.S.Q., 38 studies among the most cited 57 studies or 66 percent of the 57 most cited studies belong to North American authors in O.S. When co-citations networks of studies written by North American organization scholars in A.S.Q. are examined, it is seen that there is a very limited number of studies written by European organization scholars. However, the studies written by North American scholars are very notable among networks of studies written by European scholars in O.S. The position of the USA as a centre in the production of management knowledge in comparison to Europe can be also understood from both authors’ institutional affiliations and periodical changes of distributions of 30 most cited common studies in A.S.Q. and O.S. Of these 30 studies, 26 studies were written by North American authors. When we look the changes of distributions of 30 most cited studies in three decades in both lists, we can see that there is no reference that continuously decreases in O.S. but continuously increases in A.S.Q. But there is the exact opposite situation for more than half of 30 studies.

Research findings of the present study also seem to support the main claim of the studies focusing on circulating management ideas and built on the translation concept (Czarniawska and Sevón, 1996; Czarniawska and Joerges 1996; Sahlin-Andersson and Engwall 2002; Czarniawska and Sevón, 2005; Sahlin and Wedlin, 2008). According to this stream of research, ideas are shaped, framed, reshaped, and reframed (Sahlin-Andersson and Engwall 2002; 23) and ideas evolve differently in different settings while they flow (Sahlin and Wedlin, 2008). When co-citation networks are compared, it can be said that studies written by North American scholars and transferred by European scholars were repositioned in their own research context. Studies which were transferred seem to be reinterpreted in a new setting. For example, in 1980s, it seems that transferred contingency studies written by North American scholars were interpreted and reconstructed in the prominent contingency studies written by European scholars. Another example is related to Weick’s study (Weick, 1979[1969]). Weick’s book was one of the most cited studies in A.S.Q. and was cited together with main studies of other theories. In 1990s and 2000s, Weick’s book was cited mostly with one of the studies emphasizing alternative approaches in the field of organization theory (Morgan, 2006[1986]) and the main study of structuration theory (Giddens, 1987[1984]). For example, when co-citation networks of the 2000s were compared, while the main studies of new institutional theory were cited the most with the main study of structuration theory in O.S., these were mostly cited with the main studies of mainstream theories in A.S.Q.

From the the findings of the present study, an inference can be made. When we think within the context of the path dependence theory (Arthur, 1989; David, 1994; Mahoney, 2000), differences in the approaches in the organization analysis between North America and Europe can be evaluated as different paths. Besides, the new institutional theory is common research agenda and the most widely studied theoretical perspective for the both sides. From this point of the view, we can ask what the main features of theories converging different paths followed are or what the main features of theories adopted in different sides of the Atlantic are though they have different paths in the approach to organization analysis. To gain some insights into this question, I determined studies that cited three

main studies of the new institutional theory together, namely DiMaggio and Powell (1983); Meyer and Rowan (1977) and Scott (2005[1995]), constituting the main co-citation networks in the 2000s in A.S.Q. and O.S. After determining the articles citing three institutionalist studies, the research style of these articles was examined. To assess the research style of these articles, two indicators were used as in Üsdiken (2014). The first indicator is method preferences of these articles. As categorized by Üsdiken (2014), method preferences can be categorized as a) non-empirical, b) qualitative and c) quantitative. The second indicator is European-ness dimensions of an article. This indicator was assessed whether articles cite studies of 'grand names' or 'thinkers' who are listed in Meyer and Boxenbaum's study. In Table 4., 21 articles citing three studies of new institutional theory together and written by North American scholars in A.S.Q. were listed. In Table 5., 18 articles citing three studies of new institutional theory together and written by European scholars in O.S. were listed.

Table 4: Research Style of the Studies citing DiMaggio and Powell (1983); Meyer and Rowan (1977) and Scott (2005[1995]) together in ASQ

	<i>Studies published in ASQ</i>	<i>European-ness (citing studies of grand thinkers)</i>	<i>Method</i>
1	Goodrick & Salancik (1996)	0	Quantitative
2	Westphal, Gulati & Shortell (1997)	0	Quantitative
3	Dobbin & Dowd (1997)	0	Quantitative
4	Westphal & Zajac (1998)	1	Quantitative
5	Zbaracki (1998)	1	Qualitative
6	Wade, Swaminathan & Saxon (1998)	0	Quantitative
7	Ocasio (1999)	2	Quantitative
8	Human & Provan (2000)	0	Qualitative
9	Staw & Epstein (2000)	0	Quantitative
10	D'Aunno, Succi & Alexander (2000)	0	Quantitative
11	Lounsbury (2001)	1	Quantitative
12	Westphal & Zajac (2001)	0	Quantitative
13	Westphal, Seidel & Stewart (2001)	1	Quantitative
14	Güler, Guillen & MacPherson (2002)	4	Quantitative
15	Marquis (2003)	0	Quantitative
16	Sine, Haveman, & Tolbert (2005)	0	Quantitative
17	Luo & Chung (2005)	0	Quantitative
18	Kim, Shin, Oh & Jeong (2007)	2	Quantitative
19	Cattani, Ferriani, Negro & Perretti (2008)	1	Quantitative
20	Sauder (2008)	1	Qualitative
21	Rangan & Şengül (2008)	0	Quantitative

Table 5: Research Style of the Studies citing DiMaggio and Powell (1983); Meyer and Rowan (1977) and Scott (2005[1995]) together in OS

	<i>Studies published in OS</i>	<i>European-ness (citing studies of grand thinkers)</i>	<i>Method</i>
1	Hung & Whittington (1997)	2	Qualitative
2	Suhomlinova (1999)	0	Quantitative
3	Daniels, Johnson & de Chernatony (2002)	0	Quantitative
4	Laurila & Lilja (2002)	0	Qualitative
5	White & Linden (2002)	0	Qualitative
6	Hensmans (2003)	11	Qualitative
7	Saka (2004)	1	Qualitative
8	Munir & Jones (2004)	6	Non-empirical
9	Mazza & Pedersen (2004)	1	Qualitative
10	Munir (2005)	3	Qualitative
11	Durand & McGuire (2005)	0	Qualitative
12	Beck & Walgenbach (2005)	0	Quantitative
13	Greve (2005)	0	Non-empirical
14	Wezel & Saka-Helmhout (2006)	0	Quantitative
15	Núñez-Nickel, Gutiérrez & Carmona (2006)	0	Quantitative
16	Blackler & Regan (2006)	2	Qualitative
17	Vermeulen, Büch & Greenwood (2007)	0	Qualitative
18	Golant & Sillince (2007)	1	Qualitative

When research styles of articles listed in Table 4. and Table 5. are compared, it is seen that while 18 of 21 articles in A.S.Q. are quantitative research, only 5 of 18 articles in O.S. are quantitative research. Method preferences of articles in the both sides are different and this difference is statistically significant (t: 4,447, P: 0,0000384). When we compare articles in both sides in terms of the second indicator, it can be seen that while 27 studies of grand thinkers were cited in 8 articles of O.S., 15 studies of grand thinkers were cited in 9 articles of A.S.Q. There is a difference with regard to citing grand thinkers between two sides of Atlantic. European organization researchers citing three main studies of the new institutional theory together are more prone to citing studies of “grand thinkers”

than North American counterparts. A proposition related to the question mentioned above can be made. This proposition is that the differences in approaches stemming from existing different path dependencies can be alleviated with theories as long as these theories are compatible with main characteristics following different path dependencies. As can be seen in our comparison, while quantitative methods are more preferred in the USA to study the new institutional theory, it is studied more with qualitative methods in Europe. In addition, adopting the new institutional theory as a theoretical perspective seems not to require avoidance of making references to main studies of grand thinkers in Europe. In this regard, the new institutional theory allows to maintain the main research styles adopted for organizational analysis in both sides. Thus, it seems to have been studied in both sides.

Examining two observations based on findings of this present study in the future research can contribute to our understanding of development of organizational theory as a scientific field. First observation is that dominant theoretical perspectives seem to have changed significantly in the both sides of the Atlantic in the 2000s. For example, organizational social network research became one of the main research streams in A.S.Q. in the 2000s. When co-citations networks are examined, it can be alleged that one of the reasons of this situation is that studies constituting network of this research stream were published in the 1990s. However, becoming organizational social network research as one of the main theoretical research perspectives in a short span of time is remarkable. The new institutional theory studies are also one of the main research streams in the A.S.Q. and O.S. in the 2000s. While two main studies of the new institutional theory can be seen in the 1980s and 1990s in A.S.Q., they are not in O.S. However, studies of the new institutional theory were the most prominent studies in O.S. in the 2000s. The reasons of significant changes in research agendas in a short time may be analyzed. Second observation is related to alleviating importance of studies of 'alternative' perspective in O.S. in the 2000s. When co-citations networks are examined, it can be seen that studies of 'alternative' perspective studies were important in O.S. in the 1980s and 1990s but this perspective was not one of the main research streams in the 2000s. For example, when co-citation networks examined, there were 12 studies that can be classified as critical and postmodern organization studies in the O.S. in the 1990s. When we analyze changes of references counts of these studies, it can be seen that while references' counts of 10 of these studies decreased, references' counts of two studies (Foucault's books) increased very little in the 2000s. Research may look into why importance of critical and postmodern organization studies diminished in European organization studies.

In the literature, there is a study that compared the patterns of citations and co-citation networks of articles published in A.S.Q. and O.S. for two regions for a three year period (Üsdiken and Pasadeos, 1995), there are studies that conceptually assessed approach differences of American and European scholars (Kassem, 1976; Koza and Thoenig, 1995; March, 2007), there is a study assessing American and European approaches of organization research by analysing citations of influential books (Baum, 2011), there are studies evaluating historical progress of organizational journals for a particular time period (Organization Studies 30th Anniversary Special Issue of Organization Studies, 2010; Daft, 1980), there is a study analysing co-authorship in leading journals of the field of organization studies (Acedo et al., 2006), there is a study to examine how main research groups or 'colleges' evolve in the course of time (Vogel, 2012), there is a study longitudinally comparing characteristics of articles and their' authors in leading journals of the field of organization studies (Üsdiken, 2014). However, there is not a bibliometric study that aims to assess historically and comparatively central approach in top management and organization journals in North America and Europe for 30 years' time span by analyzing citations and co-citation networks of articles published in these journals with regard to different periods in the 30 years' time span and regions of authors' institutional affiliation(s). The present study is believed to extend our understanding about the divergence or convergence debate by demonstrating how central approaches to organizations have been historically evolved, by presenting an evaluation for different views of "Atlantic Divide" phenomenon on the basis of a new data set and by elaborating our knowledge about the issue.

References

- Acedo, F. J. & Casillas, J.C. 2005. Current Paradigms in the International Management Field: An Author Co-citation Analysis. *International Business Review*, 14(5): 619–639.
- Acedo, F. J., Barroso, C., Casanueva, C. & Galán, J. L.. 2006. Co-authorship in Management and Organizational Studies: An Empirical and Network Analysis. *Journal of Management Studies*, 43(5): 957-983.
- Alatas, S. F. 2003. Academic Dependency and the Global Division of Labour in the Social Sciences. *Current Sociology*, 51, 599–613.
- Arthur, W. B. 1989. Competing Technologies, Increasing Returns, and Lock-In by Historical Events. *The Economic Journal*, 99(394): 116-131.
- Augier, M., March, J. G. & Sullivan, B. N. 2005. Notes on the Evolution of a Research Community: Organization Studies in Anglophone North America, 1945-2000. *Organization Science*, 16(1): 85-95.
- Baum, J. A. C. 2011. European and North American Approaches to Organizations and Strategy Research: An Atlantic Divide? Not., *Organization Science*, 22(6): 1663-1679.
- Baum, J. A. C. (Ed.). 2002. *Blackwell Companion to Organizations*. Blackwell, Oxford, UK.
- Charvet, F. F., M.C. Cooper & J. T. Gardner. 2008. The Intellectual Structure of Supply Chain Management: A Bibliometric Approach. *Journal of Business Logistics*. 29(1): 47-73.
- Clegg, S. R., Hardy, C. & Nord, W. (Ed). 1996. *Handbook of Organization Studies*. Sage, London.
- Collin, S-O., Johansson, U., Svensson, K. & Ulvenblad, P.-O. 1996. Market Segmentation in Scientific Publications: Research Patterns in American vs European Management Journals, *British Journal of Management*, 7(2): 141–154.
- Czarniawska, B. & Sevón, G. 1996. Introduction. In B. Czarniawska and G. Sevón (eds) *Translating Organizational Change*, pp. 1–12. Berlin: de Gruyter.
- Czarniawska, B. & Joerges, B. 1996. Travel of Ideas. In B. Czarniawska and G. Sevón (eds) *Translating Organizational Change*, pp. 13–48. Berlin: de Gruyter.
- Czarniawska, B. & Sevón, G. 2005. Translation is a Vehicle, Imitation its Motor, and Fashion Sits at the Wheel. In B. Czarniawska and G. Sevón (eds), *Global Ideas: How Ideas, Objects and Practices Travel in a Global Economy*, Malmö, Sweden: Liber & Copenhagen Business School Press, 7-12.
- Daft, R. L. 1980. The Evolution of Organization Analysis in ASQ, 1959-1979. *Administrative Science Quarterly*, 25(4): 623-636.
- David, P. A. 1994. Why Are Institutions the 'Carriers of History'? Path Dependence and the Evolution of Conventions, Organizations and Institutions. *Structural Change and Economic Dynamics*, 5(2): 205-220.
- Griffith, D. A., Cavusgil, S. T. & Xu, S. 2008. Emerging Themes in International Business Research, *Journal of International Business Studies*. 39: 1220–1235.
- Holt, R. & den Hond, F. 2013. Sapere Aude. *Organization Studies*, 34(11): 1587-1600.
- Kassem, M. S. 1976. Organization Theory: American and European Styles. *International Studies of Management & Organization*, 6(3): 46-59.
- Kipping M., Engwall L. & Üsdiken B. 2008. The Transfer of Management Knowledge to Peripheral Countries. *International Studies of Management and Organisation*, 38(4): 3–16.
- Koza, M. P. & Thoenig, J. C. 1995. Organizational Theory at the Crossroads: Some Reflections on European and United States Approaches to Organizational Research. *Organization Science*, 6(1): 1-8.
- March, J. G. 2007. The Study of Organizations and Organizing since 1945. *Organization Studies*, 28(1): 9-19.

- Mahoney, J. 2000. Path Dependence in Historical Sociology. *Theory and Society*, 29(4): 507-548.
- Meyer, R. E., & Boxenbaum, E. 2010. Exploring European-ness in organization research. *Organization Studies*, 31: 737–755
- Organization Studies* (2010), 30th Anniversary Special Issue, 31(6).
- Ramos-Rodríguez, A. R. & Ruíz-Navarro, J. 2004. Changes in the Intellectual Structure of Strategic Management Research: A Bibliometric Study of the Strategic Management Journal, 1980-2000. *Strategic Management Journal*, 25(10): 981-1004.
- Sahlin-Andersson, K. & Engwall, L. 2002. *The Expansion of Management Knowledge: Carriers, Flows, and Sources*. Stanford, CA: Stanford Business Books.
- Sahlin, K. & L. Wedlin. 2008. Circulating Ideas: Imitation, Translation, Editing. In *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*, eds. R. Greenwood, C. Oliver, R. Suddaby, and K. Sahlin, 218–242. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Shils, E. 1975. Center and Periphery. In Shils, E. (Ed.), *Center and Periphery: Essays in Macrosociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 3–16.
- Tsai, W. & Wu, C. H. 2010. Knowledge Combination: A Cocitation Analysis, *Academy of Management Journal*, 53(3): 441-450.
- Tsoukas, H., Garud, R. & Hardy, C. 2003. Continuity and Change for Organization Studies. *Organization Studies*, 24(7): 1003-1014.
- Tsoukas, H. & Knudsen, C. (Ed). 2003. *The Oxford Handbook of Organizational Theory: Meta-theoretical perspectives*. Oxford University Press, Oxford, UK.
- Üsdiken, B. 1995. Örgüt Kuramında Yeni Yol Ayrımları: Kuzey Amerika, Avrupa ve Türkiye, *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri*, c.1., ss. 97-110. Ankara: TODAİE.
- Üsdiken, B. & Y. Pasadeos. 1995. Organizational Analysis in North America and Europe: A Comparison of Co-Citation networks. *Organization Studies*, 16(3): 503-524.
- Üsdiken, B. & Leblebici, H. 2001. Organization theory. In *Handbook of industrial, work and organizational psychology*. N. Anderson, D. S. Ones, H. K. Sinangil and C. Viswesvaran (eds), 377–397. London: Sage.
- Üsdiken, B. 2007. Commentary: Management Education Between Logics and Locations. *Scandinavian Journal of Management*, 23(1): 84-94
- Üsdiken, B. & Wasti, S. A. 2009. Preaching, Teaching and Researching at the Periphery: Academic Management Literature in Turkey, 1970–1999. *Organization Studies*, 30(6): 1063–1082.
- Üsdiken, B. 2014. Centres and Peripheries: Research Styles and Publication Patterns in ‘Top’ US Journals and their European Alternatives, 1960–2010, *Journal of Management Studies*, 51(5): 764–789.
- Verbeek, A., Debackere, K., Luwel, M. & Zimmermann, E. 2002. Measuring Progress and Evolution in Science and Technology- I: The Multiple Uses of Bibliometric Indicators, *International Journal of Management Reviews*, 4(2): 179–211.
- Vogel, R. 2012. The Visible Colleges of Management and Organization Studies: A Bibliometric Analysis of Academic Journals. *Organization Studies*, 33(8): 1015-1043.
- Zupic, I. & Čater, T. 2015. Bibliometric Methods in Management and Organization, *Organizational Research Methods*, 18(3): 429-47.

Appendix

Table 1. Data Profile

	Administrative Science Quarterly (ASQ)		Organization Studies (OS)	
	Articles and Citations	North American Authors' Articles in A.S.Q. and these articles' citations	Articles and Citations	European Authors' Articles in O.S. and these articles' citations
Number of articles published in the 1980s	261	247	190	91
Number of articles published in the 1990s	243	223	311	210
Number of articles published in the 2000s	187	177	582	373
Total articles	691	647	1083	674
Total citation counts in articles published in the 1980s (self- citations)	13049(658): 12391	12315(640): 11675	7779(443): 7336	3448 (183): 3265
Total citation counts in articles published in the 1990s (self- citations)	16070(791): 15279	14615(716): 13899	19222(886): 18336	12448(630): 11818
Total citation counts in articles published in the 2000s (self- citations)	17082(619): 16463	16212(593): 15619	36976(2001): 34975	23443(1242): 22201
Total citations for analysis	44133	41193	60647	37284

Table 2. Most Cited References in A.S.Q. by North American Authors (1980-2009)

	References	1980s	1990s	2000s	Total		References	1980s	1990s	2000s	Total
1	Pfeffer, J. & G. R. Salancik. 2003[1978].	71	55	33	159	44	Useem, M. 1984.	4	19	10	33
2	Thompson, J. D. 1967.	83	51	23	157	45	Jensen, M. C. & W. H. Meckling. 1976.	4	22	7	33
3	DiMaggio, P. J. & W. W. Powell 1983.	29	53	44	126	46	Cohen, M. D., J.G. March & J.P.Olsen. 1972.	22	7	3	32
4	Meyer, J.W. & B. Rowan. 1977.	47	36	35	118	47	Rogers, E. M. 2003[1962].	3	13	16	32
5	Cyert, R. M. & J. G. March. 1998[1963].	34	37	43	114	48	Child, J. 1972.	19	11	2	32
6	March, J. G. & H. A. Simon. 1993[1958].	48	31	23	102	49	Cohen, P., J. Cohen, S. G. West & L. S. Aiken 2003.	11	8	12	31
7	Hannan, M. T. & J. Freeman. 1977.	36	29	18	83	50	Porter, M. E. 1998[1980].	8	15	8	31
8	Weick, K. E. 1979[1969].	48	16	14	78	51	Blau, P. 1964.	10	10	11	31
9	Stinchcombe, A. 1965.	27	27	22	76	52	Woodward, J. 1965.	25	4	1	30
10	Aldrich, H. E. 1979.	53	19	3	75	53	Blau, P. 1977.	4	15	11	30
11	Hannan, M.T. & J. Freeman. 1989.	3	36	30	69	54	March, J. G. 1991.	0	7	23	30
12	Hannan, M. T. & J. Freeman. 1984.	12	31	25	68	55	Burt, R. S. 1987.	1	12	16	29
13	Williamson, O. 1975.	34	22	12	68	56	Staw, B. M., Sandelands L. E., Dutton J. E. 1981.	8	11	10	29
14	Lawrence, P. & J. W. Lorch. 1985.	33	21	7	61	57	Edwards, R. 1979.	17	9	3	29
15	Scott, W. R. & G. F. Davis. 2007[1980].	19	26	15	60	58	Galbraith, J. R. 1973.	17	9	3	29
16	Glaser, B. & A. Strauss. 1974[1967].	14	25	20	59	59	Williamson, O. E. 1985.	3	17	9	29
17	Nelson, R. R. & S. G. Winter. 1982.	7	32	17	56	60	Miles, M. B. & A. M. Huberman. 1994[1984].	2	13	14	29
18	Burt R. S. 1995[1992].	0	17	39	56	61	Freeman, J., G. R. Carroll, & M. T. Hannan 1983.	9	16	3	28
19	Granovetter, M. S. 1985.	6	26	23	55	62	Burt, R.S. 1983.	7	11	10	28
20	Pfeffer, J. 1981.	22	25	7	54	63	Hannan, M. T. & G. R. Carroll. 1992.	0	16	12	28
21	Kanter, M.R. 1993[1977].	21	23	8	52	64	Festinger, L. 1954.	5	14	9	28
22	Perrow, C. 1986[1972].	16	21	10	47	65	Baron, R. M. & D.A. Kenny. 1986.	0	8	20	28
23	Levitt, B. & J. G. March. 1988.	0	23	23	46	66	Podolny, J. 1993.	0	5	22	27
24	Tuma, N.B. & M.T. Hannan. 1984.	12	22	10	44	67	Weick, K. E. 1976.	21	3	3	27
25	March, J. P. & J. P. Olsen. 1982.	30	6	7	43	68	Haunschild, R. R. 1993.	0	9	18	27
26	Granovetter, M. S. 1973.	8	14	19	41	69	Uzzi, B. 1997.	0	4	23	27
27	Berger P. L. & T. Luckmann. 1974.	17	12	12	41	70	Blau, P. M. & R. A. Schoenherr. 1971.	16	6	5	27
28	Simon, H. A. 1997[1945].	18	15	7	40	71	Chandler, A. D., Jr. 1977.	8	15	4	27
29	Greene, W. H. 2003.	0	16	24	40	72	Emerson, R. 1962.	17	1	8	26
30	Selznick, P. 1984[1949].	18	7	15	40	73	Eisenhardt, K. M. 1989.	0	12	14	26
31	Davis, G. E. 1991.	0	18	21	39	74	O'Reilly C. A. III., Caldwell D. F., Barnett W. P. 1989.	0	16	10	26
32	Barnard, C. 1968[1938].	15	21	3	39	75	Berle, A. A. & G. C. Means. 1968[1932].	10	11	5	26
33	Burns, T. & G. M. Stalker. 1994[1961].	23	12	4	39	76	Mintzberg, H. 1979.	16	6	4	26
34	Chandler, A. D. 1962.	20	11	8	39	77	Amburgey, T. L., D. Kelly & W. P. Barnett. 1993.	0	11	14	25
35	Tolbert, P. S. & L. G. Zucker. 1983.	10	17	11	38	78	Haveman, H. A. 1993.	0	7	18	25
36	Tushman, M. L. & P. Anderson. 1986.	4	21	13	38	79	Mace, M. L. 1986[1971].	5	17	3	25
37	Katz, D. & R.L.Kahn .1978[1966].	24	10	4	38	80	DiMaggio, P. J. 1988.	1	15	9	25
38	Scott, W. R. 2007[1995].	0	11	26	37	81	Selznick, P. 1984[1957].	9	8	8	25

39	Pfeffer, J. 1981.	18	11	8	37	82	Mintzberg, H. 1973.	15	7	3	25
40	Tushman, M. & E. Romanelli. 1985.	5	16	15	36	83	Salancik, G. R. 1977.	12	12	1	25
41	Weber, M. 1978[1920].	9	13	13	35	84	Mizruchi, M. S. 1992.	0	15	10	25
42	Crozier, M. 1969[1964].	21	9	4	34	85	Weber, M. 1964[1947].	15	3	7	25
43	Zucker, L. G. 1977.	8	16	9	33						

Table 3. Most Cited References in O.S. by European Authors (1980-2009)

	References	1980s	1990s	2000s	Total		References	1980s	1990s	2000s	Total
1	Giddens A. 1987[1984].	1	20	53	74	30	Foucalt, M. 1980[1977].	2	15	17	34
2	Weick K.E. 1979[1969].	5	31	35	71	31	Simon, H.A. 1997[1945].	6	11	17	34
3	DiMaggio P.J. & W.W. Powell. 1983.	1	17	50	68	32	Goffman, E. 1959.	1	10	23	34
4	Meyer J.W. & B. Rowan. 1977.	1	24	40	65	33	Penrose, E.T 1995[1959].	4	6	23	33
5	Pfeffer, J. & G.R. Salancik. 2003[1978].	9	23	25	57	34	Geertz, C. 1993[1973].	0	17	16	33
6	Weick K.E. 1995.	0	4	52	56	35	Schein, E.H. 1992[1985].	2	21	9	32
7	Morgan, G. 2006[1986].	3	35	17	55	36	Perrow, C. 1986[1972].	7	11	14	32
8	Cyert, R.M. & J.G. March. 1998[1963].	10	20	24	54	37	Braveman, H. 1974.	11	14	6	31
9	Williamson, O.E. 1975.	8	20	26	54	38	Chandler, A. D. 1962.	7	15	9	31
10	March, J.P. & H.A. Simon. 1993[1958].	7	19	27	53	39	Argyris, C. & D.A. Schön. 1978.	1	17	11	29
11	Berger P.L. & T. Luckmann. 1974[1966].	5	14	33	52	40	Nonaka, I. & H. Takeuchi. 1995.	0	5	23	28
12	Williamson, O.E. 1985	0	19	32	51	41	Giddens, A. 1991.	0	9	19	28
13	Nelson, R.R. & S.G. Winter. 1982.	1	13	36	50	42	Garfinkel, H. 1984[1967].	0	7	21	28
14	Scott, W.R. 2007[1995].	0	10	40	50	43	Lyotard, J.F. 1986[1979].	2	13	12	27
15	Foucalt, M. 1995[1975].	6	20	23	49	44	Miles, M.B. & A.M. Huberman. 1994[1984].	0	3	24	27
16	Hofstede, G. 2001[1980].	6	23	20	49	45	Barnard, C. 1968[1938].	2	9	15	26
17	Burrell, G. & G. Morgan. 1988[1979].	7	25	15	47	46	Clegg, S. R. 1989.	0	11	15	26
18	Thomson, J. D. 1967.	12	15	20	47	47	Lave, J. & E. Wenger. 1991.	0	2	24	26
19	Burns, T. & G. M. Stalker. 1994[1961].	12	18	17	47	48	Pettigrew, A. 1985.	2	12	11	25
20	Crozier, M. 1969[1964].	14	22	9	45	49	Chandler, A. D. 1977.	4	11	10	25
21	Eisenhardt. K.M. 1989.	0	4	39	43	50	Mintzberg, H. 1979.	4	8	13	25
22	Peters, T. & R.H. Waterman. 1982.	5	28	9	42	51	Maurice, M., A. Sorge & M. Warner. 1980.	7	12	6	25
23	Weber, M. 1978[1920]..	7	13	22	42	52	March, J.P. & J.P. Olsen. 1982[1976].	2	10	13	25
24	Glaser, B. & A. Strauss. 1974[1967].	5	13	23	41	53	Porter, M. E. 1998[1980].	1	10	14	25
25	Yin, R. K. 2003[1984].	0	8	32	40	54	Hannan, M. & J. Freeman. 1977.	3	8	14	25
26	Lawrence, P. & J.W. Lorch. 1985.	16	13	10	39	55	Lukes, S. 1974.	5	9	11	25
27	Granovetter, M. 1985.	0	18	21	39	56	Kuhn, T.S. 1975[1962].	1	11	13	25
28	Child, J. 1972.	11	16	10	37	57	Latour, B. 1987.	0	8	17	25
29	Giddens, A. 1979.	4	15	15	34						

Figure 1: A.S.Q. Co-Citation Networks (1980s; +14 co-citations; Max.40)

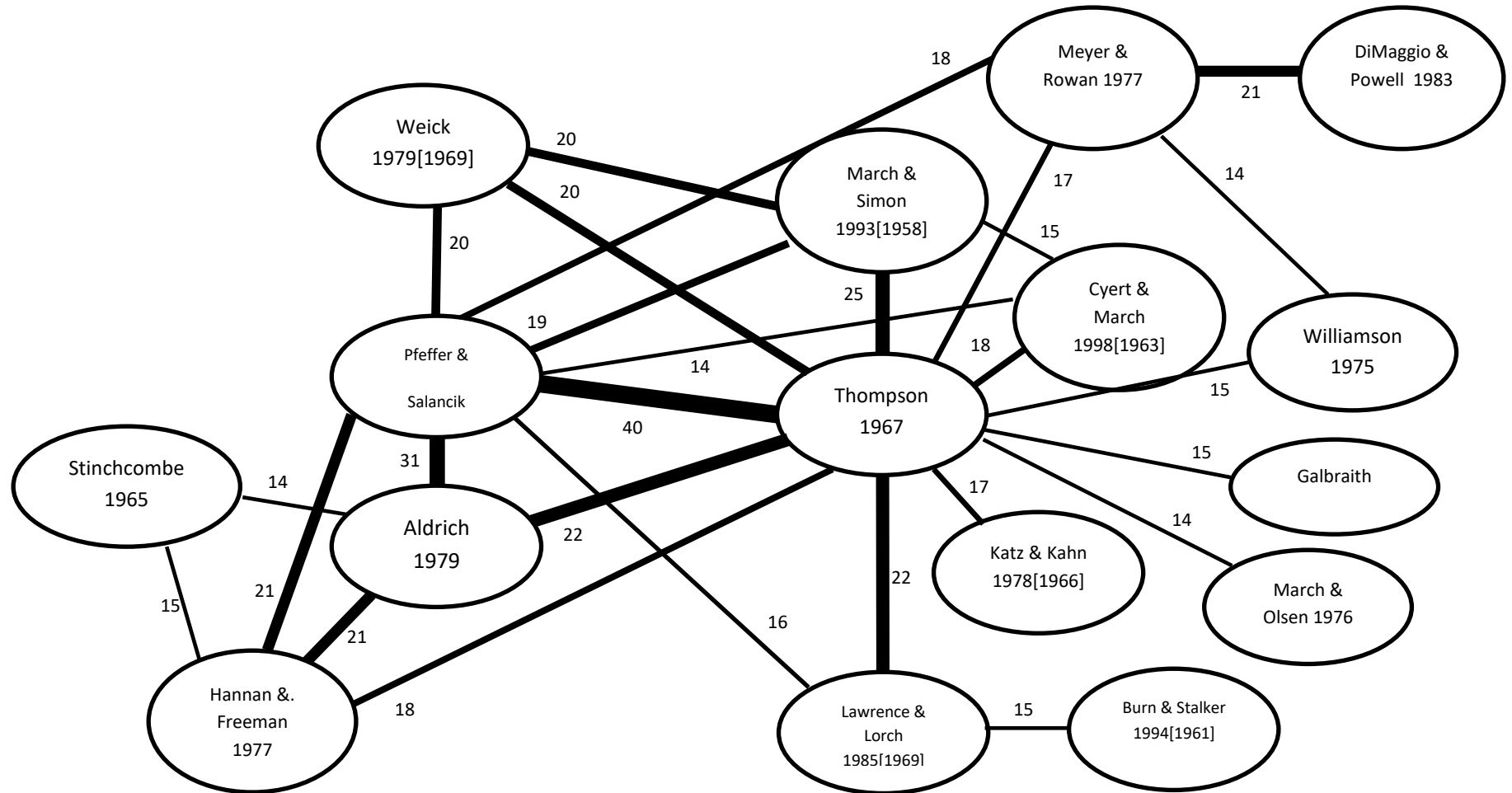

Figure 2: O.S. Co-Citation Networks (1980s; +4 co-citations; Max.8)

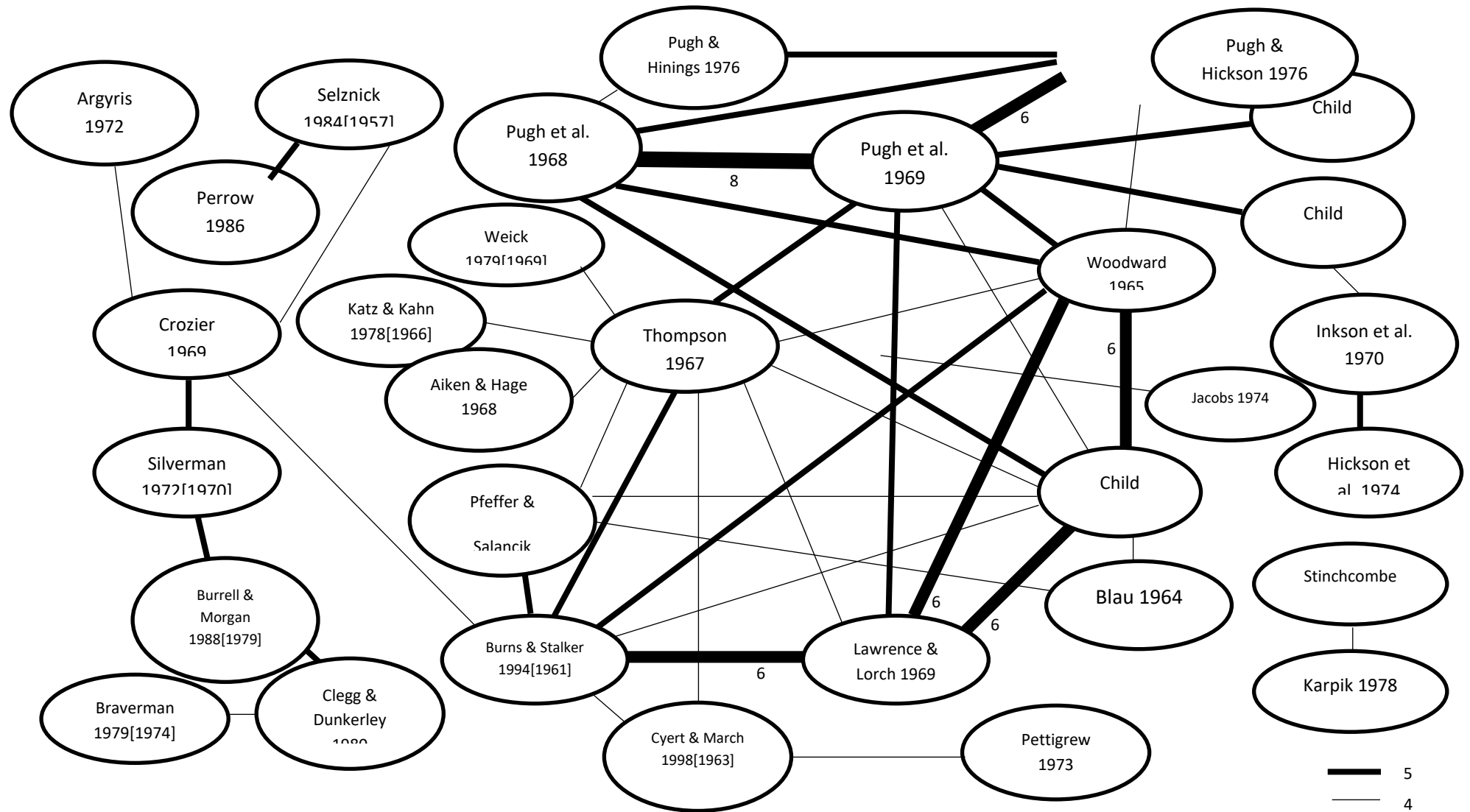

Figure 3: A.S.Q. Co-Citation Networks (1990s; +14 co-citations; Max.30)

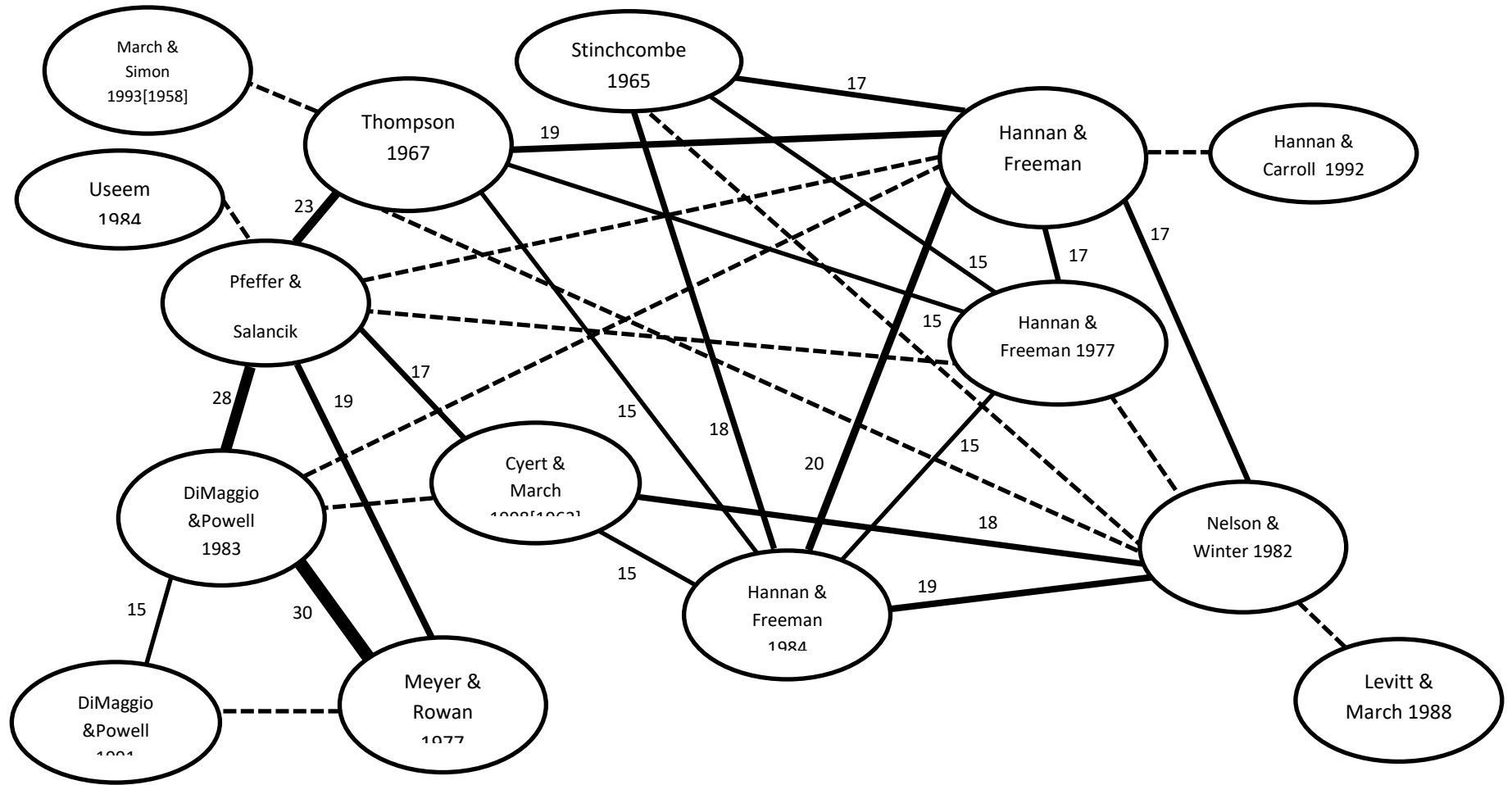

Figure 4: O.S. Co-Citation Networks (1990s; +7 co-citations; Max.12)

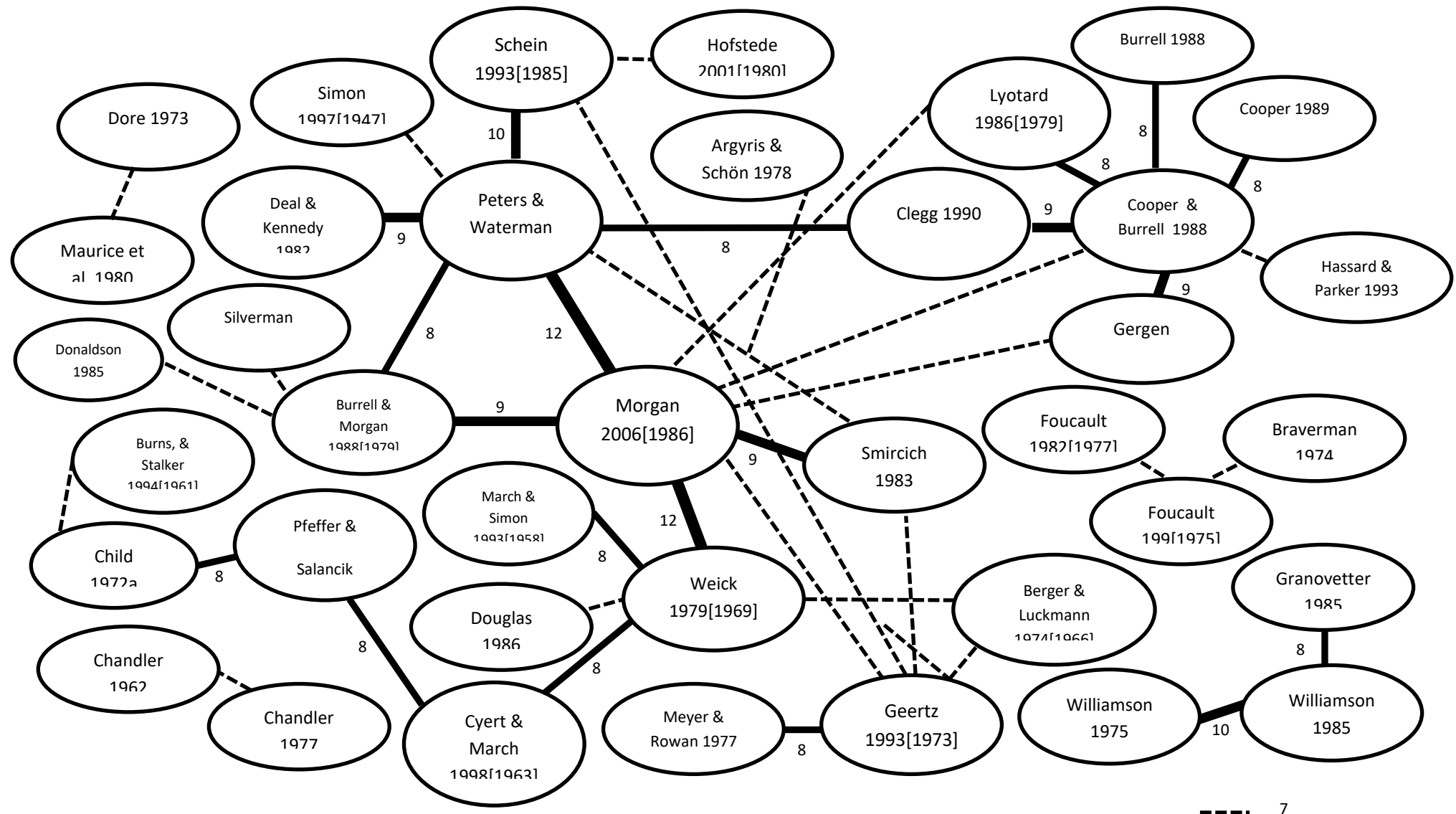

Figure 5: A.S.Q. Co-Citation Networks (2000s; +12 co-citations; Max.25)

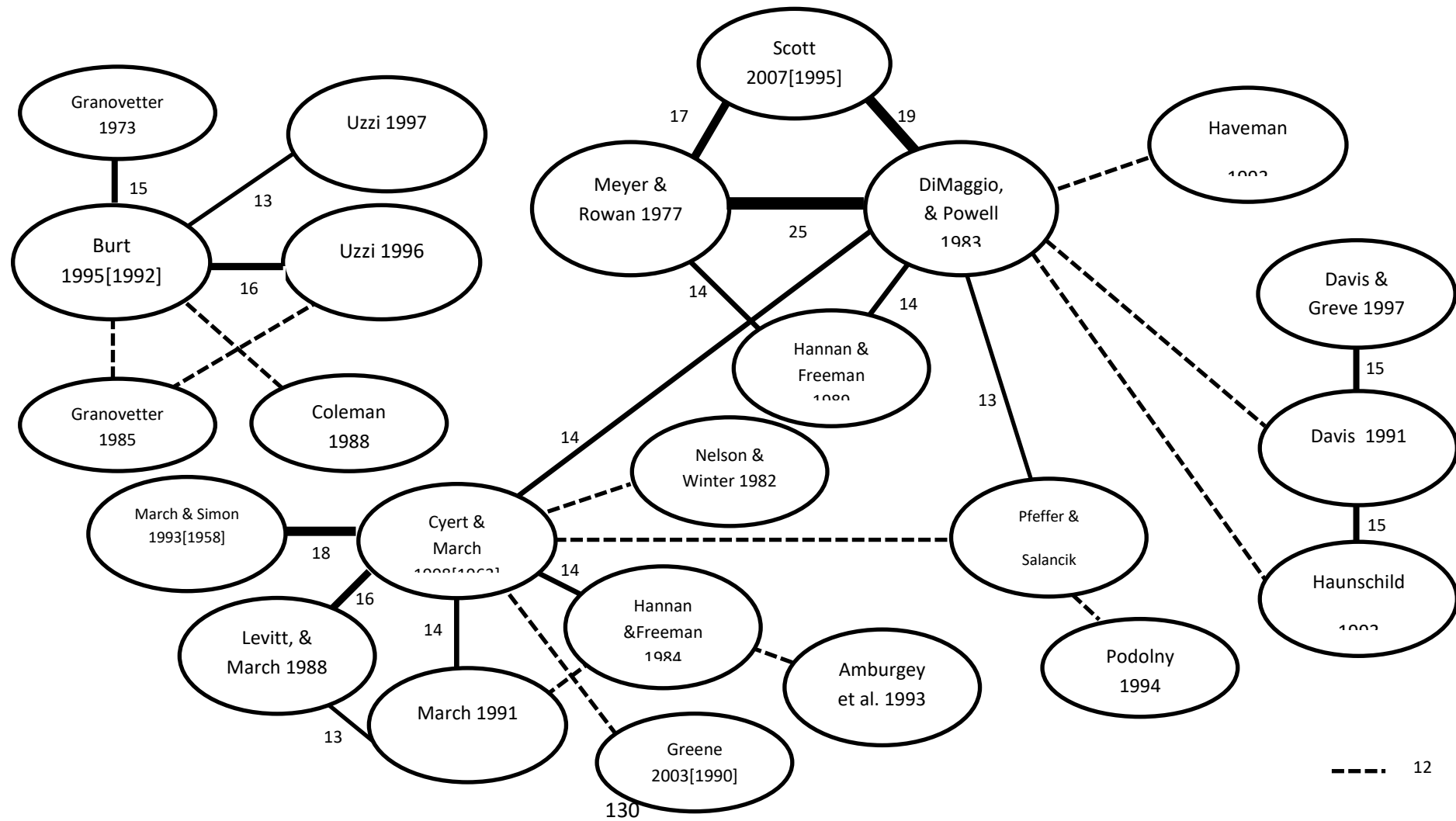

Figure 6: O.S. Co-Citation Networks (2000s; +11 co-citations; Max.23)

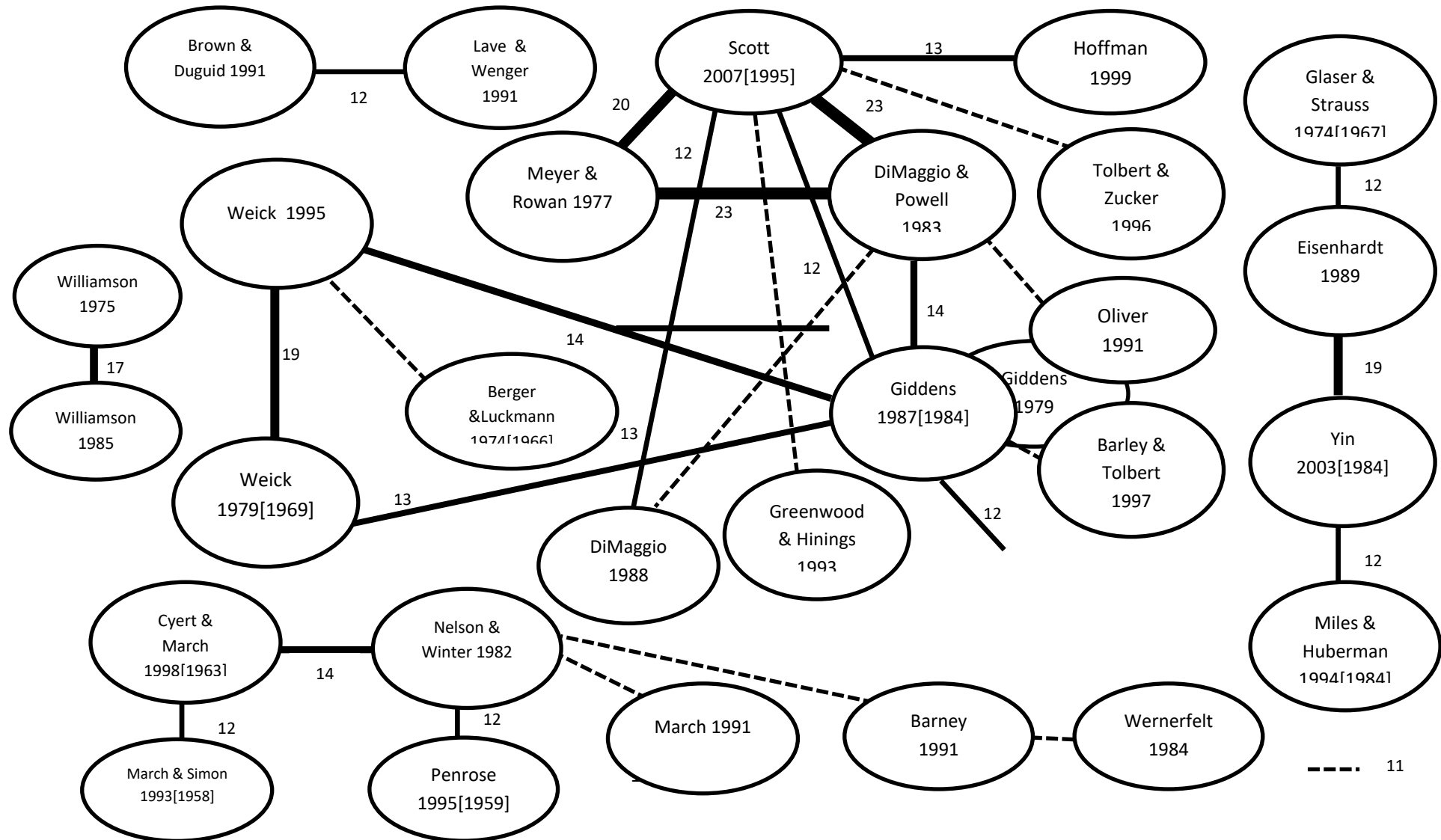

Table 4. Research Style of the Studies citing DiMaggio and Powell (1983); Meyer and Rowan (1977) and Scott (2005[1995]) together in ASQ

	<i>Studies published in ASQ</i>	<i>European-ness (citing studies of grand thinkers)</i>	<i>Method</i>
1	Goodrick & Salancik (1996)	0	Quantitative
2	Westphal, Gulati & Shortell (1997)	0	Quantitative
3	Dobbin & Dowd (1997)	0	Quantitative
4	Westphal & Zajac (1998)	1	Quantitative
5	Zbaracki (1998)	1	Qualitative
6	Wade, Swaminathan & Saxon (1998)	0	Quantitative
7	Ocasio (1999)	2	Quantitative
8	Human & Provan (2000)	0	Qualitative
9	Staw & Epstein (2000)	0	Quantitative
10	D'Aunno, Succi & Alexander (2000)	0	Quantitative
11	Lounsbury (2001)	1	Quantitative
12	Westphal & Zajac (2001)	0	Quantitative
13	Westphal, Seidel & Stewart (2001)	1	Quantitative
14	Güler, Guillen & MacPherson (2002)	4	Quantitative
15	Marquis (2003)	0	Quantitative
16	Sine, Haveman, & Tolbert (2005)	0	Quantitative
17	Luo & Chung (2005)	0	Quantitative
18	Kim, Shin, Oh & Jeong (2007)	2	Quantitative
19	Cattani, Ferriani, Negro & Perretti (2008)	1	Quantitative
20	Sauder (2008)	1	Qualitative
21	Rangan & Şengül (2008)	0	Quantitative

Table 5. Research Style of the Studies citing DiMaggio and Powell (1983); Meyer and Rowan (1977) and Scott (2005[1995]) together in OS

	<i>Studies published in OS</i>	<i>European-ness (citing studies of grand thinkers)</i>	<i>Method</i>
1	Hung & Whittington (1997)	2	Qualitative
2	Suhomlinova (1999)	0	Quantitative
3	Daniels, Johnson & de Chernatony (2002)	0	Quantitative
4	Laurila & Lilja (2002)	0	Qualitative
5	White & Linden (2002)	0	Qualitative
6	Hensmans (2003)	11	Qualitative
7	Saka (2004)	1	Qualitative
8	Munir & Jones (2004)	6	Non-empirical
9	Mazza & Pedersen (2004)	1	Qualitative
10	Munir (2005)	3	Qualitative
11	Durand & McGuire (2005)	0	Qualitative
12	Beck & Walgenbach (2005)	0	Quantitative
13	Greve (2005)	0	Non-empirical
14	Wezel & Saka-Helmhout (2006)	0	Quantitative
15	Núñez-Nickel, Gutiérrez & Carmona (2006)	0	Quantitative
16	Blackler & Regan (2006)	2	Qualitative
17	Vermeulen, Büch & Greenwood (2007)	0	Qualitative
18	Golant & Sillince (2007)	1	Qualitative

List of Studies in Table 2

1	Pfeffer, J. & G.R. Salancik. 2003[1978]. The external control of organizations: Resource dependence perspective. Stanford, CA: Stanford University Press.
2	Thompson, J.D. 1967. Organizations in action. New York: McGraw-Hill.
3	DiMaggio, P.J. & W.W. Powell. 1983. The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. American Sociological Review, 48: 147–160.
4	Meyer, J.W. & B. Rowan. 1977. Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony. American Journal of Sociology, 83: 340-363.
5	Cyert, R.M. & J.G. March. 1998[1963]. A behavioral theory of the firm, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
6	March, J.G. & H.A. Simon 1993[1958]. Organizations. Cambridge, MA: Blackwell Business
7	Hannan, M.T. & J. Freeman. 1977. The population ecology of organizations. American Journal of Sociology, 82: 929–964
8	Weick, K.E. 1979[1969]. The social psychology of organizing. New York: McGraw-Hill.
9	Stinchcombe, A. 1965. Social structure and organizations. In J. G. March (ed.), Handbook of Organizations: 142–193. Chicago: Rand McNally.
10	Aldrich, H.E. 1979. Organizations and environments. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
11	Hannan, M.T. & J. Freeman. 1989. Organizational ecology. Cambridge, MA: Harvard University Press.
12	Hannan, M.T. & J. Freeman. 1984. Structural inertia and organizational change. American Sociological Review, 49: 149–164.
13	Williamson, O. 1975. Markets and hierarchies. New York: Free Press.
14	Lawrence, P. & J. Lorsch. 1985[1969]. Organization and environment. Burr Ridge, IL: Richard D. Irwin.
15	Scott, W.R. & G.F. Davis. 2007[1980]. Organizations and organizing: Rational, natural, and open systems perspectives. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
16	Glaser B.G. & Strauss A.L. 1974[1967]. The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research. Chicago: Aldine.
17	Nelson, R.R. & S.G. Winter. 1982 An evolutionary theory of economic change. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University.
18	Burt R.S. 1995[1992]. Structural holes: The social structure of competition. Cambridge, MA: Belknap Press.
19	Granovetter, M. 1985. Economic action and social structure: The problem of embeddedness. American Journal of Sociology, 91: 481-510.
20	Pfeffer, J. 1981. Power in organizations. Marshfield, MA: Pitman.
21	Kanter, R.M. 1993[1977]. Men and women of the corporation. New York: Basic Books.
22	Perrow, C. 1986[1972]. Complex organizations: A critical essay. New York: McGraw-Hill.
23	Levitt, B. & J.G. March. 1988. "Organizational learning." Annual Review of Sociology, 14: 319–340
24	Tuma, N.B. & M.T. Hannan 1984. Social dynamics: Models and methods. Orlando, FL: Academic Press.
25	March J.G. & Olsen J.P. 1982[1976]. Ambiguity and choice in organizations. Bergen: Universitetsforlaget
26	Granovetter, M S. 1973. "The strength of weak ties." American Journal of Sociology, 78: 1360–1380.
27	Berger, P.L., & T. Luckmann. 1974[1966]. The social construction of reality. Harmondsworth: Pen- guin.
28	Simon, H.A. 1997[1945]. Administrative behavior. New York: Macmillan.
29	Greene W.H. 2003. Econometric analysis. New York: Prentice Hall.
30	Selznick, P. 1984[1949]. TVA and the grass roots. Berkeley, CA: University of California Press.
31	Davis, G.E. 1991. "Agents without principles? The spread of the poison pill through the intercorporate network." Administrative Science Quarterly, 36: 583–613. Press.
32	Barnard, C. 1968[1938]. The Functions of the Executive. Cambridge, MA: Harvard University Press.
33	Burns, T. & G.M. Stalker. 1994[1961]. The management of innovation. Oxford, England: Oxford University
34	Chandler A.D. 1962 Strategy and structure: Chapters in the history of American industrial enterprise. Cambridge, MA: MIT Press
35	Tolbert, P.S. & L.G. Zucker. 1983. "Institutional sources of change in the formal structure of organizations: The diffusion of civil service reform, 1880-1935." Administrative Science Quarterly, 28: 22-39.
36	Tushman, M.L. & P. Anderson .1986. "Technological discontinuities and organizational environments." Administrative Science Quarterly, 31: 439–465.

37	Katz D. & Kahn R. L. 1978[1966]. The social psychology of organizations. New York: Wiley.
38	Scott W. R. 2007[1995]. Institutions and organizations: Ideas and interests. London: Sage.
39	Pfeffer J. 1981. "Management as symbolic action: The creation and maintenance of organizational paradigms". In Cummings L. L., Staw B. M. (eds.), Research in Organizational Behavior, 3: 1–52. Greenwich, CT: JAI Press.
40	Tushman, M., & E. Romanelli 1985 "Organizational evolution: Interaction between external and emergent processes and strategic choice." In L. L. Cummings and B. M. Staw (eds.), Research in Organizational Behavior, 7: 171–222. Greenwich, CT: JAI Press
41	Weber, M. 1978[1920]. Economy and society. Berkeley, CA: University of California Press.
42	Crozier, M. 1969[1964]. The bureaucratic phenomenon. Chicago: University of Chicago Press.
43	Zucker, L.G. 1977. "The role of institutionalization in cultural persistence." American Sociological Review, 42: 726–743.
44	Useem, M. 1984. The Inner circle. New York: Oxford University Press.
45	Jensen, M.C. & W.H. Meckling. 1976. "Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure." Journal of Financial Economics, 3: 305-360.
46	Cohen M.D., March J.G. & Olsen J.P. 1972. "A garbage can model of organizational choice." Administrative Science Quarterly, 17: 1–25.
47	Rogers E. M. 2003[1962]. Diffusion of innovations. New York: Free Press.
48	Child J. 1972. "Organizational structure, environment and performance: The role of strategic choice". Sociology, 6: 1–22.
49	Cohen, P., J. Cohen, S.G. West, & L.S. Aiken. 2003 Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences. Hillsdale, NJ: LEA.
50	Porter, M. E. 1998[1980]. Competitive strategy. New York: Free Press.
51	Blau P. 1964. Exchange and power in social life. New York: Wiley
52	Woodward, J. 1965. Industrial organization: Theory and practice. New York: Oxford University Press.
53	Blau P. 1977. Inequality and heterogeneity. New York: Free Press.
54	March J.G. 1991. "Exploration and exploitation in organizational learning." Organization Science, 2: 71–87.
55	Burt R.S. 1987. "Social contagion and innovation: Cohesion versus structural equivalence." American Journal of Sociology, 92: 1287–1335.
56	Staw B. M., Sandelands L.E. & Dutton J. E. 1981. "Threat rigidity effects in organizational behavior: A multilevel analysis". Administrative Science Quarterly, 26: 501–524.
57	Edwards R. 1979. Contested terrain: The transformation of the workplace in the twentieth century. New York: Basic Books.
58	Galbraith, J.R. 1973. Designing complex organizations. Reading, MA: Addison- Wesley.
59	Williamson, O.E. 1985 The economic institutions of capitalism: Firms, markets, relational contracting. New York: Free Press.
60	Miles, M.B. & A.M. Huberman. 1994[1984]. Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook, 2d ed. Thousand Oaks, CA: Sage.
61	Freeman, J., G.R. Carroll & M.T. Hannan. 1983. "The liability of newness: Age dependence in organizational death rates." American Sociological Review, 48: 692–710.
62	Burt R.S. 1983. Corporate profits and cooptation. New York, NY: Academic Press.
63	Hannan, M.T. & G.R. Carroll. 1992. Dynamics of organizational populations. New York: Oxford University Press.
64	Festinger, L. 1954 "A theory of social comparison processes." Human Relations, 7: 117-140
65	Baron R.M. & Kenny D.A. 1986 "The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations". Journal of Personality and Social Psychology, 51: 1173–1182.
66	Podolny, J. 1993. "A status-based model of market competition." American Journal of Sociology, 98: 829–872.
67	Weick K. E. 1976. "Educational organizations as loosely coupled systems." Administrative Science Quarterly, 21: 1–19.

68	Haunschild, R R. 1993. "Interorganizational imitation: The impact of interlocks on corporate acquisition activity." <i>Administrative Science Quarterly</i> , 38: 564–593.
69	Uzzi B. 1997. "Social structure and competition in interfirm networks: The paradox of embeddedness." <i>Administrative Science Quarterly</i> , 42: 36–67.
70	Blau, P.M., & R.A. Schoenherr. 1971. <i>The structure of organizations</i> . New York: Basic Books
71	Chandler, A.D. 1977. <i>The visible hand: The managerial revolution in American business</i> . Cambridge, MA: Harvard University Press.
72	Emerson, R. 1962. "Power-dependence relations." <i>American Sociological Review</i> , 27: 31–41.
73	Eisenhardt K.M. 1989 "Building theories from case study research". <i>Academy of Management Review</i> , 14: 532–550.
74	O'Reilly C. A. III., Caldwell D. F. & Barnett W. P. 1989 "Work group demography, social integration, and turnover". <i>Administrative Science Quarterly</i> , 34: 21–37.
75	Berle, A.A., & Gardiner C. M. 1968[1932]. <i>The modern corporation and private property</i> . New York: Harcourt, Brace and World
76	Mintzberg, H. 1979 <i>The structuring of organizations</i> . Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
77	Amburgey, T. L., D. Kelly, and W.P. Barnett. 1993. "Resetting the clock: The dynamics of organizational change and failure." <i>Administrative Science Quarterly</i> , 38: 51–73
78	Haveman, H.A. 1993 "Follow the leader: Mimetic isomorphism and entry into new markets." <i>Administrative Science Quarterly</i> , 38: 593–627.
79	Mace, M.L. 1986. <i>Directors: Myth and reality</i> . Boston: Harvard Business School Press.
80	DiMaggio, P.J. 1988. "Interest and agency in institutional theory." In L. G. Zucker (ed.), <i>Institutional Patterns and Organizations</i> : 3–22. Cambridge, MA: Ballinger
81	Selznick, P. 1984 <i>Leadership in administration</i> . Berkeley, CA: University of California Press.
82	Mintzberg H. 1973. <i>The nature of managerial work</i> . New York: Harper and Row.
83	Salancik G.R. 1977. "Commitment and the control of organizational behavior and belief". In Staw B. M., Salancik G. R. (eds.), <i>New Directions in Organizational Behavior</i> : 1–54. Chicago: St. Clair Press
84	Mizruchi, M.S. 1992. <i>The structure of corporate political action: Interfirm relations and their consequences</i> . Cambridge, MA: Harvard University Press.
85	Weber, M. 1964[1947]. <i>The theory of social and economic organization</i> . Trans., A. M. Henderson and T. Parsons. New York: Free Press.

List of Studies in Table 3

1	Giddens, A. 1987[1984]. The constitution of society: outline of the theory of structuration. Berkeley: University of California Press
2	Weick, K.E. 1979[1969]. The social psychology of organizing. Reading, MA: Addison-Wesley.
3	DiMaggio, P.J. & W.W. Powell 1983. 'The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields'. American Sociological Review 48: 147–160.
4	Meyer, J.W. & B. Rowan. 1977. 'Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony'. American Journal of Sociology 83: 340-363.
5	Pfeffer, J. & G.R. Salancik. 2003[1978]. The external control of organizations: A resource dependence perspective. New York: Harper & Row.
6	Weick, K.E. 1995. Sensemaking in organizations. Thousand Oaks, CA: Sage.
7	Morgan, G. 2006[1986]. Images of organization. Thousand Oaks, CA: Sage.
8	Cyert, R.M. & J.G. March. 1993[1963]. A behavioral theory of the firm. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
9	Williamson, O.E. 1975. Markets and hierarchies. New York: The Free Press.
10	March, J.G. & H.A. Simon. 1993[1958]. Organizations. Cambridge, MA: Blackwell.
11	Berger, P.L. & T. Luckmann. 1974[1966]. The social construction of reality. London: Penguin.
12	Williamson, O.E. 1985. The economic institutions of capitalism. New York: Free Press.
13	Nelson, R.R. & Sidney G.W. 1982. An evolutionary theory of economic change. Cambridge, MA: The Belknap Press.
14	Scott, W.R. 2007[1995]. Institutions and organizations, Thousand Oaks, CA: Sage.
15	Foucault, M. 1995. Discipline and punish: The birth of the prison. New York: Vintage Books
16	Hofstede, G. 2001[1980]. Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations. Thousand Oaks, CA: Sage .
17	Burrell, G. & G. Morgan. 1988[1979]. Sociological paradigms and organizational analysis. Aldershot: Gower.
18	Thomson, J.D. 1967. Organizations in action. New York: McGraw-Hill.
19	Burns, T. & G.M. Stalker 1971[1961]. The management of innovation. Chicago: Quadrangle Books.
20	Crozier, M. 1969[1964]. The bureaucratic phenomenon. Chicago, IL: University of Chicago Press.
21	Eisenhardt, K.M. 1989. 'Building theories from case study research'. Academy of Management Review 14: 532–550.
22	Peters, T.J. & R.H. Waterman. 1982. In search of excellence: Lessons from America's best-run companies. New York: Harper & Row.
23	Weber, M. 1978[1920]. Economy and society: An outline of interpretive sociology, G. Roth and C.Wiltich (eds.). Berkley: University of California Press .
24	Glaser, B. & A. Strauss 1974[1967]. The discovery of grounded theory. Chicago: Aldine.
25	Yin, R.K. 2003[1984]. Case study research: Design and methods. Newbury Park, CA: Sage.
26	Lawrence, P. & J.W. Lorch. 1985[1969]. Organizational environment: Managing differentiation and integration. Cambridge, MA: Harvard University Press.
27	Granovetter, M. 1985. 'Economic action and social structure: The problem of embeddedness '. American Journal of Sociology 91/3: 481-510
28	Child, J. 1972. 'Organization structure, environment, and performance- the role of strategic choice'. Sociology 6 (January):1-22.
29	Giddens, A. 1979. Central problems in social theory: Action, structure and contradiction in social analysis. Berkeley: University of California Press.
30	Foucault, M. 1980 Power/knowledge: Selected interview and other writings 1972-1977, trans. C. Gordon, L. Marshall, J. Mepham and K. Soper. New York: Pantheon.
31	Simon, H.A. 1997[1945]. Administrative behavior. New York: Free Press.
32	Goffman, E. 1959. The presentation of self in everyday life. Garden City, NY: Anchor Books.
33	Penrose, E.T. 1995[1959]. The theory of the growth of the firm. New York: Oxford University Press .
34	Geertz, C. 1993[1973]. The Interpretation of cultures. London: Fontana.

35	Schein, E.H. 1992[1985]. Organizational culture and leadership. San Francisco: Jossey-Bass.
36	Perrow, C. 1986[1972]. Complex organizations. New York: McGraw-Hill.
37	Braverman, H. 1974. Labor and monopoly capital: The degradation of work in the twentieth century. London: Monthly Review Press.
38	Chandler, A.D. 1962 Strategy and structure: Chapters in the history of the industrial enterprise. Cambridge, MA: MIT Press.
39	Argyris, C. & D.A. Schön. 1978. Organizational learning: A theory of action perspective. Reading, MA: Addison-Wesley.
40	Nonaka, I. & H. Takeuchi. 1995. The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation. New York: Oxford University Press.
41	Giddens, A. 1991. The consequences of modernity. Cambridge : Polity Press
42	Garfinkel, H. 1984. Studies of ethnomethodology. London: Polity Press.
43	Lyotard, J.F. 1986. The postmodern condition: A report on knowledge, trans. G. Bennington and B. Massumi. Manchester: Manchester University Press.
44	Miles, M. B., & A. M. Huberman. 1994[1984]. Qualitative data analysis: An expanded sourcebook. Thousand Oaks, CA: Sage.
45	Barnard, C. 1968[1938]. The functions of the executive, Cambridge, MA: Harvard University Press.
46	Clegg, S. R. 1989. Frameworks of power. London: SAGE.
47	Lave, J. & E. Wenger 1991. Situated learning: Legitimate peripheral participation. New York: Cambridge University Press.
48	Pettigrew, A. 1985. The awakening giant: Continuity and change at Imperial Chemical Industries. Oxford: Blackwell.
49	Chandler, A.D. 1977. The visible hand. Cambridge, MA: Harvard University Press.
50	Mintzberg, H. 1979. The structuring of organizations. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.
51	Maurice, M., Arndt S. & M. Warner. 1980. 'Societal differences in organizing manufacturing units: A comparison of France, West Germany, and Great Britain'. Organization Studies 1/1: 59-86.
52	March J. G. & Olsen J. P. 1982[1976]. Ambiguity and Choice in Organizations. Bergen: Universitetsforlaget
53	Porter, M. E. 1998[1980]. Competitive strategy. New York: Free Press.
54	Hannan, M. & J. Freeman. 1977. 'The population ecology of organizations'. American Journal of Sociology 82:929-964
55	Lukes, S. 1974. Power: A radical view. New York: MacMillan.
56	Kuhn, T. S. 1975[1962]. The structure of scientific revolutions. Chicago: University of Chicago Press.
57	Latour, B. 1987. Science in action: How to follow scientists and engineers through society. Cambridge, MA: Harvard University Press.

List of Studies in Co-Citation Networks

- Aiken, M., & Hage, J. 1968. Organizational interdependence and intra-organizational structure. *American Sociological Review*, 33: 912-930.
- Aldrich, H.E. 1979. *Organizations and environments*. Engelwood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Amburgey, T.L., Kelly, D. & Barnett, W.P. 1993. Resetting the clock: The dynamics of organizational change and failure. *Administrative Science Quarterly*, 38: 51-73
- Argyris, C., & Schön, D.A. 1978. *Organizational learning: A theory of action perspective*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Argyris, C. 1972. *The applicability of organizational sociology*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Barley, S.R. & Tolbert, P.S. 1997. Institutionalization and structuration: Studying the links between action and institution. *Organization Studies*, 18: 93-117.
- Barney, J.B. 1991. Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17: 99-120.
- Berger, P.L., & Luckmann, T. 1974[1966]. *The social construction of reality*. London: Penguin.
- Blau P. 1964. *Exchange and power in social life*. New York: Wiley
- Braverman, H. 1974. *Labor and monopoly capital: The degradation of work in the twentieth century*. London: Monthly Review Press.
- Brown, J. S. & Duguid, P. 1991. Organizational learning and communities of practice: Toward a unified view of working, learning and innovation. *Organization Science*, 2: 40-57.
- Burns, T. & Stalker, G. M. 1994[1961]. *The management of innovation*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Burrell G. 1988. Modernism, postmodernism and organizational analysis: The contribution of Michel Foucault. *Organization Studies*, 9: 221-235.
- Burrell, G. & Morgan, G. 1988[1979]. *Sociological paradigms and organization theory*. London: Heinemann.
- Burt, R.S. 1995[1992]. *Structural holes: The social structure of competition*. Cambridge, MA: Belknap Press.
- Chandler, A.D. 1962. *Strategy and structure: Chapters in the history of American industrial enterprise*. Cambridge, MA: MIT Press
- Chandler, A.D. 1977. *The visible hand: The managerial revolution in American business*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Child J. 1972a. Organizational structure, environment and performance: The role of strategic choice. *Sociology*, 6: 1-22.
- Child, J. 1972b. Organizations structure and strategies of control: A replication of the Aston study. *Administrative Science Quarterly*, 17: 163-177.
- Child, J. 1973. Predicting and understanding organization structure. *Administrative Science Quarterly*, 18: 168-185.
- Clegg, S. & Dunkerley, D. 1980. *Organization, class and control*. Boston: Routledge and Kegan Paul.
- Clegg, S. 1990. *Modern organizations: Organization studies in the postmodern world*, London: Sage.
- Coleman J. S. 1988. Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94: 95-120.

- Cooper, R., & Burrell, G. 1988. Modernism, postmodernism and organizational analysis: An introduction. *Organizational Studies*, 9: 91-112.
- Cooper, R. 1989. Modernism, postmodernism and organisational analysis 3: The contribution of Jacques Derrida. *Organisation Studies*, 10, 4: 479-502.
- Crozier, M. 1969. *The bureaucratic phenomenon*. Chicago: University of Chicago Press.
- Cyert, R.M. & March, J.G. 1998[1963]. *A behavioral theory of the firm*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Davis, G.E. 1991. Agents without principles? The spread of the poison pill through the intercorporate network. *Administrative Science Quarterly*, 36: 583-613.
- Davis, G. F. & Greve, H. R. 1997. Corporate elite networks and governance changes in the 1980s. *American Journal of Sociology*, 103: 1-37.
- Deal, T.E., & Kennedy, A.A. 1982. *Corporate cultures*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- DiMaggio P. J., Powell W. W. 1991 "Introduction". In Powell W. W., & DiMaggio P. J. (eds.), *The new institutionalism in organizational analysis*: 1-38. Chicago: University of Chicago Press.
- DiMaggio, P.J., & Powell, W. W. 1983. The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48: 147-160.
- DiMaggio, P.J. 1988. Interest and agency in institutional theory. In Zucker, L.G. (ed.), *Institutional patterns and organizations: Culture and environment*. 3-22. Cambridge, MA: Ballinger.
- DiMaggio, P.J., & Powell, W.W. 1983. The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48: 147-160.
- Donaldson, L. 1985. *In defence of organization theory: A reply to the critics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dore, R. 1973. *British factory-Japanese factory: The origins of national diversity in industrial relations*. Berkeley: University of California Press.
- Douglas, M. 1986. *How institutions think*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Eisenhardt, K.M. 1989. Building theories from case study research. *Academy of Management Review*, 14: 532-550.
- Foucault, M. 1982[1977]. *Power/knowledge: Selected interview and other writings 1972-1977*. New York: Pantheon.
- Foucault, M. 1995[1975]. *Discipline and punish: The birth of the prison*. New York: Vintage Books.
- Galbraith, J.R. 1973. *Designing Complex Organizations*. Reading, MA: Addison- Wesley.
- Geertz, C. 1993[1973]. *Interpretation of cultures*. London: Fontana Press.
- Gergen, K.J. 1992. Organizational theory in the post-modern era. In Reed, M. & Hughes, M. (eds.), *Rethinking organizations: New directions in organization theory and analysis*. Sage Publications, 207-226.
- Giddens, A. 1979. *Central problems in social theory: action, structure and contradiction in social analysis*. Berkeley: University of California Press.
- Giddens, A. 1987[1984]. *The constitution of society: outline of the theory of structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Glaser, B., & Strauss, A. 1974[1967]. *The discovery of grounded theory*. Chicago: Aldine.
- Granovetter, M.S. 1985. Economic action and social structure: The problem of embeddedness. *American Journal of Sociology*, 91: 481-510.
- Granovetter, M.S. 1973. The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78: 1360-1380.

- Greene W. H. 2003[1990]. *Econometric analysis*. New York: Prentice Hall
- Greenwood, R. & Hinings, C. R. 1993. Understanding strategic change: The contribution of archetypes. *Academy of Management Journal*, 36: 1052–1081.
- Hannan, M.T. & Freeman, J. 1984. Structural inertia and organizational change. *American Sociological Review*, 49: 149–164.
- Hannan, M.T., & Carroll, G.R. 1992. *Dynamics of organizational populations*. New York: Oxford University Press.
- Hannan, M.T., & Freeman, J. 1977. The population ecology of organizations. *American Journal of Sociology*, 82: 929–964.
- Hannan, M.T. & Freeman, J. 1989. *Organizational ecology*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hassard, J. & Parker, M. 1993. *Postmodernism and organizations*, London: Sage.
- Haunschild, R R. 1993. Interorganizational imitation: The impact of interlocks on corporate acquisition activity. *Administrative Science Quarterly*, 38: 564–593.
- Haveman, H.A. 1993. Follow the leader: Mimetic isomorphism and entry into new markets. *Administrative Science Quarterly*, 38: 593–627.
- Hickson, D. J., Hinings, C. R., McMillan, C. J. & Schwitter, J. P. 1974. The culture-free context of organization structure: A tri-national comparison. *Sociology*, 8: 59-80.
- Hoffman, A. J. 1999. Institutional evolution and change: Environmentalism and the U.S. chemical industry. *Academy of Management Journal* 42: 351-371.
- Hofstede, G. 2001[1980]. *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Inkson, J.H.K., Pugh, D.S., & Hickson. D.J. 1970. Organization context and structure: An abbreviated replication. *Administrative Science Quarterly*, 15: 318-329.
- Jacobs, D. 1974. Dependency and vulnerability: An exchange approach to the control of organizations. *Administrative Science Quarterly*, 19: 45–59.
- Karpik, L. 1978. 'Organizations, institutions and history. In Lucien Karpik (ed.), *Organization and environment: theory issues and reality*. 15-68. Beverly Hills: Sage
- Katz D. & Kahn R.L. 1978[1966]. *The social psychology of organizations*, New York: Wiley.
- Lave, J. & Wenger, E. 1991. *Situated learning: Legitimate peripheral participation* . New York: Cambridge University Press.
- Lawrence, P., & Lorsch, J. 1969. *Organization and environment*. Burr Ridge, IL: Richard D. Irwin.
- Levitt, B. & March, J.G. 1988. Organizational learning. *Annual Review of Sociology*, 14: 319–340.
- Lyotard, J.F. 1986[1979]. *The postmodern condition: A report on knowledge*. Manchester: Manchester University Press.
- March J.G. 1991. Exploration and exploitation in organizational learning. *Organization Science*, 2: 71–87.
- March J.G., Olsen J.P. 1976. *Ambiguity and choice in organizations*. Bergen: Universitetsforlaget
- March, J.G., & Simon, H. A. 1993[1958]. *Organizations*. Cambridge, MA: Blackwell Business.
- Maurice, M., Sorge, A., & Warner, M. 1980. Societal differences in organizing manufacturing units: A comparison of France, West Germany, and Great Britain. *Organization Studies*, 1: 59-86.
- Meyer, J.W., & Rowan, B. 1977. Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology*, 83: 340-363.

- Miles, M.B. & Huberman, M. A. 1994[1984]. *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Morgan, G. 2006[1986]. *Images of organization*, Thousand Oaks, CA:Sage.
- Nelson, R.R. & Winter, S.G. 1982. *An evolutionary theory of economic change*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.
- Oliver, C. 1991. Strategic responses to institutional processes. *Academy of Management Review*, 16: 145-179.
- Penrose, E.T. 1995[1959]. *The theory of the growth of the firm*. New York: Oxford University Press .
- Perrow, C. 1986. *Complex organizations: A critical essay*, New York: McGraw-Hill.
- Peters T. & Waterman R.H. 1982. *In search of excellence*. New York: Harper and Row.
- Pettigrew, A.M. 1973. *The politics of organizational decision making*. London: Tavistock.
- Pfeffer, J., & Salancik, G.R. 2003[1978]. *The external control of organizations: Resource dependence perspective*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Podolny, J.M. 1994. Market uncertainty and the social character of economic exchange. *Administrative Science Quarterly*, 39: 458–483.
- Pugh, D.S., Hickson, D.J., Hinings, C.R., & Turner, C. 1969. The context of organization structures. *Administrative Science Quarterly*, 14: 91–114.
- Pugh, D.S., Hickson, D.J., Hinings, C.R., & Turner, C. 1968. Dimensions of organization structure. *Administrative Science Quarterly*, 13: 65-105.
- Pugh, D.S., & Hickson, D.J. 1976. *Organization structure in its context. The Aston Programme I*. London: Saxon House/Lexington, Mass.: Lexington Books.
- Pugh, D.S., & Hinings, C.R. 1976. *Organizational structure: extensions and replications. The Aston Programme II*. London: Saxon House/Lexington, Mass.: Lexington Books
- Schein, E.H. 1993[1985]. *Organizational culture and leadership*, San Francisco: Jossey-Bass
- Scott, W. R. 2007[1995]. *Institutions and organizations: Ideas and interests*. London: Sage.
- Selznick, P. 1984[1957]. *TVA and the grass roots*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Silverman, D. 1972[1970]. *The theory of organization*. London: Heinemann.
- Simon, H.A. 1997[1947]. *Administrative behavior*, New York: Macmillan.
- Smircich, L. 1983. Concepts of culture and organizational analysis. *Administrative Science Quarterly*, 28, 339-358.
- Stinchcombe, A. 1965. Social structure and organizations. In J. G. March (ed.), *Handbook of organizations*, 142–193. Chicago: Rand McNally.
- Thompson, J.D. 1967. *Organizations in action*. New York: McGraw-Hill.
- Tolbert, P.S. & Zucker, L.G. 1996. The institutionalization of institutional theory . In Clegg, S., Hardy, C. & Nord, W. (Eds.), *Handbook of organization studies*, 175-190. London: Sage..
- Useem, M. 1984 *The Inner Circle*. New York: Oxford University Press.
- Uzzi, B. 1996. The sources and consequences of embeddedness for the economic performance of organizations: The network effect. *American Sociological Review*, 61: 674–698.
- Uzzi, B. 1997. Social structure and competition in interfirm networks: The paradox of embeddedness. *Administrative Science Quarterly*, 42: 36–67.
- Weick, K.E. 1979[1969]. *The social psychology of organizing*, New York: McGraw-Hill.

- Weick, K.E. 1995. Sensemaking in organizations. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Wernerfelt, B. 1984. The resource-based view of the firm. *Strategic Management Journal*, 5: 171-180.
- Williamson, O.E. 1975. Markets and hierarchies. New York: Free Press.
- Williamson, O. E. 1985. The economic institutions of capitalism: Firms, markets, relational contracting. New York: Free Press.
- Woodward, J. 1965. Industrial organization: Theory and practice. New York: Oxford University Press.
- Yin, R.K. 2003[1984]. Case study research: Design and methods, Newbury Park, CA: Sage.

List of Studies in Table 4

1. Elizabeth Goodrick and Gerald R. Salancik. 1996. Organizational Discretion in Responding to Institutional Practices: Hospitals and Cesarean Births. *Administrative Science Quarterly*, 41(1): 1-28.
2. James D. Westphal, Ranjay Gulati and Stephen M. Shortell. 1997. Customization or Conformity? An Institutional and Network Perspective on the Content and Consequences of TQM Adoption. *Administrative Science Quarterly*, 42(2): 366-394.
3. Frank Dobbin and Timothy J. Dowd. 1997. How Policy Shapes Competition: Early Railroad Foundings in Massachusetts. *Administrative Science Quarterly*, 42(3): 501-529.
4. James D. Westphal and Edward J. Zajac. 1998. The Symbolic Management of Stockholders: Corporate Governance Reforms and Shareholder Reactions. *Administrative Science Quarterly*, 43(1): 127-153.
5. Mark J. Zbaracki. 1998. The Rhetoric and Reality of Total Quality Management. *Administrative Science Quarterly*, 43(3): 602-636.
6. James B. Wade, Anand Swaminathan and Michael Scott Saxon. 1998. Normative and Resource Flow Consequences of Local Regulations in the American Brewing Industry, 1845-1918. *Administrative Science Quarterly*, 43(4): 905-935.
7. William Ocasio. 1999. Institutionalized Action and Corporate Governance: The Reliance on Rules of CEO Succession. *Administrative Science Quarterly*, 44(2): 384-416.
8. Sherrie E. Human and Keith G. Provan. 2000. Legitimacy Building in the Evolution of Small-Firm Multilateral Networks: A Comparative Study of Success and Demise. *Administrative Science Quarterly*, 45(2): 327-365.
9. Barry M. Staw and Lisa D. Epstein. 2000. What Bandwagons Bring: Effects of Popular Management Techniques on Corporate Performance, Reputation, and CEO Pay. *Administrative Science Quarterly*, 45(3): 523-556.
10. Thomas D'Aunno, Melissa Succi and Jeffrey A. Alexander. 2000. The Role of Institutional and Market Forces in Divergent Organizational Change. *Administrative Science Quarterly*, 45(4): 679-703.
11. Michael Lounsbury. 2001. Institutional Sources of Practice Variation: Staffing College and University Recycling Programs. *Administrative Science Quarterly*, 46(1): 29-56.
12. James D. Westphal and Edward J. Zajac. 2001. Decoupling Policy from Practice: The Case of Stock Repurchase Programs. *Administrative Science Quarterly*, 46(2): 202-228.
13. James D. Westphal, Marc-David L. Seidel and Katherine J. Stewart. 2001. Second-Order Imitation: Uncovering Latent Effects of Board Network Ties. *Administrative Science Quarterly*, 46(4): 717-747.
14. Işın Güler, Mauro F. Guillén and John Muir Macpherson. 2002. Global Competition, Institutions, and the Diffusion of Organizational Practices: The International Spread of ISO 9000 Quality Certificates. *Administrative Science Quarterly*, 47(2): 207-232.
15. Christopher Marquis. 2003. The Pressure of the Past: Network Imprinting in Intercompany Communities. *Administrative Science Quarterly*, 48(4): 655-689.

16. Wesley D. Sine, Heather A. Haveman and Pamela S. Tolbert. 2005. Risky Business? Entrepreneurship in the New Independent-Power Sector. *Administrative Science Quarterly*, 50(2): 200-232.
17. Xiaowei Luo and Chi-Nien Chung. 2005. Keeping It All in the Family: The Role of Particularistic Relationships in Business Group Performance during Institutional Transition. *Administrative Science Quarterly*, 50(3): 404-439.
18. Tai-Young Kim, Dongyoub Shin, Hongseok Oh and Young-Chul Jeong. 2007. Inside the Iron Cage: Organizational Political Dynamics and Institutional Changes in Presidential Selection Systems in Korean Universities, 1985-2002. *Administrative Science Quarterly*, 52(2): 286-323.
19. Gino Cattani, Simone Ferriani, Giacomo Negro, Fabrizio Perretti. 2008. The Structure of Consensus: Network Ties, Legitimation, and Exit Rates of U.S. Feature Film Producer Organizations. *Administrative Science Quarterly*, 53(1): 145-182.
20. Michael Sauder. 2008. Interlopers and Field Change: The Entry of U.S. News into the Field of Legal Education. *Administrative Science Quarterly*, 53(2): 209-234.
21. Subramanian Rangan and Metin Sengul. 2009. The Influence of Macro Structure on the Foreign Market Performance of Transnational Firms: The Value of IGO Connections, Export Dependence, and Immigration Links, *Administrative Science Quarterly*, 54(2): 229-267.

List of Studies in Table 5

1. Shih-Chang Hung and Richard Whittington. 1997. Strategies and Institutions: A Pluralistic Account of Strategies in the Taiwanese Computer Industry, *Organization Studies*, 18: 551-575.
2. Olga O. Suhomlinova. 1999. Constructive Destruction: Transformation of Russian State-Owned Construction Enterprises During Market Transition. *Organization Studies*, 20: 451-483.
3. Kevin Daniels, Gerry Johnson, and Leslie de Chernatony. 2002. Task and Institutional Influences on Managers' Mental Models of Competition. *Organization Studies*, 23: 31-62.
4. Juha Laurila and Kari Lilja. 2002. The Dominance of Firm-Level Competitive Pressures Over Functional-Level Institutional Pressures: The Case of the Finnish-Based Forest Industry Firms, *Organization Studies*, 23: 571-597.
5. Steven White and Greg Linden. 2002. Organizational and Industrial Response to Market Liberalization: The Interaction of Pace, Incentive and Capacity to Change. *Organization Studies*, 23: 917-948.
6. Manuel Hensmans, 2003. Social Movement Organizations: A Metaphor for Strategic Actors in Institutional Fields. *Organization Studies*, 24: 355-381.
7. Ayse Saka. 2004. The Cross-National Diffusion of Work Systems: Translation of Japanese Operations in the UK. *Organization Studies*, 25: 209-228.
8. Kamal A. Munir and Matthew Jones. 2004. Discontinuity and After: The Social Dynamics of Technology Evolution and Dominance. *Organization Studies*, 25: 561-581.
9. Carmelo Mazza and Jesper Strandgaard Pedersen. 2004. From Press to E-Media? The Transformation of an Organizational Field. *Organization Studies*, 25: 875-89.
10. Kamal A. Munir. 2005. The Social Construction of Events: A Study of Institutional Change in the Photographic Field, *Organization Studies*, 26: 93-112.
11. Rodolphe Durand and Jean McGuire. 2005. Legitimizing Agencies in the Face of Selection: The Case of AACSB. *Organization Studies*, 26: 165-196.
12. Nikolaus Beck and Peter Walgenbach. 2005. Technical Efficiency or Adaptation to Institutionalized Expectations? The Adoption of ISO 9000 Standards in the German Mechanical Engineering Industry. *Organization Studies*, 26: 841-866.
13. Henrich R. Greve. 2005. Interorganizational Learning and Heterogeneous Social Structure. *Organization Studies*, 26: 1025-1047.
14. Filippo Carlo Wezel and Ayse Saka-Helmhout. 2006. Antecedents and Consequences of Organizational Change: 'Institutionalizing' the Behavioral Theory of the Firm, *Organization Studies*, 27: 265-286.

15. Manuel Núñez-Nickel, Isabel Gutiérrez, and Salvador Carmona. 2006. Governmental Context Determines Institutional Value: Independently Certified Performance and Failure in the Spanish Newspaper Industry. *Organization Studies*, 27: 1513-1531.
16. Frank Blackler and Suzanne Regan. 2006. Institutional Reform and the Reorganization of Family Support Services. *Organization Studies*, 27: 1843-1861
17. Patrick Vermeulen, Rutger Büch, Royston Greenwood, Patrick Vermeulen, Rutger Büch, and Royston Greenwood. 2007. The Impact of Governmental Policies in Institutional Fields: The Case of Innovation in the Dutch Concrete Industry. *Organization Studies*, 28: 515-540.
18. Benjamin D. Golant and John A.A. Sillince. 2007. The Constitution of Organizational Legitimacy: A Narrative Perspective. *Organization Studies*, 28: 1149-1167.